

İLHAM
ƏLİYEV

**İNKİŞAF –
MƏQSƏDİMİZDİR**

İLHAM ƏLİYEV

YÜZ OTUZ ALTINCI KİTAB

APREL 2024 - MAY 2024

**AZƏRNƏŞR
BAKI - 2024**

İLHAM ƏLİYEV

ÇIXIŞLAR * NİTQLƏR

BƏYANATLAR * MÜSAHİBƏLƏR

MƏKTUBLAR * MƏRUZƏLƏR

MÜRACİƏTLƏR

AZƏRNƏŞR
BAKI - 2024

Buraxılışına məsul
ƏLÖVSƏT AĞALAROV

ƏLİYEV İLHAM

İnkişaf – məqsədimizdir. B., Azərnəşr, 2024, 392 səh.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin oxuculara təqdim olunan «İnkişaf – məqsədimizdir» çoxcildliyinin bu cildində dövlət başçısının ADA Universitetində «COP29 və Azərbaycan üçün Yaşıl baxış» mövzusunda keçirilmiş beynəlxalq Forumda, «Sülh və global təhlükəsizlik naminə dialoq» mövzusunda VI Ümumdünya və Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda çıxışları, o cümlədən Şuşanın Cıdır düzündə VII «Xarıbülbül» beynəlxalq musiqi festivalının və «Şuşa–İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı 2024»ün açılış mərasimində iştirakına dair materiallar verilmişdir.

Kitabda Qırğız, Bolqarıstan, Belarus respublikalarının dövlət başçılarının ölkəmizə səfərləri, ticari, iqtisadi, enerji, mədəni və təhsil sahələrində imzalanan sənədlər, birgə bəyanatlar, həmçinin dövlət başçımızın Almaniya Federativ Respublikasına işgüzar, Ağdam, Füzuli rayonlarına və Şuşa şəhərinə səfərlərinə, Şuşada 1-ci yaşayış kompleksinin açılış mərasimi və şəhərə köçmüş ilk sakinlərlə görüşlərinə dair materiallar toplanılmışdır.

ISBN 978-9952-8100-7-3

© Azərnəşr, 2024

**ADA UNIVERSİTETİNDƏ «COP29 VƏ
AZƏRBAYCAN ÜÇÜN YAŞIL BAXIŞ»
MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ
BEYNƏLXALQ FORUMUN DAVAMI**

Əvvəli ötən cildə

23 aprel 2024-cü il

Hikmət Hacıyev: Aleksandr Hecazi, İsveçrənin Cenevrə Universitetində Qlobal Ətraf Mühit Siyasəti Proqramının direktoru.

Aleksandr Hecazi: Çox sağ olun. Salam, cənab Prezident. İcazə verin, həmkarlarım kimi, Sizi COP29-a sədrlik münasibətilə təbrik edim. Biz İsveçrədə Azərbaycana çox böyük marağın olduğunu görürük. Siz böyük qonşularla əhatə olunaraq Avra-siyanın mərkəzində yerləşirsiniz və biz çox böyük maraqla Azərbaycanın öz yolunun təqdim edilməsi vədinə sadıq olduğunu görürük. Biz bayaq Azərbaycan gəncləri ilə danışdıq. Azərbaycanın iki uğur hekayəsinin bir araya gətirilməsi məsələsinə gəldikdə – birincisi, onun qlobal enerji səhnəsində ən böyük tərəflərdən biri olması, digəri isə yeni rol aldığı ekoloji səhnədə məşhur oyunçulardan birinə çevrilməsidir. Mən son bir neçə ildə strateji infrastrukturun yaradılmasına yatırdığımız böyük investisiyaları, məsələn, Bakı limanını nəzərdə tuturam – bir-birinə zidd

ola bilən bu iki elementi – enerji ticarəti, enerjinin inkişafı və ekoloji idarəetməni. Azərbaycan, Azərbaycan xalqı və region üçün bir miras qoymaq baxımından investisiya yatırdığımız bu infrastrukturların istifadəsini necə görürsünüz? Təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Çox sağ olun, çox yaxşı sualdır və bu məsələni qaldırdığınıza görə təşəkkür edirəm. Əvvəla, qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycanda 1994-cü ildən bəri bütün neft əməliyyatları beynəlxalq ətraf mühit mühafizəsi standartlarına əsasən aparılır.

Bizim əsas investorlarımız dünyanın aparıcı enerji şirkətləridir və sözsüz ki, hər kəs onların ətraf mühitə diqqət yetirdiyinin yaxşı bir nümunə olduğunu bilir. Söhbət təkcə onların dəniz qurğularında fəaliyyəti zamanı bu məsələyə diqqət yetirmələrindən deyil, eyni zamanda, əsas neft və qaz boru kəmərlərinin tikintisi zamanı quşlara, tısbağalara və digər heyvanlara göstərdikləri xüsusi qayğıdan gedir. Həmçinin arxeoloji qazıntılar zamanı bəzi hallarda onlar mühüm arxeoloji tapıntılara görə marşrutu dəyişmək məcburiyyətində qalırlar. Bu, birinci məsələdir. Digər məsələ ondan ibarətdir ki, müstəqillikdən əvvəl, Sovet İttifaqı, çar Rusiyası dövründə bizim enerji resurslarımız ətraf mühitə heç bir diqqət yetirilmədən istismar olunurdu. Bu minvalla Bakı dünyanın ən çirklənmiş şəhərlərinin birinə çevrilmişdi, neft gölləri, neft sızıntıları yaranmışdı. Biz ekoloji fəlakət olan bu dəhşətli mirası təmizləmək üçün yüz milyonlarla, hətta milyardlarla dollar xərcləmək məcburiyyətində qaldıq. İndi Bakıda gördüklərinizin 10 il, 20 il əvvəl hansı vəziyyətdə olduğunu təsəvvürünüza belə, gətirə bilməzsiniz. Çünki

çoxlu rekultivasiya, çoxlu təmizləmə işlərini icra etmişik və ekoloji cəhətdən təmiz olan bir çox təşəbbüsləri həyata keçirmişik. İndi isə COP29-un sədri olaraq, bizim üzərimizdə olan məsuliyyət səviyyəsi artmaqdadır. Birincisi, sədrliyimizə çox ciddi yanaşırıq, ikincisi, biz diqqət mərkəzindəyik. Sədrlik veriləndən dərhal sonra müxtəlif QHT-lər və media tərəfindən bizə qarşı hücumlar olmuşdur – yenə də neft hasil edən ölkə COP-a sədrlik edir. Sanki bu bizim günahımızdır. Mənim onlara mesajım ondan ibarət idi ki, neft ölkəsi olmağımız bizim günahımız deyil. Baxın görün, bu resurslardan necə istifadə edirik. Bu resurslardan ölkənin inkişafı, yoxsulluğun azaldılması, sərvətin ədalətli paylanması üçün necə istifadə edirik. Sonra baxın görün ki, biz ondan infrastruktur, «yaşıl enerji» üçün necə istifadə edirik. Bu gün biz sabit neft və artan qaz hasilatına malikik, eyni zamanda, «yaşıl enerji» layihələrini inkişaf etdiririk. Bununla əlaqədar bir vacib məsələ də Avropada qazıntı yanacağı ilə bağlı qoyulmuş məhdudiyətlərdir. Biz burada bir ziddiyyət görürük və bu məsələni artıq avropalı tərəfdaşlarımız qarşısında qaldırmışıq. Bir tərəfdən, Avropa, Avropa İttifaqı Azərbaycandan əlavə qaz istəyir – bu məqsədlə təqribən 2 il bundan əvvəl Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında energetika sahəsində strateji tərəfdaşlıq üzrə Bəyannamə imzalanmışdır. Bu sənədə əsasən, bizim Avropaya qaz təchizatımız 2021-ci ildə 8 milyard kubmetrdən 2027-ci ildə 20 milyard kubmetrə qədər artmalıdır. Bu, bir öhdəlik deyil, hədəfdir. Biz bu hədəfə doğru gedirik. Bu il Avropaya qaz təchizatımız təqribən 12 milyard kubmetr olacaq.

Bu, 2021-ci illə müqayisədə 4 milyard kubmetr çoxdur. Beləliklə, biz daha çox investisiya qoymalı idik, daha çox qaz hasil etməli idik, lakin qazıntı yanacağı layihələrini maliyyələşdirmək üçün maliyyə institutları ilə bağlı məhdudiyyət vardır. Məsələn, Avropa İnvestisiya Bankı bu məsələni tamamilə portfelindən çıxarmışdır. Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı qazıntı yanacağı layihələri üçün kiçik bir vəsait ayırır. Beləliklə, Avropa Azərbaycandan necə əlavə qaz əldə etmək istəyir ki, heç maliyyələşməni də təmin etmir?! Belə bir layihə üçün neft və ya qaz boru kəmərlərinin olub-olmamasından asılı olmayaraq, bizim icra etdiyimiz bütün layihələrdə korporativ maliyyələşmə 30 faiz səviyyəsindədir. Qalan hissə borca götürülmüş vəsaitdir. Beləliklə, bu, birinci sualdır.

İkinci sual ondan ibarətdir ki, Avropa bizdən daha çox hasil etməyi və daha çox təchiz etməyi istəyir. Yeri gəlmişkən, Avropa Avropada interkonnektorların tikintisi layihələrini də icra edir. Lakin heç bir zəmanət vermir ki, bizim qazımıza uzun müddət ərzində tələbat olacaq. Biz yalnız 5–10 il üçün milyardlarla investisiya yatırır sonra xərclərimizi geri qaytarmaya bilmərik. «Cənub Qaz Dəhlizi» və «Şahdəniz» layihəsinin 2-ci mərhələsinə yatırılmış investisiyalar bu gün hələ də sıfır balansına çatmayıb. Biz hələ də borcu geri ödəyirik. Qaz satışından əldə etdiyimiz vəsaiti borcun ödənilməsinə sərf edirik. Bunlar Avropa ilə Azərbaycan arasında qaz əməkdaşlığına dair bizim həll etməli olduğumuz iki ən önəmli məsələdir.

«Yaşıl enerji» və qazıntı yanacağının birləşməsi ilə bağlı deyə bilərəm ki, qazıntı yanacağına dün-

yada hələ uzun illər ərzində tələbat olacaq. Bu gün qazıntı yanacağına tələbatın olmayacağını söyləmək sadələvhlik olardı. Dünya iqtisadiyyatı buna hazır deyil, sənaye də buna hazır deyil. Hesab edirəm ki, ən yaxşı yol çata bilməyəcəyimiz hədəfi qoymaqdansa, sinerji yaratmaq və təkamül yolu ilə irəliləməkdir. Bizə gəldikdə, biz bunu edirik, artıq investorlarımızla birlikdə «yaşıl enerji» layihələrinə investisiyalarımıza başlamışıq. Keçən ilin oktyabrında 240 meqavat gücündə ilk Günəş elektrik stansiyasının açılışını etdik. Bu il isə əlavə 4 Günəş və külək elektrik enerjisi stansiyasının təməli qoyulacaq və onların ümumi gücü 1300 meqavat olacaq. Bu isə bizim potensialımızı 1500 və hətta ondan da artıq edəcək. Lakin bu sadəcə, başlanğıcdır. Çünki bizim həm dənizdə, həm də quruda nəhəng külək və Günəş elektrik enerjisi potensialımız vardır. Buraya su-elektrik stansiyalarını da əlavə etsək – sadəcə, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə son 3 ildə su-elektrik stansiyalarının gücü 170 meqavata yaxın olub və bu, yalnız başlanğıcdır – beləliklə, elektrik enerjisi istehsalı üçün istifadə etdiyimiz qazın əhəmiyyətli bir hissəsini bərpa olunan enerji mənbələri ilə əvəz edəcəyik. Bu tamamilə realdır. Mənim dediklərim bizim planlarımız deyil. Artıq müqavilələr imzalanıb, torpaq sahələri nəinki seçilib, hətta onlar artıq tikinti üçün də ayrılıb. Ola bilsin bir neçə aydan, maksimum 3-4 aydan sonra biz mənim dediklərimin hamısını öz gözümüzlə görəəcəyik.

Azərbaycanda bərpa olunan enerji resurslarının istehsalını 5 qiqavata qədər artırısaq, bu, elektrik enerjisi üçün istifadə etdiyimiz təbii qazın böyük bir hissə-

sini əvəz edəcək və bərpa olunan enerji resurslarından istifadə üzrə hədəfimizə hətta daha qısa müddət ərzində çata biləcəyik. Əlbəttə, burada olan sinerji ondan ibarətdir ki, elektrik enerjisi stansiyalarına göndərilməyən qənaət edilmiş qaz ona indi ehtiyacı olan və gələcəkdə də ehtiyacı olacaq Avropaya nəql ediləcək. Lakin Avropanın təkə buna ehtiyacı olmayacaq. Avropaya əlavə «yaşıl enerji» mənbələri də tələb olunacaq. Çünki Avropa ölkələrinin yatırdığı nəhəng investisiyaları nəzərə alsaq, onların hələ də çatışmazlığı olacaq. Onlara əlavə enerji tələb olunacaq və biz bunun üzərində çalışırıq. Bildiyiniz kimi, Xəzər dənizindən Qara dənizə, oradan da Avropaya doğru gedən «Yaşıl kabel» layihəsinin indi texniki-iqtisadi əsaslandırılmasının sonuncu mərhələsidir. Texniki-iqtisadi əsaslandırma hazır olan kimi prosesə başlayacağıq. Biz artıq praktiki cəhətdən bu kabelin Mərkəzi Asiyaya qoşulması imkanını da müzakirə edirik. Beləliklə, indi dediyim kimi, layihəni genişləndiririk. Çünki layihə Qara dəniz kabel xətti kimi, yəni Gürcüstanın Qara dəniz sahilindən Rumıniyanın Qara dəniz sahilinədək uzanan layihə kimi başlanmışdır. Biz layihəni Xəzər dənizinə qədər genişləndirdik və indi onu daha da, Xəzərin şərq sahilinə – Qazaxıstana qədər genişləndiririk.

Qazaxıstan və Özbəkistanda bərpa olunan enerji resursları ilə bağlı investisiya layihələrini nəzərə alaraq, nisbətən qısa müddət ərzində bu ölkələr elektrik enerjisi defisiti yox, elektrik enerjisi profisiti olan ölkələr sırasına daxil olacaq. İxrac marşrutu isə yenə də Azərbaycandan Avropaya gedəcək. Bu məsələlər

geosiyasət və regional əməkdaşlıq ilə sıx əlaqədardır. Birincisi, Azərbaycan həmişə enerji layihələrini siyasətdən ayırmışdır, eyni zamanda, onları yalnız müsbət mənada inteqrasiya etmişdir. Bizim bütün enerji layihələrimiz əməkdaşlığa aparır. Bu gün «Cənub Qaz Dəhlizi» ilə əhatə olunan ölkələrə nəzər salsanız görürsünüz ki, bu ölkələrin bəziləri arasında münasibətlər heç də yaxşı deyil. Lakin bu layihələr onları birləşdirir. Bu, müştərək maraqdır. Burada uduzan tərəf yoxdur və əslində enerji sülhə doğru aparır. Tarixdən bilirik ki, neft müharibəyə, qan tökülməsinə gətirib çıxarır. İndi isə biz paradiqmanı dəyişirik və hələ ki, buna müvəffəq olmuşuq.

Azərbaycan artıq 30 ildir ki, beynəlxalq neft şirkətləri ilə əməkdaşlıq edir. Xəzər dənizinə xarici şirkətləri dəvət edən ilk ölkə biz olmuşuq və hesab edirik ki, gələcəyimiz daha da parlaqdır. Biz qazıntı yanacağından istifadəni dayandırmayacağıq, bunu etməyəcəyik. Lakin diqqətimizi «yaşıl gündəliyə» yönəldəcəyik. Bu suala görə bir daha çox sağ olun. Həmçinin bu məsələni daha da ətraflı müzakirə etsək, yaxşı olardı. Ola bilsin COP29-un keçirilmə tarixinə bir az qalmış mübadilə üçün daha çox ideyalarımız olsun və bu məsələni də konfransdakı gündəliyimizə daxil edək.

H i k m ə t H a c ı y e v: Çianq Siaoy, Şanxay Beynəlxalq Araşdırmalar İnstitutunun Rusiya və Mərkəzi Asiya Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru.

Ç i a n q S i a o y: Salam, cənab Prezident. Sualım Çin ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli əlaqələrlə bağlıdır. Bildiyimiz kimi, Azərbaycan Cənub və Şimal, Şərq

və Qərbl arasında unikal və çox önəmli körpü rolunu oynayır. Transxəzər beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin inkişafında Çin ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıq perspektivlərini necə görürsünüz? Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Təşəkkür edirəm. Bizim münasibətlərimiz çox uğurla, qarşılıqlı hörmət və dəstək, hər iki ölkənin ərazi bütövlüyünün tanınması əsasında inkişaf edir. Azərbaycan Tayvanda seçkilərə münasibətini bildirən ilk ölkələrdən biri olmuşdur. Biz nəinki təkcə bu məsələ ilə bağlı narahatlığımızı bildirdik, eyni zamanda, bu seçkiləri qınadıq. Bizim «vahid Çin» siyasətimiz çinli tərəfdaşlarımıza çox yaxşı məlumdur və Çin də həmişə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyib. Beləliklə, bu, əməkdaşlığımızın bir əsasıdır. Lakin indi əməkdaşlıq həm siyasi, həm iqtisadi, həm də nəqliyyat sahələrində genişlənir. Mən Prezident Si Cinpinlə dəfələrlə görüşmüşəm və görüşlərimizdən çox yaxşı təəssüratlarla ayrılmışam. Əslində bu görüşlər münasibətlərimizə əlavə təkan verir. Biz indi Azərbaycanda sənaye sektorunda investor qismində daha çox Çin şirkətlərini görürük və bunu çox yüksək qiymətləndiririk. Bizim müntəzəm siyasi təmaslarımız var və hər bir ölkə yüksək səviyyəli nümayəndə heyətlərini qəbul etmişdir. Siz də qeyd etdiyiniz kimi, nəqliyyat məsələsi daha böyük önəm malikdir. Bu gün Transxəzər nəqliyyat dəhlizinə heç vaxt olmadığı qədər ehtiyac vardır. Biz Çindən gələn və Azərbaycandan keçən yüklərin ildən-ilə artdığını görürük. Yeri gəlmişkən, ötən ay Qazaxıstan Prezidentinin Azərbaycana dövlət səfəri zamanı Siandan çıxmış və Bakıya çatmış konteyner qatarının birgə

qarşılanma mərasimini keçirdik. Beləliklə, bu, ölkələrimiz arasında əməkdaşlığımızın birgə nümayişi idi. Sözsüz ki, Qazaxıstan ilə Çin daha fəal əməkdaşlıq edir. Lakin Azərbaycanla Çin də əməkdaşlıqlarını çox ümidverici və nəticə yönümlü şəkildə inkişaf etdirir.

Mənim «Orta Dəhliz» layihəsinin gələcəyinə güclü inamım var. Burada, Azərbaycanda biz faktiki olaraq, bütün lazımi infrastrukturunu, o cümlədən müasir, yeni dəniz limanını inşa etmişik. Yeri gəlmişkən, hazırda biz dəniz limanının genişləndirilməsi üzərində işləyirik. Çünki bugünkü 100 min TEU və 15 milyon ton ümumi yükaşıma qabiliyyəti yetərli olmayacaq. Biz artıq bunu başa düşürük. Biz bunu 25 milyon tona və 500 min, yaxud 1 milyon TEU-ya çatdırmaq istəyirik ki, təkcə Çindən deyil, həm də Mərkəzi Asiyadan həcmi artan yükləri qəbul etmək imkanımız olsun. Çünki söylədiyim kimi, bugünkü geosiyasi mühitdə bu marşruta ehtiyac vardır. Biz buna institutional dəstəklə bağlı başqa addımlar da atırıq, çünki fiziki infrastruktur yetərli deyil. Biz artıq Azərbaycan, Qazaxıstan və Gürcüstan arasında birgə müəssisə yaratmışıq. Hazırda nəqliyyat marşrutunun rəqəmsallaşdırılması üzərində fəal işləyirik. Gömrük administrasiyamızda süni intellekt sistemi tətbiq edirik ki, yüklərin emalı daha az vaxt aparsın, yüklər üzərində tam şəffaflıq və nəzarət olsun. Beləliklə, dəmir yolu, dəniz limanlarının və s. inşası ilə yanaşı, hazırda bizim etdiklərimiz bundan ibarətdir. Siz həmçinin hazırda Azərbaycan üçün daha az əhəmiyyət daşıyan Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizini qeyd etdiniz. Bizim

bu qovşaqda yerləşməyimiz həqiqətən, mən deyərdim coğrafi lütfdür ki, hər iki yol ərazimizdən keçir. Şimal–Cənub dəhlizinə gəldikdə, artıq bizi Rusiya və İran sərhədi ilə birləşdirən dəmir yolu infrastrukturu-muz vardır. Tezliklə biz yeni dəmir yolu infrastrukturu-nu inşa etməyə başlayacağıq, çünki təkcə Rusiyadan Fars körfəzinə azı 15 milyon ton yükün gəlməsini gözləyirik. Əgər əks istiqamətdən yük əlavə etsək, düşünürəm ki, 15 milyon ton sadəcə, başlanğıcdır. Hazırda Şimal–Cənub dəmir yolunun Azərbaycan segmenti 6-7 milyon ton yük qəbul edə bilir ki, bu bizim üçün və tranzitorlar üçün yetərlidir. Lakin gələcək üçün əlavə dəmir yoluna ehtiyacımız olacaq. Artıq biz maliyyənin toplanması üzərində işləyirik və gələn ildən gec olmayaraq bunun praktiki inşasına başlayacağıq. Faktiki olaraq, Rusiya sərhədindən Bakıya qədər olan hissə artıq yenidən qurulur. İndi isə bizim Bakıdan İran sərhədinə qədər olan hissənin yenidən qurulmasına ehtiyacımız var. Bununla bağlı son olaraq bildirim: bu yollar iki ayrı yol olmayacaq, çünki bu, yüklərin cənubdan qərbə və ya şimaldan qərbə daşınmasına imkan verəcək. Mövcud infraqurulturdan istifadə etməklə bu, artıq indi baş verir. Yeni infraqurulturla həcm daha böyük olacaq. Bu, Azərbaycanın geosiyasi əhəmiyyətini artıracaq və heç şübhəsiz, bizə əlavə maddi mənfəət qazandıracaq.

H i k m ə t H a c ı y e v: Yoko Hirose, Yaponiyanın Keio Universitetinin professoru.

Y o k o H i r o s e: Cənab Prezident, yaratdığınız bu böyük imkana görə Sizə təşəkkür edirəm. Mən Azərbaycan və keçmiş SSRİ regionu üzrə ixtisaslaş-

mış professoram. Ötən il Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin «Diplomatiya aləmi» jurnalı üçün Sizin və atanızın məcburi köçkünlərlə bağlı necə böyük siyasət yürütdüyünüzə dair məqalə yazdım. Xüsusilə Sizin nailiyyətlərinizə hörmətlə yanaşıram və bu gün bu imkana sahib olmaqdan şərəf duyuram.

Hazırda Azərbaycan və Türkiyə beynəlxalq nüfuzlarını artırır. İnanıram ki, Azərbaycan beynəlxalq və regional nüfuzunu artırdıqca, Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyəti də artacaq. Zəngəzur dəhlizinin açılmasına gəlincə, başa düşürəm ki, Ermənistan və İran ona qarşı çıxır. Azərbaycanın Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı baxışı və siyasəti nədən ibarətdir? Bundan başqa, Rusiya bu yaxınlarda sülhməramlı missiyasını Qarabağdan çıxardı. 2020-ci il üçtərəfli Bəyanata əsasən, Zəngəzur dəhlizi açılanda Rusiyanın Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin sülhü təmin etməsi nəzərdə tutulur. Bununla bağlı nə baş verəcək? Gələcəkdə Qarabağ məsələsi ilə bağlı Azərbaycan–Rusiya münasibətləri necə olacaq? Təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Siz bir neçə sual verdiniz, çalışacağam ki, hamısını cavablandırayım. Zəngəzur dəhlizinə gəlincə, qeyd etdiyiniz kimi, bu, 2020-ci il noyabrın 10-da imzalanmış üçtərəfli Bəyanatda açıq şəkildə əks olunub. Bəli, «Zəngəzur dəhlizi» sözü qeyd olunmayıb, lakin deyilib ki, Azərbaycanın şərq hissəsi ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat əlaqəsi olmalıdır və Rusiya sərhəd təhlükəsizliyi qüvvələri nəzarəti təmin etməlidir. Bu sənəd Prezident Putin, baş nazir Paşinyan və mənim tərəfimdən imzalanıb. Ermənistan 3 ildən artıqdır ki, bu

müddəanı faktiki olaraq, pozur və yenə də deyirəm, onlar bunu özləri imzalayıblar. İndi onlar bu paraqrafdan, necə deyərlər, canlarını qurtarmaq istəyirlər. Lakin bu, mümkün deyil. Onlar nə edirlər? Onlar sadəcə olaraq, Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə quru yolu əlaqəsini qurmaq imkanını bloklayırlar. Bu davranış sözsüz ki, çox məyusedicidir. Üçtərəfli Bəyanatın necə imzalanması ayrı söhbətin mövzusudur. Şəraitin necə olduğunu da hər kəs bilir. Amma Ermənistanın baş nazirinin imzası vardır və buna hörmət edilməlidir. Görəndə ki, proses dayandı, biz faktiki olaraq, başqa bir variant axtarmalı olduq və onu tapdıq. Biz İran tərəfi ilə məsləhətləşmələrə başladığımız və İran ərazisindən, daha dəqiq desək, Araz çayının cənub hissəsindən keçid yolu yaratmaqla bağlı razılığa gəldik. Nəqliyyat üçün bizim cəmi 2 körpüyə və ola bilsin dəmir yolu üçün iki əlavə körpüyə ehtiyacımız var. Yeri gəlmişkən, avtomobil körpülərinin inşasına başlanılıb. Orada hətta Azərbaycandan və İrandan yüksəkvəzifəli rəsmilərin iştirakı ilə təməlqoyma mərasimi keçirildi. Sonda nə olacaq? Ermənistan uduzacaq. Onlar qovşaq olmaq istəyirlər, onu sülh qovşağı adlandırırlar. Amma sülh qovşağına çevrilmək üçün ilk növbədə, bizimlə razılaşmalıdırlar. Çünki Azərbaycan buna razılıq verməsə, bu sadəcə, bir kağız parçası və ya bəyanat olacaq. Bizimlə razılaşma olmadan bu tamamilə faydasızdır. Əfsuslar olsun ki, onlar bunu regiondan çox uzaqda yerləşən müxtəlif ölkələrlə müzakirə etməyə çalışırlar. İşə gələndə isə bunu bizimlə müzakirə etmək istəmirlər. Bizim mövqemiz çox aydındır. Üçtərəfli Bəyanata hörmət edilməlidir.

Azərbaycanın əsas hissəsindən Naxçıvan Muxtar Respublikasına Ermənistan ərazisi vasitəsilə quru yol beynəlxalq nəzarət və təhlükəsizlik mexanizmi ilə təmin edilməlidir. Əgər onlar bəzi səbəblərdən indi Rusiya sərhəd təhlükəsizlik qüvvələrinin olmasını istəməirlərsə, onlar bunu deməlidirlər. Lakin bir daha deyirəm, onlar bunu özləri imzalayıblar və öz imzalarına hörmət etməlidirlər. Əks halda, aydındır ki, tranzit ölkə olmaq imkanını itirəcəklər. Onlar heç vaxt tranzit ölkə olmayıblar, mən müstəqil ölkə kimi nəzərdə tuturam və heç vaxt olmayacaqlar. Çünki sülh qovşağı ilə bağlı bütün bu fərziyyələr Azərbaycan olmadan qətiyyənlə real deyil. Əgər düşünürlər ki, kimsə gəlib İrandan Ermənistana və Gürcüstana dəmir yolu inşa edəcək, onda onlar elə birini tapmalıdırlar ki, kim bilir, bəlkə də hansısa səbəbə görə 6-7 milyard ABŞ dolları xərcləsin. Halbuki İran ilə Azərbaycan arasında quru əlaqəsi var, Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizi tikilir və Azərbaycanla Gürcüstan arasında dəmir yolu əlaqəsi mövcuddur. Hər halda, gələcəklərini necə planlaşdırmaq onların öz işidir.

Bizim planlarımıza gəlicə, qeyd etdiyim kimi, tikinti başlanıb. Gələn il biz işğal dövründə ermənilər tərəfindən sökülmüş, Füzulidən Zəngilana gedən dəmir yolunun inşasını tamamlamağı planlaşdırırıq. Demək olar ki, yol hazırdır. Bundan sonra avtomobil körpüsü ilə yanaşı, biz İrana və oradan geriyyə, Naxçıvana dəmir yolu körpüsü tikməyi planlaşdırırıq. Bu bizə və digər ölkələrə bu yoldan Fars körfəzinə daşımalar üçün istifadə etməyə imkan verəcək. Çünki bu, Şimal–Cənub nəqliyyat marşrutunun daha

bir genişlənməsi olacaq. Çünki Ermənistandan yan keçməklə Naxçıvana gələcək, sonra genişlənmə Culfa vasitəsilə İrana və İranın dəmir yoluna doğru olacaq. Eyni zamanda, Naxçıvanla Qars arasında dəmir yolu əlaqəsinin qurulmasına dair plan var ki, Türkiyə hökuməti bunu artıq elan edib. Bu həm də Şərqi-Qərbi nəqliyyat dəhlizinin bir hissəsi olacaq. Bizim hazırda Zəngilana çəkdiyimiz dəmir yolu ilə daşımaların bugünkü həcmi 5 milyon tona yaxındır. Əgər daha çox yükün olduğunu görsək, o, genişləndirilə bilər. Sözsüz ki, Azərbaycan dünya okeanına birbaşa çıxışı olmadan regional nəqliyyat mərkəzi kimi, öz mövqeyini gücləndirəcək. Ermənistan isə 30 ildən çox müddətdə olduğu kimi, dalan olaraq qalacaq.

Rusiya sülhməramlılarına gəlincə, Rusiya və Azərbaycan Prezident administrasiyaları tərəfindən artıq açıqlama verilib ki, onlar Azərbaycanın Qarabağ regionunu vaxtından əvvəl tərk edirlər. Bu, Rusiya və Azərbaycan liderlərinin birgə qərarıdır. Mən həmçinin sizə bu məsələ ilə bağlı necə danışıqlar apardığımız barədə məlumat verə bilərəm. Düşünürəm ki, bu, maraqlı olardı. Mən artıq bir neçə dəfə azərbaycanlı jurnalistlərlə görüşlərimdə açıqlamışam ki, noyabrın 9-u biz Prezident Putinin vasitəçiliyi ilə – çünki bizim erməni həmkarımızla heç bir təmasımız yox idi – üçtərəfli Bəyanatla bağlı danışıqlar zamanı bir neçə telefon danışığı apararaq, üçtərəfli Bəyanatın hər bir bəndini razılaşdırdıq və bu, demək olar ki, noyabrın 10-u səhərədək davam etdi. Ona görə biz həmişə deyirik ki, Bəyanat noyabrın 10-da imzalanıb. Çünki artıq Bakı vaxtı ilə gecə saat 2 və ya 3-ün

yarısı idi. Rusiya sülhməramlıları məsələsi təqdim olunmuşdu və Ermənistanın mövqeyi ondan ibarət idi ki, onlar üçün vaxt məhdudiyyəti olmamalıdır. Başqa sözlə, onlar orada həmişəlik qalmalıdırlar. Biz bununla razılaşa bilməzdik və israr etdik ki, vaxt məhdudiyyəti olmalıdır. Bu hər iki tərəfin razılaşa bilmədiyi ən çətin hissələrdən biri idi. Bizim üçün bu, Bəyanatın ən prinsiplial hissələrindən biri idi və bizim mövqemiz ondan ibarət idi ki, əgər buna razılaşmasaq, Bəyanat olmayacaq və müharibə davam edəcək. Həmin vaxt bizim qoşunlarımız Xankəndinin yaxınlığında idi. Biz qondarma Laçın dəhlizinə de-fakto nəzarət edirdik və biz Şuşanı azad edəndən sonra mühasirəyə alınmış 15 min erməni hərbcinin aqibəti hər kəsə tamamilə aydın idi. Onlar ya təslim olmalı idilər, ya da onlar üçün daha da pis olacaqdı. Biz dedik ki, yaxşı, əgər heç bir razılaşma olmayacaqsa, biz davam edirik, bir neçə saata Xankəndiyə daxil olacağıq. Beləliklə, Ermənistan razılaşmalı oldu. Zənnimcə, onlar indi başa düşürlər ki, biz haqlı idik. Beləliklə, 5 illik müddət və heç bir tərəf etiraz etmədiyi təqdirdə uzadılma, əslində qoşunların çıxarılmasının başlanğıc nöqtəsi oldu. Əgər həmin cədvəlimiz olmasaydı, vəziyyət necə olardı, biz bunu ancaq təxmin edə bilərik. Yənə də qeyd edirəm ki, qoşunların vaxtından əvvəl çıxarılması Azərbaycanla Rusiya arasında məsləhətləşmələrə əsasən qəbul olunmuş qərardır. Azərbaycan hər zaman beynəlxalq öhdəliklərinə sadıqdır. Bizim mövqemiz ondan ibarət idi ki, əgər orada 2025-ci ilin noyabrı yazılıbsa, bu, elə 2025-ci ilin noyabrı da olmalıdır. Lakin hər iki tərəf –

Rusiya və Azərbaycan açıq-aydın başa düşürdü ki, əslində onlar ərazini daha tez tərk edə bilirlər. Yəni də bu, birgə verilmiş qərar idi və düşünürəm ki, bu qərar Rusiya–Azərbaycan əlaqələrini yalnız gücləndirdi.

Bildiyiniz kimi, dünən mən Rusiyada idim. Ona görə də biz görüşümüzün vaxtını dəyişdik. Mən bu səhər saat 3-ün yarısı qayıtmışam. Bu səbəbdən sizdən görüşü səhər keçirməməyi xahiş etdim. Beləliklə, əminəm ki, bu qərar bizim əlaqələrimizi, həmçinin ikitərəfli əlaqələrin ictimaiyyət tərəfindən qəbulunu və qiymətləndirilməsini gücləndirdi. Bu onu göstərir ki, ölkələrin normal kommunikasiya kanalları olanda, onlar bir-birinə hörmət bəsləyəndə, əməkdaşlıq edəndə, bir-birinə qarşı heç nə etməyəndə ən həssas məsələlərlə bağlı razılığa gələ bilirlər və bu nümunə bunun bariz göstəricisidir. Dünən biz Rusiya ilə Azərbaycan arasında əlaqələrin strateji məzmununu bir daha təsdiqlədik və əminəm ki, bu bizim ölkəmizin, Rusiyanın və regionun xeyrinədir.

H i k m ə t H a c ı y e v: Kreyq Olifant, Böyük Britaniya Xarici Siyasət Mərkəzinin baş məsləhətçisi.

K r e y q O l i f a n t: Cənab Prezident, belə sıx qrafikdə fikirlərinizi bizimlə bölüşməyə vaxt ayırdığımız üçün Sizə təşəkkür edirəm. İcazənizlə, digərləri kimi, mən də vaxtında və yerində təşkil olunmuş belə müzakirələrdə görüşmək üçün yaradılan əvəzolunmaz fürsətə görə Sizə və təşkilatçılara minnətdarlığımı bildirirəm. Sualım artıq qismən cavablandırılıb, ancaq sərhədlərin delimitasiyası barədə, o cümlədən haqqında eşitdiyimiz qaytarılan kəndlərlə yanaşı, daha mürəkkəb məsələ olan eksklavlar barədə əlavə şərh verə bi-

lərsinizmi? Əlbəttə, biz ötən həftədəki xoş xəbərləri çox yaxından izlədik. İrəliyə apararı razılaşmaların yerinə yetirilməsi perspektivlərini və ümumi anlaşma mexanizminə təsirini necə qiymətləndirirsiniz? Bir qədər əvvəl sülh prosesi kontekstində COP29-dan bəhs etdiniz. Bu açıqlama ilə bağlı sual verə bilərəmmi? Noyabrda COP29-un keçirilməsini 2024-cü il ərzində sülh prosesində ümumi razılaşmanın əldə edilməsində irəliləyiş üçün əlverişli vasitə kimi görürsünüzmü? Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Düşünürəm ki, COP29-dan əvvəl Azərbaycanla Ermənistan arasında razılaşmanın, ən azı baza prinsipləri ilə bağlı razılaşmanın əldə olunması tamamilə realdır. Hesab edirəm ki, baza prinsipləri ilə bağlı razılığa gəlmək və sonra məzmunun təfərrüatlarına daha çox vaxt ayırmaq da bir variantdır. Lakin hətta layihə hazır olsa da, düşünürəm ki, bunun üçün hər iki tərəf gərgin işləməli və ola bilsin görüşləri bir gün deyil, bir neçə gün keçirməlidir.

Delimitasiya və sülh razılaşması iki ayrı məsələdir. Düşünürəm ki, onları birləşdirmək və bir-birindən asılı etmək yanlış olar. Bunun çox sadə səbəbi var. Bizim Ermənistanla sərhədimiz təxminən 1000 kilometrdir, ola bilsin daha çox və ya daha az. Bu sərhədin böyük hissəsi 30 ildən çox işğal altında olub – Kəlbəcərdən, Murovdağdan Araz çayına qədər təxminən 500 kilometrdir. Sovet dövründə hətta bizim inzibati sərhədlərimiz olanda belə, Ermənistan Sovet Respublikası ilə Azərbaycan Sovet Respublikası arasında inzibati sərhədin bir hissəsi müəyyən olunmamışdı. Sərhədin böyük hissəsində məskunlaşma ta-

mamilə olmayıb, dağların hündürlüyü 3500 metrdir, ilin 9 ayı qarla örtülü olur. Bu həqiqətən də çox mürəkkəb relyefdir. Praktiki nöqtəyi-nəzərdən qısa müddətdə bu sərhədin delimitasiyası mümkün deyil.

Regional məsələlərin digər 2 nümunəsi. İki dost ölkə olan Azərbaycan və Gürcüstan, həmçinin iki dost ölkə olan Ermənistanla Gürcüstan 30 ildən çox müddətdə sərhədlərinin delimitasiyasını apara bilməyiblər. Qeyd etdiyim kimi, ona görə yox ki, bizim problemlərimiz var – həm Ermənistanın, həm də Azərbaycanın Gürcüstanla dost münasibətləri var – ona görə ki, bu, mürəkkəb məsələdir. Bizim Gürcüstanla sərhədimiz, yəni sərhədin razılaşdırılmış hissələri cəmi 70 faiz təşkil edir. Bu, ləng gedən prosesdir, yüksək dəqiqlik tələb edən prosesdir. Ona görə də Ermənistanla Azərbaycan arasında sərhədin delimitasiyasını gözləyib sonra sülh razılaşması imzalarsaq, bizə daha 30 il vaxt lazım olacaq. Bizim təklifimiz bu iki məsələni ayırmaqdan ibarətdir. Bunu deyərkən kiminsə bizim mövqemizi yanlış şərh etməsini və ya, necə deyərlər, fərziyələr irəli sürməsini istəmirəm. Azərbaycan və Ermənistan 2022-ci il oktyabr Bəyanatı ilə bağlı razılığa gələndə bu, açıq-aşkar onu göstərdi ki, bizim əlaqələrimiz yaxşı məlum olan 1991-ci il Alma-Ata Bəyanatına əsaslanacaq. İkincisi, biz dedik ki, Ermənistanla qarşı ərazi iddialarımız yoxdur, əgər onların Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları olmasa. Biz Ermənistanla nümayiş etdirdik ki, əgər onlar Azərbaycana qarşı ərazi iddialarını davam etdirsələr, bizim Ermənistanla qarşı ərazi iddialarımız olacaq. Bunun nəticəsi necə olacaq, düşünürəm ki, hər kəs başa düşür.

Onlar Azərbaycana qarşı ərazi iddialarını açıq şəkildə aradan qaldırandan və Qarabağı ölkəmizin tərkib hissəsi kimi tanıyandan sonra bizim tərəfimizdən Ermənistana qarşı heç bir ərazi iddiası olmayacaq. Mən sadəcə olaraq, buna aydınlıq gətirmək istəyərəm ki, bəzən buradan uzaqda yerləşənlər ermənilərdən daha çox erməni kimi davranmaq, bizim siyasətimizi və addımlarımızı yanlış təqdim etmək istəyəndə bilsinlər ki, bizim siyasətimiz və mövqemiz yalnız pragmatizmə əsaslanır.

Delimitasiyanın Qazaxın işğal olunmuş kəndlərindən başlanması bizim təklifimiz idi. Ermənistan tərəfinə dedik: əgər onlar həqiqətən də nümayiş etdirmək istəyirlərsə ki, bu istiqamətdə irəliləməyə hazırdırlar, bunu etməlidirlər. Çünki bu kəndlər məskunlaşmış kəndlərdir, mübahisə obyektinə ola biləcək məskunlaşma olmayan təpələr deyil. Orada azərbaycanlılar məskunlaşmışdılar və kəndlər işğal edilmişdi. Onlardan biri hətta Sovet İttifaqı dövründə – 1990-cı ildə faktiki olaraq, bizə qarşı müharibə başlayanda işğal edilmişdi. Dördüncüsü, 1992-ci ildə, Sovet İttifaqının süqutundan sonra işğal olunmuşdu. Düşünürəm ki, dövlət sərhədimizin təxminən 10 və ya 12 kilometr artıq delimitasiya olunmuş hesab edilir. Bu, mühüm məqamdır. Təsadüfi deyil ki, bir çox region və qeyri-region ölkələri artıq buna öz dəstəklərini ifadə edib. Prosesin necə davam edəcəyini görəcəyik. Əvvəl qeyd etdiyim kimi, hər iki tərəf konstruktivlik nümayiş etdirir, hər iki tərəf bu məsələnin həssaslığını, eyni zamanda, beynəlxalq hüquqla öhdəliyi başa düşür və

düşünürəm ki, eyni yanaşma sonrakı mərhələdə nümayiş olunsa, biz daha sürətlə irəli gedə bilərik.

Bizim hər zaman pragmatizm nöqtəyi-nəzərindən qaldırdığımız bir məsələ də var ki, sərhəd, heç şübhəsiz, prinsiplərə əsasən delimitasiya olunmalıdır. Lakin sərhədin elə hissələri var ki, hər iki tərəf üçün problemlər yaradır. Bu, yollar, bəzən təhlükəsizlik mexanizmi, bir-birinin ərazilərinin dərinliyinin görünməsi ilə bağlı olur. Ona görə də kreativ olmalıyıq. Biz bir xətti tutaraq, kor pişik kimi, bu xətlə getməməliyik. Biz xətti əsas kimi götürürük, amma məntiqli olmalıyıq və hər iki tərəf üçün təhlükəsiz, hər iki tərəf üçün rahat olacaq sərhədlə bağlı razılığa gəlməliyik. Baxmayaraq ki, sərhədin və ətraf ərazilərin böyük hissəsi məskunlaşma olmayan yerlərdir, insanların bir-birinə yaxın yaşadığı hissələr var. Onlardan biri məhz həmin 4 kəndin ərazisidir ki, yaşayış məntəqələri arasında məsafə, ola bilsin, bir neçə yüz metr və ya ondan da azdır. Biz bu 4 kəndlə bağlı məsələni faktiki olaraq, İkinci Qarabağ müharibəsindən dərhal sonra qaldırdıq, biz onları heç vaxt unutmuruq.

Eksklavlar məsələsi başqadır, çünki onlar daha mürəkkəbdir və digər ölkənin əhatə etdiyi ərazidə yerləşir. Buna görə onlara delimitasiya prosesində baxılmalıdır. Əgər Ermənistan tərəfi onları indi – ikinci mərhələdə nəzərdən keçirmək istəyirsə, biz hazırıq. Onlar məsələyə sonra baxmaq istəyirlərsə, buna da hazırıq. Delimitasiya başa çatdıqdan dərhal sonra – hazırda Qazax rayonunun 4 kəndinin sahəsində demarkasiya aparılır. Düşünürəm ki, hər iki tərəf – iki Delimitasiya Komissiyası növbəti addımlar

üzərində razılığa gəlməlidir. Biz həmin məsələyə ayrıca epizod kimi baxılmasını istəmirik və delimitasiya işini davam etdirmək istəyirik. Təklif edirəm ki, iş bəlkə də ən asan hissədən başlasın. Amma Ermənistan tərəfi ən çətin hissədən başlamaq istəyirsə, məsələn, eksklavlardan, biz ona da hazırıq.

Hikmət Hacıyev: Stanislav Pritçin, Dünya İqtisadiyyatı və Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunun Mərkəzi Asiya sektorunun rəhbəri.

Stanislav Pritçin: Cənab Prezident, Sizi salamlayıram. Vaxt ayırdığınıza görə çox sağ olun. Azərbaycanın enerji balansı ilə bağlı əhatəli cavablarımızdan sonra sualın öz aktuallığını bir qədər itirdi. Bununla belə, cəhd edəcəyəm. Sual nüvə enerjisi ilə bağlıdır, çünki ətraf mühitə vurulan ziyan baxımından, ola bilsin, o, ən az ziyanlı enerji mənbələrindən biridir. Xüsusən də nəzərə alsaq ki, hətta günəş panellərinin utilizasiyası, adətən, çox baha başa gəlir. Eyni zamanda, ətraf mühitə ziyan vurmada həmin prosesi təşkil etmək çox çətinidir. Bununla belə, hazırda biz nüvə enerjisinin xüsusi sıçrayışı görürük. Məsələn, köhnəlmiş reaktorlarda istifadə olunmuş xammalın müasir neytron reaktorlarında istifadəsi mümkündür. Rusiyanın «Rosatom»u bu sahədə aparıcı şirkətlərdən biridir. Bu perspektivdən yanaşaraq, xüsusən də nəzərə alsaq ki, Azərbaycanda nəhəng qaz ehtiyatları var və onlar da tükənməyən deyil, uzunmüddətli ekoloji məsələlər baxımından Azərbaycan aşağı gücü olan reaktorlardan və ümumiyyətlə, nüvə enerjisi stansiyalarından istifadəni enerjiyə tələbat sahəsində həll variantı kimi görürmü?

İlham Əliyev: «Rosatom» bizə müxtəlif ideyalarla müraciət edib. Hazırda onlarla məsləhətləşmələr prosesindəyik. Düzgün qeyd etdiniz, bizim nəhəng qaz ehtiyatlarımız vardır. Qaz isə bərpa olunan enerji ilə yanaşı, ən təmiz enerji mənbəyi hesab edilir. Bu baxımdan təhlükəsizliyimiz təmin olunub. Hətta indi elektrik enerjisini ixrac edirik. Rusiya ilə mübadilə əməliyyatlarını da aparırıq. Bütün il ərzində biz Rusiyaya və geriyə təxminən eyni həcmdə elektrik enerjisini idxal-ixrac edirik. Biz həmçinin elektrik enerjisini Gürcüstana və onun ərazisi ilə Avropaya ixrac edirik. Daxili istehlaka gəldikdə, bizə əlavə mənbələr lazım deyil.

İkinci arqument ondan ibarətdir ki, həmin məsələ texnoloji inkişaf və mütəxəssislərin hazırlanması, o cümlədən uzunmüddətli enerji siyasətimizin strategiyasının formalaşdırılması baxımından bizim üçün maraqlı ola bilər. Ona görə biz bu mövqedən çıxış edərək, həmin potensialın qiymətləndirilməsində maraqlıyıq. Xüsusən də siz qeyd etdiniz ki, hazırda həmin enerji mənbəyi yeni texnologiyalar əsasında heç vaxt görünmədiyi qədər daha cəlbedici və təhlükəsizdir. Vacib məsələ xərclərlə bağlıdır və onları kim qarşılacaq? Artıq qeyd etdiyim bərpa olunan enerji layihələrinə gəldikdə, onların hamısı xarici sərmayədarlar tərəfindən maliyyələşdiriləcək. Başqa sözlə, Azərbaycan bu sahəyə bir dollar belə, sərmayə yatırmayacaq. Əgər yerli şirkətlər sərmayədar olmaq istəyirlərsə, bu mümkündür. Lakin Azərbaycan dövləti sərmayədar olmayacaq. Bizim sərmayə yatıracağımız sahə yalnız elektrik enerji şəbəkəsi olacaqdır, çünki

biz minlərlə meqavatla ölçülən külək və Günəş enerjisini qəbul etmək üçün elektrik enerjisi şəbəkəmizi gücləndirməliyik.

Nüvə enerjisinə gəldikdə, adətən, qəbul edən ölkə xərcləri qarşılıyır və bu çox bahalıdır. İqtisadi nöqteyi-nəzərdən, düşünürəm ki, hazırda hətta kredit sazişi olsa belə, belə razılaşmaya girmək düzgün olmazdı. Əgər kredit sazişi olarsa, siz onu qaytarmalısınız. Ətraf mühitin qorunması baxımından, bəli, biz təbii ki, onun tərəfdarıyıq, lakin o dərəcədə olmalı deyil ki, siz müəyyən məsələyə maliyyələşməni başqa mənbələrdən taparaq, bir neçə milyard xərcləyəsiz. Onları xərc olmadan etmək mümkündür. Bu əslində Azərbaycanın mövqeyidir. Biz qapını bağlamırıq, lakin bu baxımdan o dərəcədə fəal siyasət də yürütmürük. Biz dəyərləndirmə mərhələsindəyik. Həmin məsələnin əhəmiyyətli hissəsi bazarlarla bağlıdır, çünki qabaqcıl bazara çıxışı əldə etmək üçün biz çox uzun yol qət etməliyik və minlərlə kilometrlik ötürücü xətlər, o cümlədən Qara dənizin dibi ilə xətlər çəkməliyik. Beləliklə, ixrac bazarları timsalında mümkündür, lakin yerli istehlaka gəldikdə, bu, problem kimi görünür.

Hikmət Hacıyev: Giorgi Qvrimadze, Gürcüstan İctimai Kanalının Xəbərlər və cari işlər redaksiyasının direktoru.

Giorgi Qvrimadze: Cənab Prezident, vaxt ayırdığınıza görə çox sağ olun. Burada olduqca maraqlı görüşə məni dəvət etmiş təşkilatçılara təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. İcazənizlə, mən sualımı öz regionumuza aid edirəm. Sualım regional əməkdaş-

həgımız haqqında olacaq. Bu səhər tələbələrə aparılmış müzakirələr zamanı inkişafı təmin edən əsas şərtlərdən biri kimi, sabitlik və təhlükəsizlik haqqında çox söhbətlər oldu. Regiona isə məhz bu lazımdır. Bir tərəfdən, biz hamımız pragmatik mövqe tuturuq ki, region daxilində birgə enerji imkanlarını inkişaf etdirmək üçün səylərimizi birləşdirək. Məsələn, qeyd etdiniz ki, ənənəvi enerji ehtiyatları ilə yanaşı, Sizin «yaşıl enerji» ilə bağlı planınız var. Ermənistanın nüvə enerjisi imkanları var. Gürcüstanın və bütövlükdə, regionun su ehtiyatları mövcuddur. Siz enerjinin ötürülməsi imkanları haqqında danışdınız. Digər tərəfdən isə Türkiyə Prezidenti Ərdoğan ilə 2020-ci ildə «3+3» formatını, sülh sazişini və bir çox məsələləri qeyd etdiniz. Ümid edirik, saziş baş tutacaq. Lakin bütün pragmatik nəticələrə baxmayaraq, Siz dayanıqlı sabitlik və təhlükəsizlik haqqında nə söyləyə bilərsiniz? Bunun regionumuzda olacağına inanırsınız mı? Çünki hər hansı regional əməkdaşlığın mümkün iştirakçıları arasında kifayət qədər mürəkkəb münasibətlər var. Demək istəyirəm ki, çox mürəkkəb bölgədə tək bir ölkənin inkişafı haqqında danışmaq çətinidir. Sizə dayanıqlı regional əməkdaşlıq lazımdır və Sizin fikrinizcə, regionumuz daxilində belə əməkdaşlıq üçün dayanıqlı platforma hansı ola bilər? Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Düşünürəm ki, əgər biz Azərbaycan ilə Ermənistan arasında uzunmüddətli toqquşmaya son qoysaq və lap yaxın zamanda sülh sazişini imzalasaq, onda sizin dedikləriniz reallığa çevrilə bilər. Çünki Cənubi Qafqaz ölkələrinin potensialı məlumdur və biz hansı sahələrdə birgə işləyə

biləcəyimizi də bilirik. Siz elektrik enerjisi sahəsini qeyd etdiniz və üç ölkənin potensialını düzgün müəyyən etdiniz. Bəli, elədir. Lakin əgər biz, məsələn, Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında təbii qaz sahəsində əməkdaşlığı buraya əlavə etsək, görərik ki, o, qarşılıqlı şəkildə faydalıdır və bu gün Gürcüstan təbii qaz təchizatı sahəsində təhlükəsizliyini 100 faiz təmin edib. Gürcüstanda iqtisadiyyatın və sənayenin artımı nəticəsində istehlak da ilbəl artır. Biz təchizatımızı hər il artırırıq və hazırda, düşünürəm ki, o, artıq 3 milyard kubmetrə çatıb. Gürcüstanın qaz təchizatının təxminən 100 faizini Azərbaycan təmin edir. Potensial qaydada, xüsusən də Gürcüstan üçün qazın qiymətinin çox əlverişli və güzəştli olmasını nəzərə alaraq, Ermənistan da Azərbaycan qazını ala bilər. Yaxınlıq, infrastruktur baxımından belə əməkdaşlıq təbii olardı.

Biz Zəngəzur dəhlizi haqqında danışanda, onu təkcə dəmir yolu və ya avtomobil yolu kimi görmürük, o cümlədən onu potensial qaydada əlaqə, kabel kimi də görürük. Çünki elektrik kabellərindən biri əgər Ermənistandan keçərsə, ixrac imkanlarımızı artırabilir. Potensial qaydada o hətta qaz boru kəməri də ola bilər, çünki bu gün Naxçıvana təbii qazı təchiz etmək üçün biz İranla razılaşmamıza arxalanırıq. Yəni qaz Naxçıvana İran vasitəsilə gedir. Hazırda biz digər boru kəməri çəkirik. Türkiyədən Naxçıvana gedən kəməri maliyyələşdiririk və o yolla Azərbaycan qazı nəql olunacaq. Lakin bu, sol qulağınızı sağ əl ilə qaşımağa bənzəyir. Əgər o, Ermənistandan keçərsə, hamı üçün faydalı olar və bir çox xərclərə qənaət etmiş olarıq. Bir çox digər məsələlər də belə çözümlə bi-

lər. Bilirəm ki, Ermənistan Qara dənizin dibi ilə çəkiləcək kabelə qoşulmaq istəyir, çünki o, əlavə enerji imkanlarını yaradacaq. Lakin onlar Azərbaycanla münasibətləri səliqə-sahmana salmadıqlarına görə qoşula bilmirlər. Hazırda Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan kimi 4 ölkə var, Bolqarıstan da qoşulmaq üzrədir. Beləliklə, başqa yol yoxdur və bu, konsensus əsasında olan qərardır. Bu səbəbdən sülh sazişi başlanğıc nöqtəsidir. Sülh sazişindən sonra gələcəyimizin planlaşdırılmasına gəldikdə, əlbəttə ki, bunu etməliyik. Biz həmin gürcüstanlı həmkarlarımızla praktiki əhəmiyyət təşkil edən məsələləri – daşımalar, enerji, potensial ticarət münasibətlərinə aid işlər barədə məsləhətləşmələrə başlamaq üçün üçtərəfli məsləhətləşmə məsələsini bir neçə dəfə müzakirə etmişik. Lakin Ermənistan hər dəfə imtina edib və gürcüstanlı həmkarlar bunu çox yaxşı bilirlər. Regional əməkdaşlıq bölgə ölkələri ilə yaxşı münasibətlərə əsaslanmalıdır və düşünürəm ki, bu, Cənubi Qafqaz üçün ən yaxşı ssenaridir. Yeri gəlmişkən, Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında üçtərəfli əməkdaşlıq formatımız var və müxtəlif nazirliklərin rəhbərləri dövrü olaraq görüşürlər. Bir sözlə, bütün bunlar mümkündür, lakin sülh sazişi məsələsində bizə nəticə lazımdır. Səmimi desək, nə Gürcüstan, nə Azərbaycan bu gün öz enerji təhlükəsizliyi və ya daşımalar təhlükəsizliyinə gəldikdə, hər hansı çətinliklərlə üzləşmir. Bu, yalnız Ermənistanda çatışmır.

Açığını desək, mənim üçün böyük sual olaraq qalır: nəyə görə onlar Zəngəzur dəhlizinə qarşı belə cəfəşanlıqla çıxırlar? Nəyə görə onlar bunu təhlükə kimi

görürlər? Onlarda bir növ fobiya var və mən bunun izahını bilmirəm. Onlar hətta «dəhliz» sözünə qarşı çıxırlar. Düşüncülər ki, dəhliz suverenliyin pozulması deməkdir. Biz Azərbaycan ərazisindən keçən Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizindən danışanda, bizdə belə fobiya yoxdur. Dəhliz yaxşı məlum olan beynəlxalq sözdür, amma onlar Zəngəzur dəhlizinin adını eşidəndə sanki ağllarını itirirlər. Bu çox qəribədir. Lakin bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, biz gələcək haqqında düşünməliyik.

Hesab edirəm ki, siz düşünməli mühüm məsələləri və sülh sazişindən sonra inkişafın planlaşdırılması məsələsini qaldırdınız. Bu məqamda mən həmin məsələ haqqında düşünmək üçün, həmçinin həmkarlarımızı və iştirakçıları dəvət edirəm. Bəlkə belə bir sessiyanın təşkili üçün Gürcüstanda müəyyən qeyri-formal görüşlər, seminar təşkil olunsun və potensial araşdırılsın, çünki hazırda biz yalnız baş verə biləcək məsələləri görə bilirik, amma düşünmədiyimiz bir çox digər məsələlər də ortaya çıxa bilər. Bir sözlə, biz buna müsbət baxırıq. Düşünürük ki, regional proseslərə region ölkələri tərəfindən baxılmalıdır. Yeri gəlmişkən, müzakirə etdiyimiz məsələ əla nümunədir: delimitasiya, Qazaxın 4 kəndinin qaytarılması göstərir ki, biz iki-tərəfli qaydada işləyəndə yaxşı nəticələrə nail ola bilərik.

H i k m ə t H a c ı y e v: Ellen Vasilina, Forum Təşəbbüsü Təşkilatının prezidenti və təsisçisi.

E l l e n V a s i l i n a: Təşəkkür edirəm. Burada olmaqdan və Azərbaycana yenidən gəlməkdən şərəf duyuram. Cənab Prezident, mənim bir neçə sualım var. Əsas

sual belədir: COP-dan nəyə nail olmağı ümid edirsiniz? Həmçinin BMT 2030-cu ilədək inkişaf məqsədlərinə nail olmaq üçün Azərbaycan enerji təhlükəsizliyini, təchizat və tələbatı, dayanıqlı iqtisadi və sosial sahələri hansı şəkildə əlaqələndirmək istəyir? Hansı sərmayələri planlaşdırır? İcazənizlə, buna bir qədər əlavə də edim. Cənab Prezident, təhsil məsələlərinə toxunmaq. ADA-da görüşdüyümüz gənc tələbələrdən ibarət növbəti nəsli qarşından gələn çağırışlara necə hazırlayırsınız? Sağ olun, cənab Prezident.

İlham Əliyev: Düşünürəm ki, burada – ADA-da olmaq təhsil siyasətinin yaxşı təzahürüdür. Həqiqətən, hər kəsə tam aydındır ki, yatırmağa çalışdığımız ən yaxşı sərmayə təhsilə, gənc nəsle yatırdığımız sərmayədir. Bu bizim üçün əsas prioritetlərdən biridir. Bizim beynəlxalq tərəfdaşlarla xüsusi proqramlarımız var. Gənc nəslimizin aparıcı beynəlxalq universitetlərdə təhsili üçün xüsusi Prezident Proqramı mövcuddur. Eyni zamanda, Azərbaycanda yüksək səviyyədə təhsil prioritetdir. Biz həmçinin hər ikisini bir araya gətirməyə çalışırıq və hazırda xaricdə təhsil Prezident Proqramı əsasında maliyyələşdirilir. Eyni zamanda, biz yerli potensiala da əsas diqqət yetiririk və yəqin siz bilirsiniz ki, bu yaxınlarda Azərbaycan–İtaliya Universitetinin ayrıca binası olacaq. Onun təməli qoyulub, tikintisi davam edir. Bizim uzun illər fəaliyyət göstərən Azərbaycan–Fransız Universiteti var. Həmçinin Rusiya Federasiyasının 2 universiteti – Moskva Dövlət Universiteti və Tibb Akademiyasının filialları da fəaliyyət göstərir.

Dayanıqlı inkişaf və enerji məsələsinə gəldikdə, düşünürəm ki, iqtisadi göstəricilərimiz və sosial proqramlarımız gəlirlərin ədalətli şəkildə paylanmasını təmin etmək üçün neft və qaz vəsaitlərini yoxsulluq və işsizlik kimi məsələlərin həllinə yönəltdiyimizi aydın şəkildə göstərir. Enerji əməkdaşlığımıza başlayanda və neft satışından ilk gəlirləri əldə edəndə Azərbaycanda yoxsulluğun səviyyəsi 50 faizə yaxın idi. Yəni hər iki adamdan biri yoxsul idi. Qaçqınlar arasında bu göstərici 75 faizi ötürdü. Vəziyyəti təsəvvür edə bilərsiniz?! Hazırda biz həmin göstəricini 5 faizə qədər azaltmışıq. Eyni vəziyyət işsizlikdə müşahidə olunur. Hazırda Qarabağda sosial infrastruktur yaradılır, genişmiqyaslı tikinti gedir. Lakin əvvəllər hər yer o vəziyyətdə idi. Müasir xəstəxanalar, klinikalar, universitetlər, məktəblərin tikintisi üzrə xüsusi proqram vardır. Bir sözlə, sosial infrastruktur ən vacib məsələlərdən biridir. Məşğulluğa aid məsələ hər zaman diqqət mərkəzində olub, çünki əhali artır. İlbəil bizim on minlərlə yeni vətəndaşımız dünyaya gəlir və beləliklə, biz məşğulluq məsələlərində hər zaman diqqətli olmalıyıq. İşsizliyin bu qədər aşağı səviyyədə olması bizi rahat etməli deyil. Əgər siz inkişaf məsələsini həll etməsəniz, çətin olacaq. Xüsusən də indi – dördüncü sənaye inqilabı zamanı bir çox ixtisas və peşələrə ehtiyac qalmır. Beləliklə, biz ciddi çağırışla üzləşəcəyik. Buna görə biz gənc nəslimizi hələ mövcud olmayan, lakin iki-üç ildən sonra yaranacaq yeni işlərə hazırlamalıyıq.

Peşə təhsilinə xüsusi diqqət yetiririk. Hazırda bütün ölkədə peşə təhsili mərkəzlərinin açılmasına dair xü-

susi proqramımız vardır. Rayonların iqlim şəraiti və ya inkişaf istiqamətindən asılı olaraq məktəblər açırıq. Məsələn, turizm yerlərində turizm peşə məktəblərini açırıq. Digər yerlərdə sənayeyə aid mərkəzlər açılır. Bu, müəyyən elementlərin toplusudur. Lakin əsas məqsəd təhsilin səviyyəsini bu gün olduğu kimi, yüksək səviyyədə saxlamaqdır. Bu gün mütləqdir ki, ölkənin inkişafına töhfə vermək üçün gənc nəsillər təlimdən keçməlidir. Yadımdadır, ilk dəfə gənclərin xaricə təhsil üçün göndərilməsi proqramına başlayanda müəyyən fikir var idi ki, biz onların geri qayıtması üçün təminat almalıyıq, çünki belə olmasa, çox vəsait xərcləyəcəyik, amma onlar oxuduqları yerdə qalacaqlar. Dedim, yox! Bildirdim ki, ölkəmizdə elə şərait yaratmalıyıq ki, onlar qayıtmağa üstünlük versinlər. Beləliklə, hazırda mən görürəm ki, Birləşmiş Ştatlarda, Britaniya və Avropanın digər ölkələrində təhsil almış tələbələrin əksəriyyəti geri qayıdır. Bu onu göstərir ki, biz düzgün yoldayıq. Daha ürəkdən çalışmalıyıq ki, gənc azərbaycanlılar ölkəni tərk etməsinlər, çünki bu, postsovet məkanında bir çox ölkədəki problemlərdən biridir. Yəni gənc nəsil ölkəni tərk etməyə üstünlük verir və sonra əhalinin azalması ilə üzləşilir. Bizdə isə əhali artımı var. Bəzi ölkələrin fərqli problemləri var. Bilmirəm, hansı problem daha sərtidir. Düşünürəm ki, bizim vəziyyət daha yaxşıdır, çünki ölkədə əhali çox olanda, siz daha güclüsünüz. Lakin siz onları işlə, evlə, layiqli şəraitlə, səhiyyə ilə təmin etməlisiniz və biz bu işləri görürük. Biz neft və qazın satışından əldə edilən gəlirlərin əksər hissəsini sosial sahəyə yönəldirik.

Hikmət Hacıyev: Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prinston Universitetinin professoru, Diplomatiya Tarixi və Təcrübəsi Proqramının direktoru Maykl Reynolds.

Maykl Reynolds: Cənab Prezident, bizimlə görüşmək üçün vaxt ayırdığınıza görə təşəkkürümü bildirirəm. Təbii ki, bu görüşü mümkün etdiyinə və sabahkı səfərimizi təşkil etdiyinə görə ADA Universitetinə, xüsusi olaraq, onun rektoru səfir Paşayevə minnətdaram. Bir professor kimi, mən öz gənclərinin gələcəyi üçün Azərbaycanda təhsilə bu qədər böyük diqqət yetirdiyinizi eşitməkdən çox məmnun oldum. Bu gün biz əvvəlcə bir sıra bacarıqlı azərbaycanlı tələbələrle görüşdük və onlarla aparılan söhbətin səviyyəsi mənə xoş təəssürat bağışladı. Beləliklə, mən bunu eşitməkdən çox şadam. Səfərdən yenidən qayıtdığımızı və Moskvada Vladimir Putinlə görüşdiyünüzü nəzərə alaraq, mən Yaponiyadan olan həmkarımın verdiyi sualı davam etdirmək istədim. Bizim hamımızın bildiyi kimi, Rusiya 200 ildən artıq müddətdə bu regionda çox mühüm rol oynayıb və güclü mövqedə olub. Hazırda burada öz hərbiçilərinin sayını azaldır. Sülhməramlılar Azərbaycandan çıxırlar və görünür, Ermənistanda da onların sayı azalacaqdır. Regionda Rusiyanı əvəz etməyə çalışan bəzi kənar qüvvələr var və Rusiyanın Cənubi Qafqazda gələcək rolu ilə bağlı fikirlərinizi öyrənmək mənim üçün maraqlı olardı. İstərdik ki, Cənubi Qafqazda digər kənar qüvvələrin rolu barədə şərhlərinizi verərdiniz. Sizcə, bu necə ola bilər, bu, regionda Azərbaycan üçün hansı faydanı gətirə bilər? Həmin qüvvələr hansı təhlükələri gətirə bilər? Təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Rusiya Azərbaycanın qonşusudur və bu ölkə ilə müxtəlif sahələrdə çox fəal əməkdaşlığımız vardır. Dünən Prezident Putinlə görüş zamanı biz həmin məsələləri, iqtisadi əməkdaşlığımızı və xüsusən də daşımalar sahəsində işbirliyimizi geniş şəkildə müzakirə etdik. Əlbəttə, əməkdaşlığın böyük hissəsi humanitar sahəyə aiddir. Azərbaycanda 300-dən artıq rus məktəbi var və insanlar rus məktəblərində təhsil almağa üstünlük verərək onları seçirlər. Bir sözlə, ümumi məsələlərimiz çoxdur və regional ölkə, Qafqaz ölkəsi olaraq – çünki Qafqazın müəyyən hissəsi Rusiya hüduqları daxilindədir – Rusiya bu regionu heç zaman tərk etməyəcəkdir. Çünki onun özü bu regiona aiddir və düşünürəm ki, Cənubi Qafqazın bütün ölkələri Rusiya ilə qarşılıqlı hörmət, suverenlik, ərazi bütövlüyü və qarşılıqlı maraq əsasında yaxşı münasibətlərin qurulmasında maraqlı olmalıdırlar. Düşünürəm ki, Azərbaycanın nümunəsi bunun mümkün olduğunu aydın şəkildə göstərir.

Yeri gəlmişkən, bu, rusiyalı həmkarımla dünən müzakirə etdiyimiz mövzulardan biri oldu. Biz elə bir format yaratmışıq ki, o, qarşılıqlı şəkildə faydalıdır. Müəyyən fobiya, bəzi stereotip və təşviqat var. Lakin düşünürəm ki, Azərbaycana gəldikdə görə bilərsiniz, bunlar həddindən artıq şişirdilir. Siz öz suverenliyinizi, formal deyil, real müstəqilliyinizi, müstəqil siyasətinizi qoruyaraq, Rusiya ilə yaxşı münasibətdə ola bilərsiniz və bu tamamilə mümkündür. Sadəcə, Rusiya–Azərbaycan münasibətlərinə baxmaq kifayətdir. Yeri gəlmişkən, biz həmin mövzunu müzakirə etdik. Keçmiş Sovet İttifaqında bir çox xalqlar var ki, onlar

ya etnik, ya dini baxımdan Rusiyaya yaxındırlar. Amma onların Rusiya ilə münasibətlərinə baxın və bizim Rusiya ilə münasibətlərimizə baxın. Ona görə əminəm ki, həmin müsbət tendensiya davam edəcək. Azərbaycan Cənubi Qafqazda mühüm rol oynayır, bu rol artır və o, yalnız və yalnız faydalıdır.

Buraya gəlmək istəyən digər qüvvələrə gəldikdə, biz buna xüsusi diqqət yetirməliyik və öz resurslarımızı lazımi qaydada ölçməliyik. Demək istəyirəm ki, Azərbaycan olaraq, biz həmin prosesi necə apara bilərik, yaxud ona necə təsir göstərə bilərik? Bizim üçün təsəvvür etdiyiniz kimi, əsas narahatlıq Ermənistanda potensial və mövcud revanşist meyillərdir. Bizim narahat olmağa tam haqqımız var, çünki Ermənistan bizə qarşı təcavüz edib, ərazimizi işğal edib, 1 milyondan çox insanı öz evlərindən qovub, ərazilərimizi talayıb və hər şeyi dağıdıb, ərazimizin 20 faizini yerlə yeksan edib.

Beləliklə, Ermənistanda baş verənlərin hamısına çox ciddi yanaşmaq üçün tam haqqımız var. Ancaq biz onların daxili işlərinə və ya uzaqda yerləşən başqa ölkələrlə münasibətlərinə heç bir halda qarışmırıq. Biz heç vaxt heç bir ölkənin daxili işinə qarışmırıq və bunu bütün qonşularımız bilir. Amma bu bizim milli təhlükəsizliyimizlə bağlı bir məsələdir. Biz Fransanın, Hindistanın və Yunanistanın Ermənistanı bizə qarşı necə silahlandırıldığını və bunu açıq, nümayişkarane şəkildə etdiyini, sanki bizə nəyisə sübut etməyə çalışdığını görüb, sakit oturub gözləyə bilmərik. Biz sadəcə, oturub gözləyə bilmərik və bu mövqeni Ermənistan hökumətinə, indi Ermənistanın qayğısına

qalmaq istəyənlərə açıq şəkildə bildiririk. Bizə qarşı ciddi təhlükə görsək, ciddi tədbirlər görməli olacağıq. Bəziləri təhlükəli, bəziləri isə təhlükəli olmayan, amma bu o dərəcədə vacib deyil, həmin silahlar Ermənistanına çatdırılır. Ona görə bir daha bu platformadan istifadə edərək, Ermənistanına mesajım budur ki, bunu etməyin. Yenə deyirəm, mesajım qətiyyənlə təkbürlü xəbərdarlıq kimi qəbul edilməməlidir. Xeyr. Onların nə etməsindən asılı olmayaraq, müdaxilə etməyəcəyəm. Bu onların həyatı və onların ölkəsidir. Amma onlar bizə qarşı hərbi güc nümayiş etdirəndə, bəzən öz qoşunlarını sərhədimizdə cəmləyəndə biz sakit otura bilmərik. Bu bizim təhlükəsizliyimizdir və narahat olmağa haqqımız vardır. Ona görə də mənim onlara və onlardan Azərbaycana qarşı forpost kimi istifadə etmək istəyənlərə mesajım budur ki, bunu etməyin. Ermənistanına nə qədər silah göndərsə də, onların bizə qarşı heç bir şansları yoxdur. İkinci Qarabağ müharibəsi də bunu nümayiş etdirdi. Cəmi 44 gün ərzində adi insanların sadəcə, gəzintiyə çıxma bilmədiyi dağlara çıxdıq və biz bunu yüngül silahlarla etdik, onların ordusunu tamamilə məhv etdik.

Separatizmə son qoyduğumuz bir neçə saatlıq antiterror əməliyyatı ilə də biz onlara gücümüzü nümayiş etdirdik. Bizim Ermənistanına qarşı yenə də pis niyyətimiz yoxdur, onların ərazisinə heç bir iddiamız yoxdur, amma onlar başa düşməlidirlər ki, birincisi, bu silahlar onlara kömək etməyəcək. İkincisi, bu təhlükəlidir və mənim vəzifəm onlara, həmçinin onların arxasında duran və onlarla manipulyasiya edənlərə xəbərdarlıq etməkdir ki, bu həqiqət

tən, təhlükəlidir. Onlar mənim dediklərimə qulaq asmalıdırlar, çünki bilirlər ki, sözlərimə qulaq asmalıdırlar. Mənim tövsiyəm budur. Bundan başqa, Ermənistan qlobal qarşিদurma üçün digər bir namizəd ola bilər. Təəssüf ki, sərhədlərimizə yaxın bu hallar da mövcuddur. Beləliklə, bunlardan Qərblə Rusiya arasında qlobal qarşিদurma üçün istifadə oluna bilər və əgər bu onlar üçün ən yaxşı ssenaridirsə, qərar onlarındır. Ancaq bu, fəlakət ola bilər. Bu gün onlara hərtərəfli və davamlı dəstək vəd edənlər sərhəddə ilk güllə atılan kimi qaçacaqlar. Mən tam əminəm. Avropalı sülh müşahidəçiləri adlanan, bizə qarşı binokl diplomatiyasından istifadə edib nə isə nümayiş etdirməyə çalışan – bilmirəm nə nümayiş etdirmək istəyirlər – ehtiyatda olan hərbiçilər və polislər bizim cavab vermədiyimizə görə bizə minnətdar olmalıdırlar. Əminəm ki, ciddi bir şey olsa, onlar qaçacaqlar. Beləliklə, biz vəziyyəti belə görürük və yenə də regionda təhlükəsizliyə, sabitliyə gedən yol Azərbaycan–Ermənistan münasibətlərinin normallaşmasından keçir. Onlar, Ermənistanı nəzərdə tuturam, normal qonşu olmağı öyrənməli, qonşularına qarşı ərazi iddialarına son qoymalıdırlar. Biz bəzi müsbət tendensiyaları görürük. Lakin bu, kifayət deyil. Bu, yalnız sözlərdir və biz onların fikirlərini necə dəyişdirə biləcəklərini bilirik. 2019-cu ildə deyirdilər ki, «Qarabağ Ermənistandır» və bu, müharibənin başlanmasına təkan verdi. İndi isə «Qarabağ Azərbaycandır» deyirlər.

Bilmirəm, bəlkə 5 ildən sonra ölümcül silahlarla təmin olunanda yenə deyəcəklər ki, «Qarabağ Ermə-

nistandır». Biz nə edək? Biz gözləyə bilmərik. Bu məsələni qaldırdığımız üçün təşəkkür edirəm. Hesab edirəm ki, bu, İrəvana mesaj göndərmək üçün yaxşı bir fürsət idi.

Hikmət Hacıyev: Cənab Prezident, təşəkkür edirəm. Bizimlə iki saatdan çox vaxt keçirdiniz və ən vacib sualları cavablandırdınız. Siyahımızda kifayət qədər, xeyli sayda suallarımız var, amma bilirəm ki, həqiqətən, çox məşğulsunuz. Lakin bir-iki sual verməyə icazə versəniz şad olardıq.

İlham Əliyev: İştirakçılar yorulmayıbsa, davam edə bilərik. Cavablarımda mümkün qədər qısa olmağa çalışaram.

Hikmət Hacıyev: İulian Çifu, Rumıniyanın Münaqişələrin Qarşısının Alınması və Erkən Xəbərdarlıq Mərkəzinin prezidenti.

İulian Çifu: Çox sağ olun, cənab Prezident. Məni buraya dəvət etdiyinizə görə minnətdaram. Həmçinin Sizi təbrik etməliyəm ki, rus qoşunları vaxtından xeyli tez geri çəkilib. Çox yaxşı haldır ki, işğal bitdikdən 10 il sonra çıxmırlar. Beləliklə, mənim sualım enerji təhlükəsizliyi üzrə Avropa İttifaqı ilə ortaqlayihəmiz olan Rumıniya, Macarıstan və sair ölkələrə təmiz enerji nəql etmək üçün nəzərdə tutulan kabellə bağlıdır. Bildiyiniz kimi, məlumat kabelləri ilə başqa bir layihəmiz var, sualtı kabel ilə bağlı bir sıra layihələr mövcuddur. Geniş Qara dəniz regionu ilə bağlı vəziyyət bu gün kifayət qədər mürəkkəbdir. Sualtı infrastrukturun təhlükəsizliyi üzrə və təhlükəsizliyi necə yaxşılaşdırma biləcəyimiz barədə fikirlərinizi, «yaşıl enerji»nin daşınması, həm də

Qara dəniz regionunun təhlükəsizliyi ilə bağlı şərh verməyinizi Sizdən xahiş etmək istərdim. Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Düşünürəm ki, bu məsələni ilk növbədə, Qara dəniz ölkələri həll etməlidir. Çünki bizim məsuliyyətimiz yəqin ki, Qara dənizin sahillərinə yaxın bitəcək. Əgər biz ənənəvi yanacaq layihələrimizə paralellər aparsaq, hər bir ölkə öz boru kəmərinin seqmentinə cavabdehdir. Məsələn, Azərbaycanda heç vaxt boru kəmərinə qeyri-qanuni müdaxilə, boru kəməmindən oğurluq və ya hər hansı digər xoşagəlməz hadisələr baş verməmişdir. Deməli, hər bir ölkə – Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə öz ərazisində təhlükəsizliyi təmin edib, «Cənub Qaz Dəhlizi»ndə də belədir. «Yaşıl enerji» kabelinə gəlincə, əminəm ki, Qara dəniz ölkələri bununla da məşğul olacaq. Biz kömək edə bilmərik, çünki fiziki olaraq orada deyilik. Amma hesab edirəm ki, bu, bir növ hücum, müdaxiləyə, nüfuza məruz qalmamalıdır, çünki bu heç kimə qarşı deyil. Bu kabel bütün Xəzər dənizi, Qafqaz və Qara dəniz ölkələrinin marağındadır. Amma yenə də təbii ki, mən əminəm, müvafiq ölkələr Qara dənizin onların yurisdiksiyasına aid olan hissəsində bununla məşğul olacaqlar.

H i k m ə t H a c ı y e v: Laszlo Vasa, Macarıstan Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunun baş elmi işçisi.

L a s z l o V a s a: Cənab Prezident, yenidən burada olmaq fürsəti əldə etdiyimiz üçün minnətdarlığımızı bildiririk. Təşkilatçılara təşəkkür edirik. Mən burada olmaqdan və Sizə sual verməkdən çox məmnunam. Suallarımdan bəziləri cavablandırılıb, ancaq qısa bir sualım var. Türkmənistan təbii qazının Azərbaycan

vasitəsilə Avropaya çatdırılması imkanlarını necə dəyərləndirirsiniz?

İ l h a m Ə l i y e v: Əvvəla, bu qərar verilərsə, onu Türkmənistan verməlidir. Əgər onlar Xəzərə, oradan da Azərbaycandan keçərək Avropaya gedəcək Transxəzər qaz kəmərinə çəkmək barədə qərara gəlsələr, bizə müraciət edəcəklər. İndiyə qədər bunu etməyiblər. Təbii ki, biz bu layihənin təşəbbüskarı kimi çıxış etməyəcəyik. Çünki, adətən, layihəni resursların sahibi olan ölkə həyata keçirir. Məsələn, Bakı–Tbilisi–Ceyhanın və ya «Cənub Qaz Dəhlizi»nin təşəbbüskarı və bir növ əlaqələndiricisi məhz Azərbaycan idi və bütün ev sahibliyi edəcək dövlətlərlə sazişləri və istehlakçılarla müqavilələri Azərbaycan razılaşdırırdı və imzalayırdı. Beləliklə, tranzit ölkənin layihəni maliyyələşdirməsini və ya təşəbbüskar kimi çıxış etməsini xatırlamıram. Hələlik Türkmənistandan bizə belə bir mesaj gəlməyib, ona görə də buna şərh verə bilmərəm. Bununla bağlı çoxlu müzakirələr gedir. Ancaq məsləhətım odur ki, əvvəlcə müxtəlif amilləri qiymətləndirin, birincisi, bunu kim maliyyələşdirəcək? İkincisi, Avropa maliyyə institutlarının ənənəvi yanacaq layihələrinin maliyyələşdirilməsinə məhdudiyyətlər qoyması, bu qazın kimlər tərəfindən alınacağı və qazın Azərbaycana çatdırılmasından sonra nə baş verəcəyi ilə bağlı dediklərimi nəzərə alsaq, onda təsisatlara aid olmayan maliyyələşdirmə necə olacaq? Bu gün «Cənub Qaz Dəhlizi» tam doludur. Biz bu gün TANAP-ın və TAP-ın genişləndirilməsi haqqında düşünürük. Deməli, kimsə Xəzərin dibi ilə boru kəmərinin çəkilməsi üzrə razılaşmanın baş tutduğunu

düşünürsə, bu belə deyil. Çünki ya Bakıdan Avropaya qədər başqa boru xətti olmalıdır, ya da bilmirəm. Deməli, burada suallar çoxdur və cavab yoxdur. Ona görə də şərhlərim buna əsaslanır.

H i k m ə t H a c ı y e v: Jakub Korejba, Polşanın Avrasiya Araşdırmaları Mərkəzinin qeyri-rezident tədqiqatçısı.

J a k u b K o r e j b a: Cənab Prezident, təşəkkür edirəm. Yenidən burada olmaq çox xoşdur. Tarixi hadisənin şahidi olan bir alim və nəzəriyyəçi üçün bu, sevincli anlardır, çünki burada şahidi olduğumuz şey gələcəyin qurulmasıdır. Mən Polşadan gəlirəm, o ölkədən ki, həmişə maraqlı qonşulara malik olub və coğrafi məsafəyə baxmayaraq, ölkələrimizi bir-birinə bənzədən də budur. Bu, mütləq olaraq optimist bir fikir deyil, çünki son bir neçə ay ərzində gördüyümüz kimi, sizin qonşularınızın heç də hamısı sülh, tərəqqi, əməkdaşlıq və firavanlıqda maraqlı deyil. Ona görə də Sizə sualım budur: Sizcə sülh prosesi zamanı erməni tərəfdarlığınızın qeyri-konstruktiv mövqeyi sadəcə olaraq, teatr oyunu kimi, danışıqlar mövqeyinin bir hissəsidirmi? Yoxsa daha uzunmüddətli strategiyadır? Bu belə davam edərsə, İrəvanın bu təklifi rədd etməkdə davam edəcəyi və regionda sabitliyi pozmaq üçün xarici qüvvələri işə cəlb edəcəyi halda «B» planı varmı? Bilirəm ki, Azərbaycanın strateji səbri çoxdur. Bunu bir neçə dəfə sübut etmişiniz. Bəs səbrinizə məhəl qoyulmasa və ondan sui-istifadə edilərsə, belə bir hal üçün alternativ strategiya varmı? Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Alternativ strategiya yalnız silahlanma yarışını davam etdirmək ola bilər, bizim başqa

seçimimiz yoxdur. Biz buna üstünlük vermirik, xüsusilə nəzərə alsaq ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası üçün çoxlu maliyyəyə ehtiyacımız vardır. Amma biz sülh razılaşmasına nail olmasaq, bu o deməkdir ki, Ermənistan, qeyd etdiyiniz kimi, başqa bir şey planlaşdırır. Onlar bu prosesdən yalnız vaxt qazanmaq üçün istifadə edirlər. Bununla belə, inanmaq üçün kifayət qədər əsaslı səbəblərimiz vardır. Baxmayaraq ki, biz buna əmin deyilik. Tarixi nəzərə alsaq, 1992-ci ildən 2020-ci ilə qədər danışıqlar prosesində olmuşuq, əslində isə Ermənistan bu danışıqlardan yalnız işğalı möhkəmləndirmək və işğalı de-fakto əbədi etmək üçün istifadə edibdir.

Bu onların planı idi və indi biz nəinki daha çox təhlil edirik, hətta Ermənistanın daxili siyasətini izləyəndə bir daha əmin oluruq ki, onlar indiki hökumət də daxil olmaqla, ərazimizin bir santimetrini belə, azad etməyi planlaşdırmırdılar, çünki indiki iqtidarın necə davranması heç kimi çaşdırmalı deyil. Mən Qərbdəki bəzi erməni tərəfdarlarından necə cəsarətli olduqlarını eşidəndə həmişə deyirəm ki, onların cəsarətinin əsasını nə təşkil edirdi? 2020-ci ilin sentyabrı, noyabrı olmasaydı, bu gün yenə də Xankəndidə «Qarabağ Ermənistandır» deyə bağırmağa davam edərdilər. Beləliklə, biz onları cəsarətli etdik, cəsarətli addımlar atırlar, amma çox konstruktiv olduqları üçün deyil, çox açıq və səmimi olmaqdan qorxduqları üçün düşünə bilirlərsə, deməli, qorxurlar. Bilirsiniz, qorxmamaq üçün bizimlə sülh bağlamalıdırlar. Biz də görəcəyik, dediyim kimi, qondarma «Dağlıq Qarabağ» faktı müzakirələrdən çıxarılıb, onlar ra-

zılaşblar ki, bu, sülh sazişində olmayacaq. Bu o deməkdir ki, əsas maneə artıq yoxdur. Amma o qədər də vacib olmayan terminologiyaya sadıq olsalar biz açıq şəkildə görəcəyik ki, onlar yenə də bu vaxtdan istifadə edərək, daha çox silah əldə etmək və sonra yenidən bizə hücum etmək istəyirlər. Lakin biz onlara bu şansı verməyəcəyik, çünki bu tamamilə aydındır. Bir daha demək istəyirik ki, onları bizə qarşı yönəltməyə çalışanlar böyük səhv edirlər. Bizim 30 ilə yaxın işgalla bağlı çox acı təcrübəmiz var, ona görə də gələcəyimizi real vəziyyətə əsaslanaraq planlaşdıracağıq. Biz prosesi belə görürük. Ona görə də düşünürəm ki, ilin sonuna qədər bu tamamilə aydın olacaq. Sülh sazişi imzalanmasa, dediyim kimi, silahlanma yarışı davam etdirilməlidir. Əgər onlar sülh razılaşmasını istəmirlərsə, biz müqaviləsiz də yaşaya bilərik, amma bu razılaşma olmadan bizimlə yanaşı yaşamaq onlar üçün rahat olacaqmı? Mən belə düşünürəm.

Hesab edirəm ki, beynəlxalq hüquqa əsaslanan şərtləri razılaşdırmaq bizim marağımızdan daha çox onların marağındadır və göndərdiyimiz bu təkliflərdə, bu şərtlərdə qəbul edilə bilməyəcək heç nə yoxdur. Yalnız onlar şüurla davranmalı və əlçatmaz şeyləri tələb etməməlidirlər. Həm də onların bilməsi onlara dəstək olanlar üçün də vacibdir ki, 30 illik işgala və İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticəsinə göz yumulmamalıdır. Heç kim özünü heç bir şey olmamış kimi aparmamalıdır. Müharibənin nəticəsi həmişə müharibədən sonrakı vəziyyətə təsir edir. Biz isə üstünlük xətrinə Qələbəmizdən istifadə etmədik.

Müharibə zamanı söz verdim kimi, dayandıq. Demişdim ki, ərazimizi tərk etməyinizlə bağlı bizə bir vaxt deyin, dayanaq və biz dayandıq. Sonra Dağlıq Qarabağda qondarma «prezident seçkiləri» keçirib qondarma «prezident» seçdilər, Moskvadan bir kriminal oliqarx oraya gəlib özünü hansısa ölkənin baş naziri kimi aparmağa və terroru maliyyələşdirməyə, həmçinin müxtəlif insanları təhdid edərək, Qarabağda nümayişkarənə şəkildə bizə məhəl qoymamağa başladılar. Onlar bilməli idilər ki, biz buna dözməyəcəyik və biz onlara mesajı dəfələrlə birbaşa və digər kanallarla, Brüssel vasitəsilə çatdırdıq: odla oynamayın. Biz istənilən vaxt suverenliyi bərpa edə bilərik, heç kəs bizə mane olmayacaq və bu, baş verdi. Bu, 23 saat deyil, bir neçə saat davam etdi. Yalnız prosedurları yekunlaşdırmaq üçün 23 saat lazım idi, bu, 10 saatdan az davam etdi. Bu onlara bir dərs oldu. İkinci Qarabağ müharibəsi dərs oldu. Biz ancaq bunu etdik və başqa heç nə etmədik. O zaman bizi kim dayandıra bilərdi? Əgər Qərbi Avropanın hansısa ölkəsində bəzi insanların qorxunc planları olsaydı, bizə kim mane ola bilərdi? Sərhəddəki ehtiyatda olan fransız polisi? Bu bizi dayandıra bilərdi? Əlbəttə, yox! Biz özümüz dayandıq. Çünki biz Ermənistanın ərazisini istəmirik, bizim istədiyimiz yalnız öz ərazilərimizin tam və əbədi nəzarətimizdə olmasıdır.

Hikmət Hacıyev: Karlo Marino, İtaliyanın Milan şəhərində İtaliya–Azərbaycan Assosiasiyasının vitse-prezidenti, «Eurasianews»un təsisçisi və direktoru.

K a r l o M a r i n o: Cənab Prezident, mənə verdiniz şərəfə görə təşəkkür edirəm. Mən Azərbaycanın dostuyam, həm də Milanda İtaliya–Azərbaycan Assosiasiyasının vitse-prezidentiyəm. Sualım budur ki, İtaliya ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin hazırkı durumu haqqında nə düşünürsünüz? Ölkələrimiz arasında «yaşıl iqtisadiyyat» sahələrində əməkdaşlıq imkanları mövcuddurmu? Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Münasibətlər əladır. İtaliya bizim ən yaxın tərəfdaşlarımızdan və dostlarımızdan biridir. Avropa İttifaqında nəinki yaxşı və etibarlı tərəfdaşdır, bizim çox fəal siyasi əlaqələrimiz də vardır. Mənim İtaliyaya səfərlərim və İtaliya Prezidentinin Azərbaycana səfəri tərəfdaşlığımızın gözəl nümunəsidir. Bu gün İtaliya Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə fəaliyyət göstərən aparıcı ölkələrdən biridir.

Əslində İtaliya hazırda fəaliyyət göstərən şirkətlərin sayına görə Türkiyə şirkətlərindən sonra 2-ci yerdədir. Onlar çox mühüm layihələr üzərində işləyirlər. Məsələn, mədəni irsin bərpası üzrə Ağdamda dağıdılmış Qarabağ xanının sarayının, işğaldan azad edilmiş müxtəlif şəhərlərdə məscidlərin bərpası ilə məşğuldurlar. Beləliklə, iqtisadi əməkdaşlıq əladır. İtaliya bizim əsas ticarət tərəfdaşımızdır. Azərbaycan nefti isə İtaliyanın neft istehlakının əhəmiyyətli hissəsini təşkil edir. Hesab edirəm ki, Azərbaycan İtaliyaya qaz təchiz edən ölkələr sırasında ikinci və ya üçüncüdür. Mən sadəcə, əladır deyirəm. Həmçinin ADA və 5 aparıcı İtaliya universitetinin birgə yaratdıqları İtaliya–Azərbaycan Universiteti həm də dərin siyasi və mədəni əlaqələrə əsaslanır.

«Yaşıl enerji» ilə bağlı biz İtaliya şirkətləri ilə işləməkdən məmnun olacağıq. Bunu hələ ki, başlamamışıq. Amma burada potensial mövcuddur. Yeri gəlmişkən, enerji sahəsində İtaliya şirkətləri bizim əsas tərəfdaşlarımızdır. Məsələn, məşhur «Ansaldo» şirkəti hazırda Mingəçevirdə tikilən 1300 meqavata yaxın gücü olan elektrik stansiyası üçün turbinlərin təchizatçısıdır. İtaliyanın digər şirkətləri, məsələn, «Maire Tecnimont» böyük sənaye sahəsinin podratçısı idi. Həmçinin Neft Emalı zavodumuzun təmirində bizə kömək edir. Beləliklə, bu həqiqətən, çox möhkəm və ildən-ilə böyüyən çoxşaxəli təməldir. Özünüzü Azərbaycanın dostu adlandırdığınız üçün təşəkkür edirəm. İtaliyada çoxlu dostlarımız vardır. Onların hamısına ən xoş salamlarımı çatdırmağınızı xahiş edirəm.

Hikmət Hacıyev: Əbdüləziz Məhəmməd əl-Hor, Qətərin Xarici İşlər Nazirliyinin Diplomatıya İnstitutunun direktoru, səfir.

Əbdüləziz Məhəmməd əl-Hor: Cənab Prezident, çox sağ olun. Əslində mən soruşmaq istərdim ki, Azərbaycan karbohidrogen iqtisadiyyatına əsaslanan bir ölkə olduğundan struktur baxımından iqtisadi inkişafın ekoloji dayanıqlılığının tarazlaşdırılmasında üzləşdiyi əsas çağırışlar hansılardır? Bilirəm ki, bu suala qismən cavab vermişiniz. Ola bilsin, biz digər çağırışları da əlavə edərdik.

İlham Əliyev: Biz iqtisadiyyatımızı artıq müəyyən dərəcədə şaxələndirə bilmişik. Hazırda neft və qaz ümumi daxili məhsulun yarısından azını təşkil edir. Lakin ixracımızın təxminən 95 faizi neft və qazdır. Bizim əsas məqsədlərimizdən biri ixracımızı şaxələndirə

dirməkdir. Bu, asan olmayacaq. Çünki qaz hasilatı və ixracı artacaq. İqtisadiyyatın digər sahələrində ixrac üçün bizə bazarlar lazımdır. Problemimiz ondan ibarətdir ki, müəyyən məhdudiyətlər və kvotalar səbəbindən Avropa bazarına, Avropa İttifaqının bazarına və sair yerlərə asan çıxışımız yoxdur. Bizim üçün əsas bazarlar qonşu ölkələrdir. İlk növbədə, Rusiya qeyri-enerji məhsulları üçün əsas bazarımızdır və eynilə Türkiyə. İxracımızı şaxələndirmək üçün təkcə məhsul istehsal etmək kifayət deyil, bizim çıxışımız da olmalıdır. Bunun üzərində işləyirik.

İqtisadiyyatımızın digər sahələrinə gəldikdə isə nəqliyyatla bağlı ümidlərimiz böyükdür. Dediym kimi, dəhlizlərin bu qovşağı böyük iqtisadi fəallıq yaradacaq. Həm də biz bu nəqliyyat marşrutlarını təkcə asanlaşdırma və tranzit kimi deyil, həm də marşrutda sənaye qurmaq imkanı hesab edirik. Ona görə də ümid edirik ki, bölgədən istehsalçılar gəlib bu layihələri həyata keçirəcəklər. Biz indi Ələtdə azad iqtisadi zonanın fəal inkişaf mərhələsindəyik, zonada artıq rezidentlər toplaşır. Biz iqtisadiyyatın digər sahələrinin inkişafı üçün əlimizdən gələni etməyə çalışırıq. Rəqəmsal transformasiya da onlardan biridir. Sənayenin inkişafı indi daha çox elmi yanaşmaya əsaslanır.

Dördüncü sənaye inqilabına gəlincə, elə yeri gəlmişkən, Davos Dünya İqtisadi Forumu dördüncü sənaye inqilabı üzrə regional mərkəzlərdən biri kimi Azərbaycanı seçib. Bir sözlə, bu da gördüyümüz işlərə verilən qiymətin əlamətidir. Bərpa olunan enerji mənbələri haqqında həqiqətən də müzakirə etmək üçün böyük potensial vardır. 157 gıqabayt potensial yalnız dənizdə

mövcuddür. İndi bir çox şirkət bizimlə işləyir və dediyim kimi, bütün bunları mənimsəmək üçün şəbəkəmizi gücləndirməliyik. Ona görə də gələcəyin proqnozlaşdırıla biləcəyini düşünürəm.

H i k m ə t H a c ı y e v: Loren Vinatyə, İsveçrə Humanitar Dialoq Mərkəzinin regional müşaviri.

L o r e n V i n a t y e: Günortanız xeyir. Əvvəlcə bir şərh vermək istərdim ki, mən humanitar dialoq mərkəzində işləyirəm. Bu, vasitəçilik təşkilatıdır və Sizinlə tam razıyam – daha az vasitəçi sülh prosesi üçün daha yaxşıdır. Ona görə də nə vaxtsa işimi dəyişə bilərəm. Sizə Türkiyə ilə bağlı bir sual vermək istərdim. Mən Ermənistanda tez-tez oluram və bəli, Ermənistan siyasi baxımdan dalana dirənib, iflic vəziyyətindədir. Necə düşünürsünüz, Azərbaycan Ermənistanın Türkiyə ilə daha çox körpü qurmasına imkan yarada, Ermənistana irəliyə doğru addım atması üçün lazım olan bu fürsəti verə bilərmi?

İ l h a m Ə l i y e v: Bəli, Ermənistan və Türkiyə münasibətlərinin normallaşması prosesi çərçivəsində hazırda iş gedir və bunu dəstəkləyirik. Biz açıq şəkildə bildirdik ki, Türkiyə–Ermənistan münasibətlərinin normallaşmasına tərəfdarıq. Yəqin bilirsiniz ki, Ermənistanın təkcə Azərbaycana deyil, Türkiyəyə də ərazi iddiaları var və bu məsələ də mütləq həll olunmalıdır. Əminəm ki, bilirsiniz, Ermənistanın milli rəmzi Ağrıdağ dağıdır, onların «Ararat» adlandırdıqları dağ Türkiyədə yerləşir. Məncə bu, qətiyyəən qəbuledilməzdir. Mənim şəxsi fikrim belədir ki, onların cəmiyyətlərinə bu cür mesaj vermələri tamamilə yanlışdır.

Yadımdadır, bir dəfə Ermənistanın əvvəlki prezidenti Serjik Sarkisyardan mənə, onun partiyasının bəzi gənc üzvləri ilə görüşdə soruşmuşdular ki, indi «Artsax» adlanan ərazini azad etdik, bəs Qərbi Ermənistan? Onlar belə adlandırırlar və bəziləri indi də Türkiyəni belə təqdim edirlər. Soruşurlar ki, bəs torpaqlarımız nə vaxt azad olunacaq? O da dedi ki, «biz öz işimizi gördük, bu da sizdən asılıdır». Bu mənim uydurmam deyil, internetdə onun dediklərini olduğu kimi tapa bilərsiniz. Mənə, erməni cəmiyyətinin ən böyük faciəsi odur ki, onlar həqiqətən, Türkiyənin həmin hissəsini Türkiyədən ayıraraq Ermənistana birləşdirə biləcəklərini düşünürlər. Onlar özlərini çox yüksək qiymətləndirirlər və bu, ən böyük problemdir. İndi onlar normallaşmaq istəyirlər və biz bunu dəstəkləyirik, onlar bütün bu atributlardan qurtulmalıdırlar.

Azərbaycana gəldikdə, onlar öz Konstitusiyalarını dəyişməlidirlər. Yenə deyirəm, mənim onların işinə müdaxilə etmək istəyim yoxdur, ancaq onların Konstitusiyasında müstəqillik bəyannaməsinə istinad var, orada qondarma «Dağlıq Qarabağ» Ermənistanın bir hissəsi kimi qeyd olunur. Yaxşı, Konstitusiyada belə bir istinad olduqda biz necə sülh müqaviləsini imzalaya bilərik? Mən deyəndə ki, Konstitusiyayı dəyişməlisən, bu mənim təkəbbürüm deyil və ya mən kobudcasına davranmağa çalışmıram. Bu, ilkin şərt-dir. Düşünürəm ki, bu milli rəmzi, Ağrıdağı dəyişdirmək lazımdır. Onların Ermənistanda çoxlu dağları var, başqasını bəyənib seçə bilərlər. Amma qeyd etdiyim kimi, təbii olaraq, Azərbaycanla Türkiyə arasında bu məsələdə olduğu kimi, bir çox digər məsə-

lələrdə də əlaqələndirmə var. Çünki Türkiyə və Azərbaycan qlobal miqyasda, dünyada bir-birinə ən yaxın iki ölkədir. Bizi birləşdirən təkəcə Müttəfiqlik Bəyannaməsi deyil, bizi birləşdirən çox şey var. Türkiyə–Azərbaycan birliyi regional təhlükəsizliyin və sabitliyin mühüm amilidir. İki prosesin paralel getməsinə dair bəlli mövqə var: Türkiyə–Ermənistan yaxınlaşması və Ermənistan – Azərbaycan normallaşması. Bu bizim mövqemizdir. Bu həm də Türkiyə Prezidentinin mövqeyidir. İdeal vəziyyət o ola bilər ki, bir gündə iki saziş imzalanar – Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişi və Ermənistanla Türkiyə arasında bütün kommunikasiyaların açılması ilə normallaşma sazişi. Bu, onilliklər boyu davam edən nifrətə son qoyan və səhifəni çevirərək normal inkişafa başlamaq imkanı olacaq. İrəvan rəsmilərindən nə eşidiriksə, eşitdiklərimizi nəzərə alırıq. Həqiqi Ermənistanla mifoloji Ermənistan arasında fərq olmalıdır, biz bu xəbərləri nəzərə alırıq. Onlar həmin Ermənistanı tarixi adlandıırırlar, amma mən bunu mifoloji adlandıırdım, çünki tarix manipulyasiya obyektı olmamalıdır. Beləliklə, onlar tarix haqqında miflər yaratdılar, heç vaxt erməni etnik kökü olmayan tarixi şəxsiyyətləri öz tarixlərinə daxil etdilər. Deməli, bu, tarixi bir manipulyasiyadır və onlar bir anda bütün bu mifologiyaya inanmağa başladılar. Bu, faciə idi, çünki onlar mifologiyaya yaratdılar, dünyanın inanmasını istədilər və özləri inanmağa başladılar. Ermənilərin gənc nəslinin Türkiyə ərazisini ələ keçirəcəyini deyəndə, bu, təkəcə Serjik Sarkisyanın deyil, onu dinləyənlərin, ona bu sualı verənlərin ciddi psixoloji xəstəliyinin təzahü-

rüdür. Beləliklə, indi Ermənistan hökumətinin sözdən hərəkətə keçəcəyini gözləyirik ki, ona əsasən öz qiymətimizi verək. Onlar başa düşməlidirlər ki, Türkiyə–Azərbaycan ittifaqı daş kimi möhkəmdir, bunu indi və gələcəkdə də nəzərə almalıdırlar.

Hikmət Hacıyev: Bruno Maçaes, Portuqaliyanın «Flint Global» şirkətinin baş məsləhətçisi.

Bruno Maçaes: Günortanız xeyir. Mən bu müzakirələrdə çox toxunulmayan Avropa İttifaqı haqqında soruşmaq istəyirəm. Bəlkə də Avropa İttifaqı üçün yaxşı əlamət deyil. Bilirsiniz, təxminən ayyarım sonra seçkilər keçiriləcək, yeni Avropa Parlamenti, yeni Komissiya, Avropa Komissiyasının yeni sədri, Avropa Şurasının yeni Prezidenti, yeni yüksək nümayəndə, bəlkə müdafiə üzrə yeni komissar, enerji üzrə mühüm komissar seçiləcək. Siz enerji layihələrinin maliyyələşdirilməsi və müəyyən mənada ticarət sahəsində Avropa İttifaqı ilə bağlı bir az məyus olduğunuzu qeyd etdiniz. İstəyirəm ki, Avropa İttifaqı ilə strateji münasibətlərin növbəti 5 ili haqqında fikirlərinizi bildirəsiniz. Onlardan Azərbaycanla bağlı nə gözləyirsiniz?

İlham Əliyev: Bəli, gözləntilər Avropa İttifaqının siyasətini və ikitərəfli münasibətlərimizdə nəyə nail ola biləcəyimizi başa düşmək üçün sağlam düşüncəyə əsaslanır. Biz heç vaxt qarşımıza çata bilinməyən hədəflər qoymuruq. Ona görə də heç vaxt Avropa İttifaqına üzv olmağı qarşımıza hədəf qoymuruq. Biz aydın başa düşürdük ki, bu, real deyil və heç vaxt olmayacaq, onların tələb etdikləri hər şeyi etsək belə. Türkiyə buna nümunədir. Türkiyə namizəd olduğdan sonra bir çox ölkə Avropa İttifaqına qəbul

edildi. Amma Türkiyə əhalisinin müsəlman olması səbəbindən qəbul edilmədi, gəlin ədalətli olaq. Biz həmişə çox açıq danışırıq. Türkiyənin bəzi meyarlara uyğun olmadığını söyləmək tamamilə əsassızdır. Deməli, bu, bir amil idi. Biz də bunu başa düşürük ki, müsəlmanıq, onlar bizi heç vaxt qəbul etməyəcəklər. Niyə israr etməliyik? Gəlin məqbul olan qarşılıqlı əməkdaşlıq mexanizmini işləyək. Düşünürəm ki, biz buna çox yaxın idik. Cənubi Qafqazda ayırıcı xətlər çəkmək cəhdlərini görəndə qədər çox yaxın idik. Məhz buna görə də biz Avropa Komissiyası sədrinin, ABŞ Dövlət katibinin və Ermənistanın baş nazirinin Brüsseldə “misli görünməmiş” görüşü ilə bağlı narahatlığımızı ifadə etdik. Bu qurumun tarixində heç vaxt belə bir görüş olmayıb. Keçmiş Sovet İttifaqından olan hətta Ukrayna, Gürcüstan və Moldova ilə bu cür görüşlər olmadı, amma Avrasiya İqtisadi İttifaqının üzvü, Rusiyanın hərbi müttəfiqi, Rusiyanın hərbi bazasının olduğu Ermənistanla, İran və Türkiyə ilə sərhəddə Rusiyanın sərhəd qoşunları duran ölkə ilə keçirildi, dünyanın bu bölgəsində bir növ NATO olan Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının üzvü ilə. Bununla bağlı haqlı narahatlığımız var idi. Çünki bizim dəqiq məlumatımız var idi ki, həmin görüşün hərbi komponenti var, biz hələ də inanırıq. Bu nə dərəcədə reallaşdı, ya yox, bilmirəm, amma bu, ciddi narahatlıq doğurur. Bundan əlavə, bilirik ki, Avropa İttifaqı Avropa Sülh Fondu adlanan qurumdan əhəmiyyətli maliyyə ayırmağı planlaşdırır. Əslində bu, silah təchizatını maliyyələşdirən strukturudur. Sülh fondu adlanır, amma əslində sülh deyil. Deməli, bu,

yenə bizə qarşıdır və bu da narahatlıq doğurur. Narahatlığımızın əsas amilləri bundadır. Təəssüf ki, yenə də Ermənistan başqa ölkələr və qurumlarla münasibətlərimizə müdaxilə edir. Adını çəkdiyiniz əvəzlənəcək şəxs kimi – xarici siyasət üzrə ali komissarın adını deməsəm, cavabım dolğun və tam səmimi olmaz. O, «Avropa İttifaqı bağıdır, qalanı cəngəllikdir» demişdi və bu, ictimai bəyanat idi. O hamımızı cəngəllik adlandırdı: Afrika, Asiya, Latin Amerikasını. Avropa Parlamentinin deputatı, hətta Avropa Parlamentinin sədri belə desəydi, təəccüblənməzdim. Məlumdur ki, Avropa Parlamenti islamofobiya və korrupsiya mərkəzlərindən biridir. Amma bunu Avropa İttifaqının diplomatiyasına cavabdeh olan şəxs deyir və Avropa Komissiyasında heç kim, ondan yuxarıda duranlar ona düzəliş etmir. Heç kim demədi ki, cənab Borrel, bütün dünyanın qarşısında üzr istə. Sən bizə cəngəllik deyirsən, tamam. Ancaq cəngəllik olmasaydı, bağımız, bağçanız quruyardı. Necə ola bilər ki, işimizi həmişəki kimi davam etdirib özümüzü eşitməmiş kimi göstərə bilərik? Biz bunu deyirik və demişik, mən bunu açıq şəkildə deyirəm, bunlar fundamental məsələlərdir. Bəli, enerji sahəsində əməkdaşlığımız var, bizdən kömək istədilər. Rusiyadan verilən qazda fasilə yarananda bizdən kömək istədilər. 2022-ci ilin iyulunda – Ukraynadakı müharibədən cəmi bir neçə ay sonra biz bəyannamələr imzaladıq. Bizdən təcizəni artıрмаğı xahiş etdilər. Dedik ki, yaxşı. Sərmayə qoymağa başladılar, onlara kömək etmək istədilər və hələ də kömək etmək istəyirik. Kömək istəyən hər kəs bizə etibar edə bilər. Amma biz də özümüzə adekvat münasibət

görməliyik. Narahatlığımızı ciddi qiymətləndirmək əslində ölkəmizin və xalqımızın təhlükəsizliyidir. Biz işğaldan əziyyət çəkdik, Avropa qaçqınlarımıza göz yumdu. İndi Qarabağdan Ermənistanı köçmüş insanlara kömək edir. Mən dəstəklədim, onlara kömək etmək kimi yaxşı bir iş görürlər. 60 min, maksimum, çünki qalanları hərbiçilər idi. Bəs 1 milyon azərbaycanlı necə? Niyə onlara kömək etmədilər? Onlara kömək etməmələrinin səbəbi nə idi? Biz bu sualları veririk, lakin cavab yoxdur. Yenə də regionun geosiyasətini başa düşərək, addımlarımızı hansısa gözləntilər və təsəvvürlər üzərində deyil, real vəziyyət üzərində qurmalıyıq. Amma hesab edirəm ki, bütün tərəflərlə, o cümlədən Avropa İttifaqı ilə açıq müzakirələr lazımdır. Əgər onlar Cənubi Qafqazda daha fəal olmaq istəyirlərsə, ərazisinə, əhalisinin sayına, iqtisadi potensialına görə ən böyük ölkə olan Azərbaycanı nəzərdən qaçırma bilməzlər. Azərbaycanı kənar saxlamaq istəsələr, Cənubi Qafqazda əməkdaşlıq olmayacaq. Bu aydındır. Biz əməkdaşlığa hazırıq, lakin qarşılıqlı hörmətə və qarşılıqlı maraqlara əsaslanırıq. Cavabım belə olacaq.

Hikmət Hacıyev: Klaus Larres, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Wilson Center/Chapel Hilldəki Şimali Karolina Universitetinin professoru.

Klaus Larres: Cənab Prezident, ətraflı fikirləriniz üçün çox sağ olun. Burada olmaq çox maraqlıdır. Ukrayna müharibəsinin necə həll ediləcəyinə dair fikirlərinizi eşitmək maraqlı olardı. Müharibələr sonu görünmədən uzanır. Bildiyimə görə, Çin Rusiya iqtisadiyyatına, həmçinin onun müharibə səylərinə töhfə

verir, ABŞ Konqresində Ukraynaya dəstək paketi qəbul olundu. Avropada narahatlıq artmaqdadır ki, əgər Ukrayna məğlub olarsa, Putin Baltıqyanı ölkələrə, Polşaya tərəf baxacaq. Getdikcə gərginləşən, yaxşılaşmayan vəziyyət necə olacaq? Vəziyyəti necə düzəltmək olar? Azərbaycan nə edə bilər? Siz cənab Putinlə dünən görüşmüşünüz, Ukrayna müharibəsi və müharibəyə dair qərarlar barədə hər hansı müzakirələr, təkliflər olubmu? Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Xeyr, dünən biz yalnız ikitərəfli məsələlərimizi və Cənubi Qafqazdakı vəziyyətlə bağlı məsələləri müzakirə etdik. Rusiya–Ukrayna müharibəsinin necə başa çatacağını bilmirəm. Əgər kimsə bilir, yəqin ki, Nobel Sülh Mükafatına namizəd olmalıdır. Düşünürəm ki, bunun necə başa çatacağını kimsə bilir. Amma mən bunu belə deyərdim, nə vaxtsa bitəcək, çünki müharibələr gec-tez dayanır. Təcrübəmizdən deyə bilərəm. Biz 1994-cü ilin mayında atəşkəs sazişini imzalayanda əslində müharibə dayanmadı. Rusiya ilə Ukrayna arasında oxşar bir vəziyyət ola bilər. Əgər onlar müharibənin aktiv fazasını dayandırmaq barədə razılığa gəlsələr, bu, müharibənin dayandırılmasına zəmanət olmayacaq. Zaman-zaman, yəni işğal dövründə təmas xəttində gərginlik, təxribat qrupları olub, snayper döyüşümüz olub, bu və ya bir sıra digər çox təhlükəli hadisələr baş verib. Bizim təmas xəttimiz isə bugünkü təmas xəttindən və ya Rusiya ilə Ukrayna arasındakı döyüş xəttindən xeyli qısa idi. Təsəvvür edin ki, atəşkəs sazişi imzalanıb. Bu, sülhün gələcəyinin zəmanəti olacaq? Yox. Biz 28 il gözlədik və ondan sonra suverenliyimizi

güc yolu ilə bərpa etdik. Biz bunu haqlı olduğumuz və edə bildiyimiz üçün etdik. Bizim üçün bu, ölüm-dirim məsələsi idi. O zaman əmin deyildik ki, kimlər Ermənistan tərəfindən çıxış edəcək. Fərqli variantlar ola bilərdi. Onların heç biri bizim üçün xoş deyildi. Amma o zaman bu barədə düşünmürdük, ya suveren ləyaqətimizi bərpa etməli, ya da hamımız ölməli idik. Bizim yanaşmamız belə idi. Gözlədik, güc topladıq, beynəlxalq arenada işlədik. Biz mövqemizi sübuta yetirməyə və təcavüzün qurbanı olduğumuzu izah etməyə çalışırdıq, lakin bu heç bir nəticə vermədi. Bəli, beynəlxalq qurumlar qətnamələr, qərarlar qəbul etdilər, amma bunlar icra olunmadı, icra mexanizmi yox idi. Biz bunu güc yolu ilə icra etdik. Dediym kimi, biz sülhü müharibə ilə gətirdik. Bu da bir seçimdir və bunun mümkün olduğunu nümayiş etdiririk. Odur ki, praktiki cavabım yoxdur, məncə, bunun nə vaxt dayanacağını heç kim bilmir. Ancaq dayansa belə, təkrar olunmayacağına zəmanət yoxdur. Azərbaycan nə edə bilər? Tamamilə praktiki baxımdan heç nə. Biz Ukraynaya 30 milyon avrodan artıq humanitar və maliyyə yardımı etdik. Böyük Azərbaycan diasporunun olduğu və bir çox sosial infrastrukturun Azərbaycan tərəfindən bərpa edildiyi İrpen şəhərində yəni qurulma işləri aparırıq. Daha heç bir şey. Bizdən istənilsə də, Ukraynaya silah vermirik, bunu açıq şəkildə deyə bilərik, etməyəcəyik. Humanitar yardım – bəli, silah – yox, bu mənim cavabımdır. Etnik, dini baxımdan bir-birinə çox yaxın olan iki xalq üçün bu, böyük faciədir. Müharibədən qaçmaq şansı var idimi? Məncə, var idi. Əvvəlki illərdə Ukrayna liderlərinin

Rusiya ilə normal münasibətlər qurmaq şansı var idimi? Tam əminəm ki, var idi. Bəli, mən indicə Rusiya – Azərbaycan münasibətlərindən danışdım. Biz qonşuyuq, güclü tərəfdaşlıq əlaqələri qurmuşuq. Biz bir-birimizin suverenliyinə hörmət edirik, bir-birimizin işinə qarışmırıq. Rusiya ilə Ukrayna arasında belə ola bilməzdimi? Əlbəttə, mümkün idi. Ruslar Ukraynaya çox yaxın insanlardır. Niyə baş vermədi? Kimdir günahkar? Mənim fikrim var, amma bunu paylaşmayım. Məncə, 2000-ci ilin əvvəllərində şans əldən verildi. Ukraynanın güclü dövlət qurmaq şansı əldən verildi. Bu mənim təcrübəmə və biliyimə əsaslanan şəxsi fikrimdir. Mən ilk Prezidentdən başqa, bütün Ukrayna prezidentlərini tanıyırdım və onlarla işləmişəm. 2003-cü ildən bu kürsüdəyəm. Mən bir şey deyəndə bilirəm və təcrübəm olduğu üçün deyirəm, kim-sə mənə nəsə deməyib. Mən Rusiya – Ukrayna münasibətlərində bir çox məqamların şahidi olmuşam: gərginlik, dostluq, düşmənçilik, lakin heç vaxt bu gün gördüyümüz səviyyəyə qədər çatmamışdı. Təəssüf ki, bu, faciəli vəziyyətdir və hər gün insanlar ölür. Dayandırılmalıdır. Kim dayandıra bilər? Mən bilmirəm. Yaddaşımdan bəzi epizodları açıqlaya bildiyim üçün maksimum dərəcədə açıq olmağa çalışdım.

Hikmət Hacıyev: Kşiştof Straçota, Polşanın Şərq Araşdırmaları Mərkəzində Türkiyə, Qafqaz və Mərkəzi Asiya şöbəsinin müdiri.

Kşiştof Straçota: Cənab Prezident, burada olmaq şərəfinə görə təşəkkür edirəm. Düzünü desəm, Sizdən soruşmaq istədiyim sualların çoxunun cavabını eşitdim. Amma hər halda, Yaxın Şərqdəki vəziyyəti

yətlə bağlı sual verim. İranla İsrail arasında münaqişə nə qədər risklidir? İranın İsrailə çox yaxşı münasibəti olan qonşusu Türkiyə ilə çox dərin ittifaqı var. Düşünürəm ki, Yaxın Şərqdə baş verənlər sizin üçün son dərəcə vacibdir. Vəziyyət nə dərəcədə ciddidir?

İ l h a m Ə l i y e v: Vəziyyətlə bağlı dediklərimi güman ki, bilirsiniz. Əlavə bir şey yoxdur. Qonşuluğa gəldikdə, bu bizim coğrafiyamızdır, biz bu coğrafiyada yaşamağa öyrəşmişik. Bəlkə də Avropadan gələnələr üçün bu çox riskli görünə bilər, amma bu bizim həyatımızdır, onu dəyişə bilmərik. Bu coğrafiyada yaşamağa, təhlükəsizliyimizi, dövlətçiliyimizi, həyat tərzimizi qorumağa öyrəşmişik. Mən dəfələrlə müxtəlif auditoriyalarda demişəm ki, Azərbaycanda faktiki olaraq, hər hansı ciddi potensial riskimiz yoxdur. Qarşılaşa biləcəyimiz bütün potensial risklər xaricdən gələ bilər. Biz nə etməliyik – qapılarımızı çətinlik törədənələrə bağlı, sadıq qonaqlara açıq saxlamalıyıq. Amma müşahidə edə biləcəyimiz odur ki, hər iki ölkə eskalasiyada maraqlı deyil və bu, yaxşı əlamətdir. Bəlkə də qarşılıqlı hücumlardan, bəlkə də hər iki tərəfin bu təxribatçı addımlardan çəkinməli olduğunu başa düşməsi lazım idi. Düşünürəm ki, dayanmaq üçün yüksək səviyyəli müdriklik nümayiş etdirdilər. Hesab edirəm ki, başqa mənbələrdən məsləhət olmasaydı belə, dayanacaqdılar, çünki onların heç biri bunda maraqlı deyil. Bu nə bu ölkələrin, nə də bu ölkələrin xalqlarının dünyanın öhdəsindən gələ bilməyəcəyi növbəti dağıdıcı qarşıdurması olacaq. Biz narahatlıq hiss edirik, hadisələrin baş verdiyi coğrafiyada yaşayırıq, burada müharibələr həmişə qon-

şunuzla necə davranmaq üçün bir yol olub. Təəssüf ki, əsrlərboyu müharibələr və qan tökülmələri meydana olub – cənub, yoxsa şimal? Biz nə edə bilirik? O cümlədən Azərbaycan. Biz müharibəyə son qoyduq, indi tənəzzül baş verir. Nə qədər davam edəcəyini deməyəcəyəm. Bunu heç kim bilmir. Təkcə bizdən asılı deyil. Əgər bizdən asılıdırsa, əbədi olaraq qalacaq. Amma bu, təkcə bizdən asılı deyil. Qafqazın bu bölgəsi – Cənubi Qafqazı nəzərdə tuturam – bir çox ölkələr üçün getdikcə daha cəlbedici olur. Yerləşmə, təbii ehtiyatlar, qonşuluq vacibdir. Azərbaycan Rusiya və İranla həmsərhəd olan yeganə ölkədir. Başqa heç bir ölkənin onların hər ikisi ilə sərhədi yoxdur. Bu bizim həyatımızdır, biz onu ləyaqətlə yaşayırıq.

Müstəqilliyimizə maksimum sadıq və hesab edirik ki, bugünkü Azərbaycan bunun mümkün olduğu yaxşı nümunədir. Coğrafiyadan və çətinlikdən şikayətlər üçün bəhanə kimi istifadə edilməməlidir. Bilirsiniz ki, coğrafiyamız Avropadan fərqlidir, amma bu bizim həyatımızdır. Biz müstəqil ölkə kimi yaşayıb uğur qazanmalıyıq ki, Azərbaycan xalqına seçiminizin, həyat tərzimizin regionda ən yaxşı olduğunu nümayiş etdirək. Biz bunu etməyə çalışırıq.

H i k m ə t H a c ı y e v: Nasir Obeydat, İordaniya Universitetinin prezidenti.

N a s i r O b e y d a t: Cənab Prezident, ətraflı müzakirəyə görə təşəkkür edirəm. Yenə də suallarımın əksəriyyəti cavablandırıldı, amma Ermənistanla bağlı təcrübənizə əsaslanaraq başqa suallar verəcəyəm. Sizde də işğal təcrübəsi var. Qəzzada insanların çəkdiyi əziyyət haqqında nə düşünürsünüz? Ölkəniz nə edə

bilər, nəzərə alsaq ki, Sizin İordaniya Kralı II Abdul-lah ilə yaxşı münasibətiniz var. Çünki Qəzzada söhbət insan amilindən və insanların əzabından gedir. Nəinki qətlər, həm də yeməyi, ərzağı olmayan insanlar var. Bu mövzuda Sizin fikrinizi eşitmək istəyirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Hisslərimiz tamamilə aydındır. Bu faciəni izləyən bütün insanlar kimi, biz də eyni hisslər keçiririk. Sevdiklərini itirən ailələrlə, günahsız qurbanlarla bərabər, uşaqların necə öldüyünü gö-rəndə kədərlənirik, hisslərimiz hər bir normal insanın hissləri ilə tamamilə eynidir. Biz nə edə bilərik? Mən Rusiya – Ukrayna ilə bağlı sualda buna cavab ver-məyə çalışdım. Edəcəyimiz şey çox deyil. Biz regio-nun bir hissəsi deyilik və əgər region ölkələri qonşu ölkələrə heç nə edə bilmirlərsə, biz nə edə bilərik? Təəssüf ki, onlar da heç nə edə bilmirlər. Bu məsələ təəssüf ki, görünməmiş faciəyə və həqiqətən də görün-məmiş ədalətsizliyə gətirib çıxarır. Hiss etdiyim bu-dur. Amma biz real dünyada yaşayırıq, kağızlara əsaslanan dünyada yaşamırıq. Əlimizdə 28 il ər-zində kağızımız var idi. Dünyada ən nüfuzlu olan BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnaməsi idi. Nə ol-sun? Buna kim əhəmiyyət verirdi? Qoşunlarını çıxar-mağı Ermənistandan tələb edən həmin qətnamələri qəbul edənlər belə, onların həyata keçirilməsi üçün heç bir iş görmədilər. Bu qətnamələrlə nə etmək la-zım idi? Özümüzü bu qətnamə ilə əhatə etməli idik? Biz silahı götürüb ölməyə getdik. Bu mənim digərlə-rinə edəcəyim tövsiyəmdirmi? Xeyr. Mən bir Prezi-dent və Ali Baş Komandan kimi, öz adımdan və eyni hissləri yaşayan, eyni dəyəri paylaşan 10 milyon azər-

baycanlının adından danışiram. Biz bu hissləri işğal dövründə də, müharibə zamanı da yarana biləcək vəziyyətlərdə keçirmişik. İndi qeyd edirik ki, artıq 4 ildir torpağımızdayıq. Real siyasətin nəzərə alınması üçün bu, acı həqiqətdir. Həmrəylik olsun. Bu işləkdir? Xeyr. Biz bunu 28 ildir üzərimizdə hiss edirik. Mən nə deyə bilərəm? Hər bir ölkə, icma rəhbərinin bu problemi necə həll etmək üçün öz yolu var. Həmişə danışılar aparmağa üstünlük verən liderlər var. Mən də istədim, amma sonra dedim ki, bəsdir. Tövsiyəm odur ki, etdiklərimizi təkrarlamayın. Sadəcə, sizinlə bölüşmək istəyirəm, siz soruşdunuz, nə hiss edirəm? Mən sizə vəziyyəti necə gördüyümü söylədim. Birlik, həmrəylik və sair. İnanmadığım bir şeyi demək istəmirəm. Yumruq. Yalnız dəmir yumruq.

H i k m ə t H a c i y e v: Liliانا Smiş, Macarıstan Varşava İnstitutu Ludovik Dövlət Xidmətləri Universitetinin Beynəlxalq Əlaqələr üzrə baş direktoru, Fond Şurasının sədri.

L i l i a n a S m i ç: Bu mənim üçün böyük şərəfdir. Suahm çox qısaadır. Həyata keçirilən əməkdaşlıq strategiyasını nəzərə alaraq, Azərbaycanı Şərqlə və Qərbdə dünyası arasında ən əhəmiyyətli körpü kimi görürsünüz mü?

İ l h a m Ə l i y e v: Ən əhəmiyyətli körpü mənəcə çox təkəbbürlü səslənə bilər. Amma bəli, bu, bir növ mədəniyyətdir. Mən deyərdim, körpü ona görə ki, yerləşdiyimiz coğrafiya cəmiyyətin həyat tərzinə, əhvali-ruhiyyəsinə mütləq təsir edib. Biz Avropada və dünyanın digər yerlərində olanda özümüzü rahat hiss edirik, çünki Azərbaycan cəmiyyəti əsrlərboyu hər iki siviliza-

siyanın, yəni islam sivilizasiyasının və Avropa sivilizasiyasının dəyərlərini əhəmiyyətli dərəcədə mənimsəmişdir. Şübhəsiz ki, bu yer bizə nəqliyyat əlaqələrinin qurulmasında fəal olmağı diktə edir, çünki mövqemizdən istifadə etməsək, heç kim bizi bağışlamaz. Biz sərmayə qoymağa və tikintiyə başladıq. Dediym kimi, təkəcə dəmir yolu və limanlar tikmək kifayət deyil. Biz ölkələr arasında körpülər qurmalıyıq. Mən dəfələrlə demişəm ki, tranzit olmaq istəyən hər bir ölkə – hazırda görürük ki, tranzit ölkə olmaq istəyənlərin sayı getdikcə artır – ilk növbədə, ölkələr arasında körpülər qurmalıdır. Çünki bilavasitə qonşu və qonşunun qonşusu ilə yaxşı münasibət qurmasan, heç vaxt tranzit ölkə olmayacaqsan. Onlar səndən yan keçəcək, səndən qaçacaqlar. Beləliklə, bizim Xəzərin şərq sahilində yerləşən ölkələrlə, bir tərəfdən Mərkəzi Asiya ilə, digər tərəfdən Gürcüstan, Türkiyə və bir çox Avropa ölkələri ilə güclü əlaqələrimiz var. Rusiya və İranla Şimal–Cənub marşrutu üzrə, habelə Şərq–Qərb qovşağından və əlaqədən danışmağımızın səbəbi budur. Bu qonşulardan yalnız biri ilə problemimiz olsa, bu, işə yaramayacaq və həyatımızı yaxşılaşdıracaqmı? Əlbəttə, yox. Dediym kimi, biz özümüzü xarici potensial risklərdən qorumağıq və bu, uğurumuzun təminatı olacaq. Çünki daxildə narahatedici məqamlarımız yoxdur. İndi Rusiya – Ukrayna müharibəsindən sonra siyasi vəziyyət dəyişməkdədir. Belə ki, coğrafiyamıza əvvəlkindən daha çox ehtiyac vardır. Şimal–Cənub nəqliyyat marşrutundan danışırıq, bu layihə 20 ildən çoxdur müzakirə olunur. Dediym kimi, Azərbaycanda da 6-7 milyon ton yük daşına bilən də-

mir yolumuz var. İndi qonşularımıza bu yolun 15 milyon, bəlkə də 30 milyon ton potensialı lazımdır. Eynilə, Rusiya–Ukrayna müharibəsi Belarus və Polşa vasitəsilə tranzit problemlərinə səbəb oldu və «Orta Dəhliz» əvvəlkindən daha çox diqqət cəlb etdi. Vəziyyət dəyişəcək? Təbii ki, dəyişəcək. Heç bir şey əbədi deyil, lakin biz nəqliyyat layihəməzlə bu situativ dəyişiklikdən faydalanmağa çalışmamalıyıq. Biz müvafiq tarifləri, rəqəmsal nəqliyyat sistemi olan, proqnozlaşdırıla bilən əməkdaşlıqla elə bir platforma yaratmalıyıq ki, bütün sanksiyalar və qadağalar götürüldükdən sonra da bu yoldan istifadə edilsin. Beləliklə, biz bunu etməyə çalışırıq.

H i k m ət H a c ı y e v: Krşevan Antun, Xorvatiyanın İnkişaf və Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunun baş əməkdaşı.

K r ş e v a n A n t u n: Zati-aliləri cənab Prezident, çox sağ olun. Burada olmaq şərəfidir. Sizin nitqinizi dinləyərkən mən Xorvatiyadakı tariximizi xatırladım. Bizim ortaq cəhətlərimiz çoxdur: ərazimizin 20 faizi işğal edilib, yüz minlərlə qaçqınımız olub. Odur ki, mən şəxsi cəsarətinizə və ölkənizi azad etdiyinizə görə Sizi və Azərbaycan xalqını təbrik etmək istəyirəm. On ildən artıqdır ki, Azərbaycana gəlib-gedirəm. Mən yeni enerjinin şahidiyəm və inanıram ki, indi Sizin ölkənin yüksəlişi üçün ən münasib vaxtdır. Sizə uğurlar arzulayıram. Beləliklə, qısa bir sual: enerji layihələrinin, TANAP və TAP layihələrinin genişləndirilməsi baxımından, Adriatik–İon kəmərinə nəzərə alaraq, TAP kəmərinə qoşulmaq planı varmı? Çünki bu, Azərbaycan qazının Xorvatiyaya çatdırılmasını təmin edə bilər. Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Əvvəlcə, ölkəmiz haqqında dediyiniz xoş sözlərə görə təşəkkür edirəm. Bunu yüksək dəyərləndirirəm. Adriatik–İon boru kəməri ilə bağlı qeyd edim ki, onun qarşısında ciddi problemlər vardır. Birincisi, bu layihə Avropa İttifaqının ümumi maraqlayihələri siyahısına daxil deyil. Ona görə də dəstək yoxdur. İkincisi, çox çətin ərazidə belə infrastruktur layihəsi qurmaq üçün həmin layihənin 3 ölkəsinin istehlak edə biləcəyi təbii qazın həcmi çox aşağıdır. Siz məndən yaxşı bilirsiniz ki, orada dağlar var və sair. Deməli, bu günə qədər həyata keçirilməməsinin səbəbi budur. Alternativ varmı? Bəli, alternativ var və biz bunun üzərində işləyirik. Təbii ki, əgər kimsə Adriatik–İon boru kəməri tikəcəksə, biz birmənalı olaraq tədarükə başlayacağıq, çünki əlavə qaz ehtiyatlarımız var. Əgər bu, baş verməsə Xorvatiyaya, oradan isə sizin qonşularınıza – Bosniya və Herseqovinaya və Monteneqroya çıxış Macarıstan ərazisindən ola bilər. Çünki biz Macarıstana qaz tədarükünü artıq bir neçə ay əvvəl başlamışıq. Düşünürəm ki, sizin bazara da daxil olmağın yolu budur. Bildiyimə görə, Xorvatiya və Azərbaycan hökumət nümayəndələri artıq bununla bağlı məsləhətləşmələr mərhələsindədirlər. Hesab edirəm ki, bu daha real yoldur, dediyim kimi, biz fiziki olaraq Macarıstandaydıq, faktiki olaraq Bolqarıstan vasitəsilə də artıq Serbiya bazarına daxil olmuşuq ki, bu da digər qonşular üçün marşrut ola bilər. Ona görə də düşünürəm ki, daha tez və daha az xərclə həyata keçirilə bilən variantları araşdırmalıyıq.

Hikmət Hacıyev: Con Roberts, Böyük Britaniyanın Methinks şirkətinin enerji təhlükəsizliyi üzrə mütəxəssisi.

Con Roberts: Bu gün bizim burada olmağımıza və sülh prosesində göstərdiyiniz səylərə görə çox sağ olun. Sizin və ermənilərin razılığa necə nail ola biləcəyinizi gözləmək çox çətin idi. Odur ki, nisbətən tezliklə buna nail olacağımıza dair fikirləri eşitmək çox ruhlandırıcıdır. Buna görə təşəkkür edirəm. Mənim sualım COP və enerji keçidi ilə bağlıdır. Sizcə, Azərbaycanın öz enerji keçidi yolunda bərpa olunan enerji mənbələri ilə mədən yanacaqları, xüsusilə də təbii qaz arasında nisbət nədir?

İlham Əliyev: Düşünürəm ki, mən artıq ənənəvi yanacağı və bərpa olunan mənbələr arasında düzgün tarazlıq haqqında məsələyə toxunmuşam. Hesab edirəm ki, Azərbaycan bunun gözəl nümunəsidir, çünki nəhəng təbii qaz yataqlarına malik olmaq bizim üçün ən azı 100 il ərzində özümüzü və müvafiq tərəfdaşlarımızı təmin etməyə kifayət edəcək. Biz eyni zamanda, bərpa olunan enerji mənbələrinə investisiyalar cəlb etdik. Sadəcə, onu qeyd edim ki, Günəş və küləyin olması bizim üçün böyük vəsildir. Bakılılar gecə-gündüz əsən küləkdən bəzən şikayətlənirlər. Təxminən ildə 300 gün külək əsir, amma indi o, Xəzər dənizindən nəinki təmiz hava, həm də təmiz enerji gətirəcək. Ona görə də düşünürəm ki, bir neçə ildən sonra biz dediklərimin şahidi olacağıq. Daha əvvəl qeyd etdiyim kimi, artıq başlayan və layihələndirilən təşəbbüslər var. Biz mədən yanacağından «yaşıl enerji»yə keçid baxımından lider ölkələr

sırasında olacağıq. Elektrik enerjisinə olan tələbatımızı bərpa olunan enerji mənbələri ilə təmin etməyi və ehtiyacı olanlara qaz ixrac etməyi planlaşdırırıq.

Hikmət Hacıyev: Reyçel Rudolf, Amerika Birləşmiş Ştatları Pekin Pedaqoji Universitetinin Çjuhay Campusunda sosial elmlər üzrə dosent, tədqiqatçı.

Reyçel Rudolf: Cənab Prezident, ikinci dəfə burada olmaqdan şadam. Mən çox konkret bir sual vermək istəyirəm. Professor Çianqın Azərbaycan–Çin münasibətləri ilə bağlı sualından irəli gələrək, Azərbaycanda daha çox elektrik nəqliyyat vasitələrinin inkişafı ilə maraqlanıram. Bilirəm ki, bu, keçən ay müzakirə edilən məsələdir. Azərbaycanın yerli elektrik nəqliyyat vasitələri bazarının inkişafından danışarkən, Çinin konkret olaraq bu məsələdə hansı rol oynadığını görürsünüzmü? Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Biz Çini bu prosesdə əsas tərəfdaşımız hesab edirik. Bir neçə Çin şirkəti ilə çox məhsuldar danışıqlar apardıq. Düşünürəm ki, artıq qərar BYD şirkətinin xeyrinə verilib, o, tezliklə elektrik avtobuslarının və digər nəqliyyat vasitələrinin istehsalına başlayacaq. Həmçinin əməkdaşlığımızda ilk addım kimi, BYD-dən xeyli sayda elektrik avtobuslarının alınması üçün müqavilə də imzalanıb və ya tezliklə imzalanacaq. Elektrik avtomobilləri ilə bağlı planlarımız isə təkcə onları almaq deyil, burada istehsalat yaratmaqdır, çünki bizim artıq müxtəlif istehsalçıların avtomobillərini yığan bir neçə müəssisəmiz var. Çox güman ki, yüzlərlə avtobusa ehtiyacımız olacaq, eyni zamanda, BYD-nin müxtəlif növ elektrik avtomobillər istehsalı sahəsində çox məşhur olduğunu nəzərə

alırıq. Düşünürəm ki, bazar üçün bu həm də böyük üstünlük olacaq. Artıq müqavilə bağlanıb. Sənədləşmə prosesinin nə yerdə olduğunu deyə bilmərəm, amma qərar verilib. Beləliklə, biz ilk avtobusları COP-dan əvvəl idxal etməyi planlaşdırırıq. Hesab edirəm ki, bu, gündəliyimizi beynəlxalq ictimaiyyətə yaxşı nümayiş etdirmək üçün gözəl nümunə olacaq.

Hikmət Hacıyev: Voyjeç Goretski, Polşanın Şərq Tədqiqatları Mərkəzinin baş elmi işçisi.

Voyjeç Goretski: Sualım turizm, habelə Gürcüstandakı Azərbaycan icması baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edən Azərbaycanın sərhədlərinin yenidən açılması perspektivləri ilə bağlıdır. Xüsusilə də Gürcüstanla quru sərhədini nəzərdə tuturam. Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Biz təhlükəsizlik, regional inkişaf riskləri və sair haqqında danışırıq. Ətrafımızda qeyri-sabitliyin müxtəlif sahələrini görürük. Quru sərhədinin bağlı saxlanması qərarı COVID səbəbi ilə verilib. Biz hələ də formal olaraq karantin mərhələsindəyik, amma açıq deməliyəm ki, sərhədlərin bağlı qalması qərarı təkcə buna əsaslanmır. Görürük ki, bir müddət keçdikdən sonra sərhədlərin bağlı olması Azərbaycanda təhlükəsizliyi gücləndirib. Əvvəlki dövrlərdə belə hallar çox olub, bəziləri açıqlanıb, digərlərini ictimaiyyətləşdirməmişik. Kənardan ciddi təhlükə və problemlərlə üzləşirdik. Bütün potensial risklərimizin kənardan ola biləcəyini deyəndə, məhz bunu nəzərdə tuturdum. Məncə, təfərrüatlara çox varmasam, başa düşəcəksiniz. Amma Prezident, milli təhlükəsizlik məsələləri ilə gündəlik məşğul olan bir şəxs kimi deyə

bilərəm ki, sərhədlərimizi bağladıqdan sonra milli təhlükəsizliyimiz üçün çox böyük faydalar gördük, bu reallıqdır. Bəli, insanlar bunu nəzərə almalıdırlar. Biz başa düşürük ki, Azərbaycanca insanlar üçün, eləcə də qonşuluğumuzda yaşayan azərbaycanlılar və başqa millətlər üçün narahatlıq var, lakin milli təhlükəsizlik bütün digər hisslərdən və ya bütün digər səbəblərdən üstün olmalıdır. Xüsusən də şimal sərhədimizdə müharibə, cənub sərhədimizdə böhran olduğu bir vaxtda. Ətrafda isə yağışdan sonra göbələk kimi yaranan yeni münəqişə zonası var və mən hesab edirəm ki, Azərbaycan xalqı bunu başa düşür.

Turizmlə bağlı deyə bilərəm ki, turistlərin sayı ilədən-ilə artır. Yəqin ki, bu il Azərbaycana daxil olan xarici qonaqların sayı COVID-dən əvvəlki səviyyəyə çatacaq. Bu ilin ilk 3 ayında ölkəyə gələn əcnəbilərin sayı 24 faiz artıb. Beləliklə, bu tendensiya ilin sonuna qədər davam edərsə, Azərbaycana 3 milyondan çox əcnəbi gələcək ki, bu da COVID-dən əvvəlkindən çoxdur. Turizm üçün əslində heç bir fərqi yoxdur. Bəli, Azərbaycandan maşınla qonşu ölkələrə getmək istəyən bəzi insanlar üçün bu vəziyyət əlverişsizdir. Biz bunu başa düşürük. Sərhədin o biri tərəfində, Dağıstanda, Gürcüstanda və İranda yaşayan azərbaycanlılar üçün əlverişsizdir – bildiyiniz kimi, bütün sərhədboyu qonşu ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların əhatəsindəyik. Amma biz məsuliyyətli olmalıyıq. Deməli, quru sərhədin açılması ilə bağlı məqam hələ ki, yetişməyib.

H i k m ə t H a c ı y e v: Rik Faun, Böyük Britaniya Sent-Endrüs Universitetinin professoru.

R i k F a u n: Cənab Prezident, bu misilsiz sual-cavab marafonunda Qarabağın minalardan təmizlənməsi məsələsinə toxunmamışıq. Bu səfərlərin çox faydalı cəhətlərindən biri hamımız üçün hələ də qalmaqda olan dəhşətli faciəni gözlə görmək imkanındır. Qısa məlumat verə bilərsinizmi, bu problemin miqyası nə qədərdir və bu, Qarabağa səfər çərçivəsində görəcəyimiz nəhəng infrastrukturun yaradılmasına hansı təsiri göstərir? Həmçinin beynəlxalq birlik Azərbaycana kömək üçün nə edə bilər? Böyük Britaniyadan dəstək olduğunu bilirəm, amma bu sadəcə, Azərbaycanın öz öhdəsinə buraxılmış bir məsələ olmamalıdır. Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Münaqişədən sonrakı yenidən qurulma ilə bağlı bu ən mühüm məsələdə bizə kömək edən Böyük Britaniyaya və digər tərəfdaşlara çox minnətdarıq. Təəssüf ki, Azərbaycana qarşı müharibə davam edir. Mən Rusiya –Ukrayna müharibəsi ilə bağlı sualı cavablandırarkən dedim ki, atəşkəs, hətta müharibənin bitməsi son deyil. Müharibədən sonra minaların partlaması nəticəsində 350-dən çox insan həyatını itirib və ya ağır yaralanıb. Onların əksəriyyəti mülki şəxslərdir. Təəssüf ki, bu rəqəm artacaq, çünki Ermənistanın əlində olmadığına görə bizə verməkdən imtina etdiyi və nəhayət, verməyə razılaşdığı qeyri-dəqiq mina xəritələrini əldə etmişik. Dəqiqlik müxtəlif hesablamalardan asılıdır və təxminən 25 faizə bərabərdir. Minalardan təmizlənmə həm də yenidən qurulma üçün ən böyük maneədir, çünki minalardan təmizlənmədən biz nəinki insanları ora köçürə, hətta nə texnikanı daşıya, nə də yol çəkə bilərik. Resurslarımız məhduddur. Ərazilərin Minalar-

dan Təmizlənməsi üzrə Dövlət Agentliyimizdə kadrların sayını artırırıq. Müdafiə Nazirliyimizdə mina təmizləyənlərdən ibarət bir neçə hərbi hissə yaratmışıq, amma yenə də bu, kifayət deyil. Bu, Avropa İttifaqının bizə kömək edə biləcəyi məsələlərdən biri ola bilər və biz bu məsələni qaldırmışıq. Hətta dedik ki, pul vermək istəmirsinizsə, pulu gəlib mina təmizləyən şirkətə verin, əgər kömək etmək istəyiniz varsa. Əslində bu, ədalətli ola bilər, çünki onlar artıq Ermənistan üçün böyük dəstək paketinin olduğunu bəyan ediblər. Erməni ərazisi işğal və viranə obyektinə olmasa da, 2,6 milyard ABŞ dolları ayırmaq istəyirlər. Amma Azərbaycana gəldikdə, təəssüf ki, fərqli yanaşmanın şahidi oluruq. İstənilən ölkə və ya şirkət, həmçinin QHT-lər, bəzi donor təşkilatlar bizə kömək etsəydilər minnətdar olardıq. Bizə daha çox təlim keçmiş kadrlar lazımdır. Bizə daha çox insan lazımdır və təbii ki, maddi dəstək verilsə, çox minnətdar olacağıq. Olmasa, işləri yenə də olduğu kimi davam edəcəyik. Hər il biz mina təmizləmə agentliyinə büdcəmizdən təxminən 60–70 milyon ABŞ dolları ayırıraq. Yetərli deyil, lakin artırmırıq. Səbəbi maddi imkanımızın olmaması deyil, əslində təlimlənmiş heyətin çatışmazlığıdır, çünki küçədən adam göndərə bilmirsən. Bu, təhlükəli işdir. Yaxşı hazırlıq keçməlidirlər. Bu məsələni qaldırdığınız üçün sizə təşəkkür edirəm.

H i k m ə t H a c ı y e v: Kamran Boxari, ABŞ-ın Nyu-Laynes Strategiya və Siyasət İnstitutunda Avrasiya təhlükəsizlik və rifah portfelinin direktoru.

K a m r a n B o x a r i: Çox sağ olun, zati-aliləri. Burada olmaq şərəfidir. Səmimiliyinizdən və hamı ilə

səxavətlə bölüşdüyünüz fikirlərdən çox zövq aldım. Mən ölkənizin ərazisinin azad edilməsinə və COP29-a qədər əldə etdiyiniz hər bir nailiyyətə görə Sizi təbrik edirəm. Həmçinin gələcək üçün ən xoş arzularımı çatdırıram. Vermək istədiyim suala toxundunuz, amma bir az fərqli tərzdə soruşacağam. Riskdən danışdıq, əlaqələr haqqında danışdıq. Siz Şimal – Cənub dəhlizini qeyd etdiniz. Siz «Orta Dəhliz»dən danışdınız. Hazırda ölkənin şimalında və təbii ki, cənubunda böyük dəyişikliklər baş verir. Qeyd etdiyiniz kimi, münaqişələr var, lakin İranla onun düşmənləri arasında proseslərin nəzarətdən çıxmasını gözləmirsiniz. Amma İran da daxildə dəyişikliklərdən keçir. Eyni zamanda, qeyd etdiniz ki, Siz və heç birimiz Ukraynadakı müharibənin nə vaxt bitəcəyini proqnozlaşdırma bilmərik. Ancaq müharibə nə qədər uzun sürərsə, fəsadları daha ciddi olacaq. Siz bu strateji mühitin ölkənizin gələcəyə istiqamətləndirilməsinə və qarşınıza qoyduğunuz məqsədlərə nail olunmasına təsirini necə görürsünüz? Çox sağ olun.

İ l h a m Ə l i y e v: Əslində mən hesab edirəm ki, regionda ən pis vəziyyət olmasa belə, bu çətin mühitdə necə hərəkət etməyin ən yaxşı yolu əvvəlcədən olduğu kimidir. Düşünürəm ki, əsas üsul və əsas həll yolu ədalətli və düzgün olmaqdır. Qonşularımızla yaxşı, bəzən də gözəl münasibətlər qura bilmişik. Uğurun əsasını bunda görürəm. Çünki onlar bizə etibar edə bilirlər və bilirlər ki, bizdən heç bir sürpriz olmayacaq. Ukraynaya münasibətdə bu ölkənin ərazi bütövlüyünə dəstəyimiz dəfələrlə ifadə olunub və bu bizim mövqemizdir, harada danışdığımızdan asılı olmayaraq, bunu gizlətmirik. Rusiya ilə dostluq və strateji tərəfdaşlıq münasibəti

sibətlərimiz də bu müharibədən əziyyət çəkməyib və zərər görməməlidir. Bu da bizim milli maraqlarımızı əsas götürən hökumətimizin mövqeyidir. Mən Azərbaycanın təhlükəsizliyinə, inkişafına və sabitliyinə cavabdehəm. Bunun üçün nə lazımdırsa, prinsiplər əsasında edirəm və heç vaxt düzgün, doğru və qanuni hesab etmədiyimizi etmirəm. Beynəlxalq hüquq baxımından mükəmməl hesab etmədiyimiz bir şey etmirik. Çünki başqalarının pozmasını istədiyiniz qaydaları özünüz pozursunuzsa, bu, susuz səhraya aparan yolun sadəcə, başlanğıcıdır və digər qonşularla da eynidir. Artıq İsrailə yaxşı münasibətlərimizdən bəhs olundu. Bəli, elədir. Biz bir-birimizi dost hesab edirik. Bu bizim İran və ya Fələstinlə münasibətlərimizə təsir edən amil olmamalıdır. Mövqem tamamilə birmənalıdır. Yenə də beynəlxalq hüquqa əsaslanaraq, biz Fələstin xalqının öz dövlətinə sahib olmaq istəklərini tam dəstəkləyirik. Biz müxtəlif qurumlarda, o cümlədən İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında təşəbbüslərlə çıxış etmişik və bir çox hallarda müxtəlif tədbirlərdə iştirak etmişik. Biri digərini istisna etməməlidir. Ədalətli olmalısən, addımlarını, bəyanatlarını beynəlxalq hüquq əsasında qurmalısən. Hər şeyi milli maraqlara uyğun etməli, milli maraqlara zidd heç nə etməməlisən. Bölgədə xarici tərəflərin ölkəni sanki şahmat taxtasındaki fiqurlar kimi hərəkət etdirməsi və bunun hansı nəticələrə gətirib çıxardığı hallar olub – faciə ilə nəticələnib. Xarici güclərin öz milli maraqları var və onlar mütləq sizin maraqlarınızla üst-üstə düşmür. Əgər üst-üstə düşürsə, yaxşıdır. Yoxsa biz imtina edirik, heç vaxt Azərbaycana potensial təhlükə yarada biləcək

heç bir təşəbbüsə qoşulmamışıq və İrandan, Rusiyadan, Gürcüstanla, Avropa ilə, qardaş Türkiyə ilə münasibətlərimizdə həmişə ədalətli olmuşuq. Uğur qazanmağımızın səbəbi də budur. Ona görə də heç kim bizdən istəmədiyimiz bir şey gözləmir və bu, artıq əməkdaşlıq formatıdır. Həm də vacib olan odur ki, biz heç vaxt səbəb olmadan heç kimə qarşı heç nə etmərik. İndi bəzi ölkələrdən Azərbaycana qarşı əsassız hücumlarla üzləşirik. Biz cavab veririk. Bu ölkələr əslində Azərbaycana qarşı soyuq müharibəyə başlayıb. Dedik ki, yaxşı, biz bunu qəbul edirik və eyni şeyi təkrarlayırıq. Biz eyni şeyi edirik, amma qırmızı xətləri keçmirik, sonuncu körpünü yandırmırıq. Biz cavab verəcəyik, amma heç vaxt birinci başlamayacağıq, Ermənistanla da münasibətlərdə eyni idi. Biz onlara hücum etmədik, işğal etmədik, qovmadıq, bunu onlar etdilər və cavabını aldılar. Bəli, 28 ildən sonra, amma hər halda. Bu barədə fikirlərimi sizinlə bölüşməyə davam etsəm, yəqin ki, daha 4 saat tələb olunacaq. Odur ki, bununla yekunlaşdırım. Düşünürəm ki, dediklərim kifayətdir və səbirlə dinlədiyiniz üçün sizə minnətdaram. Sizə uğurlar və Laçına maraqlı səyahət arzulayıram.

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ SADIR JAPAROVUN RƏSMİ QARŞILANMA MƏRASİMİ

24 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasına dövlət səfərinə gəlmiş Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun aprelin 24-də rəsmi qarşılama mərasimi olmuşdur.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydanda Qırğız Prezidentinin şərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Qırğız Prezidenti Sadır Japarovu qarşıladı.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi Qırğız Prezidentinə raport verdi.

Prezident Sadır Japarov Azərbaycan əsgərlərini salamladı.

Dövlət başçıları Fəxri qarovul dəstəsinin qarşısından keçilər.

Qırğız Respublikasının və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirildi.

Azərbaycan nümayəndə heyəti Qırğız Prezidentinə, Qırğız nümayəndə heyəti isə Azərbaycan Prezidentinə təqdim olundu.

Fəxri qarovul dəstəsi hərbi marşın sədaları altında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Qırğız Prezidenti Sadır Japarovun qarşısından keçdi.

Dövlət başçıları rəsmi foto çəkdirdilər.

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ SADIR JAPAROV
İLƏ MƏHDUD TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ**

24 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 24-də Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov ilə məhdud tərkibdə görüşü olmuşdur.

AZƏRBAYCAN VƏ QIRĞIZISTAN DÖVLƏTLƏRARASI ŞURANIN İKİNCİ İCLASI

24 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun iştirakı ilə aprelin 24-də Azərbaycan və Qırğızistan Dövlətlərarası Şuranın ikinci iclası keçirilmişdir.

İlham Əliyev: Hörmətli Sadır Nurqojoyev! Hörmətli qonaqlar!

Bir daha Azərbaycana «Xoş gəlmisiniz!» deyirəm.

Sizi ölkəmizdə görməyimizə çox şadıq. Bu Sizin dövlət səfərinizdir. Əminəm ki, səfərin yekunları ölkələrimiz və xalqlarımız arasında qardaşlıq, dostluq münasibətlərinin möhkəmləndirilməsi işinə xidmət edəcək.

Bu gün Sizinlə məhdud dairədə ikitərəfli qarşılıqlı fəaliyyət üzrə bir çox məsələləri müzakirə etdik. Həm ikitərəfli münasibətlərin inkişafı məsələlərində, həm bizim beynəlxalq təşkilatlarda iştirakımızla bağlı məsələlərdə, beynəlxalq strukturlar çərçivəsində qarşılıqlı dəstək üzrə mövqələrimiz tam üst-üstə düşür. Bu gün Dövlətlərarası Şuranın ikinci iclasını keçirəcəyik, müvafiq nazirliklərin nümayəndələrinin görülmüş işlər haqqında hesabatını dinləyəcəyik. Prinsip etiba-

rilə ölkələrimiz arasında qarşılıqlı fəaliyyətin möhkəmləndirilməsi üzrə iş heç vaxt dayandırılmayıb. Müvafiq nazirliklər, idarələr daimi təmasdadırlar, fəal qarşılıqlı fəaliyyət göstərirlər və müntəzəm məsləhətləşmələr keçirirlər. Ona görə də əminəm ki, bugünkü səfər həm də nazirlər üçün qarşılıqlı fəaliyyətimizin aktual məsələlərinin müzakirəsinə imkan yaradacaqdır.

Bu gün Sizinlə artıq investisiya sahəsində əməkdaşlığın perspektiv məsələlərini müzakirə etdik və dediyim kimi, Azərbaycan–Qırğızistan İnkişaf Fondunun vəsaitlərini artırırıq, çünki bu imkandan istifadə etmək istəyən biznesmenlərdən çoxlu müraciətlər daxil olur. Zənnimcə bu, investisiya sahəsində qarşılıqlı fəaliyyətin mühüm aləti olacaqdır.

Həmçinin energetika sahəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu. Qırğızistanın bu sahədə böyük potensialı var və Azərbaycan şirkətləri bərpa olunan enerji sahəsində işləməkdə maraqlıdır. Bu gün bu mövzunu da müzakirə edəcəyik.

Əlbəttə, biz gələcəkdə ölkələrimiz arasında əmtəə dövriyyəsinin artırılmasına ümid edirik. Bunun üçün perspektivlər mövcuddur. Bu gün imzalanacaq sənədlər bu istiqamətdə yaxşı baza yaradacaq. Əlaqələrimizi daha böyük məzmunla tamamlamaq üçün gələcəkdə nəqliyyat sahəsində də fəal əməkdaşlıq edəcəyik. Çünki həm Qırğızıstanda, həm də Azərbaycanda nəqliyyat sahəsində iri infrastruktur layihələri həyata keçirilir, fəaliyyətimizin birləşdirilməsi və əlaqələndirilməsi yeni dəhlizlər açmaq, yeni nəqliyyat

arteriyaları yaratmaq üçün müstəsna dərəcədə əhəmiyyətlidir.

Çox şadam ki, bu gün Sizinlə qırğız xalqının böyük oğlu Çingiz Aytmatovun abidəsinin açılışında iştirak edəcəyik. Bu, ölkələrimiz arasında sıx qardaşlıq münasibətlərinin daha bir təzahürüdür.

Bir daha xoş gəlmisiniz!

Sadıq Japarov: Hörmətli İlham Heydər oğlu! Hörmətli iclas iştirakçıları!

Əvvəlcə, icazə verin, qardaş Azərbaycana dövlət səfəri etməklə bağlı dəvətinizə, həmçinin mənə və Qırğız Respublikasının nümayəndə heyətinin üzvlərinə göstərilən səmimi qəbula görə Sizə təşəkkürümü bildirim.

Qırğızıstan–Azərbaycan dostluğu haqqında Sizin sözlərinizə məmnuniyyətlə qoşulmaq istəyirəm, Sizinlə tam razıyam. Qonaqpərvər Azərbaycan torpağında Sizinlə bir daha görüşməyimə, Qırğızıstan–Azərbaycan əməkdaşlığının gələcək inkişafı haqqında fikirlərimi bölüşməyimə ürəkdən şadam. Əminəm ki, bu səfər iki ölkə arasında münasibətlərin dərinləşməsinə böyük töhfə olacaq, bu gün imzalanacaq sənədlər isə əməkdaşlığımızın genişlənməsinə kömək edəcək.

Hörmətli İlham Heydər oğlu, bütün sahələrdə praktiki əməkdaşlıq üçün geniş imkanlarımızın olduğu barədə Sizin fikrinizlə razıyam. Qardaş ölkələrimiz arasında münasibətlər möhkəm bünövrə – xalqlarımızın dərin tarixi və mənəvi əlaqələri üzərində qurulub. Biz Qırğızıstan ilə Azərbaycan arasında strateji tərəfdaşlığın müntəzəm surətdə davam etməsi baxımından bu səfərə böyük əhəmiyyət veririk. Qır-

ğızıstan gələcəkdə də dövlətlərarası münasibətlərin yüksək səviyyədə və hökumətlərarası, regionlararası və gələcək əməkdaşlıq mexanizmləri üzrə sonrakı inkişafına hazırdır. Məhdud formatda görüşdə biz artıq əməkdaşlığımızın bir çox mühüm məsələlərini müzakirə etdik, onun əsas istiqamətlərini, prioritetlərini qeyd etdik və Dövlətlərarası Şuranın iclası çərçivəsində müzakirələri davam etdirəcəyik. Çox sağ olun.

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

24 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun iştirakı ilə aprelin 24-də Azərbaycan–Qırğızistan sənədlərinin imzalanması mərasimi olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov «Azərbaycan Respublikası və Qırğız Respublikasının Dövlətlərarası Şurasının ikinci iclasının Qərarı»ni və «Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun Birgə Bəyannaməsi»ni imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə naziri Teymur Musayev və Qırğız Respublikasının Səhiyyə naziri Alımkadır Beyşenaliyev «Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi ilə Qırğız Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi arasında səhiyyə və tibb elmi sahəsində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Energetika naziri Pərviz Şahbazov və Qırğız Respublikasının Energetika naziri Taalaybek İbrayev «Azərbaycan Respublikasının Energetika Nazirliyi ilə Qırğız Respublikasının Energetika Nazirliyi arasında energetika sahəsində

əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikası Baş Nazirinin müavini Əli Əhmədov və Qırğız Respublikasının İqtisadiyyat və Kommersiya naziri Daniyar Amangəldiyev «Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti ilə Qırğız Respublikası Nazirlər Kabineti arasında 2024–2029-cu illər üzrə Əməkdaşlıq Proqramı»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev və Qırğız Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf naziri Nuriya Kutnəyeva «Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyi ilə Qırğız Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf Nazirliyi arasında Qırğız Respublikasında dövlət xidmətləri mərkəzlərinin təkmilləşdirilməsinə dair Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov və Qırğız Respublikasının Xarici İşlər naziri Jeenbek Kulubəyev «Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qırğız Respublikasının Maliyyə Nazirliyi yanında Dövlət Gömrük Xidməti arasında qarşılıqlı ticarətdə statistik məlumatların mübadiləsi sahəsində əməkdaşlıq haqqında Protokol»u və «Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ilə Qırğız Respublikasının Maliyyə Nazirliyi yanında Dövlət Gömrük Xidməti arasında gömrük idarəetməsinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında Saziş»i imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə naziri Fərid Əhmədov və Qırğız Respublikasının Ədliyyə naziri Ayaz Bayetov «Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi ilə Qırğız Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi arasında hüquqi sahədə qarşılıqlı fəaliyyət haqqında Saziş»i imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil naziri Emin Əmrullayev və Qırğız Respublikasının Təhsil və Elm naziri Doqdurkul Kendirbəyeva «Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Qırğız Respublikası Nazirlər Kabineti arasında təhsil və elm sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş»i imzaladılar.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin rəisi Vüsal Hüseynov və Qırğız Respublikasının Əmək, Sosial Təminat və Miqrasiya naziri Qulnara Baatırova «Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Qırğız Respublikası Nazirlər Kabineti arasında miqrasiya sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş»i imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov və Qırğız Respublikasının İqtisadiyyat və Kommersiya naziri Daniyar Amangəldiyev «Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Qırğız Respublikası Nazirlər Kabineti arasında Azərbaycan–Qırğız İnkişaf Fondunun yaradılması haqqında Saziş dəyişikliklərin edilməsi haqqında Əlavə Saziş»i və «Azərbaycan Respublikası ilə Qırğız Respublikası arasında gəlirlərə görə vergilərə münasibətdə ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergidən yayınmanın qarşısının alınması haqqında Saziş»i imzaladılar.

Səfər çərçivəsində ümumilikdə 18 sənəd imzalandı.

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ SADIR JAPAROV İLƏ BİRGƏ MƏTBUATA BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR

24 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 24-də mətbuata bəyanatlarla çıxış etmişlər.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bəyanatı

Hörmətli Sadır Nurqojoyeviç!

Hörmətli qonaqlar!

Əziz dostlar!

Bu gün Azərbaycanda dövlət səfərində olan əziz dostumuz və qardaşımız Sadır Nurqojoyeviç Japarovu salamlamağa şadıq. Səfər ölkələrimiz arasında dostluq, qardaşlıq münasibətlərinin möhkəmləndirilməsinə töhfə verəcək.

İndicə münasibətlərimizin gələcək inkişafını əhəmiyyətli dərəcədə müəyyən edəcək sənədləri imzaladıq. Onların hər biri böyük əhəmiyyətə malikdir. Sadır Nurqojoyeviç ilə imzaladığımız Birgə Bəyanaməni xüsusi qeyd etmək istərdim.

Qarşılıqlı fəaliyyətimizin gündəliyi kifayət qədər genişdir. Bu gün biz həm məhdud tərkibdə, həm də

geniş heyətdə qarşılıqlı fəaliyyətimizin əsas məsələlərini müzakirə etdik, Dövlətlərarası Şuranın ikinci iclasını uğurla keçirdik, müvafiq idarələrin rəhbərlərinin məlumatlarını dinlədik və müvafiq tapşırıqlar verdik. Əminəm ki, bu səfər və onun nəticələri qarşılıqlı fəaliyyətimizin möhkəmləndirilməsi, ticarət dövriyyəsinin artması və bütün istiqamətlər üzrə əməkdaşlığa dair praktiki müstəvidə özünü aydın şəkildə göstərəcək.

Bizim hər il qarşılıqlı səfərlərin həyata keçirilməsi üzrə yaxşı ənənəmiz formalaşmışdır. Mən ötən il, ondan əvvəlki il Qırğızıstanda olmuşam, həmçinin keçən il və ondan əvvəlki il Sadır Nurqojoyeviç bizi ziyarət edib. Bizim hələ yayda Şuşada Türk Dövlətləri Təşkilatının qeyri-rəsmi Zirvə görüşünün keçiriləcəyi zamanı Azərbaycanda görüşmək imkanımız olacaq. Həmçinin Sadır Nurqojoyeviçi noyabr ayında COP29 beynəlxalq konfransında iştiraka dəvət etdim. Hər bir görüş qarşılıqlı fəaliyyətin, ünsiyyətimizin gücləndirilməsi, eləcə də ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlığın mühüm məsələlərinin həlli baxımından əhəmiyyətli və dəyərlidir.

Azərbaycan Mərkəzi Asiya Dövlət Başçılarının 5-ci Məşvərət görüşündə fəxri qonaq qismində iştirak edib. Məni qardaş həmkarlarım dəvət etmişdilər. Elə bu yaxınlarda Azərbaycanın Xarici İşlər naziri Mərkəzi Asiya və Fars körfəzi ölkələrinin xarici siyasət idarələrinin başçılarının nazirlər səviyyəsində görüşünə dəvət olunmuşdu. Bütün bunlar təbii, çünki Azərbaycanı Mərkəzi Asiya ilə çoxəsrlik əməkdaşlıq, dostluq, qarşılıqlı fəaliyyət bağları birləşdirir. Bu gün

Mərkəzi Asiya və Xəzər regionları, Xəzər və Cənubi Qafqaz regionlarının bir hissəsi olan Azərbaycan enerji resursları, nəqliyyat yolları, ticarət baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. Burada böyük potensial görürük. Ən başlıcası, qardaş ölkələrdən olan ənənəvi tərəfdaşlarımızla qarşılıqlı fəaliyyəti möhkəmləndiririk. Onların arasında Qırğızıstanla əməkdaşlıq xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Çox şadam ki, biz iqtisadi-ticari sahədə fəal əməkdaşlıq edirik. Ticarət dövriyyəsinin dəfələrlə artmasına dair bu gün rəqəmlər səsləndirildi. Baxmayaraq ki, mütləq rəqəmlər hələ çox böyük deyil, amma potensialın artması tendensiyası mövcuddur. Bu gün, həmçinin Azərbaycan–Qırğız İnkişaf Fondunun Nizamnamə fondu haqqında Sazişə əlavə imzalandı. Biz Nizamnamə fondunu 4 dəfə – 25 milyon dollardan 100 milyon dollara qədər artırdıq. Başlıca səbəb odur ki, çoxlu müraciət var. Bizə məruzə edildi ki, Qırğızıstanda investisiya layihələrinin həyata keçirilməsi üçün fonda 40-dan çox müraciət daxil olub. Ona görə də düşünürəm ki, 100 milyon dollar da son hədd deyil. Biz müvafiq hökumət strukturlarına birgə investisiya fondu çərçivəsində layihələrin həyata keçirilməsi mexanizmini daha tez reallaşdırmaq üçün birlikdə tapşırıq verdik.

Amma bu, ticarət dövriyyəsinin artırılması üçün yeganə mexanizm deyil. Bizim investisiya siyasəti üzrə başqa formalarımız da var. Bu gün məruzə olunduğu kimi, artıq İssık-Kul gölünün sahilində Azərbaycanın maliyyələşdirdiyi beşulduzlu hotelin ti-

kintisinə başlanılıb, bizə söz verildiyi kimi, o, növbəti ilin sonunda hazır olacaqdır.

Mən işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası və yenidən qurulması işində dəstəyə görə Sadır Nurqojoyeviçə xüsusi təşəkkürümü bildirmək istərdim. Qırğız Prezidentinin təşəbbüsü ilə Qırğızistan Ağdam rayonunda orta məktəbin tikintisini öz vəsaiti hesabına həyata keçirəcək. Sabah biz birlikdə Füzuli və Ağdam rayonlarında olacağıq, məktəbin təməlinin qoyulmasında iştirak edəcəyik. Bu qardaş dəstəyinə görə çox minnətdarıq. Bu bizim üçün böyük əhəmiyyətə malikdir.

Bu gün biz həmçinin energetika, nəqliyyat sahələrini geniş müzakirə etdik. Burada da potensial görürük. Biz Qırğızistanda bərpa olunan enerji üzrə investisiya layihələrində maraqlıyıq. Nəqliyyat sahəsinə gəldikdə, həm Qırğızistanda, həm də Azərbaycanda irimiqyaslı nəqliyyat layihələri, dəmir yolunun tikintisi həyata keçirilir. Əlbəttə, artıq indi nəqliyyat marşrutlarının rəqəmsallaşdırılmasının və tarif siyasətinin razılaşdırılması baxımından məsləhətləşmələr aparmağa başlamaq lazımdır. Biz Xəzər, Mərkəzi Asiya vasitəsilə Avropaya marşrutu təkcə məsafə nöqtəyinəzərindən deyil, həm də kommersiya cəlbediciliyi baxımından əlverişli etməliyik.

İkitərəfli əməkdaşlıq formatından çox danışmaq olar. Əlbəttə, bu günlərdə Azərbaycanda Qırğız Mədəniyyəti Günlərinin keçirilməsini xatırlamamaq olmaz. Bu gün həmkarımla qırğız xalqının böyük oğlu Çingiz Aytmatovun Bakıdakı abidəsinin açılışında iştirak edəcəyik. Bu onun xatirəsinə ehtiram əlaməti,

həmçinin Qırğızıstan–Azərbaycan qardaşlığının daha bir rəmzidir.

Biz bütün istiqamətlər üzrə fəal qarşılıqlı fəaliyyəti davam etdirmək niyyətindəyik. Deməliyəm ki, bu gün imzalanmış sənədlər hələ imza atılan sənədlərin hamısı deyil. Sənədlərin bir hissəsi müvafiq dövlət strukturlarında imzalanır. Beləliklə, biz həmçinin münasibətlərimizin möhkəm qanunvericilik bazasını yaradırıq.

Hörmətli Sadır Nurqojoyeviç, bir daha xoş gəlmisiniz! Sizə, Qırğızıstandan gələn bütün dostlarımıza Azərbaycanda xoş vaxt keçirməyi arzulayıram.

Qırğız Prezidenti Sadır Japarovun bəyanatı

Hörmətli kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri!

Xanımlar və cənablar!

Əvvəlcə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti hörmətli İlham Heydər oğlu Əliyevə Azərbaycan Respublikasına dövlət səfərinə dəvətə görə səmimi-qəlb-dən təşəkkürümü bildirirəm. Azərbaycanlı qardaşlarımıza ənənəvi səmimi qonaqpərvərliyə və səmimi qəbula görə nümayəndə heyətimizin adından minnətdarlığımı bildirirəm. Biz bərəkətli Azərbaycan torpağında növbəti dəfə olmağa şadıq və gözəl Bakı şəhərinə heyranlığımızı ifadə edirik. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti hörmətli İlham Heydər oğlu Əliyevin rəhbərliyi ilə parlaq gələcəyini inamla quran və Azərbaycan dövlətini möhkəmləndirən qardaş Azərbaycan xalqının uğurlarına sevinirik.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının hörmətli Prezidenti ilə Dövlətlərarası Şuranın ikinci iclası çərçivəsində ikitərəfli əməkdaşlığın, demək olar ki, bütün aktual məsələləri üzrə ətraflı danışıqlar apardıq, iki ölkənin müxtəlif nazirliklərinin rəhbərlərinin hesabatlarını dinlədik. İclasın yekunu olaraq, iki ölkənin qarşılıqlı fəaliyyətinin daha da genişləndirilməsinə yönəlmiş qərarlar qəbul olundu. Vurğulamaq istəyirəm ki, danışıqlar ənənəvi dostluq, şəffaflıq və etimad şəraitində keçdi. Bu da ölkələrimiz arasında qardaşlıq əlaqələrini xarakterizə edir. Görüşümüzün yekunlarına dair Qırğız Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın möhkəmləndirilmiş münasibətlərinin qurulması üzrə Birgə Bəyannamə imzalandı. Bu sənədin imzalanması praktikada formalaşmış ikitərəfli strateji münasibətlərin daha dərin xarakterini rəsmi şəkildə təsbit edir.

Biz Azərbaycan–Qırğız İnkişaf Fondunun fəaliyyət perspektivlərini müzakirə etdik, Azərbaycan tərəfindən İssık-Kul gölünün sahilində beşulduzlu hotelin tikilməsi məsələsinə toxunduq, Ağdam rayonunda Qırğızıstan tərəfindən orta məktəb binasının tikilməsini nəzərdən keçirdik. Məktəbin tikintisi Qırğızıstanın münəqişədən zərər çəkmiş regionlarda sülhün bərpasına töhfəsidir. Sabah məktəbin tikintisinə başlamazdan əvvəl onun təməlinin qoyulmasını planlaşdırırıq.

Bundan başqa, iqtisadi və humanitar əməkdaşlıq üzrə Qırğızıstan–Azərbaycan hökumətlərarası birgə Komissiyasının növbəti iclasının keçirilməsi ilə bağlı razılıq əldə olundu. Komissiyanın fəaliyyəti ölkələri-

miz arasında ticarət dövriyyəsinin artırılması üzrə mövcud məsələlərin müzakirəsi və inkişafı üçün səmərəli platformadır. Danışqlar əsnasında Mərkəzi Asiya və Cənubi Qafqazdan keçən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafı məsələsində iki ölkənin qarşılıqlı fəaliyyətinin perspektivləri müzakirə olundu.

Bu gün müxtəlif sahələrdə daha sıx fəaliyyətə yönəlmiş ikitərəfli sənədlər imzaladıq. İmzalanmış sənədlər sırasında Qırğız Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında ortamüddətli perspektivdə ikitərəfli qarşılıqlı fəaliyyətin əsas «Yol xəritəsi» qismində istifadə olunacaq əməkdaşlığın inkişafına dair beşillik kompleks proqramı ayrıca qeyd etmək istədim. Həmçinin Qırğız Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında gəlirlərə görə vergilərə münasibətdə iqiqat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergidən yayınmanın qarşısının alınması haqqında Sazişi qeyd etmək istədim ki, bu, iki ölkənin təsərrüfat subyektlərinin qarşılıqlı iqtisadi fəaliyyətinin həyata keçirilməsində böyük əhəmiyyətə malikdir.

Biz bu həftə Bakı şəhərində Qırğız Respublikasının Azərbaycan Respublikasında keçirilən Mədəniyyət Günləri ilə möhkəmlənən mədəni-humanitar sahədə qarşılıqlı fəaliyyətlə bağlı məmnunluq ifadə etdik. Dünya şöhrətli məşhur yazıçı, qırğız xalqının və Türk Dünyasının oğlu, Azərbaycan xalqının dostu Çingiz Aytmatovun xatirəsinin yad edilməsinə görə Azərbaycan tərəfinə dərin minnətdarlığımızı bildirik. Bu gün Bakı şəhərində onun heykəlinin açılışını planlaşdırırıq.

Bu il Azərbaycanda və Qırğızıstanda Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində yüksək səviyyədə keçiriləcək qarşdakı tədbirləri müzakirə etdik. Mən hörmətli İlham Heydər oğlunu təbrik etdim və fürsətdən istifadə edərək, qardaş Azərbaycan xalqını qlobal miqyaslı tədbirin – BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının keçirilməsi hüququnu əldə etdiyinə görə təbrik edirəm. Həqiqətən, bu, mühüm hadisədir və biz ürəkdən şadıq ki, qardaş ölkə belə irimiqyaslı tədbirə ev sahibliyi edir.

Sonda bugünkü danışıqların nəticələrindən və əldə olunmuş razılaşmalardan məmnunluğumu vurğulamaq istəyirəm. Onlar dövlətlərimizin bütün sahələrdə sıx əlaqələri inkişaf etdirmək, iki ölkə xalqlarının maraqları naminə dostluq münasibətlərini hərtərəfli möhkəmləndirmək əzmini açıq şəkildə nümayiş etdirir.

Səmimi qonaqpərvərliyə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti hörmətli İlham Heydər oğlu Əliyevə bir daha dərin minnətdarlığımı ifadə edirəm. Azərbaycan xalqına sülh və gələcəkdə də tərəqqi arzulamaq istəyirəm.

Təşəkkür edirəm.

BAKIDA GÖRKƏMLİ QIRĞIZ YAZIÇISI ÇİNGİZ AYTMATOVUN ABİDƏSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ

24 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 24-də Bakıda görkəmli qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovun abidəsinin açılışı mərasimində iştirak etmişlər.

İlham Əliyev: Möhtərəm Sadır Nurqojoyeviç!
Hörmətli qonaqlar, əziz dostlar!

Bu gün Qırğızıstan ilə Azərbaycan arasında qardaşlıq münasibətləri tarixində əlamətdar gündür. Bu gün qırğız xalqının böyük oğlu Çingiz Aytmatovun abidəsi açılır. Əminəm ki, bu, dostluğumuzun, qardaşlığımızın və birliyimizin daha bir rəmzi olacaq. Çingiz Aytmatov dünya şöhrətli yazıçı, həyatı boyu həm Sovet İttifaqı məkanında, həm də dünya miqyasında öz xalqını layiqincə təmsil etmiş qırğız xalqının böyük oğludur.

Azərbaycanda onun yaradıcılığını sevir və fəal vətəndaş mövqeyinə, milli ruhuna və köklərinə sadiqliyinə görə ləyaqətli insan kimi hörmət bəsləyirlər. Xatirimdədir, o, vəfatından bir az əvvəl Azərbaycana səfər etmişdi və mən onunla görüşmək, bir çox məsələlərdə uzun söhbət aparmaq imkanı əldə etdim. Həmin gün onu ehtiram əlaməti olaraq və mü-

nasibətlərimizin möhkəmlənməsi işində xidmətlərinə görə Azərbaycan dövlətinin yüksək mükafatı olan «Dostluq» ordeni ilə təltif etdim. O hər zaman haqq-ədalətin tərəfində idi. Təsadüfi deyil ki, təkcə yazıçı kimi deyil, həm də ictimai xadim kimi keçmiş SSRİ məkanında və dünya miqyasında böyük hörmət qazanmış şəxsiyyət idi və onun xatirəsi qırğız xalqının, bütün qardaş xalqların qəlbində yaşayır.

Mən Qırğızıstanda dövlət səfərində olarkən onun məzarını ziyarət etdim və Azərbaycan xalqının onun xatirəsinə olan dərin ehtiramını bildirdim.

Əlamətdar haldır ki, abidə Qırğız Prezidentinin dövlət səfəri çərçivəsində açılır. Bu gün biz bir çox məsələlər, o cümlədən humanitar əməkdaşlıq məsələləri ilə bağlı çox səmərəli və mühüm danışıqlar aparırıq. Bildiyiniz kimi, bu günlərdə Bakıda Qırğız Mədəniyyəti Günləri keçirilir və rəmzi haldır ki, məhz belə təntənəli tədbirlər və dövlət səfəri çərçivəsində Bakı şəhərinin mərkəzi küçələrindən biri olan Azadlıq prospektində biz bu gün bu tədbirdə iştirak edirik.

Mən Azərbaycan və qırğız xalqlarını bu əlamətdar hadisə münasibətilə təbrik etmək istərdim. Çingiz Aytmatovun Bakıdakı abidəsi birliyimizin, dostluğumuzun və qardaşlığımızın rəmzinə çevriləcək. Əminəm ki, bütün Türk Dünyası öz layiqli nümayəndəsi ilə fəxr edir və hamımızın təəssüfləndiyimiz yeganə məqam onun dünyasını çox tez dəyişməsidir. Bu çox gözlənilməz oldu, artıq qeyd etdiyim kimi, mən onunla Bakıda onun vəfatından bir qədər əvvəl, demək olar ki, bir neçə ay əvvəl görüşmüşdüm və o həmişə olduğu kimi, enerji ilə dolu idi, yaxşı görünürdü,

öz planlarından danışırdı. 2008-ci il idi, amma mən bu görüşü dünən kimi xatırlayıram.

Hamımızı bir daha təbrik edirəm, bir daha bu xoş sözləri deyirəm, xoş gəlmisiniz, hörmətli cənab Prezident! Əminəm ki, Qırğızıstan ilə Azərbaycanın, xalqlarımızın dostluğu və qardaşlığı əbədi olacaq. Sağ olun.

Sadır Japarov: Hörmətli İlham Heydər oğlu!

Hörmətli dostlar! Bu gün biz gözəl Bakı şəhərində böyük bir hadisəni – öz istedadı və insan ruhunu dərindən dərk etmək məharəti ilə dünyamıza işıq salan görkəmli qırğız yazıçısının və bütün türk xalqının oğlu Çingiz Aytmatovun abidəsinin açılışını qeyd etmək üçün toplaşmışıq.

Qırğızıstan adından Azərbaycan Prezidenti möhtərəm İlham Heydər oğlu Əliyevə ölkəmizə və Çingiz Aytmatova olan ehtiramına görə təşəkkürümü bildirirəm. Bu abidə Çingiz Aytmatovun yaradıcılıq irsinə böyük hörmət və ehtiramın ifadəsidir.

Möhtərəm İlham Heydər oğlu, əziz dostlar, sevindirici haldır ki, Azərbaycan tərəfi ölkələrimiz arasındakı mədəni əlaqələrə böyük diqqət yetirir. Bu, xalqların yaxınlaşması baxımından son dərəcə vacibdir. Çingiz Aytmatovun xatirəsinin əbədiləşdirilməsi münasibətlərimizdə əlamətdar hadisədir. Çingiz Aytmatov Azərbaycanın böyük dostu idi və onun Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyevlə dostluğunu xüsusilə vurğulamaq istərdim. Onların münasibətləri unikal və dayanıqlı idi. Hər iki şəxsiyyət tarixdə silinməz izlər qoyub. Heydər Əliyev onu yazıçı və ziyalı şəxs kimi yüksək qiymətləndirirdi. O deyirdi

ki, dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə gözəl əsərlər bəxş edən Çingiz Aytmatov həm Qırğızistanın, həm də bütün Türk Dünyasının qürurudur.

Möhtərəm İlham Heydər oğlu! Çingiz Aytmatovun yubileyinin qardaş Azərbaycanda yüksək səviyyədə keçirilməsinə Sizin şəxsi töhfənizi də yüksək qiymətləndiririk. Fərmanınıza əsasən, Çingiz Aytmatov ilk dəfə 2008-ci il fevralın 25-də yüksək «Dostluq» ordeni ilə təltif edilib. Çingiz Törəkuloviç sadəcə, yazıçı deyildi, əsərləri ruhun dərinliklərinə nüfuz edən, bizi həyatın, sevginin, insan taleyinin mənası barədə düşündürməyə vadar edən əsl söz dahisi idi. Onun «Cəmilə», «Ağ gəmi» kimi əsərləri təkcə öz gözəlliyi və müdrikliyi ilə diqqəti cəlb etmir, həm də bizi onun böyük yaradıcılıq istedadına heyran qoyur. Bu abidənin Bakıda ucaldılması Qırğızistanın və Azərbaycanın qardaş xalqları arasında dərin bağlılığının rəmzidir. Bu, Çingiz Aytmatovun yaradıcılığının hamımızı gözəllik, müdriklik və ahəngdarlıq uğrundakı vahid məqsəd ətrafında birləşdirdiyinin bariz sübutudur. Gənc nəslin ölkələrimizin qarşılıqlı münasibətlərinin tarixini, tarixi şəxsiyyətlərini, Qırğızistan Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında mövcud əməkdaşlıq səviyyəsini əzəldən müəyyən etmiş liderlərin rolunu bilməsi və dərk etməsi çox vacibdir.

İkitərəfli münasibətlər nöqtəyi-nəzərindən qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan Prezidentinin Qırğızistana ilk səfəri 1995-ci ildə Heydər Əliyev tərəfindən, «Manas» dastanının 1000 illik yubileyinin qeyd edilməsi məqsədilə həyata keçirilib. Həmin vaxt o bu kəlamları demişdi: «Biz bir-birimizi ürəyimizlə hiss

edirik və başa düşürük». Bu qısa, lakin çox təsirli və səmimi ifadə ilə o, Qırğızistan və Azərbaycanın həqiqətən qardaş xalqlar olduğunu nəzərdə tuturdu. Bu gün açılışına toplaşdığımız abidə hər kəsin böyük yazıçı ilə təmasda ola biləcəyi, xatirəsini ehtiramla yad edəcəyi və yaradıcılığından ruhlana biləcəyi bir yerə çevriləcək. Qoy bu abidə hər kəsə insan ruhunun əzəmətini və sözün gücünü xatırlatsın.

İcazə verin, bu abidənin yaradılmasına öz enerjisini, istedadını və vaxtını sərf etmiş hər kəsə dərin minnətdarlığımı bildirim. Qoy bu abidə Çingiz Aytmatovun öz yaradıcılığında çox gözəl əks etdirdiyi dəyərlər ətrafındakı birliyimizin və əbədi bağlılığımızın rəmzi olsun.

Bir daha Azərbaycan tərəfinə səmimi-qəlbdən təşəkkürümü bildirmək və qardaş Azərbaycan xalqına sülh, xoşbəxtlik və firavanlıq arzulamaq istəyirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

* * *

Dövlət başçıları Çingiz Aytmatovun abidəsi üzərindən ağ örtüyü götürdülər.

Dünya şöhrətli yazıçı, qırğız ədəbiyyatının görkəmli nasiri, diplomat və ictimai xadim Çingiz Aytmatovun xatirəsinin əbədiləşdirilməsi məqsədilə Bakıda ucaldılmış abidənin eskiz layihələrinin hazırlanması üçün Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən 2023-cü il iyunun 15-dən iyulun 31-dək heykəltəraşlar arasında açıq müsabiqə elan edilmişdi. Müsabiqəyə ölkəmizin heykəltəraşları tərəfindən 21 əsər təqdim olunmuşdu.

Ötən il avqustun 8-də təsdiq olunmuş işlərin dəyərləndirilməsi və müsabiqənin yekun nəticələrinin müəyyən olunması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən Ekspert Komissiyası tərəfindən qaliblər seçildi. Birinci yerə Xalq rəssamı Natiq Əliyevin hazırladığı eskiz layihəsi layiq görüldü.

Çingiz Aytmatovun bürüncdən hazırlanmış, hündürlüyü 3 metrə yaxın olan heykəlinin çəkisi təqribən 6 tondur. Abidənin önündə Azərbaycan və ingilis dillərində hazırlanmış müvafiq məlumat lövhəsi quraşdırılıbdır.

Sonra dövlət başçıları Azərbaycanın və Qırğızistanın tanınmış mədəniyyət və incəsənət xadimləri ilə görüşüb söhbət etdilər.

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROVUN ŞƏRƏFİNƏ DÖVLƏT
ZIYAFƏTİNDƏ İŞTİRAK**

Gülüstan sarayı

24 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin adından aprelin 24-də Gülüstan sarayında Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun şərəfinə dövlət ziyafəti verilmişdir.

Ziyafətdə Azərbaycanın və Qırğızıstanın musiqi əsərlərindən ibarət konsert proqramı təqdim olundu.

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROVUN FÜZULİ
BEYNƏLXALQ HAVA LİMANINDA
QARŞILANMA MƏRASİMİ**

25 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasında dövlət səfərində olan Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Füzuli rayonuna səfər etmişdir.

Füzuli Beynəlxalq Hava Limanında ali qonağın şərafinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovu Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev qarşıladı.

**Füzuli şəhərinin dağıdılmış yerlərinə baxış və
şəhərin baş planı ilə tanışlıq**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Füzuli şəhərinin dağıdılmış yerlərinə baxış keçirmiş və şəhərin baş planı ilə tanış olmuşlar.

Ağdam, Füzuli və Xocavənd rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Emin Hüseynov Qırğız Prezidenti Sadır Japarova işğalçı Ermənistanın 30 il ərzində Füzuli rayonunun

ərazisində törətdiyi dağıntılar, vandalizm aktları barədə məlumat verdi. Qeyd edildi ki, inşa olunacaq Füzuli Memorial Kompleksində dağıdılmış binaların xarabalıqları olduğu kimi qorunub saxlanılacaq. Kompleksdə İşğal və Zəfər muzeyləri yaradılacaq.

Sonda dövlət başçılarına Füzulinin baş planına uyğun olaraq həyata keçirilən və görülməli işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, baş planda 2040-cı ilədək Füzuli şəhərinin inzibati ərazisinin 1943 hektara, əhalisinin 50 min nəfərə çatdırılması nəzərdə tutulur. Müasir standartlara və memarlıq xüsusiyyətlərinə uyğun inşa ediləcək Füzuli işğaldan azad edilmiş ərazilərdə ən böyük şəhərlərdən biri olacaq. Füzuli şəhərinin dayanıqlı inkişafına, sakinlərin və sahibkarların rifahına töhfə verəcək rəqəmsal həllərdən istifadə etməklə, ənənəvi şəbəkə və xidmətlərin daha səmərəli olmasının təmin edilməsi məqsədilə hazırlanmış «ağıllı şəhər» konsepsiyası irəli sürülüb. Şəhərdə rahat və müasir həyat şəraitinin təmin edilməsi üçün orta və azmərtəbəli yaşayış binaları, həyatı torpaq sahələri olan fərdi evlər inşa ediləcək, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, istehsalat müəssisələri, rekreasiya və digər təyinatlı zonalar yaradılacaq. Burada şəhərsalmanın bütün müasir tələblərinə cavab verəcək üç yaşayış kompleksi inşa olunur. Komplekslərdə ümumilikdə 2462 mənzil olacaq. Baş plana əsasən, təxminən 22,5 hektar ərazidə Mərkəzi park yaradılacaq. Parkda istirahət zonaları, botanika bağı, sıx meşə zonası, piknik və idman meydançaları, Poeziya meydanı, amfiteatr, kafe-restoranlar və s. fəaliyyət göstərəcək. Burada müayinə və müalicənin yüksək

səviyyədə aparılması üçün ən müasir tibbi avadanlıqlarla təchiz ediləcək 180 çarpayılıq Füzuli Rayon Mərkəzi Xəstəxanası inşa olunacaq.

Vurğulandı ki, ötən ilin avqustunda Füzuli şəhərində Özbəkistanın hədiyyəsi olan 960 şagird-yerlik Mirzə Uluqbəy adına məktəbin, bu ilin martında Kurmanqazı adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzinin istifadəyə verilməsi, eləcə də Prezident Sadır Japarovun təşəbbüsü ilə Ağdam rayonunda Qırğızıstan tərəfindən tikiləcək orta məktəbin təməlinin qoyulması ölkə və xalqlarımızın dostluğunun, qardaşlığının sarsılmazlığının parlaq nümunələridir.

Həmçinin bildirildi ki, 2021-ci ilin oktyabrında təməli qoyulan və inşası sürətlə davam edən Ağdam–Füzuli avtomobil yolu Qarabağ iqtisadi rayonu ərazisində icra olunan, işğaldan azad edilmiş rayon və kəndlərin sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayacaq layihələrdən biri sayılır. Bərdə–Ağdam avtomobil magistralının davamı olan bu yolun uzunluğu 64,8 kilometrdir.

AĞDAM RAYONUNA SƏFƏR

25 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Ağdam şəhərinə səfər etmişlər.

Dövlət başçılarına şəhərin baş planı barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, bir vaxtlar qaynar həyatın olduğu, əməksevər insanların qurub-yaratdıqları abad şəhərdən əsər-ələmət qalmayıb. Erməni işğalçılar xislətlərinə uyğun olaraq, Ağdamın ağ damlarını xarabalığa çevirib, şəhəri yerlə yeksan ediblər. Buna görə Ağdamı «Qafqazın Xirosiması» adlandırırlar.

Məlumat verildi ki, Ermənistan silahlı qüvvələrinin daşı daş üstə qoymadığı Ağdam şəhəri Azərbaycan dövləti tərəfindən yenidən salınır. Müasir şəhərsalma həlləri əsas götürülməklə, yeni şəhər inşa olunur. Ağdamın bərpası konsepsiyasında şəhərin turizm potensialı da nəzərə alınaraq, ona uyğun infrastruktur yaradılır. Bu məqsədlə «Agdam City Hotel» və «Hilton Garden Inn» layihələri icra edilir. Şəhərdə İşğal və Zəfər muzeyləri kompleksi də yaradılır. Kompleks İşğal muzeyindən başlayacaq və Zəfər muzeyi ilə başa çatacaq. Onların arasında isə Xatirə bağı yerləşəcək. Ərazidə dağıntılar olduğu kimi saxlanılacaq. Muzey erməni vandallığının və işğal tarixinin şahidi

olaraq gələcək nəsillərə Ağdamın 30 illik acı taleyini çatdıracaq, tarixi həqiqətləri unutmamağa imkan verməyəcək.

Həmçinin qeyd olundu ki, şəhərin mərkəzi hissəsində 960 şagird-yerlik ümumtəhsil məktəbi də tikiləcək. Muğam Mərkəzi isə birmərtəbəli və ikimərtəbəli bloklardan ibarət olacaq.

Bildirildi ki, şəhərdə salınacaq Mərkəzi park üçün 5 hektar ərazi ayrılıb. Parkın ərazisi 4 zonaya bölünüb və insanların asudə vaxtlarını səmərəli keçirmələri üçün lazımi şərait yaradılacaq.

Pənahəli xanın sarayı və «İmarət» kompleksində görülən işlərlə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Ağdamda Pənahəli xanın sarayı və «İmarət» kompleksində görülən işlərlə tanış olmuşlar.

Mədəniyyət naziri Adil Kərimli görülən işlər barədə dövlət başçılarına məlumat verdi.

Bildirildi ki, Ağdam rayonunda erməni vandalizminə məruz qalmış tarixi-memarlıq abidələrindən biri də Qarabağ xanlığının banisi Pənahəli xanın sarayıdır. XVIII əsrə aid bu tarix-memarlıq abidəsi xan nəslinin ilk mülklərindəndir. Kompleksin ərazisinə tarixi abidələr, Pənahəli xanın iqamətgahı, qonaq evi, Mehdiqulu xanın məqbərəsi, Xanoğlan məqbərəsi, İbrahim xanın məqbərəsi, Pənahəli xanın məqbə-

rəsi, Xurşudbanu Natəvanın abidəsi və qəbiristanlıq daxildir. Xan sarayının yaxınlığında yerləşən və Qarabağ xan nəslinin bir çox nümayəndələrinin dəfn edildiyi «İmarət» qəbiristanlığı erməni vəhşiliyinin canlı şahididir. Ağdam şəhəri işğal olunduqdan sonra İbrahimxəlil xanın türbəsi və Xurşudbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsi ermənilər tərəfindən dağıdılıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq tapşırığına əsasən, bu kompleksin bərpası işlərinə başlanılıb. Həmçinin 2022-ci il oktyabrın 4-də XIX əsr Azərbaycan romantik şeirinin görkəmli nümayəndəsi, şair, rəssam, xan qızı Xurşudbanu Natəvanın qəbirüstü abidəsinin bərpadan sonra açılışı olmuşdur.

İlkin konsepsiyaya əsasən, kompleks Pənahəli xanın sarayı, məqbərələr, kassa, məlumat mərkəzi və Qarabağ Atları parkından ibarət olacaq. Pənahəli xanın sarayı bərpa edilərək, interaktiv muzey kimi fəaliyyət göstərəcək.

Sonra dövlət başçıları Qarabağ atlarına baxdılar.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Qırğızıstan Prezidenti Sadır Japarova Qarabağ atı hədiyyə etdi.

Ağdam Cümə məscidinin bərpadan sonra açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Ağdam Cümə məscidinin bərpadan sonra açılışı mərasimində iştirak etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlət başçılarına məsciddə görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Diqqətə çatdırıldı ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə tarixi, mədəni və dini abidələrin bərpası layihələri çərçivəsində Ağdam Cümə məscidindəki işlər yekunlaşmış və məscid əvvəlki görkəminə qaytarılıb. Ağdam şəhərindəki Cümə məscidi memar Kərbəlayı Səfixan Qarabaği tərəfindən 1868–1870-ci illərdə tikilib. Şəhər Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı altında olduğu müddətdə Cümə məscidi ermənilər tərəfindən yandırılaraq vandalizmə məruz qalmışdı.

Torpaqlarımız işğaldan azad olunduqdan sonra 2022-ci ilin martından Ağdam Cümə məscidinin bərpasına başlanılıb. Konservasiya və restavrasiya işləri məscidin ilkin memarlıq üslubuna uyğun olaraq Heydər Əliyev Fondu tərəfindən aparılıb. «PAŞA Holding» şirkətinin dəstəyi ilə aparılan bərpa işlərinə yerli mütəxəssislərlə yanaşı, xarici mütəxəssislər, Avstriyanın «Brugger&KO Restauratoren GmbH» şirkəti də cəlb olunmuşdu.

Restavrasiya prosesinin qüsursuz yerinə yetirilməsi məqsədilə ilkin tikinti zamanı istifadə olunan materiallar avstriyalı ekspertlər tərəfindən araşdırılıb. Ərazidəki dağıntılar aradan qaldırılıb, məscidin daxilində sütunların və kənar divarların yanında kəşfiyyat qazıntıları, giriş hissəsindəki tarixi daş döşəmənin üzə çıxarılması, tarixi və texniki tələblər əsasında müvafiq suvaq nümunələrinin və laboratoriya analizləri əsasında boya nümunələrinin yaradılması, sınıq günbəzin və

tağların taxta konstruksiyalarla bərkidilməsi işləri yerinə yetirilib.

Məscidin eyvan divarlarında daş və birləşmələr qeyri-təbii materiallardan təmizlənərək bərpa olunub, həmçinin bünövrələrin möhkəmləndirilməsi işləri aparılıb. Qırıq minarə daşları bərpa olunub, taxta konstruksiyaların bərpası və konservasiyası işləri görülüb.

İşğal dövründə – 2000-ci il mayın 9-da ümummillə lider Heydər Əliyevə təqdim olunmuş Ağdam Cümə məscidinə aid daş parçası da burada nümayiş etdirilir.

Damdakı günbəzlərin zədələnmiş suvağının aradan qaldırılması, günbəzlərin və anbarların əhəng suyu və əhəng qatı ilə gücləndirilməsi, divar tacının yenidən qurulması və uyğun təbii daşlarla doldurulması prosesi tamamlanıb. Məscidin içindəki daşlar, giriş qapısı bərpa olunub, fasadı tarixi görkəminə uyğun restavrasiya ediləlidir.

Konfrans Mərkəzi ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Ağdam Konfrans Mərkəzi ilə tanış olmuşlar.

Dövlət başçılarının mərkəzdə yaradılmış şərait barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Konfrans Mərkəzi Ağdam rayonu işğaldan azad edildikdən sonra inşa olunub. Ağdam Konfrans Mərkəzində müasir tələblərə uyğun tədbirlərin – konfransların, seminarların, forumların, simpoziumların, işgüzar görüşlərin, konsertlərin keçirilməsi

üçün hər cür şərait yaradılıb. Mərkəz artıq beynəlxalq və yerli tədbirlərə ev sahibliyi edir.

Dövlət başçıları Ağdam, Füzuli və Xocavənddə görülən işlərdən, eləcə də bu rayonlarda həyata keçiriləcək layihələrdən bəhs edən videoçarxa baxdılar.

Ağdam rayonunun Xıdırlı kənd tam orta məktəbinin birgə təməlqoyma mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Ağdam rayonunun Xıdırlı kənd tam orta məktəbinin birgə təməlqoyma mərasimində iştirak etmişlər.

Dövlət başçularına layihə barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Xıdırlı kənd tam orta məktəbinin inşası üçün 2,7 hektar ərazi ayrılıb. İki yerüstü və bir yeraltı mərtəbədən ibarət olacaq binada 22 kabinet yaradılacaq. Məktəbdə, həmçinin idman və akt zalları, 2 əmək kabineti, kitabxana, fizika, kimya və biologiya laboratoriyaları, 2 informatika kabineti, ilkin hərbi hazırlıq kabineti istifadəyə veriləcək. Məktəbin ərazisində idman meydançası, köşk, kiçik skamyalar, qazanxana yaradılacaq. Tikinti işlərinin 2024-cü ilin sonunadək başa çatdırılması planlaşdırılır.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Prezidenti Sadır Japarov Xıdırlı kənd tam orta məktəbinin təməlini qoydular.

Azərbaycan və qırğız xalqları arasında tarixən ənənəvi dostluq və qardaşlıq əlaqələri mövcud olub. İki ölkənin möhkəm təməllər üzərində qurulmuş mü-

nasibətləri yüksələn xətlə inkişaf edir. Qırğız Prezidentinin təşəbbüsü ilə Qırğızistan dövləti adından Ağdamın Xıdırlı kəndində tam orta məktəb binasının inşası iki ölkə arasında sarsılmaz qardaşlıq münasibətlərinin göstəricisidir.

Şahbulaq qalasını ziyarət

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Ağdamda Şahbulaq qalasını ziyarət etmişlər.

Dövlət başçılarının qalanın bərpası işləri barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, XVIII əsrə aid bu qala Qarabağ ərazisindəki ən məşhur abidələrdən biridir. Ağdam şəhərinin 10 kilometrliyində, Şahbulaq kəndi yaxınlığında yerləşən qala 1751–1752-ci illərdə Qarabağ xanlığının banisi Pənahəli xan tərəfindən inşa etdirilib. Elmi ədəbiyyatda «Şahbulaq qəsri» adı ilə tanınan abidə əslində iri qəsir kompleksinin iç qalası olub. Kompleks yaşayış evlərindən, bazar, hamam və məsciddən ibarət idi. Pənahəli xan Şuşa qalasını inşa etdirənədək Şahbulaq qalası Qarabağ xanlığının inzibati mərkəzi olub. Ermənilər Ağdamı işğal etdikdən sonra bir sıra abidələrimiz kimi, Şahbulaq qalasını da erməniləşdirməyə çalışıb, yaxınlıqdakı məscidi isə kilsə kimi təqdim ediblər.

Hazırda abidədə Azərbaycan dövləti tərəfindən bərpa işləri aparılır. Burada 12 hektar ərazi abadlaşdırılıb, inzibati bina, bilet satışı məntəqəsi, avtodaya-

nacaq tikilib. Şahbulaq iqamətgahı, Şah Abbas məscidi, restoran, hotel kompleksi, söhbətgahlar, tədbir meydançası və anbar binası yaradılıb.

*Dövlət başçıları Şahbulaq qalasının həyatında tən-
dir çörəyinin və qutabın bişirilməsinə baxdılar.*

Ağdamda birgə nahar

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov aprelin 25-də Ağdamda birgə nahar etmişlər.

**ALMANIYA FEDERATİV
RESPUBLİKASINA İŞGÜZAR
SƏFƏR**

25 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 25-də Almaniya Federativ Respublikasının Federal Kansleri Olaf Şoltsun dəvəti ilə «15-ci Petersberq İqlim Dialoqu»nun Yüksək Səviyyəli Seqmentində iştirak etmək üçün Füzuli şəhərindən Almaniya işgüzar səfər etmişdir.

Berlin şəhərinin Brandenburq «Willy Brandt» Aeroportunda dövlətimizin başçısının şəərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzölmüşdü.

**ALMANIYA FEDERATİV
RESPUBLİKASININ KANSLERİ
OLAF ŞOLTS İLƏ TƏKBƏTƏK
GÖRÜŞ**

Berlin

26 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 26-da Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

«15-ci PETERSBERQ İQLİM DİALOQU»NUN YÜKSƏK SƏVİYYƏLİ SEQMENTİNDƏ İŞTİRAK

Berlin

26 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 26-da Almaniyanın paytaxtı Berlində keçirilmiş «15-ci Petersberq İqlim Dialoqu»nun Yüksək Səviyyəli Seqmentində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevi Almaniyanın Federal Kansleri Olaf Şolts və Xarici İşlər naziri Annalena Berbok qarşıladılar.

*Sonra tədbir iştirakçıları birgə foto çəkdirdilər.
Tədbirdə dövlətimizin başçısı çıxış etdi.*

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli cənab Kansler!

Hörmətli xanım nazir!

Xanımlar və cənablar!

Əvvəlcə, «Petersberq Dialoqu»nda iştirak etmək üçün məni dəvət etdiyinə görə cənab Kanslərə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bu gün burada sizinlə olmaq böyük şərəfdir. COP29-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi, Azərbaycan global tədbirə hazırlığın fəal

mərhələsindədir. Hazırlıq üçün 1 ildən də az vaxtımız qalır. Biz yaxşı nəticələrə nail olmaq üçün əlimizdən gələni edirik.

COP29-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi, yekdil qərarla seçilmək bizim üçün həqiqətən, böyük şərəfdir. Biz bunu beynəlxalq ictimaiyyətin Azərbaycana və gördüyümüz işlərə, o cümlədən «yaşıl enerji» sahəsindəki fəaliyyətimizə hörmətinin əlaməti hesab edirik. Nəhayət, bu, böyük məsuliyyətdir, çünki biz nəinki yaxşı tədbir təşkil etməli, o cümlədən yaxşı nəticələrə nail olmalıyıq. Hesab edirəm ki, Azərbaycanın müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarla beynəlxalq əlaqələri və onlarda fəal iştirakı bizə müxtəlif qitələrin ölkələri arasında körpülər salmaq və ya onları gücləndirmək, eləcə də onların həmrəyliyini möhkəmləndirmək imkanını yaradacaq.

Bunları söyləyəndə mən 120 ölkəni birləşdirən hərəkətdə, yəni «Qoşulmama Hərəkəti»ndə 4 il ərzində sədrliyimizi nəzərdə tuturam. Biz yekdil qərarla seçildik və sədrliyimiz yekdil qərarla 1 il də uzadıldı. Sədrliyimiz zamanı Hərəkətin bir çox üzvləri ilə olduqca məhsuldar münasibətlər qurduq. Sədrliyimiz COVID-19-a təsadüf etdi. Biz çox məsuliyyətlə davrandıq və 80-dən artıq ölkəyə humanitar, maliyyə və texniki yardım göstərdik. Bir sözlə, ümid edirəm ki, həmin beynəlxalq platforma bizə Qlobal Cənub ölkələrini ümumi gündəliyə əlavə etmək imkanını yaradacaq. Eyni zamanda, bir çox Avropa ölkələri ilə münasibətlər uğurla inkişaf edir. Avropa İttifaqının 9 üzvü ilə Azərbaycan «Strateji Tərəfdaşlıq» haqqında razılaşmalar və bəyannamələr imzalayıb. Bunları söylədikdə, ümid edi-

rəm ki, həmin beynəlxalq əlaqələr bizə həmrəyliyi gücləndirməyə imkan verəcək. Bizə məhz bu lazımdır, maliyyə lazımdır. Bizə həmrəylik lazımdır və bizə ortağ məsuliyyət lazımdır.

Azərbaycan faydalı qazıntı ilə zəngin olan ölkə kimi, OPEC+ platformasının üzvüdür. Hesab edirəm ki, bu həmçinin əlavə üstünlükdür, çünki təbii sərvətləri, xüsusən də neft və qazı zəngin olan ölkə iqlim dəyişmələri məsələlərinin həllində ön cərgədə olmalıdır. Beləliklə, həmin müxtəlif rollar, fikrimcə, yaxşı həmrəylik ruhunu yaradacaq və bizə məqsədlərimizə nail olmağa imkan verəcək. COP-a ev sahibliyi edəcək ölkə kimi seçilməyimizdən dərhal sonra bəzi mətbuat orqanları əsas diqqətini bizim enerji quruluşumuza və enerji tarixçəmizə yönəldilər. Mən hər zaman demişəm ki, neft və qaz ehtiyatları bizim günahımız deyil. Bu, Tanrının bizə verdiyi paydır. Buna görə mühakimə olunmalı deyilik. Biz həmin ehtiyatların ölkənin inkişafına, yoxsulluğun və işsizliyin azaldılmasına, «yaşıl gündəlik»lə bağlı tutduğumuz hədəflərə yönəldilməsinə görə dəyərləndirilməliyik.

Neft və qazımız, həmçinin Avropa bazarlarına hələ uzun illər ərzində lazım olacaq. 2022-ci ildə Avropa İttifaqı və Azərbaycan arasında enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu imzalanıb və bizim Avropa İttifaqına təbii qaz təchizatımız artmaqdadır. Bu, Avropa Komissiyasının xahişi idi. Biz buna müsbət cavab verdik. Hazırda təbii qaz ixracımızın yarısı – 12 milyard kubmetri Avropa İttifaqının bazarına gedir. Qeyd edilən memoranduma əsasən, 2027-ci ilə qədər Avropa İtti-

faqına ixracımız 20 milyard kubmetrə çatmalıdır. Hamımız anlayırıq ki, bu geosiyasi durumda həmin məsələ Azərbaycanın məsuliyyətli olmasının təzahürüdür. Biz qaz hasilatımızın artırılmasına böyük həcmdə sərmayə yatırırıq, çünki Avropaya yeni mənbələrdən daha çox qaz lazımdır. «Yaşıl gündəliyimiz» isə hələ COP29 qərarından əvvəl icra olunmağa başlanıb.

Biz xarici tərəfdaşlar və sərmayədarlarla «yaşıl keçid» üzrə artıq nəhəng layihələrə başlamışıq. Bu il Azərbaycanda «Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili» elan edilib. Yalnız bu il ərzində 1300 meqavat Günəş və külək enerjisini istehsal etmək imkanını yaradacaq enerji stansiyalarının təməlqoyma mərasimi keçiriləcək. 2027-ci ilin sonuna qədər ümid edirik və əslində müqavilələr imzalandığına görə əminik ki, 2000 meqavat Günəş və «yaşıl enerji» imkanlarımız olacaq. 9 elektrik enerjisi stansiyası olacaq və 2030-cu ilə qədər əlavə 10 Günəş və külək enerjisi stansiyaları qurulacaq ki, onların gücü 5000 meqavat təşkil edəcək. Bu potensialdan istifadə edərək, qaz istehlakımızı əksər hissədə elektrik enerjisi istehsalı ilə əvəzləyəcəyik. Həcmələrə gəldikdə isə düşünürəm ki, Avropaya ən azı əlavə 5 milyard kubmetr qaz ixrac olunacaq. Bir sözlə, bu əslində hər kəs üçün uduşlu variantdır. Biz olduqca münbit sərmayə mühitini yaratmışıq. Qeyd etdiyim bütün həmin «yaşıl enerji» layihələri xarici sərmayədarlar tərəfindən maliyyələşdirilir.

Azərbaycan sadəcə, öz infrastrukturunu və çox yaxşı sərmayə mühitini təmin edir. Biz Avropaya lazım olan böyük həcmdə təbii qaza qənaət edəcəyik.

Eyni zamanda, hazırda Xəzərdə külək enerjisi stansiyalarından Avropaya vahid ötürülmə xətlərini, o cümlədən Qara dənizin dibi ilə kabel çəkmək üçün texniki əsaslandırma işlərinin son mərhələsindəyik. Bu, Azərbaycanın 4 qiqavat həcmində «yaşıl enerji»sini Avropaya ixrac etmək imkanını yaradacaq. Dənizdə külək enerjisinin təsdiqlənmiş ehtiyatları 157 qiqavatdır. Bu, potensialın təzahürüdür. Uzun illər külək Bakı sakinləri üçün müəyyən narahatlıq yaradırdı. Lakin indi külək enerjisi böyük işlər, əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq şəraitini yaradacaq və enerji təhlükəsizliyini gücləndirəcək. Bir sözlə, yekun fikrim ondan ibarətdir ki, enerji təhlükəsizliyi birmənalı olaraq ölkələrin milli təhlükəsizlik məsələsi hesab edilməlidir. Ayrı-seçkilik olmamalıdır. Faydalı qazıntı ilə zəngin olan ölkənin rəhbəri kimi deməliyəm ki, əlbəttə, biz həmin ölkələrin sərmayəni və hasilatı davam etdirmək hüququnu müdafiə edəcəyik, çünki dünyanın buna ehtiyacı vardır. Lakin qeyd etdiyim kimi, faydalı qazıntısı olan ölkələr iqlim dəyişmələri məsələlərinə aid həmrəyliyi nümayiş etdirən ölkələr sırasında olmalıdırlar.

Cənab Kansler, xanım nazir, dəvətə görə bir daha minnətdaram. Sizin aranızda olmaqdan böyük şərəf və iftixar hissi duyuram. Sizə uğurlu müzakirələr arzulayıram. Sağ olun.

Olaf Şolts: Hörmətli cənab Prezident Əliyev! Sizi növbəti İqlim Konfransının təşkilatçısı, bizim qonağımız kimi salamlamaqdan məmnunam.

Hörmətli xanım Annalena Berbok, cənab nazirlər!

Xanımlar və cənablar, sizin hamınızı Berlində samlamaqdan çox məmnunam!

Kansler Olaf Şolts Berlində keçirilmiş «15-ci Peterberq İqlim Dialoqu»nun Yüksək Səviyyəli Seqmentinin iqlim dəyişikliyi ilə bağlı qarşıda duran vəzifələrin həlli baxımından mühüm əhəmiyyətini vurğuladı. O, «yaşıl enerji»yə keçidlə bağlı bütün ölkələrin səyləri birləşdirməsinin vacibliyini xüsusi diqqətə çatdırdı. Artıq həmin istiqamətdə 78 dövlətin konkret işbirliyi yaratdığını dedi.

Olaf Şolts Dubayda keçirilmiş COP28-dən sonra bu sahədə məqsədyönlü tədbirlərin daha da gücləndirildiyini bildirərək dedi:

– Biz buradan Dubayda keçirilmiş beynəlxalq İqlim Konfransının uğurlarına boylanırıq. Eyni zamanda, səy göstəririk ki, bu ilin noyabrında Bakıda, gələn il isə Belemdə keçiriləcək konfranslarla bugünkü konfransın uğurunu əlaqələndirək. Bizim məqsədimiz «Petersberq İqlim Dialoqu» vasitəsilə buna töhfə verməkdir.

Almaniyanın Kansleri iqlim dəyişikliyi ilə bağlı 2030-cu ilə qədər dünyada əsaslı irəliləyişə nail olunaçağına əminliyini vurğuladı. O, qarşıda duran vəzifələrin həlli üçün Azərbaycanda keçiriləcək COP29-a qədər də ardıcıl iş aparılacağını vurğulayaraq bildirdi:

– Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Azərbaycan və Braziliya birlikdə üçlük olaraq öz qarşılıqlarına məqsəd qoyublar ki, COP29 və COP30 istiqamətində milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələrin birgə təqdim olunması üçün fəaliyyət göstərsinlər. Federal hökumət bütün gücü ilə bunu dəstəkləyəcək.

Kansler Olaf Şolts iqlim dəyişikliyi ilə bağlı tədbirlərin lazımınca həyata keçirilməsi üçün ilkin hesablamaya görə təqribən 2,4 trilyon dollar vəsaitin lazım olacağını bildirdi. O, «yaşıl texnologiya»lara keçid və qarşıda duran digər çoxsaylı vəzifələrin öhdəsindən bacarıqla gəlmək üçün birgə səyləri daha da gücləndirməyin zəruriliyini bildirərək vurğuladı:

– Bakıda keçiriləcək konfransda 2025-ci ildən sonra da iqlimin maliyyələşdirilməsi əsas danışıqlar predmeti olaraq qalacaq. 15 il bundan əvvəl olduğu kimi, artıq gələcəyin texnologiyasından qoşqu kimi istifadə etmirik. Biz artıq nail olmuşuq ki, texnologiyaların qlobal səviyyədə maliyyələşməsi, yayılması mümkün olsun, özü də mümkün münasib qiymətlərlə.

**ALMANIYA FEDERATİV
RESPUBLİKASININ KANSLERİ
OLAF ŞOLTS İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT
KONFRANSINDA BƏYANATLARLA
ÇIXIŞLAR**

Berlin

26 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts aprelin 26-da mətbuat konfransı keçirmişlər.

Dövlət başçuları əvvəlcə bəyanatlarla çıxış etdilər.

Almaniya Kansleri Olaf Şoltsun bəyanatı

Hörmətli cənab Prezident, Berlinə xoş gəlmisiniz!

Mən Sizə bizim hər ikimizin elə indicə iştirak etdiyimiz «Petersberq İqlim Dialoqu» münasibətilə buraya təşrif buyurduğunuza görə təşəkkür edirəm və salamlayıram.

Siz son 14 ay ərzində Almaniyaya 4 dəfə səfər etmişiniz. Sonuncu dəfə fevral ayında Münhen Təhlükəsizlik Konfransına gəlmişdiniz. Bu onu göstərir ki, bizim müzakirə edəcəyimiz mövzular çoxdur, bu gün olduğu kimi. Təbii ki, biz xüsusən də Ermənis-

tan və Azərbaycan arasında mövcud olan münaqişə haqqında söhbət etdik. Hər ikimiz eyni fikirdəyik ki, bu münaqişə ancaq sülh yolu ilə həll olunmalıdır. Bunun üçün şanslar mövcuddur. Ona görə də çox gözəl bir amildir ki, Siz hazırda baş nazir Paşinyanla bir-başa əlaqədəsiniz. Münhendə bizim sonuncu görüşümüz çərçivəsində hər ikiniz məni əmin etdiniz ki, açıq olan suallar öz həllini yalnız sülh yolu ilə tapacaq. Bu məni sevindirir.

İcazənizlə, bir daha bildirmək istəyirəm ki, Almaniya sizi məsələnin uzunmüddətli və davamlı həllinin tapılmasında dəstəkləməyə hazırdır, əgər siz hər ikiniz bunu istəyirsinizsə. Mən hər iki tərəfi həvəsləndirmək istərdim ki, lazımi kompromislər üçün istək və cəsarət göstərsiniz. Düşünürəm ki, 2024-cü il regionda sülh ili ola bilər və olmalıdır. Bu özündə şans və məsuliyyət gətirir.

Onu da qeyd edim ki, demarkasiya ilə əlaqədar ilkin razılıqlar bizi sevindirir. Yəni eşitdik ki, razılıq əldə etmişiniz. İndi bu dinamikanı saxlamaq və bu istiqamətdə cəsarətli addım atmağınızı istəyirəm. Həm Sizi, həm də Sizin əks tərəfiniz olan baş nazir Paşinyanı buna çağırıram.

Bizim görüşümüzün növbəti mövzusu da Rusiyanın Ukraynaya hücumudur və bu müharibənin Azərbaycana, Cənubi Qafqaza olan təsiridir. Biz hamımız bilirik ki, Rusiya özünün beynəlxalq hüquqazidd müharibəsi ilə Ukraynaya yüz minlərlə ağır-acı gətirib. Bu amansız qırğın öz sonunu tapmalıdır. Putin öz müharibəsini sona çatdırmalı, əsgərlərini geri çək-

məli, Ukraynanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü axır ki, tanımalı, qəbul etməlidir.

Cənab Prezident, Sizin bugünkü səfəriniz əsasən iqlim siyasəti çərçivəsindədir. Azərbaycan COP29-un sədrliyini üzərinə götürüb, ev sahibi olacaq. COP28 çərçivəsində Dubayda vacib qərarlar qəbul olundu. Deməli, 2030-cu ilə qədər bərpa olunan enerji 3 dəfə, enerji səmərəliliyi 2 dəfə artırılmalıdır, metan tullantıları azaldılmalıdır. Həmçinin qeyd etmək istədim ki, 2030-cu ilə qədər Azərbaycanın enerji sektorunda külək, Günəş və su elektrik enerjisinin payını 30 faiz artırması çox gözəl bir xəbərdir. Almaniya 80 faizi hədəfləyib.

Düşünürəm ki, «yaşıl enerji» və hidrogen enerjisi sahələrində əməkdaşlıq üçün regionda böyük potensial mövcuddur və alman şirkətləri Azərbaycanda əməkdaşlıq etməyə maraqlıdırlar, əsasən də, qeyd etdiyim kimi, hidrogen və bərpa olunan enerji sahələrində. Təbii ki, bunun üçün müvafiq çərçivə şərtləri mövcud olmalıdır.

Bakıda keçiriləcək Dünya İqlim Konfransı region üçün böyük şanslar gətirəcək. Biz iqlim siyasətinə aid sualları və Dubayda qəbul olunan qərarları birgə müzakirə edib yenidən qiymətləndirərək, 2035-ci ilə qədər yeni iqlim məqsədləri, hədəfləri formalaşdırma və təbii ki, eyni zamanda, iqlim maliyyələşdirmə məsələsini də irəliyə apara bilərik.

Bildiyiniz kimi, Almaniya bu məsələyə özünün böyük töhfəsini verir. İqlim maliyyələşdirilməsi məsələsində biz büdcəmizdən 6 milyard avro ayırmışdıq və ümumilikdə 10 milyard avro səfərbər etmişik.

Almaniya bununla etibarlı maliyyəçi olaraq qalır və özünün ədalətli töhfəsini göstərir.

İndi isə biz təbii ki, investisiya tələbatı məsələsini diqqət mərkəzinə gətirməliyik, özəl sektora iqlim mühafizəsinə sərmayə ayırmağa imkan yaratmalıyıq. Bu günədək töhfə verən tərəflər daha çox töhfə verməlidir. Amma bununla yanaşı, digər ölkələr də iqlimin maliyyələşdirilməsi məsələsinə daha fəal töhfə verməlidir. Mən əmin olmaq istərdim ki, biz COP29 tədbiri çərçivəsində bununla əlaqədar müəyyən razılıqlar əldə edə biləcəyik.

Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyi məsələsində çox böyük rol oynayır və vacib tərəfdaşdır. Mən bu əməkdaşlıq üçün və enerji təchizatı sabitliyinə göstərdiyiniz vacib töhfənizə görə Sizə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Biz həmçinin sivil ictimaiyyət, azad media haqqında da müzakirə apardıq. Mən deyərdim ki, sivil cəmiyyətdə demokratiyanın ayrılmaz hissəsi canlı tənqidin mövcud olmasıdır. Fikir azadlığı, mətbuat azadlığı mövcud olmalıdır. Cənab Prezident, mən Sizə bu çətin dövrdə müxtəlif sahələr üzrə apardığımız danışıqlarımıza görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Biz hər ikimiz eyni fikirdəyik ki, mövcud olan əməkdaşlığı davam etdirə və dərinləşdirə biləcəyik. Sizə təşəkkür edirəm.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bəyanatı

Hörmətli cənab Kansler!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

İlk növbədə, dəvətə görə Sizə təşəkkürümü bildirirəm. Siz də qeyd etdiyiniz kimi, son vaxtlar mənim Almaniyaya səfərlərim müntəzəm xarakter alıb. Deyə bilərəm ki, son müddət ərzində Almaniya–Azərbaycan əlaqələri öz sürətli inkişaf dövrünü yaşayır. Mən keçən ilin mart ayında burada idim, iki ay bundan əvvəl biz Münhendə cənab Kansler ilə görüşmüşdük. İkitərəfli gündəlik kifayət qədər genişdir. Almaniya–Azərbaycan əlaqələrinin inkişafı həm ölkələrimiz üçün, həm də bütövlükdə Cənubi Qafqazın inkişafı və sabitliyi üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bu gün səhər «Petersberq İqlim Dialoqu» forumunun işində iştirak edərkən bir daha öz niyyətimizi ifadə etdik. Sizə COP29-la bağlı Azərbaycana göstərdiyiniz dəstəyinizə görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Bizim komandalarımızın üzvləri bir-biri ilə sıx təmasdadırlar. COP29-a ev sahibliyi etmək bizim üçün həm böyük şərəf, həm də məsuliyyətdir. Biz buna hazırıq və Azərbaycanın «yaşıl gündəliyi» artıq dünyaya bəllidir.

Bu gün səhər çıxış edərkən bildirdim ki, 2027-ci ilin sonuna qədər 9 Günəş və külək elektrik stansiyası istismara veriləcək. Onların enerji potensialı 2 qiqavata bərabərdir. 2030-cu ilə qədər isə əlavə 10 külək və Günəş elektrik stansiyası tikiləcək ki, onların da potensialı 5 qiqavata qədərdir. Biz indi

Avropaya «yaşıl enerji»ni ixrac etmək üçün fəal çalışırıq və hesab edirəm ki, təbii qaz təchizatçısı olan Azərbaycan Avropa üçün «yaşıl enerji» təchizatçısı da olacaqdır.

Təbii qaza gəldikdə, Avropa İttifaqının Energetika Komissiyası Azərbaycanı Panavropa qaz təchizatçısı kimi qiymətləndirir. Bizim Avropaya qaz təchizatımız strateji tərəfdaşlıq əsasında həyata keçirilir. 2022-ci ildə Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan müvafiq memorandum qəbul etmişlər. 2027-ci ilə qədər Avropaya ixrac edəcəyimiz qazın həcmi 20 milyard kubmetrə çatdırmaq əzmindəyik. Avropada təbii qaza – yeni mənbələrdən olan qaza tələbat artır. Əgər 2021-ci ildə biz Avropa İttifaqı ölkələrinə 8 milyard kubmetr qaz təchiz etmişdiksə, bu il bu rəqəm 12 milyarda çatıb. Biz əlavə sərmayə qoyuruq, əlavə vəsait ayırıraq ki, Avropa ölkələrini bu məsələdə dəstəkləyək. Beləliklə, həm ənənəvi enerji növləri, eyni zamanda, bərpa olunan enerji növləri ilə zəngin Azərbaycan Avropa üçün uzun illər bundan sonra da əhəmiyyətli tərəfdaş olacaqdır.

Regional təhlükəsizliyə gəldikdə, biz Azərbaycan ilə Ermənistan arasında gedən sülh danışıqlarını yüksək qiymətləndiririk. Cənab Kansler, Sizin dəvətinizlə Azərbaycan və Ermənistan Xarici İşlər nazirləri bu yaxınlarda Almaniyada görüşmüşlər. Almaniyanın Xarici İşlər naziri xanım Berbok da öz dəstəyini göstərmişdir. Növbəti görüş Qazaxıstanda keçiriləcək və beləliklə, biz sülh sazişinin imzalanmasına doğru əlavə addımlar atırıq.

Azərbaycan 2020-ci ildə öz suveren ərazisinin böyük hissəsini işğaldan azad etmişdir. Keçən ilin sentyabr ayında isə suverenliyini tam bərpa etmişdir. Bu gün Azərbaycanın ərazi bütövlüyü tam bərpa edilib. Təbii ki, bu, tarixi nailiyyətdir və onu göstərir ki, Azərbaycan xalqı və dövləti heç vaxt işğalla barışmaq fikrində deyildi. Biz beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini əsas tutaraq, BMT Nizamnaməsinin 51-ci maddəsinə söykənərək, öz ərazi bütövlüyümüzü hərbi-siyasi yollarla təmin etdik. Bu gün isə artıq Azərbaycanla Ermənistan arasında gedən proses nəticəsində sərhədlərin delimitasiyası və hətta demarkasiyası prosesi də başlanmışdır. 1990-cı və 1992-ci illərdə işğal edilmiş 4 Azərbaycan kəndi bizə qaytarılır. Onu da bildirməliyəm ki, Azərbaycanda yerləşmiş Rusiya–Türkiyə Birgə Monitoring Mərkəzi də öz fəaliyyətini bu gün səhər dayandırmışdır, buna artıq ehtiyac duyulmur. Yəni sülhə nail olmaq üçün çox yaxşı fürsətlər vardır. Bu işdə bizə kömək etmək istəyən bütün ölkələrlə biz əməkdaşlıq etməyə hazırıq. Ümid edirik ki, çox vaxt keçmədən bu istiqamətdə də müsbət addımlar atılacaq. Biz Almaniyanın bu sahədəki dəstəyini xüsusilə qiymətləndiririk və buna görə Sizə minnətdarıq.

* * *

Sonra Prezident İlham Əliyev və Kansler Olaf Şolts jurnalistlərin suallarını cavablandırıdılar.

S u a l: Cənab Prezident, Azərbaycanda insan hüquqları və mətbuat azadlığı ilə əlaqədar fikrinizi bilmək istərdim. Bir neçə kəskin tənqidi yanaşması olan İmran

Əliyev adlı jurnalist həbs edilmişdir. İmran Əliyevin ailəsi deyir ki, guya onun hüquqları pozulur və o, hazırda həbsdədir. Bununla əlaqədar nə deyə bilərsiniz?

Cənab Kansler, Siz cənab Prezidentlə insan hüquqları haqqında da ətraflı danışdınız mı?

İ l h a m Ə l i y e v: Azərbaycanda media azadlığı təmin edilir. Azərbaycanda heç bir senzura yoxdur, azad internet, yüzlərlə media orqanı fəaliyyət göstərir. Ona görə Azərbaycanı medianın inkişafını guya əngəlləmək istiqamətində atılmış addımları ilə tənqid etmək ədalətsiz olardı. Əgər internet azadırsa, hansı məhdudiyyətdən söhbət gedə bilər?

Fərdi məsələlərə, hadisələrə gəldikdə isə təbii ki, hüquq-mühafizə orqanları bütün məsələləri araşdırır. Bir müddət əvvəl xaricdən qanunsuz maliyyələşən bəzi media orqanlarının nümayəndələri istintaq orqanları tərəfindən saxlanılıb. Bu da Azərbaycan qanunvericiliyinə tam uyğun şəkildə aparılıb. İstənilən ölkə öz qanunlarını müdafiə etməlidir. Əgər xaricdən qanunsuz vəsait alan hansısa media nümayəndəsi istintaqa cəlb edilibsə, o demək deyil ki, bizdə media azad deyil. Sadəcə olaraq, hər kəs qanun çərçivəsində fəaliyyət göstərməlidir. Biz istənilən ölkə kimi, öz media məkanımızı xarici neqativ təsirdən qorumalıyıq və hər kəs qanunlara əməl etməlidir. Bir sözlə, demək istərdim ki, Azərbaycanda azad cəmiyyət var, insanlar tam azad və sərbəst şəkildə yaşayırlar, qururlar, yaradırlar, o cümlədən media nümayəndələri də.

O l a f Ş o l t s: Mən də suala cavab verim. Təbii ki, biz söhbətimiz çərçivəsində bu məsələyə də to-

xunduq və ətraflı danışdıq. Bildiyiniz kimi, biz federal respublikayıq, ümumiyyətlə, bütün dünya üzrə insan hüquqlarının qorunmasına öz töhfəmizi veririk. Təbii ki, hər bir ölkədə azad mətbuat olmalıdır, insan hüquqları pozulmamalıdır. Bu, ümumi bir vəziyyətdir. Əlbəttə, bu da özlüyündə sirr deyil ki, müxtəlif ölkələrdə bu vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün potensial vardır.

S u a l: Mən Kərimova Fatimə, «Mikroskop media»-nın həmtəsisçisiyəm. Azərbaycanlı jurnalistəm. Həmkarım sualının əsas hissəsini məndən əvvəl verdi. Ona görə mən Sizə digər sualımı verəcəyəm. Cənab Prezident, müharibədən sonra Qarabağda yenidən qurulma-bərpa işləri başlayıb və bir çox layihələr icra olunur. Bu müddət ərzində buraya milyardlarla manat yatırılıb. Amma həmin layihələrlə bağlı bir çox detallar şəffaf deyil, yəni nə ictimaiyyətin, nə jurnalistlərin bu məlumatlara əlçatanlığı kifayət qədər deyil – tenderlərin, tenderlərdə iştirak edən şirkətlərin seçilməsi və sair kimi detallar. Mən bunun səbəbini öyrənmək istəyirəm ki, bəzi məsələlər niyə qapalıdır və niyə bu detallar şəffaf deyil, açıq deyil bizə. Təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Əslində sualınız təəccüb doğurur, çünki Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda bütün bərpa, yenidən qurulma işləri maksimum şəffaf şəkildə aparılır. Ayrılan vəsaitlə bağlı müntəzəm olaraq ictimaiyyətə, o cümlədən media nümayəndələrinə məlumat verilir və bu, sirr deyil. Bu yaxınlarda elan edilmiş məlumat göstərir ki, işin həcmi doğrudan da genişmiqyaslıdır. Bu ilin sonuna qədər, müharibə başa çatandan sonra Qarabağa və Şərqi Zən-

gəzura 12 milyard manat, yəni təqribən 7 milyard dollar ətrafında vəsait yatırılıb və yatırılacaqdır. Görülən bütün işlər göz qabağındadır. Tender prosedurlarına tam əməl edilir. Mən, sözün düzü, bilmirəm, sizdə bu məlumat haradandır. Yəqin ki, siz bunu hansısa dəqiqləşdirilməmiş mənbədən götürmüşünüz. Amma azad olunmuş torpaqlara müntəzəm surətdə media turları təşkil edilir. O cümlədən xarici media nümayəndələri də vəziyyətlə tanış olurlar. Əgər sizin belə imkanınız olsaydı, görərdiniz ki, Ermənistan bizim torpaqlarımızı necə viran qoyub və azad edilmiş torpaqlara bu gün qayıdan vətəndaşlar hansı sevinc hissləri yaşayırlar.

Müharibədən cəmi 3 il yarım vaxt keçib, artıq 6 min keçmiş köçkün öz dədə-baba torpağına qayıdıb və bu proses davam etdirilir. Bu ilin sonuna qədər 20 min köçkün qayıdacaq və hər qayıdan insan Azərbaycan Ordusuna, Azərbaycan rəhbərliyinə minnətdarlıq hissi ilə qayıdır, şəhidlərə Allahdan rəhmət diləmək sözləri ilə qayıdır. Bu, ümumxalq məsələsidir. Necə ki, torpaqlarımızın azad edilməsi ümumxalq məsələsi idisə, bu gün torpaqların bərpa edilməsi də ümumxalq məsələsidir. Mən bilirəm ki, Azərbaycan mediasının mütləq əksəriyyəti bizim fəaliyyətimizi bəyənir, dəstəkləyir və görülən işləri də təqdir edir.

S u a l: Hörmətli cənab Kansler, iqlim məsələlərinə dair sualım var. İkinci dəfədir beynəlxalq İqlim Konfransına o ölkələr tərəfindən ev sahibliyi edilir ki, onlar qazıntı enerjisi istehsal edir. Bu nəyə görə belədir? Bunun səbəbi nədir? İkinci sualım, Siz cənab Makronun dünənki çıxışı ilə əlaqədar bəzi şərtlər ver-

mişdiniz. Sizin şərtlərinizi dəqiq bilmək istərdik. Siz Avropa Birgə Fondu ilə əlaqədar bəzi şərtlər vermişdiniz, xahiş edirəm, onu aydınlaşdırın.

Cənab Prezident, Sizə də konkret bir sualım var. Siz yaxın Şərqdə – Qəzza zolağında baş verən hadisələr haqqında da danışmısınızmi? Guya İsrailin Baş Nazirinə qarşı həbs cəzası, həbs əmri mövcuddur. Belə bir fikir varmı? Siz belə bir fikri dəstəkləyərdinizmi? Təşəkkür edirəm.

O l a f Ş o l t s: Sualın birinci hissəsi ilə bağlı qeyd etmək istərdim ki, mən qalıq enerjini istehsal edən ölkələrin iqlim konfransına ev sahibliyi etməsinə şans kimi baxıram. Ona görə ki, burada şanslar yaranır və həmçinin müəyyən maliyyələşdirmə məsələlərini də nəzərə almaq lazımdır. Bir dəfə Almaniya da öz böyük maliyyə töhfəsini verib. Düşünürəm ki, bu kimi ölkələrin də buraya qatılması, konfransı təşkil etməsi, dəstəyini göstərməsi böyük şansıdır. Nəyə görə yox? Təbii ki, qalıq enerjinin, belə deyək, miqdarını azaltmaq da bir iqlim mühafizəsi kontekstində olan mövzulardan biridir. Həmçinin enerji təhlükəsizliyi məsələləri nəzərə alınmalıdır, amma bununla yanaşı, bərpa olunan enerji məsələləri də diqqət mərkəzində qalmaqdadır. Yəni düşünürəm ki, bu bizlərə müəyyən şanslar verən simbiozdur, qısa desəm, çətin yoldur, qəliz yoldur, amma ağıllı yoldur. Sonuncu COP da çox gözəl keçmişdi. Ona görə də düşünürəm ki, qarşıdan gələn konfrans da uğurlu olacaq. Mən qarşıdakı tədbirə də sevinirəm. Orada geniş debat və diskussiya aparılmalıdır.

İlham Əliyev: Bu gün biz cənab Kanslerlə daha çox Almaniya–Azərbaycan ikitərəfli münasibətlərini və regional təhlükəsizlik məsələlərini, o cümlədən COP29 ilə bağlı hazırlıq işlərini müzakirə etdik. Digər beynəlxalq məsələlərin müzakirəsi aparılmışdır.

O ki qaldı Yaxın Şərqdəki vəziyyətə, Azərbaycanın mövqeyi hər zaman birmənalı olub. Fələstin xalqının azadlığı və müstəqilliyi hər zaman Azərbaycan tərəfindən dəstəklənib. Yaxın Şərqdə müharibənin və hərbi əməliyyatların tezliklə dayandırılması hər zaman Azərbaycan tərəfindən ifadə edilib. Qaldı ki, sualın digər hissəsinə, deyə bilərəm: neftlə, qazla zəngin olan ölkələr məhz buna görə qınaq obyektinə çevrilməməlidir. Dünyada bu məsələ ilə bağlı ayrı-seçkilik, diskriminasiya aparılmamalıdır. Neft və qaz Tanrıdan verilən böyük nemətdir və ölkələrə bu nemətə görə qiymət verilməlidir. Azərbaycan neftdən, qazdan əldə olunmuş gəlirlərdən düzgün istifadə edir. Buna görə də Azərbaycanda yoxsulluq şəraitində yaşayanların faizi son 20 il ərzində 50 faizdən 5 faizə düşmüşdür.

Məhz buna görə Azərbaycan öz iqtisadi potensialını ortaya qoya bilib. Bizim birbaşa xarici borcumuz ümumi daxili məhsulumuzun cəmi 7,9 faizinə bərabərdir. Neftdən, qazdan gələn gəlirlər cəmiyyətdə ədalətli bölünür və bu gün ilk növbədə, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpasına istiqamətləndirilir. Ona görə neftlə, qazla zəngin olan ölkələr haqqında hansısa miflər yaradılmamalıdır. Bu ölkələr, o cümlədən bizdən əvvəl COP-u keçirmiş Misir və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri iqlim məsələlərinin həlli üçün çox böyük səylər

göstərmişlər və bu gün Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Azərbaycan və Braziliya – bildiyiniz kimi, Braziliyada da təbii sərvətlər kifayət qədər çoxdur – üçlük şəklində fəaliyyət göstərirlər. Bizim niyyətimiz budur. Biz istəyirik ki, əldə edilmiş gəlirləri «yaşıl enerji»yə sərf edək, bu istiqamətdə addımlar atırıq və COP29 da qarşıdurma arenası olmayacaq. Azərbaycan ev sahibi kimi, körpülər yaradacaq. Azərbaycan Qərblə Qlobal Cənub arasında körpü rolunu oynamaq fikrindədir, o cümlədən «yaşıl enerji»yə keçidlə və iqlim dəyişikliyi ilə bağlı.

S u a l: Mənim sualım cənab Kanslerədir. Almaniyanın Federal Daxili İşlər Nazirliyinin 2023-cü ilin iyun ayında yaydığı islamofobiya üzrə ekspertlər cəmiyyətinin hesabatına əsasən, ölkədə keçirilmiş sorğunun iştirakçılarının təxminən yarısı islamofob fikirlər səsləndirmişdir. Almaniya cəmiyyətində ksenofobiya və irqçilik kimi təhlükəli tendensiyaları Siz nə ilə izah edə bilərsiniz və ümumiyyətlə, bu istiqamətdə Sizin hökumətiniz hansı tədbirləri görür? Təşəkkür edirəm.

O l a f Ş o l t s: Siz bildiyiniz kimi, dövlət bu məsələyə çox böyük diqqətlə yanaşır. Biz qanun çərçivəsində hərəkət edirik və digər siyasi maarifləndirmə tədbirləri həyata keçiririk. Ümumiyyətlə, müsəlmanlara qarşı rasizm məsələlərinə çox ciddi yanaşırıq və bunun qarşısının alınması üçün əlimizdən gələni edirik. Dünya miqyasında siz müqayisə etsəniz görərsiniz ki, burada səylər çoxdur. Almaniya o ölkədir ki, bir çox millətlərin üzvləri burada bir-biri ilə sülh şəraitində yaşayırlar və burada dini məsuliyyət, dini fərqlilik heç bir rol oynamır.

**ALMANIYA FEDERATİV
RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
FRANK-VALTER ŞTAYNMAYER
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ**

Berlin

26 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 26-da Almaniya Federativ Respublikasının Prezidenti Frank-Valter Ştaynmayer ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

Berlin

26 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 26-da Almaniya Federativ Respublikasının Prezidenti Frank-Valter Ştaynmayer ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

Görüşdə «Petersberq İqlim Dialoqu»nın əhəmiyyəti və Prezident İlham Əliyevin bu tədbirdə çıxışı qeyd olundu.

Dövlətimizin başçısı tədbirə dəvətə görə təşəkkürünü bildirdi.

Söhbət zamanı COP29-la əlaqədar Almaniya ilə Azərbaycan arasında uğurlu əməkdaşlıq və heyətlər arasında görüşlərin önəmi xüsusi vurğulandı. COP29-la bağlı yaradılmış üçlük mexanizminin əhəmiyyətinə toxunuldu, Almaniyanın COP29-la əlaqədar Azərbaycana bundan sonra da dəstək göstərəcəyi diqqətə çatdırıldı.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında sülh gündəliyinin təşəbbüskarı məhz Azərbaycan tərəfi olub. Belə ki, sülh gündəliyinin əsasını təşkil edən fundamental prinsiplər Azərbaycan tərəfindən formalaşdırılıb və təqdim olunub. Azərbay-

can tərəfi, həmçinin bunun əsasında sülh müqaviləsinin mətnini hazırlayıb.

Dövlətimizin başçısı Münhen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində Almaniya Kansleri Olaf Şoltsun dəstəyi ilə Ermənistanın baş naziri ilə keçirilmiş görüşü, bu görüş çərçivəsində də məhz delimitasiya və demarkasiya məsələlərinin, sülh gündəliyinin irəlilədilməsinə dair müsbət müzakirələrin olduğunu qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Almaniyanın Xarici İşlər nazirinin dəstəyi ilə Ermənistanın və Azərbaycanın Xarici İşlər nazirləri arasında görüş keçirilib və bu görüşdə sülh müqaviləsi üzrə əsaslı müzakirələr aparılıb.

Söhbət zamanı sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası istiqamətində iki ölkə arasında birbaşa danışıqlarda əldə edilmiş nəticələr qeyd olundu.

Prezident İlham Əliyev Qazaxıstan tərəfinin təklifi ilə Ermənistanın və Azərbaycanın Xarici İşlər nazirlərinin sülh müqaviləsi üzrə danışıqları davam etdirmələri üçün növbəti görüşün Qazaxıstanda təşkil olunacağını dedi.

Frank-Valter Ştaynmayer qeyd etdi ki, Almaniya tərəfi Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyini yaxından dəstəkləyir və bundan sonra da dəstəkləyəcəkdir.

Söhbət zamanı qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər barədə də fikir mübadiləsi aparıldı.

**ALMANIYA FEDERATİV
RESPUBLİKASININ XARİCİ İŞLƏR
NAZİRİ ANNALENA BERBOK
İLƏ GÖRÜŞ**

Berlin

26 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 26-da Almaniya Federativ Respublikasının Xarici İşlər naziri Annalena Berbok ilə görüşü olmuşdur.

Annalena Berbok «Petersberq İqlim Dialoqu» çərçivəsində aparılmış müzakirələrin vacibliyini və Prezident İlham Əliyevin bu əsnada çıxışını qeyd etdi. O, COP29-la əlaqədar Almaniya və Azərbaycan heyətləri arasında sıx əməkdaşlığın olduğunu və mütəmadi əsasda məsləhətləşmələrin aparıldığını müsbət hal kimi qiymətləndirdi. Almaniyanın Azərbaycanın COP29-a sədrliyinin dəstəklənməsi üçün bundan sonra da səylərini davam etdirəcəyini vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti COP29-la əlaqədar Almaniya ilə əməkdaşlığa və «Petersberq İqlim Dialoqu» formatındakı müzakirələrə dəvətə görə bir daha təşəkkürünü bildirdi.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi prosesi Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyinin tərkibi olaraq ərsəyə gəlib.

Annalena Berbok Almaniyanın Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh gündəliyini bundan sonra da dəstəkləyəcəyini vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev Münhen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində Almaniya Kanslərinin dəstəyi ilə Ermənistanla Azərbaycan arasında keçirilmiş görüşün önəmini qeyd etdi, bu görüş çərçivəsində aparılmış müzakirələrin sərhədlərin delimitasiyası və demarkasiyası prosesinə ciddi təkan verdiyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Almaniya Xarici İşlər nazirinin dəstəyi ilə Ermənistanın və Azərbaycanın Xarici İşlər nazirləri arasında sülh müqaviləsi üzrə danışıqların aparıldığını vurğuladı, bunun sülh müqaviləsi üzrə danışıqların irəli aparılması üçün vacib addım olduğunu diqqətə çatdırdı, Ermənistanla Azərbaycan arasında birbaşa danışıqlar və dialoq vasitəsilə sərhədlərin delimitasiyası, hətta demarkasiyası sahəsində əldə olunmuş uğurları müsbət addım kimi qiymətləndirdi, regionda sabitliyin artıq təmin olunduğunu qeyd etdi. Azərbaycanın sülh gündəliyinin irəli aparılması üçün səylərini bundan sonra da davam etdirəcəyini deyən Prezident İlham Əliyev ölkəmizin sülh gündəliyinə sadıq olduğunu vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Qazaxıstan tərəfinin təklifi ilə Azərbaycanın və Ermənistanın Xarici İşlər nazirləri səviyyəsində növbəti görüşün Qazaxıstanda keçiriləcəyini bildirdi.

**BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
SƏNAYE VƏ QABAQCIL
TEXNOLOGİYALAR NAZİRİ
SULTAN ƏHMƏD ƏL-CABİR
İLƏ GÖRÜŞ**

Berlin

26 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin aprelin 26-da Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Sənaye və Qabaqcıl Texnologiyalar naziri Sultan Əhməd əl-Cabir ilə görüşü keçirilmişdir.

Sultan Əhməd əl-Cabir Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti şeyx Məhəmməd bin Zaid əl-Nəhyanın salamlarını Prezident İlham Əliyevə çatdırdı.

Dövlətimizin başçısı salamlara görə təşəkkürünü bildirdi, onun da salamlarını BƏƏ Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Sultan Əhməd əl-Cabir BƏƏ-nin COP28-in sədri və ev sahibi olaraq Azərbaycanla yaxından işləməkdən məmnunluğunu bildirərək, COP29 ilə bağlı BƏƏ-nin Azərbaycana dəstəyini əsirgəmədiyini diqqətə çatdırdı, bu istiqamətdə birgə işləməyə və əməkdaşlığa hazır olduqlarını vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanla BƏƏ arasında birgə fəaliyyətin əhəmiyyətini və COP28-də üçlük mexanizminin yaradılmasının vacibliyini qeyd etdi.

Söhbət zamanı Azərbaycanla BƏƏ arasında iki-tərəfli əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu, ölkəmizin «yaşıl enerji» sahəsinə BƏƏ tərəfindən yatırılan investisiyalar nəticəsində bərpa olunan enerji ixracı imkanlarının yaranması və bu istiqamətdə potensialın artması məsələləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər də müzakirə olundu.

Səfər başa çatdı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Almaniya Federativ Respublikasına işgüzar səfəri aprelin 26-da başa çatdı.

ABŞ DÖVLƏT KATİBİ ENTONİ BLİNKEN İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

28 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə aprelin 28-də ABŞ Dövlət katibi Entoni Blinken telefonla zəng etmişdir.

Entoni Blinken ilk növbədə, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında sərhədlərin delimitasiyası sahəsində əldə olunmuş razılışma ilə bağlı təbriklərini çatdırdı, bunun ABŞ tərəfindən təqdir edildiyini vurğuladı. Dövlət katibi ABŞ-in Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşdırılması və sülh gündəliyinin irəli aparılması üçün bundan sonra da dəstək göstərməyə hazır olduğunu bildirdi.

Dövlətimizin başçısı iki ölkənin Delimitasiya Komissiyası tərəfindən əldə olunmuş razılışmanın ikitərəfli əsasda aparılmış dialoq və qarşılıqlı anlaşma şəraitində keçirilmiş müzakirələrin nəticəsi olduğunu qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev delimitasiya prosesinin ardınca iki ölkənin sərhədində artıq demarkasiya işlərinin başlanılmasının da müsbət bir addım olduğunu vurğuladı. Dövlətimizin başçısı sülh müqaviləsi üzrə danışıqların davam etdirilməsi üçün Qazaxıstan tərəfinin təklifinə uyğun olaraq, tezliklə Azərbaycanın və Ermənistanın Xarici İşlər nazirlərinin Almatıda görüşəcəklərini bildirdi. Sülh müqavilə-

sinin və onun əsasını təşkil edən 5 prinsipin təşəbbüs-karının Azərbaycan Respublikası olduğunu xatırladan Prezident İlham Əliyev ölkəmizin sülh gündəliyinin bundan sonra da davam etdirilməsi üçün səylərini əsirgəməyəcəyini vurğuladı və Azərbaycanın bu xüsusda qəti siyasi iradəyə malik olduğunu qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Azərbaycan regionda hər hansı ayırıcı xətlər olmadan integrasiya olunmuş Cənubi Qafqaz regional əməkdaşlıq modelinin qurulmasını dəstəkləyir.

Dövlət katibi Entoni Blinken ABŞ ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli əlaqələrin gücləndirilməsi üçün ölkəsinin niyyətini ifadə edərək, enerji, iqlim, nəqliyyat, COP29 sahələrində əməkdaşlıq məsələlərini qeyd etdi. Dövlətimizin başçısı da öz növbəsində, Azərbaycanın ABŞ ilə ikitərəfli əlaqələri inkişaf etdirməkdə maraqlı olduğunu vurğuladı.

Telefon söhbəti zamanı COP29 çərçivəsində Azərbaycan və ABŞ nümayəndə heyətləri arasında əməkdaşlıqdan məmnunluq ifadə olundu.

Entoni Blinken son zamanlarda Azərbaycanda insan haqları ilə bağlı atılmış addımları müsbət qiymətləndirərək, bunun davamlı olması ilə əlaqədar arzusunu ifadə etdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın insan hüquqları sahəsində öhdəliklərinə sadıq olduğunu və ölkəmizdə demokratik islahatların davam etdirildiyini diqqətə çatdırdı.

**ÇİN XALQ RESPUBLİKASININ
XARİCİ ÖLKƏLƏRLƏ DOSTLUQ
ÜZRƏ ÇİN XALQ ASSOSİASİYASININ
SƏDRİ YAN VANMİN İLƏ GÖRÜŞ**

29 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 29-da Çin Xalq Respublikasının Xarici ölkələrlə dostluq üzrə Çin Xalq Assosiasiyasının sədri Yan Vanmini qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan–Çin siyasi əlaqələrinin yüksək səviyyədə olduğunu vurğulayaraq, ikitərəfli münasibətlərdə son vaxtlar böyük canlanmanın baş verdiyini qeyd etdi. Nəqliyyat sahəsində çox fəal birgə işlərin aparıldığını deyən Prezident İlham Əliyev bu baxımdan Transxəzər nəqliyyat dəhlizinin «Orta Dəhliz»in bir hissəsi olduğunu vurğuladı. Dövlətimizin başçısı sərmayə qoyuluşu nöqtəyi-nəzərindən yaxşı irəliləyişin olduğunu bildirdi. Belə ki, Çin şirkətləri Azərbaycana daha böyük həcmdə sərmayə qoyur. Dövlətimizin başçısı eyni zamanda, COP29-un ölkəmizdə keçirilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan–Çin məsləhətləşmələrinin aparıldığını vurğuladı. Prezident İlham Əliyev humanitar sahədə də gündəliyin kifayət qədər geniş olduğunu bildirdi, Yan Vanminin ölkəmizə səfərinin əməkdaşlığımızın genişləndirilməsinə töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Qəbula görə minnətdarlığını bildirən qonaq ilk növbədə, Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinin salamlarını və ən xoş arzularını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Si Cinpinə çatdırmağı xahiş etdi.

Yan Vanmin ulu öndər Heydər Əliyevin və bu gün Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın böyük inkişaf yolu keçdiyini, ölkədə siyasi sabitliyin bərqərar olunduğunu, iqtisadi yüksəlişin əldə edildiyini, əhalinin rifah halının yüksəldiyini və respublikamızın beynəlxalq aləmdə layiqli yer tutduğunu vurğuladı. O qeyd etdi ki, bütün bunlar ulu öndər Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin uğurlu siyasəti nəticəsində mümkün olubdur.

Prezident seçkilərində qalib gəlməsi münasibətilə bundan əvvəl təbrik məktubu göndərdiyini məmnunluqla xatırladan qonaq İlham Əliyevin yenidən Prezident seçilməsini Azərbaycan xalqının ona olan etimadının nəticəsi və gələcəyə inamının təzahürü kimi dəyərləndirdi.

Diplomatik münasibətlərimizin qurulmasından ötən dövr ərzində əlaqələrimizin sabit şəkildə inkişaf etdiyini deyən Yan Vanmin ikitərəfli münasibətlərimizin möhkəmlənməsində dövlətimizin başçısının Çinə səfərlərinin, Si Cinpinlə görüşlərinin və iki ölkə rəhbəri arasında çox gözəl şəxsi münasibətlərin rolunu xüsusi qeyd etdi.

Azərbaycanın Çin üçün çox vacib tərəfdaş olduğunu vurğulayan qonaq ölkəmizlə əməkdaşlığa böyük önəm verdiklərini bildirdi və qeyd etdi ki, Azərbay-

can «Bir kəmər – bir yob» təşəbbüsünü ilk dəstəkləyənlər ölkələrdən biri olub. Bu baxımdan qonaq Transxəzər dəhlizinin bu təşəbbüsün reallaşmasına, ümumilikdə Azərbaycanın bütün nəqliyyat qovşağının inkişafına töhfə verəcəyinə əminliyini bildirdi.

Yan Vanmin ölkəsinin Azərbaycanın suverenliyinə, müstəqilliyinə və ərazi bütövlüyünə göstərilən hörməti hər zaman dəstəkləyəcəyini vurğuladı, ölkələrimiz arasında qarşılıqlı etimadın daimi olacağına əminliyini bildirdi.

COP29-un təşkilində də Çinin Azərbaycana dəstəyini qeyd edən qonaq Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bu tədbirin uğur qazanacağına inamını ifadə etdi.

Ulu öndərin ölkələrimiz arasında münasibətlərin inkişafındakı roluna bir daha toxunan qonaq dedi: «Biz Çin–Azərbaycan münasibətləri haqqında danışıarkən Sizin atanız Heydər Əliyevin töhfələrini unuda bilmərik. Çin xalqı çox yaxşı xatırlayır: Heydər Əliyev Prezident seçildikdən çox qısa müddət sonra – 1994-cü ildə Çinə səfər etdi və Çinin o vaxtkı rəhbərliyi ilə birlikdə xalqlarımız arasında əlaqələrin möhkəm təməlini qoydu. Heydər Əliyev o zaman xüsusilə Çin kəndinə gedərək, sadə insanlarla görüşdü. Bu, Çin xalqının yaddaşında əbədi qalacaq. Siz bu gün atanızın siyasətini davam etdirərək, Çinə 6 dəfə səfər etmişiniz. Çin xalqı Sizə böyük hörmətlə yanaşır».

Qonaq Heydər Əliyev Fondu ilə uğurlu əməkdaşlıq həyata keçirdiklərini vurğulayaraq, 2023-cü ildə Pekin şəhərində ulu öndərin 100 illik yubileyinin böyük təntənə ilə qeyd edildiyini xatırlatdı. Azərbaycana Heydər

Əliyev Fondunun dəvəti ilə səfər etdiyini deyən Yan Vanmin Fondun Çinin olduqca inandığı və sıx əməkdaşlıq etdiyi bir qurum olduğunu vurğuladı. O, ötən illər ərzində Heydər Əliyev Fondu ilə bir çox birgə layihələr, xüsusilə gənclər arasında əlaqələrin genişləndirilməsi sahəsində layihələr həyata keçirdiklərini bildirdi. Yan Vanmin Fondla əməkdaşlığın daha da möhkəmlənəcəyinə və əlaqə dairəsinin genişlənməsinə əminliyini ifadə etdi. O eyni zamanda, humanitar, turizm, gənclər sahələrinin, həmçinin regionlararası əməkdaşlığın inkişafı işinə də töhfə verməyə hazır olduqlarını bildirdi.

Qonaq Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatında əlaqələrə toxunaraq, Azərbaycanın bu təşkilatda dialoq tərəfdaşı olmasının önəmini qeyd etdi.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən dövlətimizin başçısı Çin Xalq Respublikasının Sədri ilə dəfələrlə keçirdikləri görüşlərin ikitərəfli münasibətlərin inkişafına güclü təkan verdiyini vurğuladı. Si Cinpinlə son dəfə keçirdiyi görüşü də məmnunluqla xatırladan Prezident İlham Əliyev bu görüş zamanı bir çox önəmli məsələlərin müzakirə edildiyini və əməkdaşlığın perspektivlərinin təsdiq olunduğunu bildirdi.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan–Çin münasibətlərinin inkişafına, parlaq gələcəyinə çox inanırdı və buna nail olmaq üçün böyük səylər göstərirdi. Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, 1994-cü ildə ümummilli liderin Çinə ilk rəsmi səfəri əlaqələrimizin təməlini qoyub. Öz növbəsində, ulu öndərin siyasətini bütün sahələrdə davam etdirən bir şəxs kimi, Azərbaycan–Çin əlaqələrinin inkişafına xü-

susi diqqət yetirdiyini qeyd edən dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, birgə səylər nəticəsində müəyyən olunmuş möhkəm əməkdaşlıq çərçivəsində siyasi, iqtisadi və digər sahələrdə əlaqələrimiz bundan sonra da uğurla inkişaf edəcəkdir.

Prezident İlham Əliyev Yan Vanminin rəhbərlik etdiyi assosiasiya ilə Heydər Əliyev Fondu arasında həyata keçirilən sıx əməkdaşlığın əlaqələrimizin inkişafına böyük töhfə verdiyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Si Cinpinin təşəbbüsü olan «Bir kəmərlər – bir yolda» layihəsi ölkəmiz tərəfindən tam dəstəklənir və biz Azərbaycan ərazisində bütün nəqliyyat infrastrukturunu yaradaraq, qonşu ölkələrlə də təmaslar əsasında bu layihənin həyata keçirilməsi istiqamətində səylərimizi əsirgəmirik.

MALAYZIYA PARLAMENTİ SENATININ PREZİDENTİ DATUK MUTANQ TAQAL İLƏ GÖRÜŞ

29 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 29-da Malayziya Parlamenti Senatının Prezidenti Datuk Mutanq Taqalı qəbul etmişdir.

Dövlətimizin başçısı ölkələrimiz arasında ikitərəfli münasibətlərin müsbət istiqamətdə inkişaf etdiyini bildirərək, iqtisadi sahədə də əlaqələrimizin fəallaşacağına ümidvar olduğunu vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev Malayziyanın beynəlxalq aləmdə Azərbaycana göstərdiyi dəstəyə toxunaraq, həm torpaqlarımızın işğalı zamanı, həm də tarixi nailiyyətimiz olan ərazilərimizin işğaldan azad olunmasından, suverenliyimizin və ərazi bütövlüyümüzün bərpasından sonra Malayziyanın ölkəmizə daim dəstək göstərməsini yüksək qiymətləndirdi. Azərbaycan Prezidenti torpaqlarımızın ermənilər tərəfindən işğalı dövründə həmin ərazilərimizdə məhv edilmiş dini və tarixi abidələrimiz barədə məlumat verdi.

Datuk Mutanq Taqalın ölkəmizə səfərinin münasibətlərimizin genişlənməsi, o cümlədən parlamentlərarası əməkdaşlığın inkişafı baxımından önəmini qeyd edən dövlətimizin başçısı bu səfərin əlaqələrimi-

zin perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaratdığını bildirdi.

Datuk Mutanq Taqal ilk növbədə, Malayziya Kralı əlahəzrət Sultan İbrahimin salamlarını və yenidən Prezident seçilməsi münasibətilə bir daha təbriklərini dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara və təbriklərə görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Malayziya Kralına çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkatı»na sədrliyi dövründə ölkələrimizin bu Hərəkatın gücləndirilməsi istiqamətində fəal birgə əməkdaşlıq həyata keçirdikləri, eyni zamanda, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında da Azərbaycan ilə Malayziyanın yaxından qarşılıqlı fəaliyyət göstərdikləri məmnunluqla qeyd olundu.

Ölkələrimizin bir-birindən uzaqda yerləşməsinə baxmayaraq, Azərbaycan ilə Malayziya arasında mövcud olan güclü siyasi əlaqələrin investisiya, ticarət sahələrində və biznes dairələri arasında əməkdaşlığın fəallaşması üçün yaxşı imkan yaratdığı bildirildi.

Görüşdə COP29 çərçivəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu.

**PAKİSTAN İSLAM RESPUBLİKASININ
MUSLİM İNSTİTUTUNUN DİREKTÖRÜ,
CUNAQAD ŞTATININ BAŞ NAZİRİ
SAHİBZADƏ SULTAN ƏHMƏD ƏLİ
İLƏ GÖRÜŞ**

30 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 30-da Pakistan İslam Respublikasının MUSLİM İnstitutunun direktoru, Cunaqad ştatının Baş Naziri Sahibzadə Sultan Əhməd Əlini qəbul etmişdir.

Görüşdə Bakıda keçiriləcək Ümumdünya Mədəniyyətərarası Dialoq Forumunun əhəmiyyəti vurğulandı, bu tədbirin müxtəlif mədəniyyətlərin nümayəndələri arasında əlaqələrin qurulması işinə töhfə verdiyi qeyd olundu.

Söhbət zamanı Azərbaycan–Pakistan əlaqələrinə toxunularaq, ölkələrimiz arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi bildirildi, müxtəlif məsələlərlə bağlı Azərbaycanın və Pakistanın daim bir-birini dəstəkləməsinin önəmi vurğulandı.

Görüşdə ulu öndər Heydər Əliyevin Pakistana səfərinin ölkələrimiz arasında əlaqələrin təməlini qoyduğu qeyd edildi və yüksək səviyyədə həyata keçirilən qarşılıqlı səfərlərin və görüşlərin münasibətlərimizin möhkəmlənməsi işinə töhfə verdiyi bildirildi.

**AMERİKA BİRLƏŞMİŞ ŞTATLARININ
İSA MƏSİHİN SONUNCU GÜN
MÜQƏDDƏSLƏRİ KİLSƏSİNİN RƏHBƏR
HEYƏTİ DEYVID BEDNAR VƏ CEK
GERARD, STİRLİNQ FONDUNUN
PREZİDENTİ MAYLS HANSE
VƏ FONDUN BAŞ İCRAÇI DİREKTÖRÜ
EDVARD ROUN İLƏ GÖRÜŞ**

30 aprel 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev aprelin 30-da Amerika Birləşmiş Ştatlarının İsa Məsihin Sonuncu Gün Müqəddəsləri Kilsəsinin rəhbər heyəti, «On iki Həvari Kvorumu»nun üzvü Deyvid Bednari, İsa Məsihin Sonuncu Gün Müqəddəsləri Kilsəsinin «Yetmiş Həvari Kvorumu»nun üzvü Cek Gerardi, Stirlingq Fondunun prezidenti Mayls Hanseni və Stirlingq Fondunun baş icraçı direktoru Edvard Rounu qəbul etmişdir.

Görüşdə Bakıda keçiriləcək Ümumdünya Mədəniyyətərlərərası Dialoq Forumunun önəminə toxunularaq, bu tədbirin beynəlxalq miqyasda mədəniyyətlərərası dialoqun genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminlik ifadə olundu. Forumda müxtəlif ölkələrdən çox sayda nüfuzlu qonağın iştirak etməsi bu tədbirə dünya-da göstərilən marağın nümunəsi kimi dəyərləndirildi.

Söhbət zamanı Azərbaycanın mədəniyyətlər və dinlərarası dialoqa verdiyi töhfə barədə danışıldı, ölkəmizdə tarixən müxtəlif mədəniyyətlərin və dinlərin nümayəndələrinin vahid bir ailə kimi dinc və sülh şəraitində yaşadıkları məmnunluqla vurğulandı.

**«SÜLH VƏ QLOBAL TƏHLÜKƏSİZLİK
NAMİNƏ DİALOQ» MÖVZUSUNDA
VI ÜMUMDÜNYA MƏDƏNİYYƏTLƏR-
ARASI DİALOQ FORUMUNUN AÇILIŞI
MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK**

Bakı Konqres Mərkəzi

1 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Bakı Konqres Mərkəzində «Sülh və global təhlükəsizlik naminə dialoq» mövzusunda keçirilmiş VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılış mərasimində iştirak etmişdir.

Tədbirin moderatoru ABŞ-ın Corc Meyson Universitetinin Sülh və Münaqişələrin Həlli üzrə Cimmi və Rozalin Karter Məktəbinin dekanı, professor Alpaslan Özerdem Azərbaycan Respublikasının Prezidentini və iştirakçıları salamladı.

Alpaslan Özerdem: Zati-aliləri Prezident İlham Əliyev!

Hörmətli qonaqlar, dini nümayəndələr, xanımlar və cənablar!

VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna xoş gəlmisiniz!

Bakıda toplaşdığımız zaman biz sərhədləri aşan, məfkurələri keçən dərin çağırışlarla və fürsətlərlə

səciyyələnən qlobal durumun şahidiyik. Bəşəriyyət iqlim dəyişmələri, pandemiya, terrorçuluq, kiber təhlükələr və geosiyasi gərginlik kimi mürəkkəb məsələlərlə üzləşir. Əlbəttə, biz münaqişələri həll etməli və sülhü qurmalıyıq. 2011-ci ildə başladıqdan sonra məhz «Bakı prosesi» bu məqsədi vacib tutub. Bu gün «Sülh və qlobal təhlükəsizlik naminə dialoq» mövzusunda keçirilən forumda əməkdaşlıq formalarını, rəhbərlik üsullarını müzakirə edəcəyik.

Xanımlar və cənablar!

Bu gün nümayəndələrimizə söz verməzdən öncə qısa videoçarxa baxacağıq. Orada «Bakı prosesi» təsvir olunur.

* * *

«Bakı prosesi»ndən və Azərbaycanın mədəniyyətlərarası dialoqa töhfələrindən bəhs edən videoçarxda deyilir: «2024-cü ildə dünyamız daha çox əlaqəli görünür, lakin heç vaxt olmadığı qədər parçalanmış qalır. Bütün çağırışlar qarşısında bizim bir araya gəlmək, parçalanmanı dəf etmək və daha parlaq ümumi gələcəyə doğru yol açmaq üçün nadir fürsətimiz vardır. Bu, «Bakı prosesi»nin özəyidir. Bakıya, Azərbaycana xoş gəlmisiniz! Burada Şərq ilə Qərb, ənənə ilə müasirlik qovuşur.

«Sülh və qlobal təhlükəsizlik naminə dialoq» mövzusunda VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna xoş gəlmisiniz! Bu mühüm Ümumdünya Forumu «Bakı prosesi»nin hissəsi olaraq mədəniyyətlərarası dialoqu qlobal şəkildə təşviq edir. Forum

fərqli etnik, mədəni, dini və dil mənşəyi olan insanları bir araya gətirir, qarşılıqlı anlaşmaya doğru açıq və hörmətçil mübadilə üçün platforma yaradır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən 2008-ci ildə başlanmış, aparıcı beynəlxalq təşkilatların dəstəklədiyi «Bakı prosesi» 250-dən artıq tədbirdə 180 ölkədən olan 10 mindən artıq iştirakçını salamlamış, bölgədə yeni mədəniyyətərarası təşəbbüsləri ilhamlandırmışdır. Dünya VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna toplaşdığı zaman biz gələcəyimizi öz əllərimizdə saxlayırıq. Burada – Bakının mərkəzində dünyanın gələcəyinə təsir etmək fürsətimiz var. Bu, ümid, anlaşma və dirçəlmə gətirə biləcək dinlərarası dialoq dünyasıdır. Burada dayanıqlı inkişaf, təhsil və turizm bizi bir-birimizə yaxın edir. Burada sosial media və süni intellekt bəşəriyyəti parçalamır, birləşdirir. Bakı COP29 Sammitinə ev sahibliyi edəcəyi vaxtda biz iqlim dəyişmələrinin yaratdığı çətinliyi aradan qaldırmaq üçün millətlərin bir araya gələcəyi dünyanı formalaşdırmaq istəyirik.

Əsas məqsədlərimiz dialoq vasitəsilə sülhü təşviq etmək, qlobal təhlükəsizliyi gücləndirmək və əməkdaşlığı möhkəmləndirməkdir. Forumun məqsədi yeni siyasət, sənədlər və razılaşmalar formalaşdırmaqdır və onlar təxirəsalınmaz məsələlərdə dünya hökumətlərinə təsir göstərmək qüvvəsinə malik olacaqlar.

Azərbaycan zəngin mədəniyyəti, etnik və dini müxtəlifliyi, tolerantlığın tarixi ilə öz mədəniyyətini dünyaya üçün ümid məşəli kimi ürəkdən təklif edir.

Cənubi Qafqazda onilliklərlə sürən münaqişədən sonra bu il Böyük Qayıdış reallaşır, sülhə, təhlükəsizliyə və firavanlığa yol açan Azərbaycanın suveren milli sərhədləri bərpa olunur. Qanuni yolla ərazinin uğurla azad olunması və münaqişənin beynəlxalq hüquqa uyğun həllindən sonra ədalət, nəhayət ki, zəfər çalır.

Burada əsas mesaj ümiddir. Azərbaycan bu ümidi bütün dünyaya yaymağı səmimiyyətlə arzulayır.

Bu yola birgə çıxaraq, gəlin qarşımızdakı fürsətdən yararlanmaq, birləşək, müxtəlifliyi bayram edək!

Sülh, qarşılıqlı hörmət və anlaşma dünyasının yaradılmasına gəlin ümumi səylər, baxışlar və biliklərlə töhfə verək.

«Sülh və qlobal təhlükəsizlik naminə dialoq» mövzusunda VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna xoş gəlmisiniz!

* * *

Alpaslan Özerdem: Çox gözəl bir səyahətdir. Həqiqətən, biz çox ilhamlanırıq. Mən burada olmağımdan çox məmnunam. «Bakı prosesi» birmənalı olaraq bizə ümid verir.

Zati-aliləri!

Xanımlar və cənablar!

Mən bu mötəbər toplantıda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri İlham Əliyevi salamlamaqdan şərəf hissi duyuram. Prezident Əliyev uzaqgörən lider, mədəniyyətlərarası dialoqun və multikulturalizmin qlobal carçısıdır. 2008-ci ildə Prezident

Əliyev müxtəlif mədəniyyətlər və sivilizasiyalar arasında dialoqun və əməkdaşlığın gücləndirilməsi üçün məxsusi təşəbbüsü – «Bakı prosesi»ni irəli sürdü. Belə uzaqgörən yanaşma sərhədləri aşaraq, parçalanmanı aradan qaldıraraq, millətlər arasında da daha böyük anlaşma və qarşılıqlı hörmətə yol açdı.

Xahiş edirəm, zati-aliləri Prezident İlham Əliyevi səmimiyyətlə salamlamaqda mənə qoşulun.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi

Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Xoş sözlərə görə minnətdaram.

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Əziz qonaqlar! Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Çox şadam ki, forum yenidən canlanır. Bildiyiniz kimi, bir neçə il fasiləmiz oldu. Bu, COVID-lə və post-COVID vəziyyətlə bağlı idi. İndi isə əminəm ki, ənənəvi cədvəlimiz tamamilə bərpa olunub.

Məmnunam ki, burada 100-dən artıq ölkənin nümayəndəsi vardır. Əslində bu, 110 ölkədir. Bu, sözün əsl mənasında, göstərir ki, forum çox mühüm beynəlxalq platformadır və orada mədəniyyətlərarası dialoq məsələləri müzakirə olunur. Biz indi qısa videoçarx seyr etdik, orada «Bakı prosesi» haqqında bəhs olunurdu. Əslində biz prosesi başlayanda heç təsəvvür edə bilmirdik ki, onun nəticəsində insanları – ziyalıları, siyasətçiləri, qərar qəbul edənləri, media nümayəndələrini, vətəndaş cəmiyyətinin nümayəndələrini bir araya gətirəcəyik, bir məqsəd ətrafında toplaşacağıq – necə edək ki, bizim dünyamız daha təhlükə

kəsiz olsun. Çünki bunun əsasında mədəniyyətlərarası dialoq dayanır.

Mən burada forumun proqramına baxdım. Görürəm ki, çox geniş proqramdır, bir çox sahələri əhatə edir. Gündəlik həqiqətən genişdir – mədəniyyətlərarası dialoq, müxtəliflik, iqlim dəyişmələri, miqrasiya, sülh və təhlükəsizlik, postmünaqişə vəziyyəti, turizm, süni zəka. Mən məhsuldar müzakirələr arzu edirəm. Əminəm ki, bu müzakirələr, o cümlədən forum zamanı irəli sürülən ideyalar bizə yanaşmaları formalaşdırmağa imkan verəcək – mədəniyyətlərarası dialoq necə gücləndirək, mövcud və potensial hədələri aradan necə qaldıraaq?

2019-cu ildə Bakıdakı görüşümüzdən sonra əfsuslar olsun ki, dünya təhlükəsiz olmayıb. Əfsuslar olsun ki, biz yeni münaqişələri görürük, yeni qeyri-sabitlik məkanlarını görürük və yeni təhdidləri görürük. Əminəm ki, hörmətli nümayəndələrdən ibarət auditoriya öz töhfəsini verəcək, ideyalar və yeni yanaşmalar formalaşacaq ki, qlobal gündəlikdə olan məsələlərə ən təxirəsalınmaz həll variantları tapılsın. Həmin məsələlərin həllində, gündəlikdə olan məsələlərin müzakirəsində Azərbaycanın öz təcrübəsi var. Hesab edirəm ki, mən burada bu prosesi necə gördüyümüz və bu müsbət tendensiyaları gücləndirmək üçün nə edəcəyimiz haqqında bir az danışsam yaxşı olar. Əsrlərboyu Azərbaycan mədəniyyətlərin qovuşduğu məkan olub. Bizim coğrafi mövqemiz, Şərqlə Qərblə arasında yerləşməyimiz əslində bu tendensiyaya imkan yaradıb. Çoxmədəniyyətli və böyük etnik müxtəlifliyə malik olan Azərbaycan cəmiyyəti əsrlərboyu

ən mühüm dəyərləri – tolerantlığı, qarşılıqlı hörməti, dostluq və tərəfdaşlıq kimi dəyərləri qoruyub. Əminəm ki, bir müstəqil ölkə kimi, Azərbaycanın uğurlu inkişafını şərtləndirən məsələ məhz bunlardan ibarətdir. Azərbaycanda yaşayan insanlar, müxtəlif etnik qrupların və dinlərin təmsilçiləri bir ailə kimi yaşayırlar. Onlar Azərbaycanın dəyərli vətəndaşlarıdır, dövlətimizin, dövlətçiliyimizin əsl vətənpərvər insanlarıdır. Biz bu müsbət tendensiyaları, bu mədəni dialoqu, mədəni müxtəlifliyi gücləndirməliyik və bütün bunlar bir çox əsrlərdən gələn nemətdir. Ona görə də biz mütləq məhz bu təşəbbüsü irəli sürməli, «Bakı prosesi»ni başlamalı idik və bildiyiniz kimi, üç ildən sonra «Bakı prosesi» rəsmən təsdiqləndi. Daha sonra isə biz Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna başladığımızı. Əsas səbəblərdən biri Azərbaycan cəmiyyətində məhz sülhün, sabitliyin, həmrəyliyin mədəni müxtəliflik və qarşılıqlı hörmətlə bağlı olmasıdır. Əlbəttə, Azərbaycanın daxilində hər zaman müsbət mədəniyyətlərarası dialoq olub. Biz bunu gündəlik həyatımızda nümayiş etdirmişik. Biz multikulturalizm haqqında söhbət açanda nəzərdə tuturuq ki, bu, Azərbaycan vətəndaşları üçün nə isə bir abstrakt məfhum deyil, nə isə bir şeyi öyrənmək kimi deyil, bu, məhz bizim həyat tərzimizdir və biz bundan fərəhlənirik. Biz həmçinin fərəhlənirik ki, bu dəyərləri əsrlərboyu qoruyub saxlaya bilmişik və çox keşməkeşli vaxtlarda – toqquşmalar, münaqişələr, müharibələr vaxtında qoruyub saxlaya bilmişik. Əslində bu hadisələr bizim sərhədlərimizə çox yaxın bir məsafədə baş verir, həmçinin əvvəllər bir neçə il ərzində Azərbaycanın daxilində də

olub. Bu elə bir məsələdir ki, biz onları dostlarımızla bölüşmək istərdik. Həmçinin öz əminliyimizi nümayiş etdiririk ki, biz bu yolda addımlarımızı davam edəcəyik. Əminəm ki, bununla hər bir ölkə uğur qazana bilər. Əgər siz bu məsələləri daxilən nəzərdən keçir-səniz, elə bir mühit yaranar ki, bütün etnik qrupların, dinlərin nümayəndələri özlərini ləyaqətli, təhlükəsiz şəraitdə hiss edərlər və onlara münasibət ədalətli olar. Əgər belə olmasa, bu, yalnız ayrı-seçkiliyə, etimadın çatışmazlığına aparıb çıxarar və sonda bu, sosial və bir çox hallarda siyasi çətinliklərlə nəticələnər. Bu, ölkə daxilində parçalanmaya səbəb olar. Təcrübəmiz göstərir ki, biz müstəqilliyin ilk illərində çox çətinliklər yaşadığımız və bu vəziyyətdən çıxma bildik. Çünki o vaxt işğal var idi, bir çox iqtisadi və sosial çətinliklər özünü büruzə verirdi. Azərbaycanı parçalamaq cəhdləri var idi və məhz aqressiv separatçılıq var idi. Bütün bunlar Azərbaycan xalqının həmrəyliyinə, birliyini sınağa çəkdi. Buna görə milli maraqların qorunması bizim uğurumuz üçün çox vacib amil idi. Bu kontekstdə dini rəhbərlərin rolu xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Elə sizin də müzakirə edəcəyiniz məsələlərdən biri bununla bağlıdır. Forumda 100-dən artıq dini nümayəndə iştirak edir. Əminəm ki, onlar qarşılıqlı anlaşmanın və hörmətin gücləndirilməsinə töhfə verəcəklər.

Azərbaycana gəldikdə, mədəniyyətlərarası dialoq elə bir məfhumdur ki, biz onu güclü şəkildə təşviq edirik. Ölkəmizdə çoxsaylı tədbirlər təşkil edirik. Bunlar dinlərarası dialoqla bağlıdır. Müzakirələrin bir hissəsi olaraq, bunu Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu çərçivəsində həyata keçiririk və digər

tədbirlərdə bu məsələyə toxunuruq. Bununla bağlı xüsusi müzakirə sessiyası və COP29 tədbiri də olacaqdır. Bu dialoq məsələsi orada da müzakirə olunacaqdır. Əminəm ki, bütün dünyadan gələn bu sahə üzrə rəhbərlər bu gün Bakıda həmrəylik nümayiş etdirəcək və liderlik göstərəcəklər. Çünki dini nümayəndələrin rolu dünyada bütün xalqlar üçün vacibdir və onlar həmin rəhbərlərdə sülh, tolerantlıq, qarşılıqlı hörmət kimi müsbət mesajları eşitməlidirlər. Bunlar çox vacib amillərdir. Əfsuslar olsun ki, bəzi hallarda fərqli mesajları da eşidirik və bu da əlavə gərginlik yaradır. Bir sözlə, düşünürəm ki, bu istiqamətdə müsbət tendensiyalar güclü şəkildə dəstəklənməlidir.

Müzakirə olunacaq məsələlərdən biri də coxtərəflilikdir. Azərbaycan öz təcrübəsini göstərib. Biz qəti şəkildə coxtərəfliliyə sadıq, coxtərəflilik dəyərlərini 120 ölkənin üzv olduğu «Qoşulmama Hərəkatı»nda 2019-cu ildən bu ilin əvvəlinə qədər təşviq etmişik. O, BMT-dən sonra ikinci ən böyük təşkilatdır və bizim sədrliyimiz yekdil qərarla əlavə 1 il də artırıldı. Təbii ki, «Qoşulmama Hərəkatı»nın vacib təməl dəyərləri məhz suverenlik, ölkələrin ərazi bütövlüyü, daxili işlərə qarışmamaqdır. Biz həmin Hərəkatın təsisatlanması seqmentinin gücləndirilməsinə çalışdıq və bununla bağlı daxildə şəbəkə yaratdıq, qadınların və gənclərin təşkilatlarını təsis etdik. Bütün bunlar məhz Azərbaycan tərəfindən yaradılıbdır.

Əminəm ki, «Qoşulmama Hərəkatı»nın təsisatlanması istiqamətində inkişafı gələcəkdə də davam edəcək. Çünki hazırda bəzi böyük ölkələr bu və ya digər qütbə aid deyil, onların öz hüquqları və öz maraqları

var. Onların bəzilərinin çox ağırlı-acılı müstəmləkə tarixçəsi olub və həmin ölkələrin səsi dinlənilməlidir, onlar yaddan çıxarıla bilməz. Buna görə də həmin Hərəkətdə bizim sədrliyimiz məhz bu məqsədi güdürdü və biz daha çevik, daha fəal olmağa çalışdıq. İstədik Hərəkət daha təsirli olsun. COVID vaxtlarında biz həmçinin «Qoşulmama Hərəkəti»nin platformasından istifadə edərək, həmin faciəvi xəstəliyin fəsadlarını müzakirə etməyə çalışdıq. Çünki pandemiya bütün ölkələrə təsir göstərdi. Azərbaycan məhz o ölkələrdən idi ki, fəal şəkildə peyvənd millətçiliyinə qarşı çıxış etdi, səsinə ucaldı. Bildiyiniz kimi, pandemiyanın ilk aylarında peyvənd çatışmırdı. Pulu çox olan bir sıra ölkələr özlərində çox böyük sayda, hətta 5 dəfədən artıq peyvənd toplamışdılar. Bunu necə etmək olar?! Bununla onlar sadəcə, peyvəndlərə çıxışı olmayan bir çox digər ölkələrin səhiyyə sistemini heçə endirdilər. Ona görə milli maraqlar baxımından Azərbaycan həmin «Qoşulmama Hərəkəti»ndə sədrliyi zamanı peyvənd millətçiliyinə qarşı mübarizə apardı və Baş Assambleyada bununla bağlı təşəbbüskar oldu.

Biz bir məsələni də «Qoşulmama Hərəkəti»nin sədri kimi, hər zaman təşviq edirdik. Bu, yeni müstəmləkə tendensiyalarına qarşı mübarizədir. Artıq söylədiyim kimi, həmin Hərəkətin üzvlərinin əksər hissəsinin çox ağır, qaranlıq müstəmləkə tarixçəsi olub və buna qarşı mübarizənin aparılması o deməkdir ki, biz buna inanırıq. Çünki biz ədalət naminə danışıq, biz beynəlxalq hüquq naminə danışıq, belə bir məsələyə imkan verə bilmərik ki, indi – XXI əsrdə bəzi Avropa ölkələri digər xalqlara müstəmləkə kimi

yanaşsın. Təbii ki, biz öz səsimizi ucaldıqda, Hərəkətdə sədrliyimiz zamanı bu məsələni qaldırdıqda bu onunla bağlı deyildi ki, hansısa ölkələrə qarşı idik. Biz sadəcə, ədalətə, beynəlxalq hüquqa bağlı idik. Bu, yaddan çıxmalı deyil. Dünya məcburi assimilyasiyaya aparan belə bir iyrənc neokolonializm təcrübəsinə göz yummamalıdır. 10-dan çox fransız dəniz aşırı ərazisində həyata keçirilən məcburi assimilyasiya əsla qəbuləilməzdir və buna son qoyulmalıdır. Bu səbəbdən Avropa təsisatları bəzən çalışırlar Avropada olmayan ölkələrin daxili işlərinə müdaxilə etsinlər. Amma Avropa Parlamenti və AŞPA bununla bağlı səsini çıxarmır. Çünki yeni müstəmləkə tendensiyaları yenə də davam edir. Onda siz nəyə görə tənqid etmirsiniz? Nəyə görə siz sanksiyalar tətbiq etmirsiniz? Nəyə görə susursunuz? Bəli, biz sədr olaraq, Hərəkət daxilində bu işi gördük. Bu bizim vəzifəmiz idi. İndi digər ölkələrə, imperiyada yaşayan xalqlara gəldikdə, bilirik ki, azad və müstəqil olmaq nə deməkdir. Biz bunu bilirik və həmin insanlara kömək etmək istəyirik. Çünki onlar öz hüquqlarını müdafiə etmək, müstəqilliyə qovuşmaq, öz mədəniyyətlərini, öz dillərini qorumaq istəyirlər. Bu elə bir məsələdir ki, hesab edirəm, hər bir normal insan məhz bu hüququ müdafiə edir. Bir sözlə, bu çox vacib məsələdir. Bu həmçinin mədəniyyətlərarası dialoq üçün vacibdir. Biz burada ikiüzlü ola bilmərik, ikili standartları tətbiq edə bilmərik. Yaxud da ki, əgər görürüksə ikili standartlar nümayiş etdirilir, biz buna göz yuma bilmərik. Əgər siz insanlara xoş olan tolerantlıqdan, demokratiyadan, insan hüquqlarından danışsın, digər

tərəfdən, dənizəşırı 10-dan artıq ərazidə bunun əksini edirsinizsə, bu, riyakarlıqdan, ikili standartlardan başqa bir şey deyil. Bu sahələrdə də həmin yanaşma tətbiq olunacaqdır.

Azərbaycan COP29-a yekdil qərarla ev sahibliyi edən ölkə seçildi. Biz indi öz rolumuzu körpülərin salınmasında görürük. Mən tariximiz, coğrafiyamız, qarşılıqlı əlaqələrimiz, Avropa təsisatları ilə olan münasibətlərimiz, eyni zamanda, coğrafi baxımdan Qərblə Şərqlə arasında yerləşməyimiz barədə söylədim ki, biz bu amillərlə çox iş görə bilərik. Biz qeyd edirik ki, əvvəlki sədrliyimiz zamanı olduğu kimi, körpülər salmağa çalışacağıq.

Əlbəttə ki, iqlim dəyişmələrinə aid olan məsələlərə gəldikdə, bizə maliyyə vəsaiti lazımdır. Bəli, maliyyə məsələsi öz növbəsində, COP29-un əsas mövzusu olacaqdır. Lakin bizə həmrəylik və qarşılıqlı etimad lazımdır. Bir-birimizi günahlandırmalı deyilik ki, kim planetə daha çox zərbə vurub. Yaxud da global istiləşməyə görə kimin daha çox məsuliyyət daşması ilə bağlı mübahisə etməməliyik. Əgər biz bu davranışı davam etdirsək, onda bunun sonu faciə olacaqdır. Mən bu yaxınlarda tərəfdaşlarımızla iqlim dəyişikliyi ilə bağlı danışdım. Bu qaçılmazdır. Çünki biz neft hasil edən ölkəyik və dedim ki, neft-qazımızın olması bizim günahımız deyil. Başqalarının da belə təbii sərvətləri var və əlbəttə ki, onların öz təbii sərvətlərindən ölkələrinin faydası üçün istifadə etmək imkanı var. Azərbaycana gəldikdə, bu imkan nəinki Azərbaycana aiddir, biz təbii qazımızı 8 ölkəyə çatdıraraq, onların enerji təhlükəsizliyinə töhfə veririk. Əgər biz

bu gün məhz yol təchizatlarına, enerji təchizatlarına baxsaq görürük ki, onlar çox müxtəlifdir. Ona görə bizim səylərimiz körpülərin salınmasına yönələcəkdir.

Avropa–Qlobal Cənub istiqamətinə və həmrəyliyə gəldikdə, biz buna nail ola bilərik. Bunun üçün biz ürəkdən çalışmalıyıq, gündəliyimiz də buna köklənib. Eyni zamanda, bizim özümüzün «yaşıl gündəliyimiz» var və biz buna COP29-a ev sahibliyi etmək şərəfinə layiq görüləndən xeyli əvvəl başlamışıq. 2027-ci ilə qədər bizdə 2 qıqavat Günəş və külək enerjisi stansiyaları işə düşəcək və 2030-cu ilə qədər əlavə 5 qıqavat da istismara veriləcək. Bunun sayəsində bərpa olunan enerjini elektrik enerjisi istehsalında istifadə etmək üçün bizə imkan yaranacaqdır. Bütün bunlar üçün biz çox yaxşı sərmayə şəraiti yaratmışıq, sərmayədarlar vardır. Biz həmçinin bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə edirik. Bu elə bir faktdır ki, biz onun əsasında beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən dəyərləndirilməliyik, yalnız sırf neft-qazın olması ilə deyil. Yəni biz bununla bağlı hər hansı səhv addım atmırıq. Azərbaycan, onun göstəriciləri, iqlim dəyişmələrinə gəldikdə, hesab edirəm ki, onlar nümunəvi hesab oluna bilər.

Yekun bir məsələni də qeyd edirəm. Bu da sizin müzakirələr gündəliyinizə aiddir ki, sülh və təhlükəsizlik münəqişədən sonrakı vəziyyətlə bağlı olan məsələlərdir. Azərbaycan sülhü müharibə vasitəsilə təmin etdi. Hesab edirəm ki, bu, lazımcınca nəzərdən keçirilməlidir. Biz, demək olar, 30 il ərzində işğal altında olmuşuq. Bütün əvvəlki dialoq forumlarında mən işğal və ədalətsizlik haqqında danışışam və bildirmişəm

ki, insanlar bundan əziyyət çəkiblər. Bizim beynəlxalq səviyyədə tanınmış ərazimizin 20 faizi, demək olar ki, müstəqilliyin ilk illərindən 2020-ci ilədək işğal altında qalıb və 1 milyondan çox azərbaycanlı qaçqın və məcburi köçkün olub, biz etnik təmizləməyə məruz qalmışıq. Bu, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə baş verib. Burada tamamilə yerlə yeksan olunmuş sahələri görmüşük. İndi biz azad edilmiş ərazilərə daxil olanda bunu öz gözlərimizlə görürük. Əminəm ki, iştirakçılardan bəziləri azad olunmuş ərazilərə baş çəkəcəklər. Biz öz səsimizi ucaltmışıq, biz ürəkdən çalışdıq, diplomatiya sahəsində işlədik, bütün beynəlxalq təşkilatlar qətnamələr və qərarlar qəbul etdi və orada erməni qüvvələrinin çıxarılması tələb olunurdu. O cümlədən BMT Təhlükəsizlik Şurası 4 qətnamə qəbul etmişdi. Amma bu işləmədi, çünki implemetasiya mexanizmi yox idi. Bu, diqqətimizdən kənarda qala bilməzdi. Həmin qətnamələri qəbul edənlər heç bir şey etmədilər ki, onlar icra olunsun. Odur ki, biz sülhə müharibə yolu ilə nail olmalı idik və 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində ərazilərimizin böyük hissəsini azad etdik. Ötən ilin sentyabr ayında isə biz öz ərazi bütövlüyümüzü, suverenliyimizi tam şəkildə bərpa etdik. İndi isə biz münaqişədən sonrakı vəziyyətdəyik. Münaqişədən sonrakı vəziyyətə gəldikdə, bir daha deyirəm, Azərbaycan çox fəal çalışır, məhz Azərbaycan Ermənistanə sülh sazişi ilə bağlı danışıqlara başlamaq təşəbbüsünü irəli sürüb. Azərbaycan məhz o ölkədir ki, baza prinsiplərini, hətta sülh sazişinin layihəsini hazırlayıb. İndi iki ölkə arasında danışıqlar gedir və bu danışıqlar bizim təkliflərin

layihəsi üzərində aparılır. Demək olar ki, 30 il insanlar əziyyət çəkib, beynəlxalq hüquq pozulub, bizim bütün mədəni, tarixi məkanlarımız, o cümlədən 67 məsciddən 65-i erməni vandalları tərəfindən tamamilə məhv edilib. Qeyd edirəm ki, bəzi ölkələr Ermənistanı dəstək verirdi.

Ötən ilin sentyabr ayında biz ərazi bütövlüyümüzü, suverenliyimizi tam bərpa etdikdən sonra Ermənistanın «qarantör» tərəfindən siyasi hücumlara məruz qaldıq. Buna baxmayaraq, biz yenə sülh təklif etdik. İndi isə biz əslində müsbət tendensiyaya və sülhə doğru gedirik, sərhədlərin delimitasiyası başlayıb. Nəinki delimitasiyası, hətta demarkasiyası başlayıb. Mən burada çıxış etdiyim zaman bu iş gedir. Buna iki ölkə tərəfindən hər hansı bir vasitəçi olmadan nail olunub. Bu bir daha onu göstərir ki, bizə vasitəçi lazım deyil. Xüsusən də o insanlar ki, məhz öz məqsədlərini güdürlər və yardım etmək istəyirlər. Onlar bizim bölgəyə öz fərdi, siyasi və iqtisadi maraqları naminə müdaxilə etmək istəyirlər. Onlar həmin əlova yenidən odun atmaq istəyirlər. Biz Cənubi Qafqazda buna icazə verməyəcəyik, imkan verməyəcəyik. 30 illik toqquşmadan sonra Ermənistan da anlayır ki, biz Cənubi Qafqazda sülh istəyirik və sülh bu bölgədə yalnız Azərbaycanla Ermənistan arasında normallaşma vasitəsilə həll oluna bilər.

Bununla mən çıxışımı yekunlaşdırıram, vaxtınızı çox almaq istəmirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram. Sizə müzakirələrinizdə böyük uğurlar diləyirəm. Çox sağ olun, sizə xoş səfər arzulayıram.

* * *

Alpaslan Özerdem: Cənab Prezident, bizim üçün, forum üçün aydın təlimatları verdiyinizə görə minnətdaram. Biz Sizin nitqinizdə qlobal sülh və təhlükəsizliklə bağlı fikirlərlə tanış olduq, Azərbaycan bu günə qədər nə edib və nə etməlidir öyrəndik. Mən, sözün əsl mənasında, göstərdiyiniz rəhbərliyə görə Sizə təşəkkürümü bildirirəm. Çünki Siz Cənubi Qafqazı elə bir məkana çevirmisiniz ki, burada ortaq gələcək mümkündür.

Dünyada baş verən gərgin proseslər fonunda «Sülh və qlobal təhlükəsizlik naminə dialoq» mövzusunda VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun əhəmiyyətini xüsusi vurğulayan BMT Sivilizasiyalar Alyansının Ali nümayəndəsi Migel Anxel Moratinos dedi:

– Dialoq sülhə aparan yoldur və biz parçalanmış keçmişdən ümumi ortaq gələcəyimizə addımlayacağıq. İstərdik ki, bundan sonra normallaşmanı, münasibətlərin qurulmasını nümunə kimi götürək. Bu kontekstdən çıxış edərək, qlobal səviyyədə səylərimizi davam etdirəcəyik. İstərdik ki, insanlar arasında etimad bərpa olunsun. Cənab Prezident, «Bakı prosesi» bizə lazımdır. Ümid edirəm ki, burada aparılan müzakirələr və bu forum parlaq gələcəyimizə töhfə verəcək.

ISESCO-nun baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Malik Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2008-ci ildə irəli sürülmüş mədəniyyətlərarası dialoqa dair «Bakı prosesi»nin iqtisadiyyat, elm, iqlim sahələri

kimi global çağırışların səsləndiyi mühüm platforma olduğunu qeyd edərək bildirdi:

– Hazırda Mədəniyyətlərarası Forum özünün VI interaktiv formasında Azərbaycanın gözəl tərəqqisini qeyd edir və ölkəni digərlərindən fərqləndirir. ISESCO-nun bu dinamik ölkənin rəhbərliyi ilə özünün müstəsna tərəfdaşlığından fərəhlənməyə hər bir əsası var. Ölkənin tarixi şəhəri Şuşa islam dünyasının mədəniyyət paytaxtı kimi fəaliyyətə başlamağa hazırlaşır. Bu, mayın 11-də olacaq. Biz ISESCO ilə Azərbaycan arasında cari əməkdaşlığın yeni mərhələsinin şahidiyik. O, mədəniyyət və sivilizasiya sahələrində fəaliyyətləri, proqramları və layihələri əhatə edir.

VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialog Forumunun münaqişələrin həlli və global böhrandan çıxış istiqamətində əhəmiyyətini qeyd edən UNESCO baş direktorunun sosial və humanitar elmlər üzrə müavini xanım Qabriela Ramos mədəniyyət sahəsi ilə bağlı əməkdaşlıq məsələlərinə toxunaraq dedi:

– Biz əslində əməkdaşlığı çox geniş sayda ölkələrlə edirik. Biz burada Azərbaycanı da nəzərdə tuturuq. İstəyirik ki, burada məhz incəsənət, mədəniyyət, elm sahələrində fəaliyyət göstərən xadimlər bir araya gəlsinlər, öz fərqli identikliklərini bölüşsünlər, öz tarixçələrindən danışsınlar. Hesab edirəm ki, Azərbaycan bu baxımdan çox gözəl tanınan ölkədir. Çünki Siz, cənab Prezident, bir çox tədbirlərə ev sahibliyi etmişsiniz.

Bəşəriyyəti narahat edən global çağırışların diqqət mərkəzinə çevrildiyi forum çərçivəsində aparılan mü-

zakirələrin rolundan danışan BMT Turizm Təşkilatının icraçı direktoru Zoritsa Uroseyiç Azərbaycanın ev sahibliyi etdiyi qlobal tədbirlərin turizm və miqrasiya sahəsində də mövcud problemlərin həllində əhəmiyyətini vurğulayaraq dedi:

– Bu il COP29-un Bakıda keçirilməsi Sizin sadıqlığınızın təzahürüdür. İlbəil bu forum öz əhəmiyyətini tərəfdaşlığın möhkəmləndirilməsi, tövsiyələrin verilməsi, mədəniyyətlərarası dialoq çərçivəsində mühüm və aktual məsələlərin təşviqi üçün əsas platforma kimi nümayiş etdirir.

Alpaslan Özerdem VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda dünyanı narahat edən mühüm mövzuların müzakirəsinə yaratdığı şəraitə və dəstəyə görə Azərbaycana təşəkkürünü bildirərək dedi:

– 2011-ci ildə forum yarandıqdan sonra verdiyi güclü dəstəyə görə Prezident Əliyevə ən dərin təşəkkürümüzü və səmimi təbriklərimizi çatdırıram. Cənab Prezident və dəyərli tərəfdaşlarımız, Sizin işə sadıqlığınız və rəhbərliyiniz bu mühüm toplantının uğurunda və onun təsirində həlledici olmuşdur.

Açılış mərasimindən sonra forum işini plenar və panel sessiyalarla davam etdirdi.

* * *

Forum Azərbaycan hökumətinin təşkilatçılığı, UNESCO-nun, BMT Sivilizasiyalar Alyansının, Dünya Turizm Təşkilatı və ISESCO-nun tərəfdaşlığı ilə keçirilir. Tədbirdə 100-dən çox ölkəni təmsil edən 700 mütəbər qonaq iştirak edir.

Yüksək səviyyəli dövlət xadimləri, parlament rəhbərləri, dini liderlər, alimlər, jurnalistlər və müxtəlif etnik və mədəni qrupa daxil olan şəxslərdən ibarət iştirakçılar mənalı dialoq vasitəsilə sülh və global təhlükəsizliyə doğru irəliləyişə nail olmaq üçün bir araya gəliblər.

Üç gün davam edən forum çərçivəsində 4 plenar sessiyanın və 12 panel müzakirənin keçirilməsi nəzərdə tutulub. Müzakirə olunacaq mövzular təhsil, gənclər, iqlim dəyişikliyi, süni intellekt, mədəni irsin mühafizəsi, qanunsuz miqrasiya və digər sahələri əhatə edir.

Forum iştirakçılarının Azərbaycanın 30 illik işğaldan azad edilmiş ərazilərinə səfərlərinin təşkili də gözlənilir. Tədbir çərçivəsində Ağdamda və Şuşada xüsusi panel sessiyaların keçirilməsi də nəzərdə tutulub. Bu eyni zamanda, Azərbaycanın işğaldan azad etdiyi ərazilərdən beynəlxalq ictimaiyyətə müraciət üçün bir platforma yaratmaq fürsətidir.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2008-ci ildə irəli sürülmüş mədəniyyətlərarası dialoqa dair «Bakı prosesi»nin tərkib hissəsi sayılan Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu ilk dəfə Bakıda 2011-ci ildə, sonra isə 2013-cü, 2015-ci, 2017-ci və 2019-cu illərdə təşkil olunub. Ötən müddət ərzində forumun coğrafiyası çox genişləniib, tədbirə qoşulan ölkələrin və qurumların sayı xeyli artıb. Forumlara ümumilikdə 10 mindən çox iştirakçı – hökumət rəsmiləri, beynəlxalq təşkilat və institutlardan rəhbər və nümayəndələr qatılıblar. Forumlar çərçivəsində 200-dən artıq müxtəlifformatlı və miqyaslı tədbirlər, plenar və panel müzakirələr, təqdimatlar təşkil olunub. Bəşəriyyəti narahat edən global çağırışların diqqət mərkəzinə

çevrildiği ötən 5 forum çərçivəsində aparılan müzakirələr, tərtib edilən sənədlər beynəlxalq təşkilatlar üçün əsas istinad rolunu oynayıb və «Bakı prosesi» mədəniyyətlərarası dialoqa dair vacib platforma kimi qəbul ediləndir.

**TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATINA
ÜZV VƏ MÜŞAHİDƏÇİ DÖVLƏTLƏRİN
MÜSƏLMAN DİNİ RƏHBƏRLƏRİNDƏN
İBARƏT NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ
İLƏ GÖRÜŞ**

1 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv və müşahidəçi dövlətlərin müsəlman dini rəhbərlərindən ibarət nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Nümayəndə heyətinə Özbəkistan Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Nuriddin Xalixnazarov, Qazaxıstan Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Naurızbay Otpenov, Qırğızıstan Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Əbdüləziz Zakirov və Şimali Kipr Türk Respublikasının Diyanət İşləri başkanı Ahmet Unsal daxildir.

Görüşdə VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dia-loq Forumunun əhəmiyyətinə toxunuldu, bu tədbirin xalqlar və müxtəlif dinlərin nümayəndələri arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi işinə böyük töhfə verdiyi bildirildi.

Prezident İlham Əliyev türkdilli dövlətlər arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin uğurla inkişaf etdiyini deyərək, eyni zamanda, bu ölkələrin dini liderləri arasında əməkdaşlığın həyata keçirilməsinin önəmini qeyd etdi. O vurğuladı ki, bu əməkdaşlıq öl-

kələrimiz və xalqlarımız arasında əlaqələrin möhkəmlənməsinə öz töhfəsini verir. Dövlətimizin başçısı qonaqların işğaldan azad olunmuş ərazilərimizə səfərinin önəminə toxunaraq, bu səfərin orada gedən proseslərlə yaxından tanış olmaq üçün yaxşı imkan yaradacağını bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin Azərbaycanca dövlət səfəri zamanı Füzulidə inşa olunmuş Mirzə Uluqbəy adına 1 saylı tam orta məktəbin, Qazaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin Azərbaycanca dövlət səfəri zamanı Füzuli şəhərində inşa olunmuş Kurmanqazı adına Uşaq Yaradıcılıq Mərkəzinin açılışını və Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarovun Azərbaycanca dövlət səfəri zamanı Ağdamın Xıdırlı kəndində inşa olunacaq tam orta məktəb binasının təməlinin qoyulmasını dostluq və qardaşlıq əlaqələrimizin təzahürü kimi dəyərləndirdi. Eyni zamanda, Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti Ersin Tatarın ölkəmizə rəsmi səfərini məmnunluqla xatırladı.

Özbəkistan Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Nuriddin Xaliknazarov Özbəkistan Prezidenti Şavkat Mirziyoyevin, Şimali Kipr Türk Respublikasının Diyanət İşləri başkanı Ahmet Unsal isə Şimali Kipr Türk Respublikasının Prezidenti Ersin Tatarın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdılar.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Şavkat Mirziyoyevə və Ersin Tatarə çatdırmağı xahiş etdi.

Azərbaycanda onlara göstərilən qonaqpərvərliyə görə minnətdarlıqlarını bildirən dini liderlər bu foru-

mun önəmini vurğuladılar, dövlətimizin başçısının forumda məzmunlu çıxışının onlara dərin təəssürat hissi bağışladığını dedilər. Qonaqlar bu tədbirin türkdilli dövlətlər arasında dostluq və qardaşlıq əlaqələrinə söykənən tarixi, dini, mədəni köklərimizin bir-birinə daha da yaxınlaşmasına xidmət etdiyini vurğuladılar.

Prezident İlham Əliyev işğal dövründə ermənilər tərəfindən tarixi və dini abidələrimizin dağıldığını qeyd edərək, hazırda həmin ərazilərimizdə aparılan genişmiqyaslı bərpa işləri çərçivəsində yeni məscidlərin inşa edildiyini, dağıdılanların isə bərpa olunduğunu bildirdi.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri şeyxülislam Allahşükür Paşazadə Azərbaycanda dini azadlıqların təmin olunması, islami dəyərlərin qorunması işinə dövlət səviyyəsində göstərilən qayğıya, həmçinin işğaldan azad edilmiş torpaqlarımızda tarixi və dini abidələrimizin, məscidlərimizin bərpasına görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlığını bildirdi, bu istiqamətdə Heydər Əliyev Fondunun həyata keçirdiyi işləri xüsusi olaraq qeyd etdi, fondun dini-mədəni sərvətlərimizin qorunmasında oynadığı rolu vurğuladı.

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Azərbaycanda dini dəyərlərin qorunmasında ulu öndər Heydər Əliyevin müstəsna xidmətlərini dərin ehtiramla yad etdi.

**RUSİYA FEDERASIYASI QARAÇAY-
ÇƏRKƏZ RESPUBLİKASININ MÜFTİSİ
İSMAYIL BERDİYEVİN BAŞÇILIQ ETDİYİ
RUSİYA FEDERASIYASI ŞİMALİ QAFQAZ
REGIONUNUN MÜFTİLƏRİNDƏN İBARƏT
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

1 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Rusiya Federasiyası Qaraçay-Çər-kəz Respublikasının müftisi İsmayıl Berdiyevin başçılıq etdiyi Rusiya Federasiyası Şimali Qafqaz regionunun müftilərindən ibarət nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

Nümayəndə heyətinə Çeçenistan Respublikasının müftisi Salah Mejiyev, Stavropol diyarının müftisi Məhəmməd Raximov, Kabardin-Balkar Respublikasının müftisi Həzrətəli Dzasejev, Şimali Osetiya-Alaniya Respublikasının müftisi Hacımurad Qatsalov, Adigey Respublikasının müftisi Askarbiy Kardanov, Kalmıkiya Respublikasının müftisi Soltanəhməd Karolayev, Şimali Qafqaz İslam Universitetinin rektoru Şarabuddin Çoçayev və Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin Dağıstan Respublikası üzrə nümayəndəsi Şahabiddin Kərimov daxildir.

Söhbət zamanı VI Ümumdünya Mədəniyyətlər-arası Dialoq Forumunun önəminə toxunularaq, müx-

təlif mədəniyyətlər və dinlərarası əlaqələrin qurulmasında bu tədbirin rolu qeyd edildi.

Görüşdə Azərbaycanın Rusiyanın müxtəlif regionları, o cümlədən ölkəmizin tarixi, mədəni köklərlə bağlı olduğu Şimali Qafqaz regionu ilə əlaqələrinin ümumilikdə Azərbaycan–Rusiya ikitərəfli dostluq münasibətlərinin inkişafına töhfə verdiyi vurğulandı.

Dövlətimizin başçısının Rusiya Federasiyası Şimali Qafqaz regionunun müftilərindən ibarət nümayəndə heyəti ilə əvvəlki görüşləri məmnunluqla xatırlandı.

Qeyd olundu ki, Azərbaycanın və Rusiyanın Şimali Qafqaz regionunun dini liderlərinin əlaqələri xalqlarımız arasında münasibətlərimizin möhkəmləndirilməsi işinə xidmət edir.

RUSİYANIN BAŞ RAVVİNİ BERL LAZAR İLƏ GÖRÜŞ

1 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Rusiyanın baş rəvvini Berl Lazarı qəbul etmişdir.

Görüşdə VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialog Forumunun beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsində əhəmiyyəti vurğulanaraq, bu tədbirin dünya səviyyəsində dinlər və mədəniyyətlərarası dialoqun möhkəmləndirilməsi işinə böyük töhfə verəcəyi bildirildi.

Söhbət zamanı Azərbaycanda hökm sürən tolerant mühit barədə danışıldı, bütün dinlərin və xalqların nümayəndələrinin ölkəmizdə dinc şəraitdə bir ailə kimi yaşadıkları məmnunluqla qeyd edildi.

**BEYNƏLXALQ DİNLƏRƏRASI VƏ
MƏDƏNİYYƏTLƏRƏRASI DİALOQ
MƏRKƏZİNİN BAŞ KATİBİ
ZUHAYR ƏLHARTİ İLƏ GÖRÜŞ**

1 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də Beynəlxalq Dinlərarası və Mədəniyyətlərarası Dialoq Mərkəzinin (KAICIID) baş katibi Zuhair Əlhartini qəbul etmişdir.

Görüşdə dövlətimizin başçısı VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda 110-dan çox ölkənin nümayəndələrinin iştirakını və bu tədbirin dünyada sülh gündəliyinin irəlilədilməsinə, dialoqa və körpülərin qurulmasına xidmət etdiyini diqqətə çatdırdı. COVID-lə əlaqədar forumun təşkilində müəyyən fasilələrin yarandığını bildirən Prezident İlham Əliyev artıq onun fəaliyyətinin tam şəkildə bərpa olunduğunu və davamlı şəkildə keçiriləcəyini qeyd etdi.

KAICIID-in baş katibi bu forumun yüksək səviyyədə təşkilinə görə Prezident İlham Əliyevə təşəkkürünü bildirdi və dövlətimizin başçısının tədbirin açılışı mərasimindəki nitqində dünyaya çox vacib mesajlar verdiyini vurğuladı. O, Azərbaycanın müxtəlif dinlər arasında daim bir harmoniya mərkəzi olduğunu, ölkəmizdəki tərəf müqabilləri ilə yaxından əməkdaşlıq etdiyini bildirdi.

KAICIID tərəfindən həyata keçirilən layihələr barədə məlumat verən baş katib bundan sonra da Azərbaycanla birlikdə müxtəlif layihələrin reallaşdırılması üçün yaxından işləyəcəklərini diqqətə çatdırdı.

O həmçinin qeyd etdi ki, bu forum çərçivəsində gündəlikdə duran məsələlər KAICIID tərəfindən də yaxından dəstəklənir.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın multilateralizmə – çoxtərəfli diplomatiyaya mühüm əhəmiyyət verdiyini bildirdi, ölkəmizin «Qoşulmama Hərəkatı»ndakı sədrliyini qeyd etdi. Prezident İlham Əliyev COVID dövründə Azərbaycanın 80-dən çox ölkəyə dəstək göstərdiyini bildirdi.

Söhbət zamanı KAICIID-lə Azərbaycanın təsisatları arasında müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu.

**İRAQ RESPUBLİKASI PARLAMENTİNİN
SƏDRİ MÖHSİN ƏLİ ƏKBƏR
ƏL-MANDALAVİ İLƏ GÖRÜŞ**

1 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də İraq Respublikası Parlamentinin Sədri Möhsin Əli Əkbər əl-Mandalavini qəbul etmişdir.

*Görüşdə VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dia-
loq Forumunun əhəmiyyəti vurğulanaraq, dünyanın
müxtəlif ölkələrindən çox sayda nüfuzlu qonağın iş-
tirak etdiyi bu tədbirin beynəlxalq əməkdaşlıq işinə
təhfə verdiyi qeyd olundu.*

*Azərbaycanla İraq arasında əlaqələrin zəngin tari-
xinin olduğunu diqqətə çatdıran dövlətimizin başçısı
hazırda İraqda sabitliyin, əmin-amanlığın təmin edil-
məsini müsbət amil kimi qiymətləndirdi. Azərbaycan
Prezidenti İraqın zəngin tarixə və mədəniyyətə malik
olduğunu vurğulayaraq, ölkələrımız arasında beynəlxalq
təşkilatlar çərçivəsində uğurlu əməkdaşlığa to-
xundu, torpaqlarımız erməni işğalı altında olan dövr-
də İraqın hər zaman ölkəmizin ərazi bütövlüyünə və
suverenliyinə dəstək göstərdiyini qeyd etdi. İraq Pre-
zidentinin həm rəsmi, həm də «Qoşulmama Hərəkə-
ti»nin Zirvə görüşündə iştirak etmək məqsədilə ölkə-
mizə səfərlərini xatırladan dövlətimizin başçısı bu*

yaxınlarda Azərbaycanın iki nazirinin rəhbərliyi ilə nümayəndə heyətlərinin İraqa səfər etdiklərini, İraqın Baş Naziri tərəfindən qəbul olunduqlarını, iqtisadi-ticari əlaqələrin genişləndirilməsi istiqamətində ətraflı müzakirələrin aparıldığını vurğuladı, hökumətlərarası birgə Komissiyanın fəaliyyətinə toxundu.

Prezident İlham Əliyev müdafiə sənayesi, energetika, investisiyalar və digər sahələrdə əməkdaşlıq üçün yaxşı perspektivlərin olduğunu bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Möhsin Əli Əkbər əl-Mandalavinin ölkəmizə səfərinin ikitərəfli münasibətlərimizlə bağlı məsələlərin müzakirəsi üçün yaxşı fürsət yaratdığını qeyd etdi.

Qəbula və göstərilən qonaqpərvərliyə görə dövlətimizin başçısına minnətdarlığını bildirən İraq Parlamentinin Sədri VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda iştirak etməkdən məmnunluqlarını bildirdi.

Azərbaycan ilə Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılması istiqamətində irəliləyişlə bağlı təbriklərini çatdıran İraq Parlamentinin Sədri bu proses çərçivəsində dövlətimizin başçısının göstərdiyi səyləri dəstəklədiklərini və tezliklə sülh müqaviləsinin imzalanmasını arzu etdiklərini söylədi.

O, Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkatı»ndakı uğurlu sədrliyini qeyd edərək, bu Hərəkatın təsisatlanması istiqamətində ölkəmizin verdiyi töhfələri və irəli sürdüyü təşəbbüsləri xüsusi vurğuladı. Möhsin Əli Əkbər əl-Mandalavi iki ölkənin parlamentləri arasındakı əlaqələrə toxunaraq nəzərə çatdırdı ki, İraq Parlamen-

ti Azərbaycanla əlaqələrin bütün sahələrdə inkişaf etdirilməsini dəstəkləyir.

İraqda genişmiqyaslı bərpa-quruculuq işlərinin aparıldığını bildirən Parlamentin Sədri Azərbaycan şirkətlərini bu prosesə töhfə verməyə dəvət etdi. Möhsin Əli Əkbər əl-Mandalavi Prezident İlham Əliyevi tezliklə İraqda görməkdən məmnun olacaqlarını söylədi.

Dövlətimizin başçısı İraqa məmnuniyyətlə səfər edəcəyini bildirdi.

İraq Parlamentinin Sədri COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə də təbriklərini çatdırdı, Bakı şəhərinin memarlığının onları heyran etdiyini dedi.

Xoş sözlərə və təbriklərə görə minnətdarlığını bildirən Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Bakı şəhərinin memarlıq nümunələrindən olan və dünya miqyasında şöhrət qazanmış Heydər Əliyev Mərkəzinin memarı İraq xalqının yetirməsi Zaha Hadiddir.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər barədə də fikir mübadiləsi aparıldı.

**BMT BAŞ KATİBİNİN SÜLHMƏRAMLI
ƏMƏLİYYATLAR DEPARTAMENTİNDƏ
QANUNUN ALİLİYİ VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK
TƏSİSATLARI ÜZRƏ KÖMƏKÇİSİ
ALEKSANDR ZUYEV İLƏ GÖRÜŞ**

1 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 1-də BMT Baş katibinin Sülhməramlı Əməliyyatlar Departamentində qanunun aliliyi və təhlükəsizlik təsisatları üzrə köməkçisi Aleksandr Zuyevi qəbul etmişdir.

Görüşdə global səviyyədə çox aktual mövzuların müzakirəsi və qarşılıqlı fikir mübadiləsinin aparılması baxımından Bakıda keçirilən VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun önəmi vurğulandı.

Bu tədbirdə bir çox ölkədən xeyli sayda nüfuzlu qonağın, eləcə də BMT və digər beynəlxalq təşkilatların, onların müxtəlif qurumlarının nümayəndələrinin iştirak etməsi foruma dünya səviyyəsində marağın göstəricisi kimi qiymətləndirildi.

Azərbaycan ilə BMT, o cümlədən BMT-nin müxtəlif qurumları arasında səmərəli əməkdaşlığın həyata keçirildiyi məmnunluqla qeyd olundu.

Söhbət zamanı COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi və bununla bağlı ölkəmizin BMT ilə sıx əməkdaşlıq etdiyi vurğulandı.

AZƏRBAYCANIN PRAVOSLAV XRİSTİAN İCMASINA

Hörmətli həmvətənlər!

Müqəddəs Pasxa bayramı münasibətilə Azərbaycanın bütün xristian icmasını ürəkdən təbrik edir, ən səmimi arzu və diləklərimi yetirirəm.

Qədim dövlətçilik tarixinə malik olan Azərbaycanda ayrı-ayrı xalqların və etiqadların mənsubları yüz illərdir ki, sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşayır, heç bir ayrı-seçkiliyə məruz qalmadan dil və mədəniyyətini, etnik-mədəni özünəməxsusluğunu qoruyub saxlayırlar. Xalqımıza xas zəngin tolerantlıq ənənələrinin, multikultural dəyərlərin təbliği və təşviqi ölkəmizdə həyata keçirilən dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir.

Bu gün Azərbaycan Respublikası müxtəlif dinlər və etiqadlar arasında qarşılıqlı hörmət və etimad mühitinin, demokratik birgəyaşayış prinsiplərinin mövcud olduğu unikal bir məkandır və dünyada sivilizasiyalararası münasibətlərin inkişafına mühüm töhfələr verir.

Cəmiyyətimizdə dilindən, dinindən, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, hər kəsin mədəni özünüifadəsi üçün bərabər imkanlar yaradılmışdır. Təqdirəlayiq haldır ki, ölkəmizin bütün etnik və dini azlıqları, o cümlədən xristian vətəndaşlarımız ictimai-siyasi həyatın bütün sahələrində yaxından iştirak edir, Azər-

baycanın tərəqqisi və çiçəklənməsi naminə vətəndaşlıq borcunu layiqincə yerinə yetirirlər.

Əziz həmvətənlər!

Dirçəlişin, yeniliyin, mərhəmət və xeyirxahlıq duyğularının rəmzi olan Pasxa bayramı münasibətilə bir daha hər birinizə cansağlığı, xoşbəxtlik, ailələrinizə firavanlıq arzulayıram.

Bayramınız mübarək olsun!

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 2 may 2024-cü il

**BMT BAŞ KATİBİNİN İQLİM
FƏALİYYƏTİ VƏ ƏDALƏTLİ KEÇİD
ÜZRƏ XÜSUSİ MÜŞAVİRİ
SELVİN ÇARLZ HART İLƏ GÖRÜŞ**

2 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 2-də BMT Baş katibinin iqlim fəaliyyəti və ədalətli keçid üzrə xüsusi müşaviri Selvin Çarlz Hartı qəbul etmişdir.

Selvin Çarlz Hart BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreşin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Antonio Quterreşə çatdırmağı xahiş etdi.

Qonaq BMT Baş katibinin Azərbaycanda keçiriləcək COP29 tədbirində iştirak etmək niyyətində olduğunu bildirdi.

Azərbaycan Prezidenti BMT Baş katibini COP29-da görməkdən məmnun olacağını dedi.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, COP29-a hazırlıq məqsədilə bütün lazımı və zəruri işlər plana uyğun davam etdirilir. Azərbaycan beynəlxalq ictimaiyyətlə və təsisatlarla COP29-un substantiv məsələləri üzrə danışıqlar və məsləhətləşmələr aparır.

Prezident İlham Əliyev bildirdi ki, Azərbaycanın məqsədi dünya ölkələri arasında iqlim dəyişmələri

mövzusunda həmrəyliyin və birgə fəaliyyətin gücləndirilməsidir. Bütün dünya ölkələri, o cümlədən Azərbaycan iqlim dəyişmələrinin mənfi təsirlərinə və fəsadlarına məruz qalıb. Belə ki, artıq son 7 ildə Azərbaycanda quraqlıq müşahidə olunub, yağıntının miqdarı əhəmiyyətli dərəcədə azalıb. Bu il yağıntının miqdarının artması prosesi baş versə də, bütövlükdə Azərbaycan bundan əziyyət çəkir.

Azərbaycan Prezidenti vurğuladı ki, Xəzər dənizinin suyunun çəkilməsi prosesi müşahidə olunur və bu da ciddi narahatlıq doğuran məqamdır.

Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, Azərbaycan müsbət nümunəsi və «yaşıl gündəliyi» ilə iqlim dəyişmələri proseslərinə və iqlim fəaliyyətinə öz töhfəsini verir. Belə ki, neft və qaz ixrac edən Azərbaycan bu sahədə əldə olunmuş gəlirləri ölkənin inkişafına sərf etməklə uğurlu inkişaf modeli nümayiş etdirir. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycanda «yaşıl keçid» qarşıya hədəf kimi qoyulub və ölkəmizdə beynəlxalq tərəfdaşların da iştirakı ilə ciddi «yaşıl enerji» ixrac potensialı yaradılır.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, bu günlərdə Azərbaycan, Özbəkistan və Qazaxıstanın Energetika və İqtisadiyyat nazirliklərinin birgə iştirakı ilə Mərkəzi Asiyanın bərpa olunan enerji resurslarının Xəzər dibi ilə Azərbaycana ötürülməsi və buradan da Avropaya ixrac edilməsi barədə yeni layihənin əsası qoyulub.

Qonaq vurğuladı ki, COP29 prosesində Azərbaycana zəruri dəstək vermək üçün BMT ailəsi Baş katib tərəfindən səfərbər edilib və xüsusi İşçi qrup yara-

dılıb. Bu yaxınlarda BMT-nin İnkişaf Proqramının (UNDP) nümayəndə heyətinin Azərbaycanca səfər edəcəyini deyən Selvin Çarlz Hart ölkəmizin təbii resurslardan əldə etdiyi gəlirləri effektiv şəkildə idarə etməsinin və sosial-iqtisadi inkişafa sərf etməsinin uğurlu nümunə olduğunu vurğuladı. O qeyd etdi ki, Azərbaycan eyni zamanda, bu sahədə əldə etdiyi gəlirləri «yaşıl enerji» gündəliyinə də sərf edərək, çox mühüm nümunə yaradır. Qonaq bu prosesdə BMT-nin Azərbaycana dəstəyini bir daha ifadə etdi.

**RUSİYA FEDERASIYASI FEDERASIYA
ŞURASININ SƏDR MÜAVİNİ
KONSTANTİN KOSAÇOV VƏ DÖVLƏT
DUMASININ MDB İŞLƏRİ, AVRASIYA
İQTİSADİYYATI VƏ HƏMVƏTƏNLƏRLƏ
ƏLAQƏLƏR KOMİTƏSİNİN SƏDRİ
LEONİD KALAŞNİKOV İLƏ GÖRÜŞ**

2 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 2-də Rusiya Federasiyası Federasiya Şurasının Sədr müavini Konstantin Kosaçovu və Dövlət Dumasının MDB işləri, Avrasiya iqtisadiyyatı və həmvətənlərlə əlaqələr komitəsinin sədri Leonid Kalaşnikovu qəbul etmişdir.

Konstantin Kosaçov Rusiya Federasiyası Federal Məclisi Federasiya Şurasının Sədri Valentina Matviyenko-nun və Rusiya Federasiyası Federal Məclisinin Dövlət Dumasının Sədri Vyacheslav Volodinin salamlarını dövlətimizin başçısına və xanımı Mehriban Əliyevaya çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Valentina Matviyenko və Vyacheslav Volodinə çatdırmağı xahiş etdi.

VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialog Forumunun yüksək səviyyədə təşkil olunması ilə bağlı dövlətimizin başçısına təbriklərini çatdıran Konstan-

tin Kosaçov bu tədbirə böyük beynəlxalq marağın olduğunu vurğuladı. Qonaq forumda Azərbaycan Prezidentinin dərin məzmunlu çıxışının önəmini qeyd etdi və bildirdi ki, dövlətimizin başçısının çıxışında Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa olunması, «Qoşulmama Hərəkəti»nin fəaliyyəti, neokolonializm və digər mövzular barədə fikirləri müasir şəraitdə böyük aktualıq kəsb edir. Konstantin Kosaçov vurğuladı ki, Azərbaycanın beynəlxalq səviyyədə çox layiqli yer tutması sevinc doğurur və bu da öz növbəsində, Azərbaycan–Rusiya ikitərəfli münasibətlərində vacib amillərdən birinə çevrilir. O, Prezident İlham Əliyevin bu yaxınlarda Moskvaya səfərinin çox uğurlu keçdiyini qeyd etdi. Konstantin Kosaçov Azərbaycanın iqtisadi, sosial və digər sahələrdə böyük uğurlar qazandığını deyərək, Bakıya hər dəfə gələrkən paytaxtımızda gedən böyük inkişaf proseslərinin şahidi olduqlarını bildirdi.

Dövlətimizin başçısı beynəlxalq dialoq sahəsində mühüm platformalardan birinə çevrilən VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunda Rusiyanın yüksək səviyyəli nümayəndə heyəti ilə təmsil olunmasından məmnunluğunu ifadə etdi.

Prezident İlham Əliyev bu yaxınlarda Moskvaya səfərinə toxunaraq, həmin səfərin çox səmərəli olduğunu və müttəfiqlik münasibətlərimizin strateji xarakterini bir daha nümayiş etdirdiyini vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Rusiya Prezidenti Vladimir Putin ilə birlikdə Baykal-Amur Magistralının 50 illik yubileyi münasibətilə Moskvada dəmir yolu sahəsinin veteranları və işçiləri ilə birgə görüşünü xüsusi

vurğuladı. Görüşdə hələ sovet dövründə bu layihənin əleyhinə çıxış edən bəzi qüvvələrin olmasına, çoxsaylı texniki, bürokratik və təbii maneələrə baxmayaraq, ulu öndər Heydər Əliyevin SSRİ rəhbərliyində çalışdığı zaman Baykal-Amur Magistralının həyata keçirilməsində müstəsna xidmətlərinin qeyd edildiyini məmnunluq hissi ilə bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanla Rusiyanın iki qonşu dövlət kimi bir-birinə qarşılıqlı dəstək, hörmət, ikitərəfli və çoxtərəfli məsələlərin həlli ilə bağlı maksimal qarşılıqlı fəaliyyət göstərdiklərini vurğuladı. Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, Rusiya təhlükəsizliyin təmin olunması məsələsində tək-cə regionda deyil, daha geniş məkanda mühüm rol oynayır. Prezident İlham Əliyev ikitərəfli münasibətlərimizin daim yüksələn xətlə inkişaf etdiyini deyərək, bunu Cənubi Qafqazda, daha da geniş coğrafiyada regional inkişafın mühüm amili kimi dəyərləndirdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkatı»na 4 illik rəhbərliyi zamanı, eləcə də hazırda bu təsisatın «sədrlik üçlüyünə» daxil olduğu dövrdə bir çox mühüm təşəbbüslərlə çıxış etdiyini bildirərək, vacib məsələlərlə, o cümlədən neokolonializmlə bağlı böyük səylər göstərdiyini vurğuladı. Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın həm ölkəmizdə, həm də ölkəmizdən kənarında bu mövzu ilə əlaqədar tədbirlər keçirdiyini bildirərək, bundan sonra da neokolonizatorların keçmişdə və müasir dövrdə törətdiyi cinayətlərin, onların digər ölkələrə və xalqlara qarşı həyata keçirdikləri ikili standartlarının aşkarlanması istiqamətində səylərini davam etdirəcəyini söylədi.

Görüşdə iki ölkənin qanunvericilik orqanları arasında əməkdaşlığın hərtərəfli inkişafından məmnunluq ifadə olundu. Ötən il ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illiyi ilə əlaqədar Rusiya Dövlət Dumasının inzibati binasında Dumanın Sədri Vyacheslav Volodin in iştirakı ilə sərginin təşkilinin əhəmiyyəti qeyd edildi.

Son dövrlərdə Azərbaycan ilə Rusiya arasında turizm sahəsində əməkdaşlığın inkişafından və Rusiyadan Azərbaycana gələn turistlərin sayının artmasından məmnunluq ifadə olundu, iki ölkənin şəhərləri arasında uçuşların sayının artması müsbət amil kimi qiymətləndirildi. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, COVID-dən öncəki turizm sayının və göstəricilərinin bərpa olunması artıq realdır.

Söhbət zamanı Azərbaycan ilə Rusiya arasında humanitar sahədə əməkdaşlığa toxunuldu, bu xüsusdə ölkəmizdə rus dilinə göstərilən qayğı və məktəblərdə rus dilinin tədrisi vurğulandı.

Görüşdə Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizinin inkişaf perspektivləri ilə bağlı da fikir mübadiləsi aparıldı.

**POLŞA RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ZATİ-ALİLƏRİ
CƏNAB ANDJEY DUDAYA**

Hörmətli cənab Prezident!

3 May – Konstitusiya Günü münasibətilə Sizə və Sizin simanızda bütün xalqınıza öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ən səmimi təbriklərimi və xoş arzularımı çatdırıram.

Azərbaycan ilə Polşa arasında dostluq və qarşılıqlı hörmət ənənələrinə əsaslanan əlaqələrin hazırkı səviyyəsi məmnunluq doğurur. İqtisadiyyat, nəqliyyat, mədəniyyət və digər sahələrdə dinamik inkişaf edən əməkdaşlığımız ölkələrimizin və xalqlarımızın mənafələrinə xidmət edir.

Avropa İttifaqı üzv dövləti və «Şərq Tərəfdaşlığı» Proqramının təşəbbüskarı kimi, Polşanın bütün Cənubi Qafqazı əhatə edən, regional əməkdaşlığı təşviq edən, Avropa İttifaqının siyasətinin formalaşmasına xidmət edən mövqeyini yüksək qiymətləndiririk.

Əminəm ki, Azərbaycan–Polşa əlaqələrinin mövcud potensialının reallaşdırılması, əməkdaşlığımızın əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və yeni məzmunla zənginləşdirilməsi naminə birgə səylərimizi bundan sonra da ardıcıl şəkildə davam etdirəcəyik.

Bu bayram günündə Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik, işlərinizdə müvəffəqiyyətlər, dost Polşa xalqına daim əmin-amanlıq və rifah arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 3 may 2024-cü il

**SƏUDIYYƏ ƏRƏBİSTANI KRALLIĞININ
ENERGETİKA NAZİRİ ŞAHZADƏ
ƏBDÜLƏZİZ BİN SALMAN AL SƏUD
İLƏ GÖRÜŞ**

3 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 3-də Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının Energetika naziri şahzadə Əbdüləziz bin Salman Al Səudu qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycan ilə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı arasında dostluq münasibətlərinin müxtəlif istiqamətlərdə, o cümlədən enerji sahəsində uğurla inkişaf etdiyi bildirildi.

Söhbət zamanı ölkələrimizin OPEC+ çərçivəsində əməkdaşlığının önəmi vurğulandı.

Azərbaycan ilə Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının aparıcı «ACWA Power» şirkəti arasında ölkəmizdə bərpa olunan enerji sahəsində uğurlu əməkdaşlığın həyata keçirildiyi qeyd edildi və bu sahədə yaxşı potensialın olduğu bildirildi.

Görüşdə COP29-un Azərbaycanda keçirilməsinin əhəmiyyətinə toxunuldu.

**RUSİYA FEDERASIYASI HƏŞTƏRXAN
VİLAYƏTİNİN QUBERNATORU
İQOR BABUŞKİN İLƏ GÖRÜŞ**

6 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 6-da Rusiya Federasiyası Həştərxan vilayətinin qubernatoru İqor Babuşkini qəbul etmişdir.

Görüşdə Azərbaycan ilə Rusiya Federasiyası arasında dostluq münasibətlərinin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi bildirilərək, ölkəmizin Rusiyanın ayrı-ayrı regionları, o cümlədən Həştərxan vilayəti ilə həyata keçirdiyi əməkdaşlığın bu işə öz töhfəsini verdiyi vurğulandı.

Azərbaycan Prezidentinin bu yaxınlarda Rusiyaya uğurlu səfəri qeyd olunaraq, bu səfərin əlaqələrimizin daha da möhkəmlənməsini nümayiş etdirdiyi bildirildi. Dövlətimizin başçısı bu səfər çərçivəsində Rusiya Prezidenti ilə birlikdə Baykal-Amur Magistralının 50 illik yubileyi münasibətilə Moskvada dəmir yolu sahəsinin veteranları və işçiləri ilə birgə görüşündə tədbir iştirakçılarının ulu öndərin bu layihənin reallaşmasındakı xidmətlərini böyük hörmətlə yad etmələrindən məmnunluğunu bildirərək vurğuladı ki, bu, münasibətlərimizin səmimiyyətini nümayiş etdirir və qürur hissi doğurur.

Həştərxan vilayətinin qubernatoru ilk növbədə, İlham Əliyevi Prezident seçkilərində inamlı qələbə

münasibətilə təbrik edərək, bunu Azərbaycan xalqının dövlətimizin başçısına sonsuz etimadı kimi dəyərləndirdi.

Prezident İlham Əliyev təbriklərə və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirdi.

İqor Babuşkin ötən il ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə Həştərxanda geniş miqyasda bir sıra təntənəli tədbirlərin keçirildiyini deyərək, bununla bağlı hazırlanmış xatirə fotoalbomunu dövlətimizin başçısına təqdim etdi.

Prezident İlham Əliyev Həştərxanda ümummilli liderin xatirəsinə göstərilən yüksək etimada görə minnətdarlığını bildirərək, bunu ölkəmiz və xalqlarımız arasında dostluğun nümunəsi olduğunu qeyd etdi.

Həştərxan vilayətinin qubernatoru Xəzəryanı ölkələri əhatə edən və dostluq rəmzi olan «Xəzər – dostluq dənizi» devizi altında həyata keçirdikləri motoyürüşə Azərbaycan hökumətinin dəstəyinə görə minnətdarlığını ifadə etdi.

Söhbət zamanı Heydər Əliyev Fondunun Həştərxanda reallaşdırdığı layihələrin önəminə toxunuldu.

Görüşdə əməkdaşlığın perspektivləri ilə bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

**SLOVAKİYA RESPUBLİKASININ
BAŞ NAZİRİ ROBERT FİTSO
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ**

7 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin mayın 7-də ölkəmizdə rəsmi səfərdə olan Slovakiya Respublikasının Baş Naziri Robert Fitso ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

Prezident İlham Əliyev Baş Nazir Robert Fitsonu qarşıladı.

Sonra birgə foto çəkdirildi.

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

7 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin mayın 7-də Slovakiya Respublikasının Baş Naziri Robert Fitso ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

İ l h a m Ə l i y e v: Hörmətli cənab Baş Nazir!

Hörmətli qonaqlar!

Sizi Azərbaycanda səmimiyyətlə salamlayıram. Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Bu Sizin birinci səfərinizdir, əminəm ki, səfər çox uğurlu keçəcək.

Biz təkbətək görüşdə bir çox önəmli məsələləri müzakirə etdik. Slovakiya–Azərbaycan əlaqələrinin perspektivləri haqqında fikir mübadiləsi apardıq və biz bir fikirdə həmrəyik ki, bu əlaqələrin çox gözəl gələcəyi var. Həm siyasi, həm iqtisadi, enerji, sənaye istehsalı sahələrində əməkdaşlığın perspektivləri çox müsbətdir.

Hesab edirəm ki, Sizin səfəriniz əlaqələrimizin yeni səhifəsini açacaq. Çünki bu gün müzakirə edilən məsələlərin əhatə dairəsi o qədər genişdir ki, bu məsələlərin həlli bizim münasibətlərimizi çox yüksək səviyyəyə qaldıracaqdır.

Bu gün biz strateji tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyannamə imzalayacağıq. Bu da çox ciddi siyasi sə-

nəddir, faktiki olaraq, münasibətlərimizi ən yüksək səviyyəyə qaldıran sənəddir. Sənədin özü və məzmunu təbii ki, bizim niyyətimizi göstərir, bir-birimizə olan hörməti, qarşılıqlı dəstəyi göstərir.

İndi biz nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə müzakirələrimizi davam etdirəcəyik. Əminəm ki, əldə ediləcək razılaşmalar vaxtlı-vaxtında icra olunacaq və beləliklə, bizim əməkdaşlığımız daha sürətlə inkişaf edəcək. Bir daha xoş gəlmisiniz!

Robert Fitso: Hörmətli Prezident!

Hörmətli qonaqlar və dostlar!

Bizi qəbul etdiyiniz üçün və ölkənizə xas ənənəvi qonaqpərvərliyinizə görə Slovakiya nümayəndə heyəti adından Sizə minnətdarlığımı bildirirəm.

Hörmətli cənab Prezident, bu yaxşı haldır ki, biz artıq konkret layihələr barədə danışımağa hazırıq və bu mövzuları müzakirə edirik.

Hörmətli cənab Prezident, çox təfərrüata varmadan deyə bilərəm ki, bizi birləşdirən məfhumlar, birgə məqamlar çoxdur. Avropa İttifaqına üzv ölkə olmağımıza baxmayaraq, bizi birləşdirən pragmatik yanaşmadır. Bizi birləşdirən suveren xarici siyasətdir. O siyasət ki, Siz də həyata keçirirsiniz və biz də buna çalışırıq. Eyni zamanda, bizi o fakt da birləşdirir ki, biz dünyaya hər dörd istiqamətdə baxırıq, yalnız Qərb və ya hər hansı bir istiqamətdə köklənmirik. Biz beynəlxalq hüquqa hörmətlə yanaşırıq. Əlbəttə, başqalarının işlərinə müdaxilə olunmaması, ərazi bütövlüyünün aliliyi bizim üçün ən başlıca amillərdir.

Sizi yenidən Prezident seçilməyiniz münasibətilə təbrik edirəm. Bu Sizin 5-ci prezidentliyinizdir. Bu

çox mühüm bir nailiyyət və uğurdur. Sizi ölkənizdə aydın görünən tərəqqi münasibətilə təbrik edirəm. Ərazi bütövlüyünün bərpası məsələsinə gəldikdə isə Siz dünyanın digər bölgələri üçün nümunəsiniz. Məncə bu, ən yüksək səviyyədə qiymətləndirilməlidir.

Cənab Prezident! Sizi Slovakiyada görməyimizə çox şad olardıq. Siz sadəcə, tarixi seçin və özünüzlə ən böyük nümayəndə heyəti gətirin, işgüzar dairələri cəlb edin. İnanıram ki, müzakirə etməyə mövzularımız çox olacaq. Çünki bir az bundan öncə müzakirə etdiyimiz məsələlər onu nümayiş etdirir ki, perspektivlər çox böyükdür.

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

7 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Slovakiya Respublikasının Baş Naziri Robert Fitsonun iştirakı ilə mayın 7-də Azərbaycan–Slovakiya sənədlərinin imzalanması mərasimi olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Slovakiya Respublikasının Baş Naziri Robert Fitso «Azərbaycan Respublikası ilə Slovakiya Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın yaradılması haqqında Birgə Bəyannamə»ni imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Sənayesi naziri Vüqar Mustafayev və Slovakiya Respublikası Baş Nazirinin müavini, Müdafiə naziri Robert Kalinak «Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Sənayesi Nazirliyi ilə Slovakiya Respublikasının Müdafiə Nazirliyi arasında hərbi-texniki əməkdaşlıq sahəsində Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Müdafiə naziri Zakir Həsənov və Slovakiya Respublikası Baş Nazirinin müavini, Müdafiə naziri Robert Kalinak «Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi ilə Slovakiya Respublikasının Müdafiə Nazirliyi arasında müdafiə sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş»i imzaladılar.

**SLOVAKİYA RESPUBLİKASININ
BAŞ NAZİRİ ROBERT FİTZO İLƏ
BİRGƏ MƏTBUATA BƏYANATLARLA
ÇIXIŞLAR**

7 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Slovakiya Respublikasının Baş Naziri Robert Fitso mayın 7-də mətbuata bəyanatlarla çıxış etmişlər.

**Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin
bəyanatı**

Hörmətli cənab Baş Nazir!

Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar!

Bu gün Slovakiya – Azərbaycan əlaqələrinin tarixində çox əlamətdar bir gündür. Hörmətli cənab Baş Nazir Azərbaycana səfər edir və səfər çərçivəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyannamə imzalanmışdır. Bu çox ciddi siyasi sənəddir və bizim əlaqələrimizi ən yüksək səviyyəyə qaldıran sənəddir. Strateji tərəfdaşlıq Bəyannaməsində əks olunan maddələr bizim niyyətimizi əks etdirir, eyni zamanda, gələcək əməkdaşlığın perspektivlərini də müəyyən edir.

Hesab edirəm ki, bu gün Slovakiya–Azərbaycan əlaqələrində yeni səhifə açılır və ümid edirəm, bizim müştərək yolumuz çox uğurlu olacaq.

Biz bu gün cənab Baş Nazirlə həm təkbətək görüş əsnasında, həm nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə keçirilmiş danışıqlarda bir çox məsələləri müzakirə etdik. Siyasi əlaqələrimizin yüksək səviyyədə olduğunu bir daha təsdiqlədik. Bir çox sahələr üzrə aparılacaq işlərə də öz münasibətimizi bildirdik.

Bildiyiniz kimi, bu gün imzalanmış sənədlər arasında müdafiə və müdafiə sənayesi sahələrinə aid sənədlər vardır. Bu iki istiqamət üzrə geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır və müdafiə sənayesi sahəsində birgə istehsal sahələrinin yaradılması haqqında artıq konkret danışıqlara da start verilmişdir.

Təbii ki, bu gün energetika sektorundakı əməkdaşlıq çox geniş müzakirə edildi. Azərbaycan hazırda 8 ölkəyə öz təbii qazını ixrac edir və ümidvaram ki, 9-cu ölkə Slovakiya olacaqdır. Keçən ilin aprel ayında «Həmrəylik halqası» adlanan sənəd imzalanmışdır və beləliklə, Azərbaycan qazını Slovakiya bazarına da nəql etmək üçün yaxşı imkanlar yaradılmışdır.

Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında qaz və enerji sahəsində imzalanmış strateji tərəfdaşlıq Bəyannaməsi icra edilir. Azərbaycan öz təbii qazını Avropa məkanına etibarlı yollarla nəql edir. Avropaya təchizat 2021-ci ildəki 8 milyard kubmetrdən bu il 12 milyard kubmetrə qədər qalxacaq. Bu da Azərbaycanın ümumi qaz ixracınının 50 faizini təşkil edir. Bizim planlarımızda 2027-ci ilin sonuna qədər təkcə Avropa İttifaqı məkanına 20 milyard kubmetr qazın nəql edilməsi məsələsi dayanmışdır və hesab edirəm ki, biz buna nail olacağıq.

Azərbaycanda qaz hasilatı artır, yeni yataqlar kəşf olunur və o yataqlarda istismar başlanmışdır. Bizim genişmiqyaslı «yaşıl gündəliyimiz» də icra edilir. Bir çox bərpa olunan külək və Günəş enerjisi stansiyalarının inşa olunması bizə qaza qənaət etmək imkanı yaradacaq və təbii ki, bu qazın əsas istiqaməti, əsas ünvanı Avropa olacaqdır.

Bu gün eyni zamanda, ticarət dövriyyəsinin artırılması istiqamətində aparılacaq işlərə də diqqət yetirildi. Bildiyiniz kimi, bu gün Slovakiya–Azərbaycan biznes-forumu keçirildi, onlarla slovakiyalı iş adamı Azərbaycanda səfərdədir. Bir çox sərmayə layihələri müzakirə edilir. Bu gün bu məsələlər də müzakirə edildi və hər iki tərəfdən buna, necə deyərlər, yaşıl işıq yandırıldı.

Əməkdaşlığımızın bir əlamətdar istiqaməti də azad edilmiş torpaqlarda Slovakiya şirkətinin fəaliyyətidir. Ağdamın Qərvənd kəndinin yenidən qurulması Slovakiya şirkəti tərəfindən icra ediləcək. Bu da təbii ki, həm böyük rəmzi məna daşıyır, çünki əlaqələrimizin səmimiliyinin dərəcəsini göstərir. Eyni zamanda, işğaldan azad edilmiş torpaqlarda ən müasir standartlara cavab verən «ağıllı şəhər», «ağıllı kənd» konsepsiyası əsasında slovakiyalı mütəxəssislər tərəfindən görüləcək işlər oraya qayıdacaq insanları sevindirəcək.

Bir sözlə, bu gün müzakirə edilmiş gündəlik kifayət qədər geniş idi. Bu, cənab Baş Nazirlə mənim birinci şəxsi tanışlığımdır, eyni zamanda, biz bir çox beynəlxalq məsələlərlə əlaqədar fikir mübadiləsi apardıq və burada da fikir ayrılığı yoxdur. Slova-

kiya və Azərbaycan bu gün suverenlik və ləyaqət əsasında qurulmuş siyasətlə idarə olunur. Mən cənab Baş Naziri yenidən Baş Nazir vəzifəsinə seçilməsi münasibətilə təbrik etdim və bildirdim ki, bu onun fəaliyyətinə Slovakiya xalqı tərəfindən verilmiş böyük qiymətdir. Cənab Fitso birinci dəfə deyil ki, Baş Nazir seçilib. Onun yenidən seçilməsi Slovakiya xalqının müstəqilliyə, suverenliyə, milli ləyaqətə göstərdiyi münasibətin, hörmətin əlamətidir və bu seçim Slovakiya xalqının dostları kim, bizi də həddindən artıq sevindirir. Deyə bilərəm ki, cənab Fitso Baş Nazir vəzifəsində yenidən fəaliyyətə başlamasından dərhal sonra konkret addımlar da atılmışdır, yüksəkvəzifəli şəxslər Slovakiyadan Azərbaycana və Azərbaycandan Slovakiyaya səfərlər etmişlər və bu gün biz hörmətli qonağımızı qəbul edirik.

Bir daha, hörmətli cənab Baş Nazir, xoş gəlmisiniz! Öminəm ki, səfəriniz xoş keçəcək və əməkdaşlığımız üçün yeni imkanlar açacaqdır.

Slovakiyanın Baş Naziri Robert Fitsonun bəyanatı

Cənab Prezident!

Xanımlar və cənablar!

Bizə göstərilən qonaqpərvərliyə görə Slovakiya nümayəndə heyəti adından Sizə təşəkkür edirəm. Sizin ölkəniz qonaqpərvərliyi ilə məşhurdur.

Cənab Prezident, ümid edirəm, Sizin də münasib bildiyiniz bir vaxtda nümayəndə heyətinizlə Slovakiyaya səfər edəcəksiniz ki, biz bu gün başladığımız

konstruktiv və faydalı müzakirələrimizi davam etdirək. Hesab edirəm ki, bu günün nəticələri gözlədiyimdən də artıq oldu.

Cənab Prezident, Siz 5-ci dəfə Prezident seçilmisiniz. Bu həqiqətən, onun göstəricisidir ki, Siz bu ölkə üçün çox önəmli bir şəxsiyyətsiniz və Sizi yenidən seçilməyiniz münasibətilə təbrik edirəm. Sizə açıq şəkildə deyə bilərəm ki, təkbətək görüşümüzdə müzakirələrimiz ölkəniz və Sizin haqqınızda düşündüyümün təsdiqi oldu. Siz suveren xarici siyasətin tərəfdarısınız. Siz beynəlxalq hüququ müdafiə edən pragmatik şəxsiyyətsiniz və xarici siyasətiniz təkcə bir istiqamətdə köklənməyib. Siz ərazi bütövlüyünün nə dərəcədə vacib olduğunu çox gözəl bilirsiniz. Bununla yanaşı, Avropa İttifaqının üzvü olan ölkənin nümayəndəsi kimi deyə bilərəm ki, Avropa İttifaqı ara-sıra digərlərinə təlimat verməyi xoşlayır. Mən isə siyasi təcrübəmdə heç vaxt heç bir ölkənin daxili işlərinə qarışmamağa üstünlük verirəm.

Cənab Prezident, bəzi beynəlxalq təsisatlarda kiçik ölkələrə qarşı ayrı-seçkilik, ədalətsizlik və qeyri-obyektivlik məni məyus edir. Çünki əhali sayına baxdıqda biz kiçik ölkə hesab edirik. Sizi çox diqqətlə dinləyirdim və bunu dünən məni hava limanında qarşılayan nümayəndə heyətinə də bildirdim. Biz Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında körpü olmağa hazırıq və Azərbaycandakı obyektiv vəziyyəti Avropa İttifaqında təqdim etmək istəyirik. Biz haqq-ədalət uğrunda mübarizə aparmalıyıq.

Slovakiya 2020–2023-cü illərdə Avropa İttifaqı tərəfindən nə dərəcədə biganə yanaşmanın nümunəsi-

dir. O vaxt ölkənin cinayət məəcəlləsindən müxalifətlə mübarizə üçün istifadə edilirdi. O zaman biz müxalifətdə idik, bu gün isə həmin dövrdə – 2020–2023-cü illərdə baş verənlərə görə parlamentimizdə çox mühüm qanunlar qəbul etdik. Ancaq Avropa İttifaqının diqqəti də məhz bunun üçün bizim üzərimizdədir. Yəni bizim bu təsisatlarla bağlı belə bir təcrübəmiz var. Mən buradan bizim Xarici İşlər Nazirliyinə və parlamentimizə deyə bilərəm ki, Azərbaycandakı vəziyyəti maksimum şəkildə obyektiv işıqlandırmalıyıq.

Cənab Prezident, biz böyük tərəqqiyə nail olmuşuq. Ticarət dövriyyəyimiz olduqca aşağıdır, ancaq burada hər hansı maneə yoxdur, bizim heç bir sahədə fikir ayrılığımız yoxdur.

Mən cənab Prezidentin Ukrayna ilə bağlı mövqeyini eşidəndə sanki Slovakiya hökumətinin mövqeyinin səsləndirildiyini düşündüm. Biz global səviyyədə baş verənlər haqqında danışdıq, Ukraynada münaqişə bitəndən sonra işlər necə olacaq, Çinin dünyadakı rolu. Yəni bizim çox oxşar mövqemiz vardır. Təəssüf ki, ticarət dövriyyəyimiz 70 milyon avrodan bir az çoxdur və burada üstünlük bizim tərəfimizdədir, çünki biz Azərbaycana avtomobillər ixrac edirik. Slovakiyada bu sahədə çoxsaylı müəssisələr vardır. Biz əməkdaşlığımızı genişləndirməliyik. Əgər güclü Prezident və siyasi baxımdan güclü Baş Nazir varsa, biz bir neçə layihəni öz üzərimizə götürüb onu uğurla həyata keçirə bilərik.

Cənab Prezident, bu əməkdaşlığa, xüsusilə hərbi sahədə əməkdaşlığa böyük önəm verirəm, bunu yüksək qiymətləndirirəm. Azərbaycanda birgə istehsal sahələ-

rinin yaradılması fikri hər kəs üçün cəlbədicə olmalıdır. Biz bunun müəyyən detallarını artıq müzakirə etdik və bizim Baş Nazirin müavini, Müdafiə naziri cənab Kalinak bu sahədə də çox böyük fəallıq göstərir. O da əlindən gələni edəcək ki, bu layihələr uğurlu olsun. Söhbət Slovakiyanın xaricindəki istehsal sahələrindən gedir.

Cənab Prezident, Qarabağdakı təşəbbüsümüzü dəstəklədiyinizə görə Sizə təşəkkür edirəm. Bu, «Ağlı kənd» layihəsidir. Bu çox maraqlı bir layihədir. Mən imkan düşən kimi böyük məmnuniyyətlə oraya səfər etmək istərdim və ümid edirəm ki, Siz də tez bir zamanda bizə – Slovakiyaya səfər edəcəksiniz. Orada biz bu irəliləyişlə bağlı müzakirələr apara bilərik. Eyni zamanda, biz kiçik hava limanının inşası və enerji sahəsində əməkdaşlıqla da maraqlanırıq.

Əlbəttə, Ukraynada baş verən müharibə səbəbindən Slovakiyanın nəqliyyat infrastrukturunun istifadəsi mürəkkəbləşib. Azərbaycan qazının Rusiya–Ukrayna sərhədindəki məntəqə vasitəsilə Ukrayna ərazisindən idxal edilməsi layihəsi vardır. Söhbət 20 milyard kubmetrlik həcmdən gedirsə, bu hamı üçün maraqlı olmalıdır. Hesab etmirəm ki, Azərbaycan xeyriyyəçiliklə məşğuldur. Biz sadəcə olaraq, ədalətli qiymətlərə ümid edirik və sizin maraqlarınıza hörmətlə yanaşırıq.

Cənab Prezident, əminəm ki, biz Avropa səviyyəsində də müsbət ab-hava yaradacağıq. Bilirsiniz ki, Avropada hamı spekulyasiyanı xoşlayır, ən pis niyyət görməyə çalışır. Biz təkcə Azərbaycandan qaz almaq istəmirik, biz qazı Ukrayna ərazisindən Slova-

kiyaya idxal etmək istəyirik və bu məsələdə Sizin konstruktiv yanaşmanızı çox yüksək qiymətləndiririk.

Ukraynanın Baş Nazirinin dediyi kimi, Azərbaycan qazı olduğu yerdə Rusiya ilə Ukrayna arasında müəyyən razılığa gəlmək olar. Bu hər kəs üçün faydalı olar, həm Slovakiya üçün, həm Sizin üçün, həm də Ukrayna üçün. Çünki onlar bunun tranzitini həyata keçirəcək. Bu, nümunəvi bir layihə ola bilər və cənab Prezident, bununla bağlı verdiyiniz məlumata görə Sizə təşəkkür edirəm.

Cənab Prezident, şəxsən Sizə uğurlar arzulamaq istəyirəm, Sizin ölkənizə və xalqınıza ən xoş arzularımı çatdırıram.

Siz suveren bir ölkəsiniz və suverenliyə gəldikdə nümunəvi ölkəsiniz. Suveren mövqe və fikirlərə gəldikdə, mən hər zaman belə ölkələri yüksək qiymətləndirmişəm. Siz ədalətsizliyə sinə gərrirsiniz. Eyni yanaşmanı mən Slovakiyada tətbiq etməyə çalışacağam ki, Slovakiya da suveren xarici siyasət apara bilsin. Bizim kimi suveren ölkələr bir araya gəldikdə nəticələr çox gözəl ola bilər.

Cənab Prezident, Sizə, Azərbaycana və Azərbaycan xalqına ən xoş hisslərimi çatdırıram və işlərinizdə uğurlar arzu edirəm. Slovakiya–Azərbaycan əməkdaşlığına Sizin çox böyük şəxsi töhfənizə görə təşəkkürümü bildirirəm.

RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK

7 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin adından mayın 7-də Slovakiya Respublikasının Baş Naziri Robert Fitsonun şərəfinə rəsmi nahar verilmişdir.

Hər iki ölkənin rəhbəri naharda iştirak etdilər.

BOLQARISTAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ RUMEN RADEVİN RƏSMİ QARŞILANMA MƏRASİMİ

8 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasına rəsmi səfərə gəlmiş Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radevin mayın 8-də rəsmi qarşılama mərasimi olmuşdur.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydana Bolqarıstan Prezidentinin şərafinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva Bolqarıstan Prezidenti Rumen Radevi və xanımı Desislava Radevanı qarşıladılar.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi Bolqarıstan Prezidentinə raport verdi.

Bolqarıstan Respublikasının və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirildi.

Azərbaycan nümayəndə heyəti Bolqarıstan Prezidenti Rumen Radevə və xanımı Desislava Radevaya, Bolqarıstan nümayəndə heyəti isə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə və xanımı Mehriban Əliyevaya təqdim olundu.

Fəxri qarovul dəstəsi hərbi marşın sədaları altında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Bolqarıstan Prezidenti Rumen Radevin qarşısından keçdi.

Dövlət başçıları rəsmi foto çəkildilər.

**BOLQARISTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RUMEN RADEV
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ**

8 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin mayın 8-də Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

8 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin mayın 8-də Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev ilə geniş tərkibdə görüşü keçirilmişdir.

İ l h a m Ə l i y e v: Cənab Prezident, nümayəndə heyətinin üzvləri, bir daha xoş gəlmisiniz!

Ölkəmizə yenidən səfər edən əziz dostum Prezident Radevi görməyə çox şadam. Bildiyiniz kimi, bizim mütəmadi təmaslarımız olur və qarşılıqlı səfərlərin həyata keçirilməsi artıq yaxşı bir ənənəyə çevrilib. Mən şadam ki, biz səmərəli müzakirələrimizi davam etdirəcəyik və tərəfdaşlığımızı gücləndirəcəyik.

Cənab Prezidentlə görüşümüzə əməkdaşlığımızın müxtəlif aspektlərini müzakirə etdik və əsas diqqəti yeni nəticələrin əldə olunmasına yönəldik. Bilirəm ki, nümayəndə heyətlərinin üzvləri artıq təmasda olublar, bəziləri dünən, bəziləri bu gün. Müzakirə etməli çox məsələlər var. Gündəlik həqiqətən də çox genişdir, güclü siyasi əlaqələr var. Bu gün strateji tərəfdaşlığımızın gücləndirilməsinə dair Bəyannamə imzalayacağıq. İqtisadi, enerji, nəqliyyat sektorları – hamısı çox yaxşı səviyyədədir. Mən tərəfdaşlığımızı nəzərdə tuturam və humanitar əlaqələri. Əməkdaşlıq razılaşması imzalanmış iki şəhərdən – Veliko Tırnova və Şuşadan olan

təmsilçilər də əməkdaşlığımızın əhəmiyyətli hissəsinə töhfə verir.

Biz şadıq ki, hazırda Bolqarıstan və Azərbaycan enerji təhlükəsizliyi məsələləri üzərində sıx şəkildə çalışır. Bizim Bolqarıstana qaz təchizatımız artır. Ümidvaram ki, bu il də artım müşahidə edəcəyik. Biz həmçinin «yaşıl gündəlik» üzərində birlikdə işləyirik. Mən cənab Prezidenti COP29-da iştirak etməyə dəvət etdim və onu noyabrda yenidən görməyə şad olaram. Eyni zamanda, «yaşıl enerji» kabeli layihəsində heyətlərimiz sıx şəkildə işləyirlər. Əminəm ki, səfərin yaxşı nəticələri olacaq və tərəfdaşlığımız uğurla davam edəcək. Beləliklə, cənab Prezident, bir daha Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Rumen Radev: Cənab Prezident, əziz dostum İlham Əliyev, ənənəvi səmimi qonaqpərvərliyinizə görə təşəkkür edirəm. Bildiyimiz kimi, bu, son iki ildə bizim dördüncü görüşümüzdür və bu çox yaxşı haldır. Çünki yüksək səviyyəli siyasi təmaslar bizim qarşılıqlı maraq doğuran sahələrin hamısının inkişaf etdirilməsinə zəmin yaradır. Biz enerji sektorunda aparılan əməkdaşlıqdan çox məmnunuq. Son iki il ərzində biz çox iş görmüşük. Yunanıstan və Bolqarıstan arasında rəsmi interkonnektorun açılışı mərasimində şəxsən iştirak etdiniz. Bununla yanaşı, SOCAR nümayəndəliyinin açılışı mərasimində iştirakınıza görə Sizə təşəkkür edirəm. Həmçinin Sizin iştirakınızla biz «Həmrəylik halqası» layihəsi çərçivəsində Bolqarıstan, Rumiya, Macarıstan və Slovakiyanın qazötürücü şəbəkələri, habelə SOCAR ilə Anlaşma Memorandumunu imzaladıq. Bu, Avropa Komissiyasının strateji baxı-

şına və Avropa Komissiyasının Prezidenti ilə 2022-ci ildə imzaladığınız strateji tərəfdaşlığa dair Memorandum əsasən həyata keçirilir.

Biz Azərbaycan qazının əlavə həcmlərinin Avropaya nəql edilməsi üçün ölkənizlə birlikdə işləyə biləcəyimizə görə çox məmnunuq. Aydındır ki, biz birlikdə işləməklə təkcə ikitərəfli əməkdaşlığımızı gücləndirmirik. Bu, Qafqaz və Qara dəniz regionunun sabitliyi və iqtisadi inkişafı üçün atılan bir addımdır. Bu, ümumilikdə Avropanın enerji təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi üçün atılan bir addımdır.

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

8 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radevin iştirakı ilə mayın 8-də Azərbaycan–Bolqarıstan sənədlərinin imzalanması mərasimi olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev «Azərbaycan Respublikası ilə Bolqarıstan Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın gücləndirilməsi haqqında Birgə Bəyannamə»ni imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat nazirinin müavini Elmin Məmmədov və «Bulgaria Air» aviaşirkətinin İdarə Heyətinin üzvü Xristo Todorov «Azərbaycan Hava Yolları» Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti və «Bulgaria Air» Səhmdar Cəmiyyəti arasında kod paylaşma Sazişi»ni imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat nazirinin müavini Elmin Məmmədov və Bolqarıstan Respublikasının Energetika nazirinin vəzifəsini icra edən Vladimir Malinov «Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi ilə Bolqarıstan Respublikasının İnnovasiya və İnkişaf Nazirliyi arasında texnoloji innovasiya sahə-

sində əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov və «Asarel Investment» şirkətinin Müşahidə Şurasının sədri Dimitar Tsosorkov «Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti ilə «Asarel Investment» arasında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

**BOLQARISTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RUMEN RADEV
İLƏ BİRGƏ MƏTBUATA
BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR**

8 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radev mayın 8-də mətbuata bəyanatlarla çıxış etmişlər.

**Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin
bəyanatı**

Hörmətli cənab Prezident! Əziz dostum!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Hörmətli qonaqlar!

Bu gün Bolqarıstan Respublikası Prezidentinin Azərbaycana səfəri zamanı bir neçə önəmli sənəd imzalanmışdır. Onların arasında təbii ki, strateji tərəfdaşlığın gücləndirilməsi haqqında Birgə Bəyannaməni xüsusilə qeyd etmək istərdim. Bolqarıstan və Azərbaycan 2015-ci ildən strateji tərəfdaşdırlar. Bu illər ərzində əlaqələrimiz sürətlə və uğurla inkişaf edib. Bolqarıstan Prezidentinin budəfəki səfəri bunun növbəti təzahürüdür.

Bizim Prezident Radevlə görüşlərimiz müntəzəm xarakter daşıyır. Keçən il həm Prezident Radev Azərbaycana, həm də mən Bolqarıstana səfərlər etmişdik. Eyni zamanda, keçən il biz Bolqarıstan–Serbiya sərhədində görüşmüşdük. Bir sözlə, fəal siyasi dialoq imkan verir ki, bütün istiqamətlər üzrə əlaqələrimiz genişlənsin, dərinləşsin və yeni nəticələr əldə edilsin.

Təbii ki, bu gün Bolqarıstan–Azərbaycan əlaqələrinin geniş spektri müzakirə edildi və gələcək addımlarımız haqqında fikir mübadiləsi aparıldı. Son vaxtlar ticarət dövriyyəsi bir neçə dəfə artıbdir. Bunun əsas səbəbi təbii ki, enerji sektorundakı əməkdaşlıqdır. Bu əməkdaşlığın bugünkü səviyyəsi və perspektivləri də çox müsbətdir. Təkcə onu demək kifayətdir ki, təbii qaz təchizatı sahəsində ildən-ilə Azərbaycan qazının Bolqarıstana ixracı artmaqdadır. Keçən il 1 milyard 250 milyon kubmetr Azərbaycan qazı Bolqarıstan bazarına nəql ediləkdir. Müqayisə üçün deyə bilərəm ki, 2022-ci ildə bu rəqəm cəmi 600 milyon kubmetr idi. Bizim hesablamalarımız göstərir ki, bu ilin sonuna qədər 1,5 milyard kubmetr Azərbaycan qazı Bolqarıstana ixrac ediləcəkdir. Bu da Bolqarıstanın qaz istehlakının təqribən 50 faizini təşkil edir. Bu gün Azərbaycan, Avropa Komissiyasının dili ilə desək, Panavropa qaz təchizatçısı kimi fəaliyyətini Avropa məkanında genişləndirir və enerji təhlükəsizliyi məsələlərinin həlli üçün dəstəyini əsirgəmir.

Bolqarıstan qaz nəqli istiqamətində önəmli tranzit ölkəyə çevrilib. Hazırda Azərbaycan qazı Bolqarıstan ərazisindən digər qonşu ölkələrə ixrac edilir və şübhəsiz ki, gələcəkdə bu ölkələrin sayı daha da artacaq.

Yəni bu, əməkdaşlığımızın, çox güclü ikitərəfli əlaqələrimizin məntiqi nəticəsidir. Çünki bizim əməkdaşlığımız gərək konkret nəticələrlə sonuclansın. Yəni əməkdaşlığın əsas məqsədi daha yaxşı nəticələr əldə etməkdir və biz ticarət dövryyəsinin artımında energetika sahəsindəki əməkdaşlıqda bunu görürük.

Bu gün biz bir layihəni də müzakirə etdik, o da «yaşıl enerji» kabelidir. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan tərəfdaş ölkələrlə, o cümlədən Bolqarıstanla bu istiqamətdə çox fəal iş aparır. Hesab edirik ki, bir neçə aydan sonra hazır olacaq texniki-iqtisadi əsaslandırma işlərinin başlanılması üçün gözəl zəmin olacaq. Beləliklə, Azərbaycan Avropa məkanı üçün təkcə neft-qaz təchizatçısı kimi deyil, eyni zamanda, «yaşıl enerji» təchizatçısı kimi özünü göstərəcəkdir. Potensial kifayət qədər genişdir və biz bu barədə ilin sonunda COP29 konfransında da danışıcağıq. Mən Prezident Radevi bu tədbirdə iştirak etmək üçün Azərbaycana dəvət etmişəm.

Bir önəmli istiqamət isə nəqliyyatla bağlıdır. Bu da müzakirə edildi. Mən Prezident Radevə məlumat verdim ki, Azərbaycanın sərmayəsi sayəsində bir neçə gün bundan əvvəl Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun modernləşdirilməsi tam başa çatmışdır. Onun ötürmə qabiliyyəti bir neçə dəfə artırılmışdır. Vaxtilə Azərbaycan tərəfindən təşəbbüs kimi irəli sürülmüş, bu gün isə artıq imkanları genişləndirilmiş bu layihə «Orta Dəhliz»in önəmli seqmenti kimi, təbii ki, mühüm rol oynayacaq. Həm Şərqi–Qərbi istiqaməti, həm də əks istiqamət üzrə daha böyük həcmdə yüklərin

daşınması bizim münasibətlərimizi daha da gücləndirəcəkdir.

Bir sözlə, hesab edirəm ki, artıq bugünkü səfərin nəticələri haqqında danışmaq olar. Nəticələrdən biri odur ki, strateji tərəfdaşlığımızın artıq gücləndirilmiş versiyası rəsmən qəbul edilib, təsdiqlənib. Bütün qeyd etdiyim və bir neçə başqa məsələ ilə bağlı da bizim fikir ayrılığımız yoxdur. Bizim məqsədimiz ikitərəfli əməkdaşlığı dərinləşdirmək, yeni məzmunla zənginləşdirmək və strateji tərəfdaşlar kimi birgə söylər göstərməkdir.

Hörmətli cənab Prezident, bir daha Sizi salamlayıram və Sizə xoş səfər arzulayıram.

Bolqarıstan Prezidenti Rumen Radevin bəyanatı

Hörmətli cənab Prezident!

Hörmətli nümayəndə heyətinin üzvləri!

Hörmətli media nümayəndələri!

Əvvəlcə, Bolqarıstanın dostu və mənim şəxsi dostum Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə dəvətə və səmimi qonaqpərvərliyə görə təşəkkürümü bildirmək istərdim. Bu, ənənəvi Azərbaycan qonaqpərvərliyinə uyğun olan bir qarşılamaadır.

Bizi ənənəvi dostluq, anlaşma və qarşılıqlı etimad əlaqələri birləşdirir. Biz ən yüksək səviyyədə siyasi-strateji dialoq aparırıq. Cənab Prezident Əliyev qeyd etdiyi kimi, bu bizim son dövrdə dördüncü görüşümüzdür. Bu, təkcə vacib bir göstərici deyil, bizim ən yüksək səviyyədə olan siyasi dialoqumuz təkcə ölkələ-

rimizin deyil, Qafqazın və Qara dəniz hövzəsinin iqtisadi firavanlığını təmin edir, həmçinin Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfə verir. Mən icazənizlə, bir neçə nailiyyətimizi sadalamaq istərdim. Birincisi, Azərbaycan Bolqarıstan üçün enerji sahəsində mühüm, həlledici tərəfdaşa çevrilib və bizim qaz təchizatının şaxələndirilməsində vacib rol oynayır. Biz 2022-ci ilin payızında Prezident Əliyevin iştirakı ilə Sofiya şəhərində Yunanıstanla Bolqarıstan arasında qaz şəbəkəsindən istifadə etməyə başladığımız və beləliklə də «Cənub Qaz Dəhlizi» Mərkəzi və Şərqi Avropaya birləşdi. Bu, əlbəttə, Avropa Komissiyasının siyasətinə uyğun idi ki, enerjinin şaxələndirilməsi və mənbələrin təhlükəsizliyi təmin edilsin. Çünki müvafiq Avropa İttifaqı–Azərbaycan strateji tərəfdaşlıq Sazişi imzalanmışdı. Bundan sonra cənab Prezident bir daha Bolqarıstana səfər etdi və orada bizim təşəbbüsümüzə «Həmrəylik halqası» layihəsi ilə bağlı Memorandum imzaladıq. Burada sözlərimizi birləşdirərək, Bolqarıstan, Rumıniya, Macarıstan, Slovakiya və SOCAR-ın imkanları səfərbər ediləcək ki, Azərbaycandan əlavə qaz həcmi bizə istiqamətdə daxil ola bilsin. Bu da bütün regionun təhlükəsizliyi üçün vacib bir məsələdir. Biz eyni zamanda, Sofiyada birlikdə SOCAR ofisinin açılışını etdik. Bu da onun göstəricisi idi ki, biz enerji sahəsində əməkdaşlığı dərinləşdirmək əzmindəyik.

Bizim müzakirələrimizdə enerji aparıcı rol oynayır. Ancaq bu bizim əməkdaşlığımızı məhdudlaşdıran bir amil deyil. Bizim digər sahələrdə də həm hökumət səviyyəsində, həm də işgüzar dairələr arasında əlaqələrimiz var. Hətta bələdiyyələr səviyyəsində də

təmaslarımız var ki, biz əlaqələri və əməkdaşlığı gücləndirək. Burada nəqliyyat, rəqəmsallaşma aspektləri, «yaşıl enerji» layihələri, təhsil, mədəniyyət və turizm sahələrində birgə layihələrimiz vardır. Ona görə təbii bir haldır ki, bu gün biz çox əhəmiyyətli bir sənədi – Azərbaycan ilə Bolqarıstan arasında strateji tərəfdaşlığın gücləndirilməsi haqqında Birgə Bəyannaməni imzaladıq. Bu isə bizim mühüm, nəhəng potensialımızın və qarşılıqlı istəyimizin göstəricisidir ki, ölkələrimiz çox gözəl, əla səviyyədə olan əlaqələri daha da yüksək səviyyəyə qaldırsın. Bundan əlavə, bir neçə sazişin imzalanmasının şahidi olduq. Ancaq təkcə bu auditoriyada deyil, digər tədbirdə – biznes forumunda da müvafiq sazişlər imzalanır.

Cənab Prezident, Sizi əmin etmək istəyirəm ki, bizim birgə marağımız və istəyimiz ondan ibarətdir ki, ölkələrimizin geosiyasi, geostrateji yerləşməsinə nəzərə alaraq, təkcə enerji, nəqliyyat və əməkdaşlıq deyil, digər sahələrdə də strateji mövqeyə malik olaq. Biz əlimizdən gələni edəcəyik ki, bütün sahələrdə, xüsusilə də bağlantı məsələsində regionlarımızda sabitliyi təmin edək. Biz Asiya və Avropa arasında əlaqələrin intensivləşməsinə töhfə veririk və bu bizim üçün prioritetdir.

Prezident Əliyevin təşəbbüsü ilə biz tariflərin uyğunlaşdırılması və gömrük inzibatçılığı məsələlərində də sadələşdirmə prosesləri ilə məşğul oluruq ki, həmin məsələləri də həll edə bilək. Gördüyünüz kimi, burada AZAL və Bolqarıstan Hava Yolları arasında saziş imzalandı. Biz Sofiya–Bakı müntəzəm uçuşlarının bərpa edilməsini görəcəyik. Eyni zamanda, biz

«Asarel Investment» və SOCAR arasında Sazişin imzalanmasının şahidi olduq və bu sahədə də görülcək işlərimiz çoxdur.

Mən Prezident Əliyevlə 7 ildən artıqdır ki, tanışam və bu dövr ərzində bizim çoxsaylı müzakirələrimiz olub. Mən onun cəsarətli baxışına şahidəm, ona çox gözəl bələdəm. O, Azərbaycanı dinamik şəkildə inkişaf etdirmək əzmindədir. «Yaşıl enerji» layihələri bunun bariz nümunəsidir. Bununla yanaşı, onun fəal diplomatiyası da imkan verir ki, bu gün biz beynəlxalq səviyyədə sülh və təhlükəsizlik, sabitlik haqqında danışaq. Ona görə mənə heç də təəccüblü gəlmədi ki, Azərbaycan COP29 kimi olduqca mötəbər bir tədbirə ev sahibi seçildi. Biz Bolqarıstan olaraq, Azərbaycanın namizədliyini qəti şəkildə dəstəklədik. Bu gün mən Prezident Əliyevə məlumat verdim ki, biz də öz növbəmizdə, institusional və ekspert səviyyəsində COP29-a dəstək verməyə hazırıq.

Bu gün bir çox şirkətlərin nümayəndələri mənimlə Bakıda səfərdədirlər. Artıq onlar müxtəlif həllər təklif edirlər ki, Azərbaycan bu regionda öz liderlik rolunu inkişaf etdirməkdə davam etsin, xüsusilə də «yaşıl enerji» və ətraf mühitin qorunması sahələrində. Sizə bir nümunə deyə bilərəm: bizim işlənmiş neft məhsulundan yeni məhsullar əldə etmək layihəmiz var. Bu materiallardan həm gübrə kimi, həm də tikinti materialı kimi istifadə oluna bilər. Eyni zamanda, karqodronların istehsalı sahəsini yarada bilərik. Yəni söhbət yüklərin pilotsuz aparatlar vasitəsilə daşınmasından gedir, söhbət kiçikhəcmli yüklərdən gedir. Bununla da Azərbaycana regionda aparıcı, yüksək texnologiyaya

sahib olan və xüsusilə də ətraf mühit üçün zərərsiz olan həllər və layihələr təklif edirik. Biz nəinki bu layihələri müzakirə edirik, bəziləri ilə bağlı artıq sazişlər imzalanıb, müqavilələr bağlanıbdır.

Biz cənab Prezidentin Bolqarıstana səfəri çərçivəsində Azərbaycanın qədim mədəniyyət paytaxtı Şuşa və Veliko Tırnovo ilə əlaqələr qurduq. Mən Sizə təşəkkür edirəm ki, Sizin dəstəyinizlə bir neçə gözəl layihə həyata keçirilib. Bu işdə Heydər Əliyev Fondunun da fəal rolu olub. Bu Fond bizim ölkədə tarixi və mədəni abidələrin qorunması layihələrini həyata keçirib.

Sizi bu gözəl abidələrin bərpadan sonra açılışı ilə bağlı Bolqarıstana dəvət edəcəyik, cənab Prezident. Çox səmərəli, məhsuldar müzakirələrə görə, bu dəvətə görə Sizə bir daha təşəkkür edirəm. İnanıram ki, bu müzakirələr zamanı əldə etdiyimiz razılaşmalar və imzalanmış sənədlər bizim strateji tərəfdaşlığımızı daha da dərinləşdirəcək və artıq çox güclü olan əməkdaşlığın təməlini daha da gücləndirəcək. Sağ olun.

RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK

8 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və xanımı Mehriban Əliyevanın adından mayın 8-də Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radevin və xanımı Desislava Radevanın şə-rəfinə rəsmi nahar verilmişdir.

Hər iki ölkənin Prezidenti və xanımları naharda iştirak etdilər.

**FAŞİZM ÜZƏRİNDƏ QƏLƏBƏNİN
79-cu İLİ MÜNASİBƏTİ İLƏ SOVET
İTTİFAQI QƏHRƏMANI, TANK
QOŞUNLARI GENERAL-MAYORU
HƏZİ ASLANOVUN MƏZARINI ZİYARƏT**

9 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 9-da faşizm üzərində tarixi qələbənin 79-cu ildönümünü münasibətilə iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, tank qoşunları general-mayoru Həzi Aslanovun məzarını ziyarət edərək, abidəsi önünə gül dəstəsi qoymuş, müharibədə həlak olmuş bütün Azərbaycan övladlarının xatirəsini ehtiramla anmışlar.

Azərbaycan xalqı faşizm üzərində tarixi qələbəyə mühüm töhfələr verib. Bu qələbənin qazanılmasında çox böyük payı olan xalqımız 600 min oğul və qızını cəbhəyə yola salıb. Onların 300 mindən çoxu döyüşlərdə qəhrəmanlıqla həlak olub. Həmin müharibə zamanı göstərdikləri igidliyə görə Azərbaycanın 130-dan çox nümayəndəsi Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülüb, 170 mindən artıq əsgər və zabitimiz müxtəlif orden və medallarla təltif edilib.

Azərbaycan diviziyaları Qafqazdan Berlinədək şanlı döyüş yolu keçib, yüzlərlə həmyerlimiz isə partizan dəstələrinin tərkibində vuruşub. Bu qələbədə Azərbay-

can nefti həlledici rol oynayıb. Azərbaycan sovet ordusu üçün yanacaq-sürtkü materiallarının əsas tədarükçüsü olub. Mühərrik yağlarının 90 faizi, benzinin 80 faizi, neftin isə 70 faizi Azərbaycan tərəfindən təhiz edilib.

Bu müharibədə şərafli döyüş yolu keçmiş Azərbaycan övladlarının tarixi şücaətləri hər zaman ehtiramla anılıb. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev hakimiyyətdə olduğu bütün dövrlərdə müharibə veteranlarına xüsusi diqqət və qayğı göstərmiş, onları «xalqımızın qızıl fondu» adlandıraraq, Prezident İlham Əliyev də müharibə veteranlarının sosial problemlərinin həllini daim diqqət mərkəzində saxlayır, 9 May – Qələbə bayramı ərzində onlara maddi yardımlar göstərilir. Azərbaycan Prezidentinin 2024-cü il 2 may tarixli Sərəncamı ilə 1941–1945-ci illər müharibəsində iştirak etmiş şəxslərə 2000 manat məbləğində, İkinci dünya müharibəsində həlak olmuş və ya sonralar vəfat etmiş döyüşçülərin dul arvadlarına, həmin dövrdə arxa cəbhədə fədakar əməyinə görə orden və medallarla təltif edilmiş şəxslərə, İkinci dünya müharibəsi illərində döyüş cəbhələrinin arxa hüdudları, yaxud döyüşən donanmaların əməliyyat zonaları daxilində ordunun və donanmanın mənafeyi üçün tapşırıqları yerinə yetirmiş xüsusi birləşmələrin işçilərinə, İkinci dünya müharibəsi dövründə Leningrad şəhərinin müdafiəsinə görə müvafiq medal və döş nişanı ilə təltif edilmiş şəxslərə, habelə Leningrad şəhərinin mühasirəsi iştirakçılmasına 1000 manat məbləğində birdəfəlik maddi yardım verilib. Bütün bunlar bir daha sübut edir ki, müharibə veteranlarına

hərtərəfli diqqət və qayğı Azərbaycanı dövlət siyasətinin başlıca prioritetlərindən biridir.

Azərbaycan xalqı artıq 4-cü ildir ki, 1941–1945-ci illər müharibəsində faşizm üzərində qələbəni 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində əldə olunmuş böyük Zəfərin doğurduğu sevinc hissi ilə birgə ikiqat qürurla qeyd edir. Xalqımızın 30 il uğrunda mübarizə apardığı ədalət nəhayət Zəfər çaldı, Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan beynəlxalq səviyyədə tanınmış sərhədləri çərçivəsində ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam bərpa etdi.

Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə və 1941–1945-ci illər müharibəsində canlarından keçmiş bütün oğul və qızlarımızın əziz xatirəsi xalqımızın qəlbində əbədi yaşayacaqdır.

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN X SOSIAL ŞƏBƏKƏ
HESABINDAN**

10 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 10-da ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümü ilə əlaqədar X sosial şəbəkəsindəki rəsmi səhifəsində paylaşım etmişdir.

Paylaşdığı fotonun üzərində: «Ümummilli lider Heydər Əliyev 1923–2003» sözləri yazılıb.

**ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEVİN
ANADAN OLMASININ 101-ci İLDÖNÜMÜ
İLƏ ƏLAQƏDAR FƏXRİ XİYABANDA
MƏZARINI ZİYARƏT**

10 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 10-da müasir müstəqil Azərbaycanın memarı və qurucusu, xalqımızın dahi oğlu və ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 101-ci ildönümünü münasibətilə ulu öndərin Fəxri xiyabanda məzarını ziyarət etmişlər.

Prezident İlham Əliyev ümummilli lider Heydər Əliyevin məzarı önünə əklil qoydu, xatirəsini ehtiramla andı.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səsləndirildi.

Sonra Mehriban Əliyeva ümummilli liderin xatirəsini dərin hörmətlə yad etdi.

Dövlətimizin başçısı və xanımı ulu öndər Heydər Əliyevin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın xatirəsini yad edərək, məzarı üzərinə gül dəstələri qoydular.

Tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin də xatirələri yad olundu.

FÜZULİ RAYONUNA SƏFƏR

10 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Füzuli rayonuna səfər edərək, burada Köndələnçay su anbarları kompleksinin təmir-bərpadan sonra açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin sədri Zaur Mikayılov dövlət başçısına görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Füzuli rayonu ərazisində, Köndələnçay çayının məcrasında tikilmiş ümumi su tutumu 3,9 milyon kubmetr (faydalı həcmi 3,6 milyon kubmetr), hündürlüyü 14 metr olan Köndələnçay-2 su anbarı 1962-ci ildə istismara verilib. İşgaldan azad olunmuş ərazilərdə kompleks meliorasiya-irriqasiya tədbirləri çərçivəsində su anbarında müvafiq təmir-bərpa işləri həyata keçirilib. Bundan məqsəd bəndin qurğularının və mexaniki avadanlıqlarının sabit iş rejiminə gətirilməsi və bundan sonrakı istismarı üçün normal vəziyyətinin yaradılmasıdır.

Layihəyə torpaq bəndin yuxarı byefində dağıdılmış bermanın və bütün bənd boyu beton üzlüyün, qülləli suburaxıcı-sutullayıcının estakadasının və çıxış hissəsinin, eni 6 metr, uzunluğu 283 metr olan səthi sutullayıcının yenidən bərpası, birmərtəbəli gözətçi evinin və çirkab su quyusunun tikintisi, xarici elektrik təchi-

zətinin təmin edilməsi, su anbarı ərazisində abadlıq və yaşıllaşdırma işlərinin görülməsi daxildir.

Xatırladaq ki, 1951-ci ildə istismara verilmiş Köndələnçay-1 su anbarının ümumi su tutumu 2,1 milyon kubmetr (faydalı həcmi 1,6 milyon kubmetr), hündürlüyü 23,35 metrdir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə kompleks meliorasiya-irriqasiya tədbirləri çərçivəsində su anbarında müvafiq təmir-bərpa işləri həyata keçirilib. Layihələndirmənin məqsədi bəndin qurğularının və mexaniki avadanlıqlarının sabit iş rejiminə gətirilməsi və bundan sonrakı istismarı üçün normal vəziyyətin yaradılmasıdır. Daş örtüklü torpaq bəndin yuxarı byefində çökmüş daş örtüyü bərpa olunub, drenaj sistemi və nəzarət ölçü cihazları quraşdırılıb, suburaxıcı borunun çıxış başlığının dağılmış beton hissəsi bərpa edilib, diametri 600 millimetr olan siyirtmələr yenilənib, aparıcı kanal lildən təmizlənilib, qurğunun beton konstruksiyası, uzunluğu 177 metr olan səthi suttullayıcının dəmir-beton üzünü yenidən qurulub. Həmçinin birmərtəbəli gözətçi evi və çirkab su quyusunun tikintisi, xarici elektrik təchizatının təmin edilməsi, su anbarı ərazisində abadlıq və yaşıllaşdırma işləri görüldü.

Qeyd olundu ki, ümumi su tutumu 9,5 milyon kubmetr (faydalı həcmi 9 milyon kubmetr), hündürlüyü 25 metr olan Aşağı Köndələnçay su anbarı isə 1980-ci ildə istismara verilib. Burada daş örtüklü torpaq bəndin yuxarı byefində çökmüş daş örtüyü bərpa olunub, drenaj sistemi və nəzarət ölçü cihazları quraşdırılıb, qülləli suburaxıcının yükdaşıyan elementlərinin dəmir-beton konstruksiyaları, dib borusunun bütün mexaniki və

qaldırıcı avadanlıqları, qurğunun estakadası metal və beton konstruksiyaları, eni 6 metr, uzunluğu 780 metr olan səthi sutullayıcının bütün beton konstruksiyaları, binanın mexaniki və hidromexaniki avadanlıqları yenedən qurulub, yarımstansiya və elektrik xətti bərpa olunub, Quruçay üzərində suqəbuledici qurğu tikilib. Quruçaydan gələn sular su anbarına yönəldiləcək.

Dövlətimizin başçısı Köndələnçay su anbarları kompleksini işə saldı.

**Əhmədbəyli–Füzuli–Şuşa avtomobil yolunda
aparılan işlərlə tanışlıq və bu yolda inşa edilmiş
birinci tunelin açılışı mərasimində iştirak**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 10-da Əhmədbəyli–Füzuli–Şuşa avtomobil yolunda aparılan işlərlə tanış olmuş, bu yolda inşa edilmiş birinci tunelin açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Saleh Məmmədov dövlət başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenedən qurulması və bərpası layihəsi çərçivəsində Əhmədbəyli–Füzuli–Şuşa avtomobil yolunun tikintisi sürətlə davam etdirilir. Mövcud yolun uzunluğu 101, yeni yolun uzunluğu isə 81,7 kilometrdir. Yeni yol 19,3 kilometr qısadır. 1-ci texniki dərəcəli yolun 4–6 hərəkət zolağı vardır. Yolboyu müxtəlif diametrlili 194 suötürücü boru, 38 yeraltı keçid, 11 körpü, 7 tunel və 9 viaduk inşa edilir. Körpülərin ümumi uzunluğu 1557 metr,

viadukların uzunluğu 1965 metr, tunellərin ümumi uzunluğu isə bir istiqamət üzrə 6450 metrə yaxındır.

Diqqətə çatdırıldı ki, yolun tikintisi layihəsi üzrə nəzərdə tutulmuş və ümumi uzunluqları (sağ və sol istiqamət) 12,7 kilometr təşkil edən 7 avtomobil tunelindən 6-sında qazma işləri artıq yekunlaşıb. Hazırda tuneldaxili işlər həyata keçirilir. Əhmədbəyli–Füzuli–Şuşa avtomobil yolu başlanğıcını Hacıqabul–Horadiz–Ağbənd–Zəngəzur dəhlizi magistral avtomobil yolundan götürməklə, işğaldan azad edilmiş Füzuli, Xocavənd, Xocalı və Şuşa rayonlarını birləşdirir.

Sonra dövlət başçısı ümumi uzunluğu 6747 metr olan birinci tunelin açılışını etdi.

Prezident İlham Əliyev işçilərlə birgə foto çəkdi.

Daha sonra Əhmədbəyli–Füzuli–Şuşa avtomobil yolunda 4-cü tunelin giriş və çıxış hissələrinə baxış keçirildi.

Məlumat verildi ki, yolun 73,7-ci kilometrliyindəki tunelin sol hissəsi 679,8 metr, sağ hissəsi isə 680,6 metrdir. Tuneldə qazma işləri başa çatdırılıb. Hazırda daxili işlər görülür.

ŞUŞA ŞƏHƏRİNƏ SƏFƏR

10 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 10-da Şuşa şəhərinə gələrək, burada inşa ediləcək 3-cü yaşayış kompleksinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişlər.

Şuşa rayonunda Prezidentin xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov dövlət başçısına və xanımına yeni yaşayış kompleksi barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Şuşa şəhərində 3-cü yaşayış kompleksinin layihəsi çərçivəsində 17 yaşayış binasının inşası nəzərdə tutulub. Kompleks ümumilikdə 487 mənzildən ibarət olacaq. Hazırda binanın layihələndirmə işləri başa çatdırılıb. Tikinti işlərinə bu ilin yayında başlanılması planlaşdırılır.

Prezident İlham Əliyev Şuşada 3-cü yaşayış kompleksinin təməlini qoydu.

Çöl Qala məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 10-da Şuşada Çöl Qala məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanış olmuşlar.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Anar Ələkbərov dövlət başçısına və xanımına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Heydər Əliyev Fondu Şuşada daha bir tarixi abidənin – Çöl Qala məscidinin bərpası layihəsini həyata keçirir. «PAŞA Holding»in dəstəyi ilə aparılan bərpa işlərinə 2023-cü ildən başlanılıb.

Çöl Qala məscidi XIX əsrdə Şuşa şəhərində fəaliyyət göstərən 17 məsciddən biri olub. Məscid Şuşa şəhərinin yuxarı məhəllələrinə daxil olan Çöl Qala məhəlləsinin Qasım bəy Zakir küçəsində yerləşir. Bu tarixi abidə XIX əsrdə Kərbəlayi Səfixan Qarabaği tərəfindən inşa olunub. Məscid minarəsiz formada tikilib, Şuşa şəhərinin əksər məscidləri kimi düzbucaqlı, ümumi girişi isə asimetrik şəkildə düzölmüş əsas fasaddan ibarət olub.

Çöl Qala məscidinin interyeri tamamilə islam memarlığına uyğundur. Məscidin daxili hissəsi səkkizguşəli 4 daş sütunla bəzədilib. Bu sütunlar ümumi ibadət zalını üç hissəyə ayırır. Məscidin mehrabı ilə üzbəüz ümumi ibadət zalının içərisində qadınlar üçün açıq ibadət zalı tikilib.

Məscid Şuşa şəhərinin işğalından sonra ermənilər tərəfindən dağıdılıb və talan edilib.

Çöl Qala məscidinin yaxınlığında isə XIX əsrə aid Çöl Qala bulağı yerləşir. Bulağın divarları dördbucaq formasında olub və yaxınlığında yerləşən məscidlərin üslubunda tikilib. İşğal dövründə bulaq dağıdılıb, daş kitabələri də məhv edilibdir.

Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyində aparılan bərpa işləri ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 10-da Şuşada Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyində aparılan bərpa işləri ilə tanış olmuşlar.

Dövlət başçısına və xanımına görülən işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Heydər Əliyev Fondu Şuşa şəhərində Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyində bərpa işlərini davam etdirir. Üzeyir Hacıbəylinin evi Şuşada XIX əsrdə inşa olunub. Bina 1959-cu ildə ev-muzeyi kimi fəaliyyətə başlayıb. Görkəmli bəstəkar, peşəkar musiqi sənətimizin və milli operamızın banisi Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyi Şuşa şəhəri işğal edilən tarixdək fəaliyyət göstərib. Muzeydə dahi bəstəkarın həyat və yaradıcılığı ilə bağlı 1700 eksponatdan erməni işğalçı qüvvələrinin vəhşiliyi nəticəsində yalnız 136-sı salamat qalıb, digərləri məhv edilib.

Məlumat verildi ki, binadakı bərpa işlərinə evin ilkin görünüşünə uyğun olaraq analizlərin hazırlanması, bünövrələrin möhkəmləndirilməsi, döşəmənin, fasadların və dam örtüyünün bərpası, daxili və xarici bəzək işləri, qapuların, pəncərələrin, mühəndis-kommunikasiya sistemlərinin quraşdırılması, həmçinin həyatıyanı sahənin yaşıllaşdırılması işləri daxildir. Bu gündə bərpa layihəsinin hazırlanması, ərazidə mövcud divar daşlarının sökülərək, ölçülərinə görə inventarlaşdırılması, dağılmış hissələrdə bünövrələrin qazılması və sahənin ümumi təmizlənməsi işləri

aparılıb. Həmçinin material analizi üzrə nümunələr götürülərək, Türkiyədəki laboratoriyada tədqiq edilib, konservasiya və restavrasiya hesabları yerinə yetirilib. Muzeyin memarlıq, konstruksiya həlli və mühəndis-kommunikasiya sistemləri üzrə işçi layihələri yekunlaşıb, bünövrənin armaturlanması icra olunub. Ev-muzeyinin daxilində divarlar və arakəsmələr hörülüb, döşəmənin bərpası işləri görülüb. Həmçinin həyatı sahədə tarixi görkəmə uyğun hörgü işləri və dekorativ elementlərin qoyulması başa çatdırılıb. 2022-ci ildə başlanmış bərpa işləri yekunlaşandan sonra muzeydə ekspozisiya qurulacaqdır.

«Şirin su» hamamının bərpadan sonra açılış mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 10-da Şuşada «Şirin su» hamamının bərpadan sonra açılış mərasimində iştirak etmişlər.

Dövlət başçısına və xanımına görülmüş işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən «Şirin su» hamamında 2022-ci ildən aparılan bərpa işləri başa çatıb. «Şirin su» hamamı 1880-ci ildə inşa edilib. Vaxtilə şəhərin digər hamamlarında ərazilərdəki şor quyu sularından istifadə olunurdu. Bu hamam isə Xan qızı Xurşudbanu Natəvanın Şuşaya çəkirdiyi şirin su ilə təchiz edilib. Məhz buna görə də hamam «Şirin su» hamamı adlandırılıb. Şuşa şə-

həri 1992-ci ildə ermənilər tərəfindən işğal edildikdən sonra «Şirin su» hamamında abidənin memarlıq üslubuna aid olmayan dəyişikliklər edilmiş, əlavə tikililər aparılmış, hamam yararsız vəziyyətə salınmışdı.

Məlumat verildi ki, Avstriyanın «Wehdorn Architekten» şirkətinin mütəxəssislərinin iştirakı ilə aparılan bərpa işləri zamanı ilkin hamama aidiyyəti olmayan hissələr sökülüb, bütün xarici və daxili hissələr – fasad, dam, qapı-pəncərə sistemi, döşəmə, tavan bərpa ediləndir. Hamamın daxilində günbəzlər və divarlardakı bütün zədələnmiş suvaqların, döşəmələrdə bütün uyğun olmayan örtük materiallarının, sonradan əlavə edilmiş quraşdırmanın aradan qaldırılması işləri həyata keçirilib. Ərazidə hasar divarları tikilib, pilləkənlər bərpa ediləndir.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva ətraf ərazidə görülmüş işlərlə də maraqlandılar.

Dövlət başçısına və xanımına görülmüş işlər barədə məlumat verildi.

Aşağı Gövhər ağa məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 10-da Şuşada Aşağı Gövhər ağa məscidində aparılan bərpa işləri ilə tanış olmuşlar.

Dövlət başçısına və xanımına məsciddə görülən işlər barədə məlumat verildi.

Qeyd edildi ki, bərpa işləri Heydər Əliyev Fondu tərəfindən «PAŞA Holding»in dəstəyi ilə həyata keçirilir. Layihəyə Avstriya, İtaliya, Latviya və Türkiyədən olan mütəxəssislər cəlb olunub. XIX əsrdə Kərbəlayi Səfixan Qarabağının memarlığı ilə ərsəyə gəlmiş Aşağı Gövhər ağa məscidi İbrahim xanın qızı Gövhər ağa tərəfindən Şuşada inşa etdirilmiş məscidlərdən birincisi sayılır. Şuşanın işğalı zamanı Aşağı Gövhər ağa məscidi erməni vandalizminin qurbanına çevrilmişdi. Məscidin binası və minarələri ermənilərin zirehli texnikasının atəşlərinə məruz qalaraq ciddi zədələnmişdi.

Bərpa prosesi ilə tanışlıq zamanı Şuşa işğal altında olduğu dövrdə ermənilərin Aşağı Gövhər ağa məscidində törətdikləri vandalizm faktları barədə məlumat verildi. Bildirildi ki, bərpa işləri zamanı divarda müxtəlif yazılar, o cümlədən divara həkk olunmuş xaç işarəsi aşkarlanıb.

Bərpa işləri zamanı yerli və beynəlxalq ekspertlər məscidin mövcud vəziyyətinə dair qiymətləndirilmə və layihələndirmə aparıblar. Konservasiya və restavrasiya işləri məscidin ilkin memarlıq üslubuna uyğun olaraq həyata keçirilir. Xarici mütəxəssislərin iştirakı ilə qübbələrin daxili səthində tarixi naxış hissələrinin mikroinyeksiya üsulu ilə bərkidilməsi həyata keçirilib. Məscidin minarələri bərpa olunub, dam və döşəmə örtükləri dəyişdirilməklə bir sıra təmir işləri həyata keçirilir. Bərpa işləri eyni zamanda, mədrəsə bölməsini də əhatə edir.

Mamayı məscidinin bərpadan sonra açılışı mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 10-da Şuşada Mamayı məscidinin bərpadan sonra açılışı mərasimində iştirak etmişlər.

Dövlət başçısına və xanımına məsciddə görülmüş işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, Heydər Əliyev Fondunun «PAŞA Holding»in dəstəyi ilə məsciddə və məscid ərazisindəki bulaqda aparıldığı bərpa işlərinə 2023-cü ildə başlanılıb. Mamayı məscidi şəhərin mərkəzi hissəsində yerləşən Mamayı məhəlləsində XIX əsrin sonlarında tikilib. Düzbucaqlı plan quruluşu olan ikimərtəbəli məscidin sütunlu interyeri vardır. Məhəllə məscidləri kimi Mamayı məscidinin də damında azan vermək üçün taxtadan güldəstə quraşdırılmışdır. Mamayı məscidi sovet hakimiyyəti illərində Poeziya evi kimi də fəaliyyət göstərmişdir. Şəhərin digər məhəllələri kimi, burada da məscid, bulaq, kiçik meydan və hamam olub.

Bildirildi ki, işğal dövründə məscid və onun yanında yerləşən bulaq yararsız hala salınıb. Erməni işğalçıları şəhərdəki bir çox abidələr kimi, ərazidəki Mamayı bulağını da erməniləşdirməyə çalışmışdılar. Bulağın üzərindəki yazılar silinib və yerinə xaç işarəsi həkk olunmuşdu. Bundan başqa, ermənilər saxtakarlıq edərək, bulağın daşlarının üzərinə erməni və rus dilində yazılmış lövhə də həkk etmişdilər. Aparılan bərpa işləri nəticə-

sində artıq burada erməni vandalizminin bütün izləri aradan qaldırılıb.

Qeyd edildi ki, Mamayı məscidində tarixən mehrab sərt ağac materialından istifadə olunub. Bərpa zamanı bütün işlər tarixi görkəm nəzərə alınmaqla aparılıb. Məscidin pəncərələri tarixi görünüşünə uyğun bərpa edilib, qarşı tərəfdə yararsız halda olan döşəmə yenidən qurulub.

Məlumat verildi ki, bundan əlavə, Şuşada Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Yuxarı Gövhər ağa, Saath məscidləri, eləcə də Mehmandarovların malikanə kompleksi ərazisindəki məscid bərpa edilib və 2023-cü ilin may ayında istifadəyə verilibdir.

Xankəndi–Şuşa–Laçın avtomobil yolunda görülən işlərlə tanışlıq

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 10-da Xankəndi–Şuşa–Laçın avtomobil yolunda görülən işlərlə tanış olmuşdur.

Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin sədri Saleh Məmmədov dövlət başçısına görülən işlər barədə məlumat verdi.

Bildirildi ki, Xankəndi–Şuşa–Laçın avtomobil yolunun yenidən qurulması layihəsi üzrə tikinti işləri davam etdirilir. Avtomobil yolunun ümumi uzunluğu 34 kilometrdir. 2-ci texniki dərəcəli yolda torpaq yatağının eni 15 metr, hərəkət zolağının hər birinin eni isə 3,75 metrdir.

Yol üzərində 2 körpü, 4 tunel və suötürücü borular inşa olunacaq. Uzunluğu 440 və 1100 metr olan birinci və üçüncü tunellərin giriş və çıxış portallarında qazma işləri yerinə yetirilib. Digər iki tuneldə – 540 və 300 metr uzunluqlarındakı ikinci və dördüncü tunellərdə isə işlərə yaxın vaxtda başlanılacaq.

Şuşa rayonunun Turşsu qəsəbəsinin təməlqoyma mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 10-da Şuşa rayonunun Turşsu qəsəbəsinin təməlqoyma mərasimində iştirak etmişdir.

Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Rövşən Rzayev və «Bakı Abadlıq Xidməti» MMC-nin baş direktoru Bünyad Qasimov dövlət başçısına qəsəbədə görülməli işlər barədə məlumat verdilər.

Bildirildi ki, işğaldan əvvəl Şuşa rayonunda Şuşa şəhərindən sonra Turşsu qəsəbəsi azərbaycanlıların ən sıx yaşadığı ikinci yaşayış məntəqəsi olub. Şuşa şəhərindən təxminən 17 kilometr məsafədə, Şuşa–Laçın yolunun kənarında yerləşən qəsəbə 1992-ci il mayın 15-də işğal edilib. 1989-cu ildə aparılmış siyahıyaalmaya əsasən, qəsəbədə 755 nəfər yaşayıb. Qəsəbədə fərdi evlər, tibb məntəqəsi, xəstəxana, Mədəniyyət evi, kitabxana, məktəb, televiziya ötürücü qurğusu, elektrik yarımstansiyası, uşaq bağçası, musiqi məktəbi, klub və s. binalar olub. İşğal nəticəsində bütün infrastrukturu

tur tam dağıdılıb. Hazırda Turşsu qəsəbəsində 353 ailə, 1403 nəfər qeydiyyatdadır.

Yenidən qurulma layihəsinə əsasən, Turşsu qəsəbəsinin ümumi sahəsi 126,46 hektar olacaq. Birinci mərhələdə 79,37 hektar sahədə yenidən qurulma işləri aparılacaq.

Sonra Prezident İlham Əliyev Turşsu qəsəbəsinin təməlini qoydu.

ŞUŞADA 1-ci YAŞAYIŞ KOMPLEKSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ VƏ ŞƏHƏRƏ KÖÇMÜŞ İLK SAKİNLƏRLƏ GÖRÜŞ

10 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 10-da Şuşada 1-ci yaşayış kompleksinin açılış mərasimində iştirak etmiş və şəhərə köçmüş ilk sakinlərlə görüşmüşlər.

Dövlət başçısına və xanımına kompleksdə görülmüş işlər barədə məlumat verildi.

Bildirildi ki, ilkin mərhələdə 1-ci yaşayış kompleksinə köç qrafikinə əsasən, 20 ailə olmaqla, 88 nəfər köçürülüb. 23 binadan ibarət yaşayış kompleksinin ümumi sahəsi 8 hektara yaxındır. Kompleksin təməli 2021-ci il avqustun 29-da qoyulub. Yaşayış kompleksi 28-i birotaqlı, 195-i ikiotaqlı, 190-ı üçotaqlı, 30-u dördotaqlı və 7-si beşotaqlı olan 450 mənzildən ibarətdir.

Sonra dövlət başçısı və xanımı yaşayış kompleksində və mənzillərdə yaradılmış şəraitlə tanış oldular.

Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva Şuşaya ilk köç edən ailələrlə görüşdülər.

Dövlət başçısı görüşdə çıxış etdi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Əziz şuşalılar, Şuşaya xoş gəlmisiniz!

32 ildən sonra siz doğma Şuşaya qayıdırsınız. Bu gözəl tarixi hadisə münasibətilə sizi ürəkdən təbrik edirəm. Siz 32 il Vətən həsrəti ilə yaşamısınız, amma bilirəm ki, bir an da Şuşanı unutmamısınız, bilirdiniz və inanırdınız ki, siz buraya qayıdacaqsınız. Mən də bilirdim, mən də inanırdım və Prezident kimi, 2003-cü ildən başlayaraq, sizi və bütün keçmiş köçkünləri öz doğma vətəninə qaytarmaq üçün əlimdən gələni əsirgəməirdim.

Biz hazırlaşdıq, ölkəmizi gücləndirirdik, iqtisadiyyatımızı gücləndirirdik, güclü ordu potensialı yaradırdıq. Ən önəmlisi gənc nəsli – bu gün qürur mənbəyimiz olan Şuşanı və o vaxt işğal altında olan digər torpaqları öz canı-qanı bahasına azad edən – yetişdirirdik və yetişdirdik. Savadlı, bilikli, vətənpərvər, fiziki cəhətdən güclü, mənəvi cəhətdən sağlam, saf gənc nəsil yetişdirdik və onlar mənim əmrimlə 44 gün ərzində öz sinələrini qabağa verərək torpaqları azad etdilər. Bugünkü günə görə biz onlara borcluyuq, şanlı ordumuza borcluyuq, Silahlı Qüvvələrimizə borcluyuq, şəhidlərimizə, qazilərimizə borcluyuq. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

Azərbaycan xalqı elə bir qəhrəmanlıq, elə bir fədakarlıq göstərmişdir ki, bu gün bütün dünyada Azərbaycan oğulları haqqında danışırlar və bizim xalqımıza hörmət edirlər. Çünki biz öz haqqımızı danışıqlar yolu ilə yox, kiminsə güzəşti hesabına

yox, döyüş meydanında bərpa etdik, şəhərlərimizi, kəndlərimizi azad etdik, qan tökdük, şəhidlər verdik. Bütün Azərbaycan xalqı 44 gün ərzində bir yumruq kimi birləşmişdi.

Mənfur düşmən düzgün hesablamalar aparmamışdı. Özlərini uydurduqları miflərə o qədər inandırmışdılar ki, hesab edirdilər bizim torpaqlarımızı əbədi işğal altında saxlaya biləcəklər. Onların arxasında duran havadarları – böyük dövlətlər onlarda bu əminliyi daha da gücləndirmişdi. Ancaq biz əmin idik, bildirik ki, gün gələcək və biz öz doğma torpaqlarımıza qayıdacağıq.

Uzun illər mən Prezident kimi çalışırdım ki, bu məsələ danışıqlar yolu ilə həll olunsun və fəaliyyətim göz qabağındadır, onlarla, bəlkə də yüzlərlə görüşlər keçirilmişdi, danışıqlar aparılmışdı. Amma heç bir nəticə olmamışdı. Nə üçün?! Çünki Ermənistan, bir daha demək istəyirəm, torpaqlarımızı əbədi işğal altında saxlamaq istəyirdi. Onların arxasında duran, guya ki, vasitəçilik edən ölkələr isə bu işğalı əbədi etmək istəyirdi.

44 günlük Vətən müharibəsi şanlı tariximizdir və Azərbaycan xalqı bundan sonra əbədi bu Zəfərlə fəxr edəcək. 44 gün ərzində biz hər gün irəli gedirdik. Ermənistan ordusundan fərqli olaraq, bir nəfər də olsun hərbcimiz döyüş meydanını tərk etməmişdi. Onların etiraflarına görə, 12 minə yaxın fərariləri olmuşdur. Bizim əsgər və zabitlərimiz hər gün irəli gedirdilər və müharibənin birinci günündə əldə olunmuş qələbə – bir neçə kəndin azad edilməsi sonuncu günə qədər davam etdi və 2020-ci il noyabrın 8-də

Şuşanın azad edilməsi düşmənin belini qırdı. Düşmən artıq anlamışdı ki, daha müqavimət göstərmək iqtidarında deyil və ondan sonra kapitulyasiya aktına imza atmışdı, faktiki olaraq, təslim olmuşdu. Biz də o vaxt müharibəni dayandırdıq. Çünki müharibənin ilk günlərindən mən bəyan edirdim ki, düşmən bizə tarix versin, torpaqlarımızdan nə vaxt çıxacaq və o təqdirdə biz müharibəni dayandıрмаğa hazırıq.

O günlər ərzində dəfələrlə mənə müxtəlif paytaxtlardan zənglər gəlirdi, təkliflər irəli sürülürdü, bəziləri isə hədə-qorxu gəlməyə çalışırdı. Ancaq mən öz mövqemdə qəti idim və bunu telefon təmasları əsnasında da, Azərbaycan xalqına verdiyim bəyanatlarda da demişdim: tarix verilməlidir ki, nə vaxt düşmən torpağımızdan rədd olur, onda biz müharibəni dayandıрмаğa hazırıq və belə də oldu. 2020-ci il noyabrın 10-da səhər saatlarında Ermənistan kapitulyasiya aktına imza atdı və müharibə dayandı.

Bildiyiniz kimi, müharibə zamanı bir çox xarici media nümayəndələrinə mənim müsahibələrim olub və təbii ki, suallar da müxtəlif idi. Ancaq müharibədəki planlarımızla bağlı mən təbii ki, heç bir şey deyə bilməzdim. Sadəcə olaraq, bir dəfə Şuşa haqqında mənə sual veriləndə dedim ki, Şuşasız bizim işimiz yarımçıq qalacaq və hesab edirəm, hər kəs anladı ki, Şuşa azad olunmadan biz dayanmayacağıq. Şuşa bizim əyilməz ruhumuzun rəmzidir. Şuşa hər bir Azərbaycan vətəndaşının qəlbində elə bir böyük iz buraxıb ki, Şuşasız müharibənin uğurla başa çatması mümkün deyildi.

Antiterror əməliyyatı nəticəsində biz tarixi, əzəli torpaqlarımızı işğalçılardan azad etdik, bir daha dövlətimizin gücünü göstərdik, güclü siyasi iradəsini göstərdik. Heç kimlə hesablaşmadan, heç nəyə baxmadan, heç kimdən qorxmadan lazım olan əməliyyatı böyük peşəkarlıqla, məharətlə və fədakarlıqla keçirdik. Beləliklə, Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam bərpa etdi.

Bu gün isə Şuşanın yeni tarixi başlayır. Mən 2020-ci il noyabrın 8-də xalqa müraciətimdə demişdim ki, biz Şuşanı dirçəldəcəyik. Bax, bu gün biz dirçəldilən Şuşanı görürük. Təkcə bu gözəl binalar deyil, Şuşada çox genişmiqyaslı quruculuq işləri gedir. Bu gün ulu öndərin doğum günündə 3-cü yaşayış kompleksinin təməli qoyuldu. Keçən il mayın 10-da 2-ci yaşayış kompleksinin təməli qoyulmuşdu. Bu 1-ci yaşayış kompleksində 450, ikincidə 300-ə yaxın, üçüncüdə isə 500-ə yaxın mənzil inşa ediləcək. Onun bir hissəsi artıq hazırdır. Bu gün siz bu mənzillərə köçəcəksiniz. Bütün evlər gözəl memarlıq üslubunda – Şuşanın ənənəvi üslubunda inşa edilmişdir. Şərait çox gözəldir və əminəm ki, uzun fasilədən sonra şuşalılar burada rahat yaşayacaqlar, yaradacaqlar, quraçaqlar, öz doğma şəhərinin tarixi simasını qoruyacaqlar.

Şuşada quruculuq işləri əslində İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatandan dərhal sonra başlanmışdır. İlk növbədə, Şuşaya yol çəkilməli idi. Çünki siz yaxşı bilirsiniz ki, işğala qədər olan dövrdə yol Xankəndi ərazisindən keçirdi. Ona görə Füzuli şəhərindən Şuşaya qısa müddət ərzində Zəfər yolu çəkildi.

İndi isə daha geniş magistral avtomobil yolu çəkilir, 7 tuneli, 9 viaduku, bir çox körpüləri olan dördzolaqlı gözəl bir yol çəkilir və yəqin ki, gələn ilin sonuna qədər o da hazır olacaq. Şuşanın tarixi abidələrinin bərpasına dərhal başlanılmışdır.

Birinci, Vaqifin məqbərəsi yenidən quruldu, onun əzəli görkəmi qaytarıldı. Ondan sonra Yuxarı Gövhər ağa məscidi, daha sonra Saatlı məscidi bərpa olundu. Bu gün Mamayı məscidinin bərpadan sonra açılışını etdik. Çöl Qala məscidində artıq bərpa işləri başlanılıb. Mehmandarov məscidi və Mehmandarovun evi bərpa edilib. Artıq 4 mehmanxana fəaliyyət göstərir. Onların içində ən böyük beşulduzlu Şuşa mehmanxanası bu gün Şuşanın müasir görkəmini əks etdirir. Amma o mehmanxana da ənənəvi Şuşa memarlığı üslubunda inşa ediləlidir. Bu gün eyni zamanda, «Şirin su» hamamı əsaslı təmirdən sonra açılıbdır. Aşağı Gövhər ağa məscidində təmir-bərpa işləri yekunlaşmaq üzrədir. Üzeyir Hacıbəylinin vəhşi düşmən tərəfindən dağıdılmış abidəsi yenidən öz yerinə qoyuldu. Ermənilər tərəfindən dağıdılmış Vaqifin büstü yenə də əvvəlki görkəmdə, formada bərpa edildi, yenidən hazırlandı. Üzeyir Hacıbəylinin ermənilər tərəfindən dağıdılmış evi yenidən qurulur, bu il hazır olacaq. Bir neçə başqa önəmli hadisə də baş vermişdir.

Şuşanın dirçəldilməsi geniş vüsət alıb. Hər şey çox müfəssəl və dəqiq, ən müasir şəhərsalma qaydalarına uyğun plan əsasında qurulur. Bu bərpa və yenidən qurulma işlərinə biz dünyanın aparıcı şirkətlərini cəlb etmişik, təkcə Şuşa üçün yox, bütün azad edilmiş tor-

paqlar üçün. Çünki uzun illər ərzində ağır şəraitdə – çadırlarda, yataqxanalarda, uşaq bağçalarında, yarırsız binalarda yaşamış insanlar bundan sonra yaxşı yaşasınlar, rahat yaşasınlar. Bununla paralel olaraq, həm Şuşada, həm də artıq inşa edilmiş digər qəsəbə və şəhərlərdə məşğulluq məsələləri də həll olunur, treninqlər keçirilir, buraya qayıdacaq insanların işlə təmin olunması məsələlərinə də çox diqqətlə baxılır və bu işlər öz həllini tapır.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələri nəinki Azərbaycanın, Qafqazın, dünyanın ən gözəl yerlərindən biri olacaq – ən müasir, ən rahat, ən gözəl. Buranın təbiəti, gözəl mənzərələri, yaşıllıqlar, bulaqlar müasir və eyni zamanda, ənənəvi üslubda inşa edilən binalarla tamamlanır. Elə bir gözəl şəhər yaradılır ki, əminəm, hər birimiz, hər bir azərbaycanlı bununla fəxr edəcək. Bir daha demək istəyirəm ki, biz azad edilmiş bütün torpaqlarda genişmiqyaslı proqramları icra edirik. Bu gün artıq Şuşa altıncı yaşayış yeridir ki, keçmiş köçkünlər buraya qayıdırlar. Bu gün eyni zamanda, Laçının Sus kəndinə də keçmiş köçkünlərin qayıdışı nəzərdə tutulub və ilin sonuna qədər ən azı 20 yaşayış məntəqəsində artıq həyat bərpa ediləcək.

Mayın 10-u hər birimiz üçün, təbii ki, mənim üçün əziz gündür – ulu öndərin doğum günüdür. Onun ən böyük arzusu bu reallıqları görmək idi, işgala son qoymaq idi və məhz onun fəaliyyəti nəticəsində biz inkişaf yoluna qədəm qoyduq. Ona qədər hansı hadisələr baş verirdi, siz yaşlı nəsil yaxşı xatırlayırsınız – hakimiyyətsizlik, özbaşınalıq, xaos, hakimiyyət uğrunda gedən mübarizə, hakimiyyətdə

səriştəsiz, qorxaq, satqın, xain insanların yerləşdirilməsi. Bütün bunlar Şuşa kimi şəhərin, digər şəhər və kəndlərimizin işğal altına düşməsinin səbəbi olmuşdur. Təsadüfi insanlar hakimiyyətə gəldi. Küçələrdən heç bir təhsil almamış, heç bir dövlət işində təcrübəsi olmayan, heç bir biliyə malik olmayanlar müdafiə nazirləri, dövlət katibləri, parlament sədrləri, Prezident vəzifələrinə yiyələndilər və bunun acı nəticəsini Azərbaycan xalqı çəkdi. Şuşanı müdafiə etməyə söz verən, əks təqdirdə öz başına güllə çaxmağa söz verən o ünsür görəsən indi hansı hisslər yaşayır? Əminəm ki, bu günə sevinmir. Onun kimilər, o vaxt hakimiyyətə can atan AXC–Müsavat cütlüyünün tör-töküntüləri, onların böyük əksəriyyəti bizim Zəfərimizə sevinməyiblər, əksinə, peşman olublar. Bizim Qələbəmizə bu günə qədər kölgə salmağa çalışırlar, ermənilərlə əlbir olub bizim Zəfərimizi aşağılamaq, ona kölgə salmağa çalışırlar. Məhz onların hakimiyyətə can atmaları dövründə və ovaxtkı hakimiyyətin satqın, qorxaq olması səbəbindən Şuşa işğal altına düşdü. Şuşanı müdafiə etmək üçün çox da böyük qüvvə lazım deyildi. Siz ki, bunu yaxşı bilirsiniz. Şuşa yiyəsiz qalmışdı və Şuşanın düşməne təhvil verilməsi Xalq Cəbhəsinə hakimiyyətə gəlmək üçün yol açdı. İndi baxın, o tarixlərə, tarixi hadisələrə. Bir neçə gündən sonra onlar hakimiyyətə gəldilər, o hakimiyyəti yıxdılar, çevriliş etdilər. Xalqın haqlı etirazını, necə deyərlər, öz tərəflərinə çəkmək üçün Şuşanı, sonra Laçını, ondan sonra Kəlbəcəri qurban verdilər. Bununla da keçmiş Dağlıq Qarabağ

Muxtar Vilayəti Ermənistanla de-fakto coğrafi nöqteyi-nəzərindən birləşdi.

Azərbaycan xalqının böyüklüyü bir daha 1993-cü ildə özünü göstərdi. Xalq ulu öndərə müraciət edib onu hakimiyyətə dəvət etdi. Çünki Azərbaycan xalqı bilirdi ki, o bələdan onu ancaq Heydər Əliyev qurtara bilər. O vaxt – 1994-cü ildə əldə edilmiş atəşkəs məcburi bir addım idi və biz heç vaxt o atəşkəslə barışa bilməzdik, nə mənim atam, nə də mən. Onun ömrü bu günü görməyə çatmadı. Biz – onun davamçıları onun və Azərbaycan xalqının arzularını çin etdik və tarixi Zəfər əldə etdik. Düşməne öz yerini göstərdik və bu gün düşmən bizim qarşımızda acizdir. Bu gün təkəcə bizim tələbimizlə heç bir başqa, necə deyirlər, vasitəyə əl atmadan Qazaxın 4 kəndi bizə qaytarılır. Bir tələbimlə qaytarılır, bax, belə də olmalıdır. Bundan sonra belə də olacaq. Burada söz sahibi bizik, Qafqazda aparıcı dövlət bizik, iqtisadi, siyasi, hərbi, hər cəhətdən aparıcı dövlət bizik, bizimlə hər kəs hesablaşmalıdır. Həm Ermənistan, həm onun arxasında duran, onlara yalançı vədlər verən xarici dairələr bizimlə hesablaşmasalar peşman olacaqlar.

Bu gün Qazaxın 1990-cı və 1992-ci illərdə işğal edilmiş torpaqları bir güllə atılmadan bizə qaytarılır. Delimitasiya, demarkasiya bizim şərtlərimiz əsasında həyata keçirilir və bu bizim növbəti zəfərimizdir.

Biz heç vaxt müharibə istəməmişik, bu gün də istəmirik. Bizə müharibə lazım deyil, bizə torpaqlarımız lazım idi. Minsk qrupunun 28 ildəki fəaliyyəti Azərbaycan xalqına qarşı yönəldilmişdi. Onların yalançı vədləri və fəaliyyətsizliyi təsadüfi deyildi. On-

lar məsələni həll etmək istəmirdilər. Onlar bu torpaqları ermənilərə vəd etmişdilər. Necə ki, sovet dövründə ermənipərəst Qorbaçov və ondan sonra Yeltsin bu torpaqları ermənilərə vəd etmişdilər və Fransa da, Amerika da, həmçinin. Bu gün də baxın bizə qarşı kimlər, necə deyərlər, əsas rol oynayırlar – Fransa və Amerika. Bunu açıq demək lazımdır, daha çox Fransa. Onlar da bilməlidirlər ki, bizim iradəmizdən kənar bu bölgədə heç bir məsələ həll olunması deyil. Hansısa səfirin Şuşaya gəlməsi bizə minnət kimi təqdim edilməməlidir. Gəlir gəlsin, gəlmir, heç lazım da deyil. Guya onların gəlib-gəlməməsi ilə nəşə dəyişir, heç nə dəyişmir. Burada, bu torpaqda söz sahibi bizik. Bizim siyasətimiz beynəlxalq hüquqa və ədalətə əsaslanır. Əgər bu gün yenə də görsək ki, Ermənistanda revanşistlər baş qaldırır, Fransa Ermənistana öldürücü silahlar verir, o silahların kritik həddə çatmasını görsək, onda bizdən heç kim inciməsin. Hər halda, hər kəs bilir ki, biz nəyə qadirik, ordumuz nəyə qadirdir və iradəmiz nə qədər möhkəmdir. Heç kim bizim qabağımızda dura bilməz. Heç kim bizə heç nə diktə edə bilməz və daxili işlərimizə müdaxilə edə bilməz. Nəyi lazım biliriksə, onu da edəcəyik. İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra biz Ermənistana dedik ki, gəlin sərhədi ədalətli müəyyən edək. Yox, istəmirsinizsə, onda biz deyəcəyik, harada istəyirik orada da sərhəd olacaq. Neyləyəcək, kimə zəng edəcək, lap 100 dəfə zəng etsin, nəticəsi nə olacaq? Həm Azərbaycan xalqına, həm də bu bölgəyə maraq göstərənlərə bir daha demək istəyirəm ki, bizimlə hesablaşmadan burada bir addım da atılmamalıdır bundan sonra. Əminəm

ki, mənim sözümü eşidirlər, bilirlər – mən nəyi deyirəmsə, onu da edirəm.

Bugünkü bu bayram günü – mənim üçün və hamımız üçün ikiqat bayram günü bir daha onu göstərir ki, biz sülhsevər, qurub-yaradan xalqıq. Ermənilər Şuşanı viran qoyub, onu erməniləşdirməyə çalışıblar. Bu gün Aşağı Gövhər ağa məscidinin təmiri ilə tanış olarkən orada içəridəki sütunların birində xaç gördüm. Yaxşı, məsciddə xaç ola bilər? Buna göz yumanlar, bu gün bizi hansısa cinayətlərdə, yaxud da ki, əməllərdə ittiham edənlər bunu görmürlərmi? Görmürlərmi ki, Ağdam məscidini tövləyə çevirmişdilər? Şuşanın 17 məscidindən 16-sını dağıdıb, birini isə başqa xalqa mənsub olan məscid kimi təqdim etməyə çalışırdılar. Biz buraya qayıdan kimi, dərhal guya orada aparılmış təmiri ləğv etdik, onu yenidən qurduq. Bütün şəhər və kəndlərimiz vandallar tərəfindən dağıdılıb. Bunu heç kim görmək istəmir. Amma hər kəs bunu görməlidir və görəcəkdir. Çünki erməni vandallığını nə biz unudacağıq, nə də dünya unudacaq. Şuşanı nə qədər erməniləşdirməyə çalışsalar da, buna nail ola bilməyiblər. Çünki Şuşa əzəldən Azərbaycan şəhəri olub, işğal dövründə də öz azərbaycançılıq simasını qoruyub saxlayıbdir. Əgər ermənilər bunu özlərinə, necə deyirlər, doğma şəhər saydırlarsa, Şuşanı quraydılar, yaradaydılar, dağıtmayaydılar. Bir daş daş üstə qoyulmayıb. Biz gəlmişik burada əbədi yaşamağa və bundan sonra Azərbaycan bayrağı bu torpaqlarda əbədi dalğalanacaq.

Mən sizi bir daha ürəkdən təbrik edirəm. Sizə xoşbəxtlik, cansağlığı arzulayıram. Burada rahat yaşayın.

* * *

Sonra açarların təqdim edilməsi mərasimi oldu.

Dövlət başçısı və xanımı mənzillərin açarlarını sakinlərə təqdim etdilər.

Sakinlər Prezident İlham Əliyevə və xanımı Mehriban Əliyevaya minnətdarlıqlarını bildirdilər.

Gülbəniz Babayeva: Çox sevincli andır, təşəkkür edirəm. Ümummilli liderin ad günündə Sizin kimi canlı əfsanə bu açarı mənə təqdim etdi. Yəqin ki, şəhidimizin də ruhu şad olar. Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Ruhü şad olsun.

Nəsimə Eyvazova: Çox sağ olun. Oğlum 44 günlük Vətən müharibəsində iştirak edib. Qazi anasıyam. Çox xoşbəxtəm ki, bu gün bu açarı mənə vermişiniz, təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Sağ olun, gözəl övlad böyütmüsünüz dövlət üçün.

Eldar Salahov: Çox sağ olun. Allah Sizə uzun ömür, cansağlığı versin. Sizdən yerdən göyə qədər razıyıq.

İlham Əliyev: Sizə də cansağlığı. Sağ olun.

Elşən Əliyev: Çox şadam. 4 ildir bu günü gözləyirdim ki, bir şəhid övladı olaraq əlinizi sıxıb Sizə təşəkkürümü bildirim. Bu günləri bizə yaşatdığınıza görə Sizə dərin təşəkkürümü bildirirəm, çox sağ olun.

İlham Əliyev: Sağ olun, təbrik edirəm.

Pərviz Məhərrəmov: Çox sağ olun. Fəxr edirəm ki, Siz bizim Prezidentimizsiniz.

Nazimə Məhərrəmov: Cənab Prezident, bu gün tariximizə qızıl hərflərlə yazılan gündür. Sağ olun, Allah-taaladan Sizə cansağlığı, uzun ömür arzu edirəm.

Rəhimova Lətafət: Cənab Prezident, təşəkkür edirəm Sizə. Çox sağ olun, bu günü bizə yaşatdınız. Məcburi köçkünlük tamam qurtardı.

İlham Əliyev: Qurtardı, bəli. Çox gözəl.

Təranə Ağayeva: Çox sağ olun. Mən də fəxr edirəm ki, oğlum 44 günlük müharibədə iştirak edib.

İlham Əliyev: Sağ olun, gözəl övlad yetişdirmisiniz.

Səbinə Gözəlova: Təşəkkür edirəm, minnətdaram. Cənab Prezident, mən Mikayıl Gözəlovun qızıyam. Bu gün atamın ruhu şaddır. Sizinlə fəxr edirik, qürur duyuruq. Təşəkkür edirəm, çox sağ olun.

İlham Əliyev: Allah rəhmət eləsin.

Elvin Məmmədov: Müzəffər Ali Baş Komandan, ehtiyatda olan əsgər Məmmədov.

İlham Əliyev: Xidmətlərə görə də təşəkkür edirəm. Haralarda döyüşmüsən?

Elvin Məmmədov: Sağ olun, cənab Prezident. Şuşada, Qubadlıda, Füzulidə, Vətən müharibəsi Qəhrəmanıyam.

Mehriban Əliyeva: Təbrik edirəm.

Bəxtiyar Məhərrəmzadə: Cənab Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan, Vətən müharibəsi iştirakçısı olaraq daim Sizin əmrinizə hazırıq. Bugünkü hədiyyənizə görə Sizə minnətdarıq.

Orxan Salmanov: Sağ olun, cənab Prezident. Bu şərəfli günü bizə bəxş etdiyiniz üçün bütün ailəmiz adından, bütün şuşalılar adından Sizə minnətdarıq. Təşəkkür edirəm.

Rauf Hüseyinov: Minnətdaram, cənab Prezident, çox sağ olun. Yaxşı olasınız. Bir gənc ailə olaraq, bu gün bizə bu açarı təqdim etdiyiniz üçün Sizə bir daha dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Bir xatirə şəkli çəkdirək, bu mənim ocağımda, evimdə ən dəyərli bir hədiyyə olacaq.

İlham Əliyev: Sağ ol.

Mehriban Əliyeva: Təbrik edirəm.

Kərim Kərimli: Cənab Prezident, icazənizlə, bir neçə kəlmə ürək sözümlə demək istəyirəm.

İlham Əliyev: Buyurun.

Kərim Kərimli: Möhtərəm cənab Prezident, əziz Mehriban xanım, bu gün həyatımızda ən əziz, ən xoşbəxt gündür. Bizim bugünkü xoşbəxtliyimizi yalnız və yalnız 2020-ci il noyabrın 8-də cənab Prezidentin «Əziz Şuşa, sən azadsan!» bəyanatından sonrakı xoşbəxtliyimizlə müqayisə etmək olar. Bundan başqa heç bir misli-bərabəri olan xoşbəxtlik yoxdur.

Möhtərəm Prezident, 32 ildən sonra doğma şəhərə qayıtmaq barədə Siz öz ürək sözlərinizi söyləyərkən dediniz ki, bundan böyük səadət, bundan böyük xoşbəxtlik ola bilərmi?! Mən öz adımdan, burada iştirak edən ailəm adından, bu gün açarlarını təqdim etdiyiniz iştirakçılar adından, bizim camaat adından Sizə ürəkdən gələn təşəkkürümü bildirirəm.

Dünyada Üzeyir bəyin musiqisindən gözəl musiqi yoxdur. Sizin Şuşa uğrunda, Qarabağ uğrunda, Azər-

baycanın ərazi bütövlüyü uğrunda apardığınız mübarizəni yalnız Üzeyir bəyin musiqisi ilə müqayisə etmək olar: gözəl, təntənəli, möhtəşəm və əbədi! Bütün bunlara görə çox sağ olun.

Mən bu tədbirdə Vətən uğrunda canından keçmiş əziz şəhidlərimizin xatirəsini yad etmək istəyirəm. Bütün şəhid ailələri qarşısında baş əydiyimizi bildirmək istəyirəm və demək istəyirəm ki, əgər onların misilsiz şücaəti, dünya tarixində tayı-bərabəri olmayan qəhrəmanlığı olmasaydı – təbii ki, Sizin rəhbərliyiniz altında – bu gün biz burada bu təntənəli məclisdə iştirak edə bilməzdik. Bütün qazilərimizi–müharibədə Vətən uğrunda yaralanmış bütün qardaş və bacılarımızı burada hörmətlə yad etmək istəyirəm.

Nəhayət, öz adımdan onu demək istəyirəm ki, bundan sonra biz öz şəhərimizdə belə gözəl – bilirsiniz, bunu da təsvir etmək çox çətindir bu dəqiqə – mənzillərdə yaşayaraq, Siz dediyiniz kimi, Şuşanın dirçəldilməsi, gözəlləşməsi, inkişaf etməsi və Sizin sərəncamınızla artıq ölkəmizin mədəniyyət paytaxtı olan bir şəhərin bütün dünyanın mədəniyyət mərkəzinə çevrilməsi uğrunda mübarizəmizi aparacağıq. Çox sağ olun, minnətdaram, təşəkkür edirəm.

Səbinə Gözəlova: Möhtərəm cənab Prezident və hörmətli Mehriban xanım, doğma Şuşamıza xoş gəlmisiniz! Bu gün şuşalılar ikiqat sevinc yaşamaqdadırlar, torpaqlarımız işğaldan azad olunub və Qarabağımızın zümrüd tacı olan Şuşamıza qayıdış başlanıb. Belə bir xoşbəxt günü bizə yaşatdığınız üçün Sizə borcluyuq. Şəhidlərimizə, qazilərimizə, əsgərlərimizə borcluyuq. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin,

qazilərimize şəfa versin, Sizi və igid əsgərlərimizi qorusun.

Vətən sərhəddən, vətənpərvərlik isə məktəbdən başlayır. Əsl vətəndaşlıq, torpağa bağlılıq, vətənpərvərlik kimi xüsusiyyətlər məktəbdə daha da inkişaf edir. Müasir tələblərə cavab verən ən gözəl şəkildə inşa edilmiş Şuşa şəhər 1 saylı tam orta məktəb gələcək nəsillərimiz üçün ən böyük töhfədir. Bu məktəbin rəhbəri kimi, Sizi əmin edirəm ki, məktəbimizdə istedadlı, vətənpərvər, milli-mənəvi dəyərlərə sadıq vətəndaşlar yetişdiriləcək. Məktəbimizin pedaqoji kollektivi bu amal uğrunda var gücü ilə çalışacaq.

Bütün dünya Azərbaycan Respublikasının daxili və xarici siyasətinə heyrandır. Bu gün dünyanın ən aparıcı dövlətləri Azərbaycan Respublikası ilə diplomatik müqavilələr bağlayır. Bütün bunlar Sizin məqsədyönlü siyasətinizin nəticəsidir. Allah ulu öndərimiz Heydər Əliyevə rəhmət eləsin. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev demişdi: «Vaxt gələcək Azərbaycan Günəş kimi nur saçacaq». Bəli, bu şüar artıq bir reallıqdır. Çiçəklənən Azərbaycanımız dünyaya nur saçır, sülh və əmin-amanlıq uğrunda mübarizə aparır. Əlbəttə, bu, xalqımızın birliyi və Sizin əməyinizin sayəsindədir. Xalqımız dövlətimizə, dövlətimiz isə xalqımıza dayaqdır. İnanırıq ki, bizim bu günümüz, sabahımız, xoşbəxt gələcəyimiz əmin və etibarlı əllərdədir.

Hörmətli Mehriban xanım, Siz mərhəmətli, vətənpərvər, milli-mənəvi dəyərlərə sadıq bir insan, ən ali xüsusiyyətlərə malik bir xanımsınız. Siz ən əziz, doğma günlərinizdə şəhid ailələri, qazi ailələri, məcburi köçkün ailələrini ziyarət edib, onlara diqqət və qayğı

göstərmisiniz. Həmçinin milli-mənəvi irsimizi qorumaqla yanaşı, təhsilimizə böyük töhfələr vermişiniz. Bu günlərdə Heydər Əliyev Fondunun yaranmasının 20-ci ildönümü qeyd olundu. Bu münasibətlə Sizi ürəkdən təbrik edirik. Heydər Əliyev Fondu yarandığı gündən xalqımıza xidmət edib və zəngin mənəvi irsimizi inkişaf etdirib. Sizin rəhbərliyinizlə görülən bütün xeyirxah, gözəl işlərə görə Sizə təşəkkür edirik və bu müqəddəs missiyanızda Sizə uğurlar arzu edirik.

Möhtərəm cənab Prezident, hörmətli Mehriban xanım, Allah Sizi, dövlətimizi, millətimizi və igid əsgərlərimizi qorusun. Çox təşəkkür edirik. Sağ olun.

Rövşən Bayramov (*rəssam*): Möhtərəm cənab Prezident, bu tədbirə, bugünkü xoşbəxtliyi bizə yaşatdığınıza görə Sizə çox minnətdaram. 32 ildir ki, mən Bakıda oturub Şuşanı xəyalən rəsmlərimdə əks etdirirdim. Bayaq yolda gələndə maşından baxıram, deyirəm, 32 ildən sonra mən həmin mənzərəni, həmin Şuşanı gözümlə görəəcəyəm. Düzdür, Bakıda işlədiyim dövrdə xarici ölkələrdə də sərgilər təşkil etmişəm. Ancaq mənim mövzum Şuşa olubdur. Bakıda bu illər ərzində 150 rəsm əsəri çəkmişəm. Hamısını Şuşa Dövlət Rəsm Qalereyasına hədiyyə etmişəm. Sağlıq olsun, Şuşada rəsm qalereyasını açdıqda, həmin əsərləri orada nümayiş etdirəcəyik. Bu tədbirə görə Sizə təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Sizi bir daha təbrik edirəm. Sağ olun.

Sonda xatirə şəkilləri çəkdirildi.

LAÇIN RAYONUNUN SUS KƏNDİNDƏ GÖRÜLMÜŞ İŞLƏRLƏ TANIŞLIQ VƏ KƏNDƏ KÖÇMÜŞ SAKİNLƏRLƏ GÖRÜŞ

10 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 10-da Laçın rayonunun Sus kəndinə gələrək, burada görülmüş işlərlə tanış olmuş, kəndə köçmüş sakinlərlə görüşmüşdür.

Laçın rayonunda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Məsim Məmmədov, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Rövşən Rzayev dövlət başçısına kənddə görülmüş işlər barədə məlumat verdilər.

Bildirildi ki, 1992-ci ilin may ayında Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən rayon işğal olunan vaxt Sus kəndində 53 ailə – 203 nəfər yaşayırdı. Tamamilə yenedən tikilərək istifadəyə verilən kəndə ümumilikdə 59 ailə – 214 nəfərin köçürülməsi nəzərdə tutulur. Hazırda kəndə 20 ailənin (75 nəfər) köçürülməsi təmin olunub.

Diqqətə çatdırıldı ki, 25 hektar ərazini əhatə edən kənddə 13 ikiotaqlı, 28 üçotaqlı, 14 dördotaqlı və 4 beşotaqlı fərdi ev tikilib. Kənddə 132 yerlik orta məktəb, 50 yerlik uşaq bağçası da inşa olunub. Sakinlərin asudə vaxtlarının səmərəli təşkili üçün istirahət parkı və müxtəlif uşaq meydançaları yaradılıb.

Sonra Prezident İlham Əliyev kəndə köçmüş sakinlərlə görüşdü.

İlham Əliyev: Salaməleyküm.

Sakinlər: Salam, cənab Prezident, xoş gəlmisiniz!

İlham Əliyev: Siz də xoş gəlmisiniz! Necəsiniz, nə var, nə yox? Qayıtmısınız doğma vətənə. Təbrik edirəm sizi. Şərait necədir? Xoşunuza gəlir?

Sakinlər: Möhtəşəmdir, çox yüksək səviyyədədir. Allah Sizdən razı olsun. Allah Sizi qorusun. Həm kəndimizdə, həm də Laçında görülən işlərin miqyası o qədər böyükdür ki, hamısını sadalamaq olmur.

İlham Əliyev: Gördünüz Laçın şəhəri necə də gözəldir?!

Sakin: Bəli, görürük, izləyirik, baxırıq, heyran qalırıq. Gələn ayaqlarınız var olsun. Bəli, 30 il ayrılıqdan sonra bizi vətənimizə qovuşdurdunuz. Bura mənim öz torpağımdır. Dünya durduqca durarsınız. Allah Sizi, xalqımızı qorusun. Qara buludu üstümüzdən götürdünüz, bu xalq rahat yaşasın.

Allah qazilərimizə şəfa versin. Allah Sizi Azərbaycan xalqının başının üstündən əskik eləməsin. Cənab Prezident, Siz hər dəfə çıxış edəndə kövrəlirəm. Siz dünyada yeganə dövlət başçısısiniz ki, müşavirələrdə, iclaslarda özündən oxumadan çıxış edirsiniz, dünyanı heyran qoyursunuz. Hər Prezident bunu bacarmır.

İlham Əliyev: Mən demişdim ki, sizi qaytaraçağam, qaytardım.

Sakin: Sağ olun, xalqımın adından, buraya təzə gələn 20 ailənin adından Sizə təşəkkür edirəm. Çox sağ olun.

İlham Əliyev: Sağ olun.

S a k i n: Mən Sizə uzun ömür, cansağlığı arzulayıram. Mən birincisi, şəhidlərə Allahdan rəhmət diləyirəm, şəhid analarının əllərindən öpürəm. Qazilərimize Allah cansağlığı versin. Bu çöllərdə istidə, yağışda, qarda xidmət edən əsgər balalarımıza Allah ömür versin, qəfil dərddən, bəladan qorusun. Bu günümüzə şükür. Şükür ki, bu sevinci, bu gözəl günü Siz bizə yaşatdınız, mümkün olmayanı mümkün etdiniz. Şükür bu günümüzdə.

İ l h a m Ə l i y e v: Bundan sonra burada, öz doğma dədə-baba torpağınızda rahat, xoşbəxt yaşamalısınız. Xalqımızın tarixi həm şərəfli, həm kədərli dir. Ancaq bizim tariximizdə keçmiş köçkünlər qədər əziyyət çəkən insanlar olmayıb. Həm mənəvi əzab, həm fiziki əziyyət, həm torpaqların itirilməsi, öz yaxınlarının məzarlarını ziyarət edə bilməməyiniz – bu dərdin misli-bərabəri yoxdur. 32 il ərzində bizə deyirdilər ki, gözləyin, tələsməyin, müharibə aparmayın, bu münaqişənin hərbi həlli yoxdur. Ona görə belə deyirdilər ki, ermənilər burada əbədi yaşasın və biz bu torpaqları görməyək. Bizi razı salmaq istəyirdilər, inandırmağa çalışırdılar ki, məsələn müharibə yolu ilə həll oluna bilməz. Əsas məqsəd o idi ki, heç vaxt Azərbaycana imkan verməsinlər öz ərazi bütövlüyünü bərpa etsin. Ancaq biz nə etdik? Bax, bunun kimi minlərlə aslanın hesabına gəldik buraya və bu gün burada durmuşuq.

Hər b ç i s a k i n: Allah ölənlərimizə rəhmət eləsin, atalarımıza, analarımıza, cavanlarımıza. Ruhları şad olsun. Bu günə şükür. Bizim cənab polkovnikimiz bu müharibədə çox əziyyət çəkdi.

İlham Əliyev: Bundan sonra müharibə olmalıdır. Biz öz müharibəmizi bitirmişik. O, ədalətli müharibə idi, azadlıq müharibəsi idi. Həm 44 gün, həm 1 gün. Onunla da məsələ bitdi. Əgər Ermənistanda kimsə yenidən baş qaldırsa, dəmir yumruğu görəcək. Özü də bilirsiniz ki, işğal dövründə bəzi torpaqları guya bizə qaytaracaqdılar. Amma Laçından, ümumiyyətlə, söhbət aparmırdılar.

Sakin: Laçın, Kəlbəcər, Ağdam bir güllə atılmadan alındı. Cənab Prezident, Allah Sizi qorusun. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Çünki biz haqq yolundayıq, ona görə Allah da həmişə bizə yardımçı olur.

Sakin: Bəli, haqq yolundayıq. Allah Sizin kölgənizi bu xalqın üzərindən əskik etməsin. Allah Sizi var eləsin. Çox sağ olun, cənab Prezident, bu günü bizə yaşatdınız. 31 ildən sonra mən yaşda insanı vətəninə qaytardığınıza görə Sizə çox təşəkkür edirəm.

İlham Əliyev: Çox sağ olun. 13 il əvvəl Ağcabədi rayonunun Taxtakörpü qəsəbəsində laçınlılarla öz doğum günümdə görüşmüşdüm. Onlara söz vermişdim ki, biz hamımız qayıdacağıq və o gün gəldi. İndi Laçın şəhəri dünyanın ən gözəl şəhərlərindən birinə çevriləcək. İndi Zabuxda, Susda, Güləbirdə iş gedir. O biri kəndlərdə də iş gedir. Hava limanı inşa edilir, gələn il hazır olacaq. Şuşa–Laçın yolu da qısaldacaq.

Sakin: İnşallah, gör hara ilə Siz yol çəkirsiniz, dağları yarırsınız, aeroporta yol çəkirsiniz. Cənab Prezident, bu görüşümüz həqiqətən də çox gözəl günə təsadüf edir. Bu gün bizim möhtərəm ulu öndərimizin

101 illiyidir. Mən özüm 271 saylı məktəbdə işləyirəm. Ulu öndərimiz bizim məktəbimizə gəlmişdi. Mən o məktəbdən gəlmişəm buraya. Arzu edirəm ki, Sus sakini olaraq, sentyabrın 15-dən mən də bu məktəbdə işləyim. İstəyirəm gənclərimiz də burada qalsınlar. Öz yurdumuzda qurub-yaradaq. Sus sakinləri adından Sizə çox təşəkkür edirəm.

İ l h a m Ə l i y e v: Sus kəndində, Zabuxda məktəblər var. Laçın şəhərində 2 saylı məktəb tikilib, 1 saylı məktəb də inşa ediləcək. Sizə cansağlığı arzu edirəm, burada xoşbəxt yaşayın.

* * *

Sonra Prezident İlham Əliyev və sakinlər Həkəri çayının sahilinə gəldilər.

İ l h a m Ə l i y e v: Sağ olun. Bundan sonra doğma Laçın torpağında xoşbəxt yaşayın.

S a k i n l ə r: Bu şəraiti yaratdığınız üçün təşəkkür edirik, Allah Sizi qorusun.

Sizi öz kəndimizdə görmək böyük bir xoşbəxtlikdir. Allah atanıza rəhmət eləsin, Sizə, yoldaşınıza, övladlarınıza, nəvələrinizə ömür versin.

İ l h a m Ə l i y e v: Çox sağ olun.

**LAÇIN RAYONUNDA «AZƏRENERJİ»
ASC-nin «ZABUX» VƏ «QARIQIŞLAQ»
KİÇİK SU-ELEKTRİK STANSİYALARININ
AÇILIŞI MƏRASİMİ**

10 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 10-da Laçın rayonunda «AzərEnerji» ASC-nin «Zabux» və «Qarıqışlaq» Kiçik Su-Elektrik stansiyalarının (KSES) açılışı mərasimində iştirak etmişdir.

«AzərEnerji» ASC-nin prezidenti Baba Rzayev dövlət başçısına görülmüş işlər barədə məlumat verdi.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionunda həyata keçirilən «yaşıl hidroenerji» layihələri və perspektiv hədəflər haqqında məlumat verilirəkən bildirildi ki, dövlət başçısı tərəfindən irəli sürülən «yaşıl enerji» zonasının yaradılmasına dair strateji baxış və 2030-cu ilə qədər ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafına dair 5 Milli Prioritetdən birinin «Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi» kimi təsbit edilməsi, həmçinin Azərbaycan Prezidentinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının hidroenerji potensialının yenidən tədqiqi barədə «AzərEnerji» ASC-yə verdiyi tapşırığın icrası məqsədilə işğal dövründə dağıdılmış su-elektrik stansiyalarından əlavə, ekoloji normalar daxilində yeni su-elektrik stansiyalarının tikintisi barədə hesabat ha-

zırlanaraq təqdim edilib. Hesabata əsasən, bölgədə ümumi gücü 467 MVt olan 72 kiçik su-elektrik stansiyası olacaq.

Diqqətə çatdırıldı ki, dövlət başçısının regionun dayanıqlı elektrik təchizatı infrastrukturunun yaradılması və hidroenerji ehtiyatlarından səmərəli istifadə istiqamətində tapşırıqlarına uyğun olaraq, regionun sərt, keçilməz iqlim və relyef şəraitinə rəğmən 3 ildən az bir müddətdə ümumi gücü 226 MVt olan 28 su-elektrik stansiyası yenidən qurulub və ya yeni tikilibdir. Ümumi gücü 44 MVt olan 4 su-elektrik stansiyasında isə avadanlıqların quraşdırılması və sazlama işləri icra edilir. Nəticədə bütün region üzrə dayanıqlı elektrik təchizatı sxemi yaradılıb və COP29 tədbirinin keçiriləcəyi, «Yaşıl dünyaya naminə həmrəylik ili» elan edilmiş 2024-cü ilin birinci yarısında ümumi gücü 270 MVt olan 32 su-elektrik stansiyası istismara veriləcək. Bu stansiyalarda il ərzində 600 milyon kilovat-saatdan çox «yaşıl enerji» istehsal ediləcək. Bu da 160 milyon kubmetrdən artıq təbii qaza qənaət edilməsi, atmosfərə atılan karbon qazının həcminin isə 330 min tondan çox azalması deməkdir. Bundan əlavə, ümumi gücü 37,5 MVt olan 6 kiçik su-elektrik stansiyası layihəsinin icrası ilə bağlı tender prosedurlarının keçirilməsinə başlanılıb. Bu layihələr üzrə stansiyaların 2025-ci ilin birinci yarısında istismara verilməsi gözlənilir.

Bildirildi ki, ölkənin enerji sistemi tarixində ilk dəfə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionlarının elektrik enerjisi tələbatı 100 faiz «yaşıl enerji» hesabına təmin edilir və tələbatdan artıq qalan həcm ölkə enerji sisteminə ötürülür. Perspektiv layihələr də nəzərə alınsa,

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ərazisində icra edilmiş və icrası gözlənilən «yaşıl enerji» layihələri ümumilikdə 1100 MVt təşkil edir ki, bu da regionun mövcud enerji tələbatından 12–15 dəfə çoxdur. Regionun 2040-cı il üçün ümumi güc tələbatı 1000 MVt proqnozlaşdırılır ki, bu da icra olunacaq «yaşıl enerji» layihələrinin həcmi nəzərə alınmaqla, 20 il sonra bölgənin tam olaraq «yaşıl enerji» ilə təmin ediləcəyi deməkdir.

Sonra dövlət başçısına «Zabux» və «Qarıqışlaq» Kiçik Su-Elektrik stansiyalarında görülmüş işlər barədə məlumat verildi.

Qeyd edildi ki, «Zabux» KSES 2,8 MVt, «Qarıqışlaq» KSES isə 4 MVt gücündədir. «Zabux» KSES-də il ərzində 8-9 milyon, «Qarıqışlaq» KSES-də il ərzində 11-12 milyon kilovat-saat «yaşıl enerji» istehsal ediləcək.

Stansiyaların enerji sisteminə inteqrasiyası üçün yeni yarımstansiyalar tikilib, 35 kV-luq yeni elektrik verilişi xətti çəkilib. Yeni optik kabel xətti çəkilməklə stansiyalar ölkə enerji sisteminin mərkəzləşdirilmiş SCADA sisteminə inteqrasiya edilib. Nəticədə rəqəmsal qaydada açılıb-qoşulma, intellektual idarəetmə, operativ monitoring və təhlil aparılması mümkün olmaqla yanaşı, stansiyalara Bakıdan nəzarətin əlçatanlığı təmin edilib. Zabux çayının tam olaraq Azərbaycan ərazisində formalaşan, bolsulu və iti axan dağ çayı olduğunu nəzərə alsaq, azsulu mövsümlərdə də bu stansiyanın məhsuldar istismarı mümkün olacaq.

Prezident İlham Əliyev stansiyaları işə saldı.

**ISESCO-nun BAŞ DİREKTORU
SALİM BİN MƏHƏMMƏD ƏL-MALİK
İLƏ GÖRÜŞ**

Şuşa

11 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 11-də Şuşada ISESCO-nun baş direktoru Salim bin Məhəmməd əl-Maliki qəbul etmişdir.

Görüşdə Şuşada keçirilən VII «Xarıbülbül» Beynəlxalq Musiqi Festivalının əhəmiyyəti qeyd olundu.

Söhbət zamanı bundan əvvəl keçirilmiş görüşlər məmnunluqla xatırlandı.

ISESCO-nun baş direktoru Şuşaya budəfəki səfərinə də burada çox böyük inkişaf proseslərinin və dəyişikliklərin şahidi olduğunu bildirdi, işğal zamanı ermənilər tərəfindən tamamilə dağıdılmış məscidlərin yerində yeni məscidlərin inşa edilməsinin islam dini dəyərlərinin qorunması baxımından əhəmiyyətini vurğuladı.

Görüşdə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə böyük bərpa və yenidən qurulma işlərinin getdiyi məmnunluqla qeyd olundu.

ISESCO ilə Azərbaycan arasında uğurlu əməkdaşlığın həyata keçirildiyi bildirildi, əlaqələrimizin bundan sonra da genişlənəcəyinə əminlik ifadə olundu və perspektivlər barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

ISESCO-nun baş direktoru Prezident İlham Əliyevə xatirə hədiyyəsi təqdim etdi.

**ŞUŞANIN CİDIR DÜZÜNDƏ
VII «XARİBÜLBÜL» BEYNƏLXALQ
MUSİQİ FESTİVALININ VƏ
«ŞUŞA – İSLAM DÜNYASININ
MƏDƏNİYYƏT PAYTAXTI 2024»
İLİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ**

11 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva mayın 11-də Şuşanın Cıdır düzündə VII «Xaribülbül» Beynəlxalq Musiqi Festivalının və «Şuşa – islam dünyasının mədəniyyət paytaxtı 2024» ilinin açılış mərasimində iştirak etmişlər.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışı

Hörmətli İSESCO-nun baş direktoru cənab Salim bin Məhəmməd əl-Malik!

Hörmətli qonaqlar, əziz dostlar!

Bildiyiniz kimi, Şuşa şəhəri islam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan olunmuşdur. Bu qərara görə İSESCO-ya, onun rəhbərliyinə, İSESCO-ya üzv ölkələrə – qardaş ölkələrə öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Şuşa bu şərəfli ada layiq görülüb və biz bunu islam dünyasının Azərbaycana növbəti dəstəyinin, hörmətinin əlaməti kimi qəbul edirik.

Birinci dəfə deyil ki, Azərbaycan şəhəri bu şərəfli ada layiq görülür. 2009-cu ildə Bakı, 2018-ci ildə isə Naxçıvan şəhəri islam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edilmişdi. Bu dəfə isə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa bu şərəfli adı daşıyacaq.

Biz islam həmrəyliyi istiqamətində ardıcıl fəaliyyət göstəririk. Azərbaycan islam dünyasının birləşməsi, islam həmrəyliyinə gücləndirilməsi üçün böyük səylər göstərir.

Ölkəmizdə bir çox beynəlxalq tədbirlər, musiqi festivalları, mədəni tədbirlər keçirilir. Təbii ki, Şuşa şəhərinin islam dünyasının mədəniyyət paytaxtı olması bizə əlavə imkan verəcək ki, öz mədəniyyətimizi həm müsəlman ölkələrinin ictimaiyyətinə, həm də dünya ictimaiyyətinə çatdıraq.

Şuşa Azərbaycanın bir çox dahi mədəniyyət xadimlərinin vətənidir. Şuşada doğulmuş, burada boya-başa çatmış görkəmli və dahi mədəniyyət xadimləri bizim qürur mənbəyimizdir. Şuşa nəinki Azərbaycanda, bütövlükdə Qafqaz bölgəsində və daha böyük coğrafiyada tarixən mədəniyyət ocağı kimi tanınırdı. Şuşanın mədəniyyət xadimlərinin fəaliyyəti hər zaman böyük diqqət cəlb edirdi.

Biz 28 il Şuşasız yaşamışıq. Həm şuşalılar, həm bütün Azərbaycan xalqı bu illəri mənəvi əzab illəri kimi öz yaddaşlarında saxlayır və saxlayacaqlar. Dünən Şuşa şəhərinin dirçəldilməsi istiqamətində növbəti addım atılmışdır, ilk sakinlər uzun fasilədən sonra öz doğma şəhərinə qayıdıb burada məskunlaşmışlar. Şuşanın tarixi simasının bərpası istiqamətində fəal işlər gedir. Şuşa, sözün əsl mənasında, dirçəlidir.

Şuşanın bir çox tarixi və dini abidələri işğal dövründə işğalçılar tərəfindən tamamilə dağıdılmışdır. Hazırda 4 məscid yenidən qurulub, digər məscidlərdə təmir-bərpa işləri aparılır.

Bu işğala baxmayaraq, Şuşa öz ruhunu – Azərbaycan ruhunu qoruyub saxlaya bilib. Biz Şuşa azad olunduqdan sonra Şuşaya qayıtdıqda bir daha hər birimiz bunu gördük və dəfələrlə görürük. Şuşaya gələn hər bir insan əyani şəkildə görür ki, burada Azərbaycan ruhu var. Şuşa işğal, əsarət dövründə əyilmədi və biz – Azərbaycan xalqının nümayəndələri Şuşaya qayıtmalı idik. Qan tökərək, şəhidlər verərək – Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin – Şuşanın azad edilməsi, şəhər döyüşləri nəticəsində azad edilməsi tariximizin parlaq səhifəsidir.

Qeyd etdiyim kimi, Şuşa mədəniyyət ocağı kimi tanınsa da, hazırda eyni zamanda, qəhrəmanlıq rəmzidir, zəfər rəmzidir, sülh rəmzidir. Çünki məhz Şuşanın azad olunmasından sonra işğalçılar tam anladılar ki, müqavimət göstərmək onlara heç nə verməyəcək. Bu gün biz Şuşanı tam haqlı olaraq sülhün rəmzi kimi qiymətləndirə bilərik.

Mən xarici qonaqları səmimiyyətlə salamlayıram. Builki «Xarıbülbül» festivalı bu hadisəyə – Şuşanın islam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan olunmasına həsr edilib. Bu gün bir çox müsəlman ölkələrinin kollektivləri bizim üçün müqəddəs olan Cıdır düzündə öz məharətlərini ifadə edəcəklər. Bu, birlik bayramı olacaq, bu, həmrəylik bayramı olacaq. Eyni zamanda, Azərbaycan xalqının əyilməz ruhunu nümayiş etdirən bu məkan həm işğala qədər, həm işğal dövründə, həm

də işğala son qoyulandan sonra hər birimiz üçün doğma və əzizdir. Bizim qəhrəman əsgər-zabitlərimiz, bax, bu sıldırım qayalara dırmaşaraq, yüngül silahlarla şəhəri düşməndən azad etmişlər.

Əminəm ki, bundan sonra Azərbaycan torpaqlarında daim sülh olacaq. Arzum budur, əminəm, bütün Azərbaycan xalqının arzusu budur ki, qoy heç vaxt bu səma altında bir daha top səsləri eşidilməsin. Qoy bundan sonra burada ancaq musiqi sədaları səslənsin. Sağ olun.

**ISESCO-nun baş direktoru
Salim bin Məhəmməd əl-Malikin çıxışı**

Rəhimli və mərhəmətli Allahın adı ilə!
Aləmlərin Rəbbi olan Allaha həmd olsun!
Məhəmməd peyğəmbərə salam və dua olsun!
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti hörmətli cənab İlham Əliyev!

Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva!
Hörmətli iştirakçılar, hörmətli nazirlər, səfirlər, hörmətli qonaqlar!

Allahın salamı, rəhməti və bərəkəti sizə olsun!

O, sanki əzəmətli dağların zirvələrinə yüksəlib ki, yeni nailiyyətini fəxrlə bildirsin. 2021-ci ildə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı oldu. 2023-cü ildə Türk Dünyasının mədəniyyət paytaxtı seçildi. 2024-cü ilin bu günündə isə o, islam dünyasının mədəniyyət paytaxtı kimi özünəməxsusluq bayrağını və dühasını daşıyır. Hər dəfə əhatə genişlənir, coğrafiya böyüyür. Üç il mədəniyyət paytaxtı adına layiq görülən az sayda

belə şəhər vardır. Bu, dərin bir işarədir. Bu, nailiyyətə, imkanlara və ehtirama işarədir. Bu, Şuşa şəhəridir – paklıq, saflıq və xoş ab-hava şəhəri. Şəhərin adı da elə buradan gəlir. Bizlərdən kimsə dünyada adı saflığa və təmizliyə uyğun gələn başqa şəhər tanıyırmı? Buranın havası təmiz, insanların hissləri pakdır. Buna görə də təəccüblü deyil ki, Şuşa bütünlüklə Qafqazda musiqinin paytaxtıdır, təsviri sənətin məkanıdır, gözəl Azərbaycan xalçasının vətənidir, musiqi, fikir və şairlər yurduudur. Görəsən bütün bunlar paklığın və saflığın hədiyyəsidirmi?

Şuşa 1751-ci ildə banisi Pənahəli xan tərəfindən ümidlərlə salınıb. Dünya şəhərlərini qoynuna alaraq öz mədəniyyəti ilə onları tanış edib, öz ticarət əlaqələrini möhkəmləndirib. Onun tacirlərinin əks-sədası bütün dünyadan gəlib. Onlar oralara təkəcə xalça, qumaş parçalar və mərmər deyil, həm də şeir, poeziya, fəlsəfə, gözəl tablolar göndəriblər. Göndərilənlər içərisində musiqi alətləri də var idi. Ustalar onları sevgi ilə hazırlayıb və nadir yaradıcılıq nümunələri kimi, şəhərlərə paylayıblar.

Şuşa daim yüksəklikdə, uralıqdadır. Onun mütəfəkkirləri, yaradıcı insanları Şuşanın Qafqaz müsəlman kimliyini öz qələmlərində və mürəkkəb qablarında daşımışlar. Onunla Azərbaycan insanının şəxsiyyətini, mədəniyyət hüduudlarını qoruyub saxlamışlar. Buna görə də şəhərin bayrağı daim uca olmuşdur. Qəddar düşmənlər onun şirinliyini ələ keçirmək üçün hər zaman pısquda durmuşlar, lakin şəhər çox keçməmiş öz əziz vətəninin qoynuna qayıtmış, qəlbərdə əbədi qalmışdır. Onun zənginliyinə aşıq olmuş

mütəfəkkirləri, şairləri, sənətkarları yaddaşlara əbədi həkk olmuşlar. Biz onlara şairlər Xurşudbanu Natəvanı, Molla Pənah Vaqifi, Qasım bəy Zakiri, xanəndə Cabbar Qaryağdıoğlunu, ifaçı Mirzə Sadıqı, yazıçı Nəcəf bəy Vəzirovu, bəstəkar Üzeyir Hacıbəylini, dramaturq Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevi, bəstəkar Fikrət Əmirovu, mütəfəkkir Əhməd Ağaoğlunu və başqalarını aid edə bilərik. Dünən böyük xanəndə Bülbülün evində olanda divarlar, mebellər, ağacların kölgəsi dil açıb bizə deyirdi ki, bu ev Şuşada keçmişlə indinin əlaqəsini göstərir, övladların ata-babalarının irsi ilə əlaqəsini sübut edir, enməyən bir bayrağa işarə edir.

Birinci vitse-prezident, ISESCO-nun Xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın rəhbərliyi ilə Heydər Əliyev Fondu qarşısına nəcib hədəflər qoyub. Belə ki, bu Fond Qarabağın başqa yerlərində olduğu kimi, Şuşa şəhərinin abadlaşdırılması, yenilənməsi yükünü də öz üzərinə götürüb. Biz bu işlərin hər yerdə vüsət aldığına şahidiyik. Bu nümunəvi Fond qısa vaxt ərzində əldə etdiyi nailiyyətlərə görə təbrikə layiqdir. Biz burada yeni yolları, yaraşlıq binaları, gözəl hotelləri, yenilənmiş muzeyləri, xalçaları və məscidləri görürük. Bütün bunlar məsuliyyətin dərk edilməsinə, çağırışa hazır olmağa dəlalət edir.

Bu, hərtərəfli inkişaf çağırışıdır. Bunu Prezident İlham Əliyev zəkası ilə böyük həvəslə həyata keçirir və bu da təcəbblü deyil, çünki məhz o, torpaqların azadlığı bayrağını qaldırmışdır. Məhz o, əbədi qayıdış anını xalqına bildirmişdir. Məhz o öz ayıq-sayıqlığı ilə

şəhərin azadlığını planlaşdırmışdır. Bu isə başqa hekayədir.

Şuşa 30 il ərzində Vətənin gözündən uzaq qalsa da, Azərbaycan xalqının övladlarının qəlbində qorunub saxlanılırdı. Şuşa öz övladlarının sevgisinin və fədakarlığının miqyasını ölçürdü. Şuşa övladlarının ona qayıtmaq üçün çəkdikləri həsrətin səmimiyyətinə əmin idi. Xalq dürüstlük, etibarlılıq sınağından uğurla keçərək, Qafqaz şəhərlərinin incisini Azərbaycana qaytardı, özü də müzəffər şəkildə qaytardı. Şuşanın əzəmətini bilənlərdə iftixar hissləri coşdu.

Həmin dövrdə ISESCO uzaqda deyildi, Azərbaycan xalqını sevindirən onu da sevindirdi, cəmiyyətin sevincinə qoşuldu. Buna görə də təşkilat vədlərinə sadıq qaldı. ISESCO fəxr edir ki, Prezident İlham Əliyev onun planlarını və Azərbaycanla bağlı proqramlarını dəstəkləyir. Təşkilat da öz növbəsində, ona öz vəfa borcunu yerinə yetirir. Azərbaycanın zəkali oğulları ISESCO-da fəaliyyət göstərir, orada təcrübəli ekspertlər kimi çalışırlar.

ISESCO, həmçinin buraya irs missiyası göndərib və bu, azad olunmuş torpaqlara ayaq basan ilk beynəlxalq missiyadır. Bu, tarix kitablarında və vəfa dəftərində qalacaq həqiqətdir. ISESCO bu işə dünən başlamışdır. Amma təşkilat bu gün də, sabah da Azərbaycanla olan özünəməxsus etibarlı əlaqələrinə sadıq qalacaq, onun yanında olacaq, onun sivilizasiyada tutduğu yolu müdafiə edəcək, sevinc və qürur anlarını onunla birlikdə qeyd edəcək. Onun oğullarının və qızlarının həyata keçirdiyi quruculuq işlərini dəstəkləyəcək. Paklıq ətrinin və saflıq müşkünün da-

şıyıcısı olan şuşalı islam dünyası mübarək olsun! Onun sevgisini bölüşən, hər zaman onu görməyə can atan islam dünyalı Şuşaya eşq olsun!

Cənab Prezident, Sizə, Birinci vitse-prezidentə, hökumət və parlament üzvlərinə, bütün Azərbaycan xalqına «Mübarəkdi» deyirəm. Allah Şuşanı hiفز et-sin. Allah Azərbaycanı qorusun. Qoy həmişə qələbə və nailiyyətimizi bayram edək. Qarabağ Azərbaycandır! Sağ olun.

* * *

Çıxışlardan sonra açılış konserti keçirildi.

Konsertdə «Xarıbülbul»ün bütün iştirakçılarının yer aldığı açılış kompozisiyasının müsəyiəti ilə 27 Qarabağ atından ibarət süvari dəstə ISESCO-ya üzv ölkələrin bayraqları ilə Cıdır düzünə daxil oldu.

Şuşa şəhəri 2024-cü il üçün «İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı» elan olunub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ötən ilin noyabrında bununla bağlı tədbirlər haqqında sərəncam imzalayıb.

Heydər Əliyev Fondunun və Mədəniyyət Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə keçirilən festivalın programı ifaçıların və repertuarın zənginliyi, fərqli təqdimatlar ilə seçilir. Builki festivalın iştirakçıları arasında həm də ISESCO-ya üzv ölkələrdən ifaçılar və yaradıcı kollektivlər yer alıb. Möhtəşəm mədəniyyət hadisəsinə çevrilmiş «Xarıbülbul» Beynəlxalq Musiqi Festivalında Azərbaycanla yanaşı, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, İndoneziya, İran, Qazaxıstan, Qətər, Qvineya, Mərakeş, Özbəkistan, Türkiyə də təmsil olunur.

Açılış konsertində müxtəlif ölkələrdən məşhur ifaçılar – Azərbaycanlı Xalq artistləri Arif Babayev, Gülyanaq Məmmədova, Polad Bülbüloğlu, Zeynəb Xanlarova, Zülfüyyə Xanbabayeva, Sevda Ələkbərzadə, Əməkdar artist Rəşad İlyasov, Qazaxıstandan Əməkdar artist Əlişer Kərimov, Qvineyadan Aboubakar Silla, Özbəkistandan Xalq artisti Nəsimə Abdullayeva, Türkiyədən Hüsni Şənləndirici, həmçinin «Aşıqlar qrupu», Azərbaycan Dövlət Rəqs Ansambli, «Natiq» ritm qrupu, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərindən «Almazyood», İndoneziyadan «Sendja Community», Qətərdən «Qılınç rəqqasları», Mərakeşdən «Tizwit» qrupları, Özbəkistandan «Navbahor» mahnı və rəqs ansambli, Türkiyədən «Anadolu atəşi» rəqs qrupu və digərləri çıxış etdilər. Konsert iştirakçılarının ifasında festivalı rəmzi olaraq təcəssüm etdirən Səsin gəlsin, xarıbülbul mahnısı ilə yekunlaşdı.

Festival mayın 12-də Şuşada, 13-də isə Laçında davam etdi.

* * *

Şuşanın rəmzi olan gülün adını daşıyan «Xarıbülbul» Musiqi Festivalı 1989-cu ildən keçirilir. Festival həmin ilin may ayında məşhur xanəndə, pedaqoq, Xalq artisti Seyid Şuşinskiyin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar Ağdam rayonunun Abdal Gülablı kəndində başlamış, Şuşada davam etmiş və Ağdamda yekun konsertlə başa çatmışdı. «Xarıbülbul» festivalı 1990-cı ildə beynəlxalq status almışdı. Qarabağ münaqişəsinin başlaması ilə əlaqədar əsas konsertlər Ağdamda təşkil edi-

lirdi. Festivalın bir sıra konsertləri Ağcabədi və Bərdədə təşkil olunmuşdu.

Vətən müharibəsindəki tarixi Zəfərimiz nəticəsində torpaqlarımız işğaldan azad olunduqdan sonra festival yenidən Şuşada keçirilir. Bu il isə festivalın məkanı genişlənərək Laçını da əhatə edir.

Dünyanın bir çox ölkəsindən çoxsaylı musiqiçilərin iştirak etdikləri bu dostluq və musiqi bayramı mədəni irsimizin zəngin ənənələrinin qorunub saxlanması ilə yanaşı, müxtəlif ölkələri təmsil edən musiqiçilərə ün-siyyəət və əməkdaşlıq üçün əlverişli şərait yaradaraq, mədəniyyətlərarası dialoqun möhkəmləndirilməsinə töhfə verir.

MİLLƏTLƏR BİRLİYİ TƏŞKİLATININ BAŞ KATİBİ PATRİSİA SKOTLEND İLƏ GÖRÜŞ

13 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 13-də Millətlər Birliyi təşkilatının (Commonwealth) baş katibi Patrisia Skotlendi qəbul etmişdir.

Ölkəmizə səfərindən məmnunluğunu bildirən Patrisia Skotlend səfərinin Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının ildönümünə təsadüf etməsini xüsusi vurğulayaraq, ulu öndərin və görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə Əliyevanın məzarlarını ziyarət etdiyini bildirdi, dahi şəxsiyyətin və onun ömür-gün yoldaşının Azərbaycanın inkişafına verdiyi töhfələri xatırladı.

Patrisia Skotlend ölkəmizin «Qoşulmama Hərəkatı»na uğurlu sədrliyini məmnunluqla qeyd etdi, bunun özünü xüsusilə COVID-19 pandemiyası zamanı göstərdiyini vurğuladı. O, Uqandada Hərəkatın Zirvə toplantısında iştirak etdiyini deyərək, orada bütün dövlətlər tərəfindən Azərbaycanın sədrliyinin çox yüksək qiymətləndirildiyini və bunun praktiki nəticələrinin olduğunu qeyd etdi. Qonaq Azərbaycanın Hərəkata uğurlu sədrliyi ilə bağlı bir daha təbriklərini çatdırdı.

Xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən Prezident İlham Əliyev Patrisia Skotlendin ölkəmizdən yaxşı təəssüratlarla ayrılacağına ümidvar olduğunu dedi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkəti»na sədrliyi çərçivəsində səmərəli fəaliyyət göstərdiyini, Hərəkətin təsisatlanması istiqamətində mühüm addımlar atdığını vurğuladı. Pandemiya dövründə COVID-19 ilə bağlı BMT Baş Assambleyasının xüsusi sessiyasının çağırılması təşəbbüsünün ölkəmizə məxsus olduğunu xatırladan Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın 80-dən çox ölkəyə, xüsusilə «Qoşulmama Hərəkəti»na üzv dövlətlərə yardım göstərdiyini, «vaksin millətçiliyi»nə qarşı BMT təsisatlarında müvafiq qətnamələrin qəbul olunmasını təmin etdiyini, bununla mübarizə istiqamətində beynəlxalq aləmdə səyləri birləşdirmək üçün fəaliyyətini vurğuladı. Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkəti»na üçillik sədrliyi üzv dövlətlərin dəstəyi ilə daha bir il müddətinə uzadılmışdır.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin Hərəkətə sədrliyi dövründə qazandığı beynəlxalq təcrübədən iqlim dəyişikliyi ilə bağlı istifadə edəcəyini, bu məsələdə də səylərini davam etdirəcəyini söylədi, iqlim dəyişikliyindən əziyyət çəkən ölkələrə ədalətli yanaşmanı nümayiş etdirəcəyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, dünya ictimaiyyətinin yekdil dəstəyi ilə ölkəmizin COP29-a sədrlik etməsi və bu tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qərar qəbul olunub. Azərbaycanın «Qoşulmama Hərəkəti»nin sədrlik üçlüyündə yer aldığını deyən Prezident İlham Əliyev COP çərçivəsində də üçlük

mexanizminin yaradıldığını qeyd edərək, bu istiqamətdə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Azərbaycan və Braziliyanın birlikdə fəaliyyət göstərdiklərini, müxtəlif regionlarda yerləşmələrinə baxmayaraq, COP gündəliyinin birgə irəli aparılması üçün çalışdıqlarını vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin Millətlər Birliyi təşkilatı ilə əlaqələri inkişaf etdirməkdə maraqlı olduğunu bildirdi.

Qonaq Millətlər Birliyi təşkilatının üzvlərinin 33-ünün məhz kiçik ada dövlətləri olduğunu deyərək, həmin ölkələrin iqlim dəyişikliklərinin mənfi fəsadlarına ən çox məruz qalan, hətta iqlim dəyişikliklərinə görə mövcudluqları sual altında olan dövlətlər olduğunu vurğuladı.

Azərbaycanın kiçik ada dövlətlərinin və az inkişaf etmiş ölkələrin problemlərinə COP29 sədrliyi çərçivəsində xüsusi diqqət yetirəcəyini deyən Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, ölkəmiz onların problemlərinin həllinə öz töhfəsini verməyə hazırdır. Bu xüsusda Azərbaycan ilə Millətlər Birliyi təşkilatı arasında birgə əməkdaşlıq layihələri və COP29 çərçivəsində kiçik ada dövlətlərinə həsr edilmiş xüsusi iclasın keçirilməsi məsələləri müzakirə olundu.

**TUVALUNUN GENERAL-QUBERNATORU
FALANI TOFİQA, TONQA KRALLIĞININ
BAŞ NAZİRİ SOVALENİ SİAOSİ OFAKİ-
VAHAFOLAU VƏ BAHAM ADALARI
BİRLİYİNİN XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
MITÇEL FREDERİK AUDLEY İLƏ GÖRÜŞ**

13 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 13-də Tuvalunun general-qubernatoru Falani Tofiqanı, Tonqa Krallığının Baş Naziri Sovaleni Siaosi Ofakivahafolaunu və Baham Adaları Birliyinin Xarici İşlər naziri Mitçel Frederik Audleyi qəbul etmişdir.

İlham Əliyev: Xoş gəlmisiniz! Sizi görmək xoşdur. Sizə Azərbaycanda yaxşı vaxt keçirməyi arzu edirəm. Burada qonaqlarımızın iqlimlə bağlı mühüm məsələləri müzakirə etmələrini görmək çox xoşdur. Sizi konfransa dəvət etmək istəyirəm. Ümidvaram ki, siz konfransın açılışı mərasimində olacaqsınız. Beləliklə, bu, ikitərəfli gündəliyimizi, bizim birlikdə necə çalışa biləcəyimizi və bu ciddi iqlim çağırışı ilə bağlı sizi necə dəstəkləyə biləcəyimizi müzakirə etmək üçün yaxşı fürsətdir. Bilirəm ki, Azərbaycanda geniş proqramınız və çoxlu görüşləriniz var. Əminəm ki, yaxşı təəssürlərlə geri dönəcəksiniz.

Falani Tofiq a: Əlbəttə. Sabahınız xeyir, cənab Prezident. Mən Tuvalunu təmsil edirəm. Tuvalu hökumətinə göndərdiyiniz dəvəti böyük minnətdarlıq hissi ilə qəbul etdim. Buna görə də gözəl paytaxtınız Bakı şəhərinə səfərim hökumətlərimiz – Azərbaycan hökuməti və mənim hökumətim arasında olan güclü diplomatik əlaqələrin aydın təzahürüdür.

Cənab Prezident, icazə verin, aşağıdakı təklifləri Sizin ali diqqətinizə çatdırım. Bunlar əsasən üç geniş sahəni əhatə edir. COP29 üçün birnömrəli əsas prioritetlər: İtki və Zərər Fondunun fəaliyyətə başlaması; iqlim maliyyələşməsi üzrə yeni kollektiv kəmiyyət hədəfinin müəyyən edilməsinin yekunlaşdırılması; iqlim dəyişikliyinə qarşısının alınması tədbirlərinin görülməsi, təmiz enerjiyə ədalətli və bərabər keçid prosesinin qəbul edilməsi.

Zati-aliləri, ölkələrimiz arasında diplomatik əlaqələri gücləndirmək üçün Tuvaluda adaptasiya layihəsinin maliyyələşdirilməsi məsələsi bizə layihənin nəticələrini COP29-da nümayiş etdirmək imkanını verəcək. Ölkələrimiz – gözəl Azərbaycan və kiçik ada ölkəsi olan Tuvalu arasında viza rejiminin aradan qaldırılmasını Sizdən xahiş edirik. Azərbaycan hökumətindən tələbələrə təqaüdlərin ayrılmasını xahiş edirik ki, bizim istedadlı gənclərimiz sizin yüksək səviyyəli ali məktəblərinizə və digər texniki kolleclərə qəbul ola bilsinlər. Sonuncu məsələ isə, mən COP29-dan öncə Sizi, cənab Prezident, bizim hökumətimiz adından Tuvaluya səfər etməyə dəvət ediyəm. Vaxtınızı almayaq, bir daha Sizə təşəkkür etmək istəyirəm.

Sovaleni Siaosi Ofakivahafolau: Cənab Prezident, Tuvalunun general-qubernatorunun Sizə ünvanladığı minnətdarlığa qoşulmaq istəyirəm. Həmçinin təkə mənə yox, eyni zamanda, nümayəndə həyətimize Azərbaycan hökuməti tərəfindən göstərilən qonaqpərvərliyə görə səmimi təşəkkürümü bildirirəm. Çox sağ olun, cənab Prezident.

COP29 təkə qlobal miqyasda yox, konkret olaraq bizim kimi kiçik ada ölkələri üçün mühüm məsələlərin həllində dönüş nöqtəsi olmalıdır. Cənab Prezident, yaqın bilirsiniz, iqlim dəyişikliyi sərhədlərə baxmır, kiçik və ya böyük ölkə olmasına baxmır. O sadəcə, hamımıza təsir edir. Bu vəzifəni üzərinə götürdüyü üçün Azərbaycanı və xüsusilə Sizi təqdir edirəm. Bu, asan bir vəzifə olmayacaqdır. Biz burada olduğumuz müddətdə Sizin liderliyinizə və COP29-a sədrliyinizə dəstək olacağıq ki, bu COP-un daha da faydalı olması üçün yolları müəyyən edə bilək.

Mən çoxlu COP-larda iştirak etmişəm və bəzən biz özümüzə sual edirik, xüsusilə okeanın o tayında olduğumuzu nəzərə alaraq, buraya gəlməyə dəyərmə? Buna görə Azərbaycanda keçiriləcək COP-da nələr etmək olar müzakirəsinə qoşulmaq üçün kiçik ada ölkələrinin cəlb edilməsi bizdə nəinki xoş təəccüb hissi doğurur, biz bu addımı yüksək qiymətləndiririk. Hesab edirəm ki, təsir altında olan ölkələrin nöqtəyindən nəzərdən hansı məsələləri müzakirə etmək, burada – Azərbaycanda keçiriləcək COP-da prioritetlərin nədən ibarət olacağı haqqında fikir mübadiləsi aparmaq irəliyə doğru atılan mühüm addımdır. Biz COP29 üçün sərgilədiyiniz cəsərət və sadıqlığı bir daha təqdir

edirik və birlikdə işləyərək, hətta biz – kiçik ada ölkələri COP29-u uğura çevirə biləcəyimizə və bu beynəlxalq foruma olan inamı bərpa edə biləcəyimizə inanırıq. Çünki biz iqlim dəyişikliyi haqda uzun müddətdir ki, danışıırıq. Məsələn, itki və zərərlər məsələsi Tuvalu tərəfindən 10 ildən çoxdur ki, qaldırılır və yalnız keçən il müəyyən razılığa gələ bilmişik. Biz müəyyən bir prosesin olduğunu bilirik, lakin bu çox uzun zaman aparır, xüsusilə bizim hamımızın iqlim dəyişikliyinə təsirini hiss etdiyimiz bir dövrdə. İnsanlar bu problem haqda danışırlar, lakin bəzilərimiz iqlim dəyişikliyinə təsirini hiss edirik. Məsələn, dəniz səviyyəsinin qalxması. Biz dəniz səviyyəsinin qalxmasına görə sahilələri ərazilərin geriyyə çəkilməsini nəzərdən keçirirdik. Bundan əlavə, bizdə təbii fəlakətlər baş verir. Bizdə çox güclü siklonlar olur və məsələn, Tahaada vulkan püskürməsi və sunami baş vermişdir. Bu hadisələr sahilələri sərhədlərin geriyyə çəkilməsini zəruri etdi və sahil mühafizəsi nöqtəyindən bütünlükdə məsələni mürəkkəbləşdirdi.

Bu səbəbdən biz hökumətinizin COP29-dakı sədrliyi üçün sahillərin mühafizəsinə dair müzakirə mövzuları təklif etmək istərdik. Baham adalarının əvəzindən danışmaq istəməzdim, ancaq biz və hər halda, Tuvalu da 99 faiz okeanla əhatə olunmuşuq, ərazimiz olduqca kiçikdir. Biz bəzən özümüzü böyük okean dövləti adlandırırıq. Ancaq reallıq ondan ibarətdir ki, bizim resursumuz və torpaq sahəmiz yoxdur, olan kiçik sahəni qorumaq üçün əlimizdən gələni etməliyik. Hər il Sakit okean hövzəsi liderlərinin toplantısı təşkil olunur, 18 dövlətin rəhbərləri Liderlərin

Forumu adlanan tədbirə toplaşırlar. Buraya Avstraliya və Yeni Zelandiya da daxildir. Bu il liderlər Tonqaya səfər edəcəklər.

Zati-aliləri, zənnimcə, bu Sizin və ya COP prezidentliyinin nümayəndəsinin iştirakı üçün münasib məkan olacaqdır ki, orada COP29-a baxış təqdim edilsin və Sakit okean hövzəsinin kiçik ada dövlətlərinin dəstəyi əldə olunsun. Kiçik ada dövlətləri üçün əhəmiyyətli məsələlərin Sizinlə və nümayəndələrinizlə müzakirə edilməsi imkanına görə şadıq. Bəli, bizim Kiçik Ada Dövlətləri Alyansımız var və biz BMT çərçivəsində gündəliyin təşviqində yardımçı ola bilərik. Biz Sizi və ya nümayəndənizi avqust ayının sonuncu həftəsi Tonqada görməkdən şad olardıq. Orada Sakit okean hövzəsi liderləri ilə birbaşa müzakirə aparmaq imkanı olacaqdır. Biz Azərbaycanda keçiriləcək COP29-a qədər bir neçə ay ərzində sizinlə əməkdaşlıq etməkdən məmnun olardıq. Cənab Prezident, dəvətə və qonaqpərvərliyə görə bir daha təşəkkür edirəm.

Mitçel Frederik Audley: Apelyasiya Məhkəməsi hakimləri arasında belə bir ifadə var – onlar özləri qərarı qəbul etmək istəməyəndə deyirlər: mən bütün deyilənlərlə razıyam. Mən də sözlərimə bununla başlamaq istərdim. Hər ölkəyə gəldikdə vəziyyət eynidir. İlk növbədə, mən hazırda digər bir dövlət səfəri ilə bağlı burada ola bilməyən hörmətli Baş Nazirimiz adından üzrxahlıq diləmək istərdim. Ancaq mənə tapşırılıb ki, bu işi öz üzərinizə götürdüyünüz üçün Sizə təşəkkürümüzü ifadə edirəm. Baş Nazirimiz payızda COP29-da iştirak etmək üçün buraya səfər edəcəkdir.

Mən İtki və Zərər Fonduna maliyyə vəsaitlərinin cəlb olunması məsələsini xüsusilə qeyd etmək istərdim. Məni hava limanında qarşılayan həmkarlara söylədim ki, müvafiq maliyyə vəsaiti cəlb edildikdə Baham adaları sahillərinə yaxınlıqda ölkənin adını daşıyacaq dalğaçıranın inşası belə, mümkündür. Xəzər dənizində gördüyüm dalğaçıran məndə dərin təəssürat yaratdı. Mən uşaqlıqda Xəzər dənizi haqqında eşitmişdim. İndi isə onu şəxsən görmək mənə çox xoş oldu.

Ancaq burada Baş Nazirin də qeyd etdiyi kimi, ciddi məsələ tropik siklonlardır. Beş il öncə baş vermiş yalnız bir qasırğa nəticəsində Baham adaları ümumi daxili məhsulun 30 faizini itirib və biz hələ də onun fəsadlarını aradan qaldırırıq. İtki və Zərər Fondunun maliyyə imkanları sayəsində nəhəng dalğaçıranların inşası nəzərdə tutulub. Baham adaları, ümumilikdə Karib hövzəsi ölkələri üçün burada ən böyük çətinlik ondan ibarətdir ki, biz yüksək gəlirli ölkələr hesab edirik. Çoxları isə bunu nəzərə almır ki, təbii fəlakətlər baş verir, ölkəyə ciddi ziyan dəyir və daha sonra güzəştli şərtlərlə maliyyə vəsaitlərinin cəlb edilməsi məsələsində problemlər yaranır. Bu səbəbdən biz, həmçinin beynəlxalq maliyyə təsisatları çərçivəsində bununla bağlı dəyişikliklərin edilməsi üzərində çalışırıq.

Ölkəni zərərli əsasda diplomatik münasibətlər 2017-ci ilin mayında qurulub. Hazırda təklifimiz ondan ibarətdir ki, biz bunu daha irəliyə apararaq, indiki mərhələdə qeyri-rezident səfirlər təyin edək və Xarici İşlər nazirlikləri vasitəsilə viza tələbinin aradan qaldırılmasına nail olaq. Bizim bir sıra ölkələrlə belə sazişlərimiz var. Düşünürük ki, bu, münasibətlərimizin irə-

liyə doğru aparılması istiqamətində məqsədəuyğun addım olar. Bir sözlə, bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, bu məsələ ciddidir. Baş Nazir onu ekzistensial məsələ adlandırır. Baham torpaqlarının 80 faizi dəniz səviyyəsindən cəmi 1 metr hündürlükdədir. Ən yüksək nöqtə dəniz səviyyəsindən 206 fut təşkil edir. Yəni çox da yüksək deyil.

Ötən il Nyu Yorkda BMT Baş Assambleyasında çıxış etdikdən sonra orada «Səyahətçilər klubu» mənə bir təqdimat göstərdi. Təqdimatda – əgər biz bu problemin qarşısını almasaq – 2070-ci ildə paytaxt şəhər Nassau və adaların hansı vəziyyətdə olacağı nümayiş etdirilirdi. Adanın 30 faizi suyun altında qalacaq. 2100-cü ildə isə 70 faiz su altında qalacaq. Bu səbəbdən Baş Nazir həmin məsələni bizim mövcudluğumuzla bağlayır. Ümid edirik ki, bu səfər məsələnin dərk edilməsini konkretləşdirəcək, bizə dəstək veriləcək və beləliklə, biz məsələnin həllində irəliyə doğru birgə gedə biləcəyik. Lakin qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi, itki və zərərlərin qarşısının alınmasının maliyyələşdirilməsi bir daha qeyd edilməlidir.

Səfərə dəvət etdiyinizə görə bir daha minnətdaram. Üzrlü hesab edin ki, Baş Nazir özü gələ bilmədi. Sizinlə gələn aylar ərzində işin davam etdirilməsini səmimiyyətlə arzulayıram.

İlham Əliyev: Bir daha çox sağ olun. Ölkəmizə səfər etdiyinizə görə minnətdarıq. İkitərəfli gündəliyimiz və COP29 məsələləri barədə söhbət etmək üçün yaxşı fürsətdir. Bizə bu missiyanı təxminən 200-ə yaxın ölkənin yekdil qərarı ilə həvalə ediblər. Bu, Azərbaycanca hörmət əlamətidir və həmçinin nəticələrə nail

olacağımızın təzahürüdür. Bildiyiniz kimi, biz «Qoşulmama Hərəkatı»na 4 il ərzində sədrlik etdik. Sədrliyə də yekdil qərarla seçildik. Sədrliyimizi Uqandaya həvalə etdiyimiz zaman biz artıq nəzərəçarpan nəticələrə aid yaxşı təcrübənin əsasını qoyduq. Təsisatın inkişafı, o cümlədən COVID-19 kimi çətin vaxtlarda ehtiyacı olan dövlətlərə dəstək, bu məsələnin mümkün qədər yüksək səviyyəyə qaldırılması onların sırasındadır. Yəni bizim təşəbbüsümüzlə Baş Assambleyanın xüsusi sessiyası təşkil edilmişdi.

Hazırda biz COP29-a sədrlik edirik və buna praktiki nöqtəyi-nəzərdən yanaşırıq. Bilirik ki, bir çox müzakirələr, söhbətlər aparılıb, lakin nəticə çox olmayıb. Bizim mövqemiz isə hər zaman çox praktiki və pragmatik olub. Biz nəticələrə nail olmaq istəyirik. Konfransda müzakirə olunacaq ən mühüm məsələ maliyyədir. Vəsaitlərin ayrılması üzərində fəal çalışırıq ki, həmin məsələlər həllini tapsın. Eyni zamanda, anlayırıq ki, iqlim dəyişmələri bəzi ölkələr üçün problemdir, lakin digərləri üçün mövcudluqla bağlı olan məsələdir. Biz bunu aydın şəkildə anlayırıq. Düşünürük ki, kiçik ada dövlətlərinə yardım bizim üçün mənəvi boredur. Sizi əmin edə bilərik ki, kiçik ada dövlətləri məsələsi, onlara dəstəyin verilməsi və müdafiəsi müzakirələrin təməlinə dayanacaq. COP29-un sədri kimi, biz bunu diqqət mərkəzində saxlayacağıq. Həmçinin digər kiçik ada dövlətləri ilə məsləhətləşərək, COP29 zamanı yüksək səviyyəli nümayəndələrin görüşünün təşkil olunmasını təklif edirik. Eyni zamanda, kiçik ada dövlətlərinə dəstəyin verilməsi məqsədilə

praktiki töhfəni və maliyyələşmə addımlarını bəzi tərəfdaşlarla artıq müzakirə edirik.

Artıq dediyim kimi, hər kəs, o cümlədən Azərbaycan iqlim dəyişmələrindən əziyyət çəkir. Sizdə su artıqdır. Bizdə isə su azdır. Bizdə quraqlıq, sizdə isə dənizin ərazinizə daxil olması var. Bununla belə, hər bir ölkə problemlə üzləşir, lakin sizin üçün bu, mövcudluqla bağlıdır. Qlobal istiləşmədə böyük payı olan ölkələr isə bundan əziyyət çəkən ölkələrin maraqlarına və gündəlik tələblərinə göz yummalı deyillər. Qlobal istiləşməyə siz səbəb olmamısınız, biz səbəb olmamışıq. Bizim payımız, ola bilsin, mindəbirdir. Biz axı əziyyət çəkirik. Siz daha çox əziyyət çəkirsiniz. Mən bir daha sizi əmin edə bilərəm ki, biz tək-cə sözdə deyil, o cümlədən işdə göstərəcəyik. COP29-un nəticəsi kimi, Sizə maksimum gözəçarpan dəstəyin göstərilməsi üçün tərəfdaşlarımızla işləyəcəyik. Bizə gəldikdə, buna maliyyə töhfəsini verməyə hazırıq.

**ATƏT-in FƏALİYYƏTDƏ OLAN SƏDRİ,
MALTA RESPUBLİKASININ XARİCİ,
AVROPA İŞLƏRİ VƏ TİCARƏT NAZİRİ
İAN BORQUN BAŞÇILIQ ETDİYİ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

14 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 14-də ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Malta Respublikasının Xarici, Avropa İşləri və Ticarət naziri İan Borqun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

İan Borq Azərbaycan Prezidenti ilə bu il Münhen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində keçirilən görüşü və müzakirələri məmnunluqla xatırladaraq, səfərinin regional xarakter daşdığını dedi.

O, Maltanın Azərbaycan ilə Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşmasını və sülh müqaviləsi üzrə danışıqlar prosesini dəstəklədiyini diqqətə çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sülh prosesinin və bu prosesin əsasını təşkil edən fundamental prinsiplərin təşəbbüskarı məhz ölkəmiz olub və sülh müqaviləsinin mətni də Azərbaycan tərəfindən hazırlanaraq müzakirəyə təqdim edilə bilər. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, hazırda sülh gündəliyinin irəliyə aparılması üçün Azərbaycan ilə Ermənistan arasında danışıqlar prosesi davam etdirilir.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Ermənistanın Azərbaycanla qarşı hərbi təcavüzünün və torpaqlarımızın işğalının nəticələrinin aradan qaldırılması ATƏT-in yaranmasından bu təsisatın gündəliyində olmasına baxmayaraq, nə bu təşkilat, nə də ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrlik mexanizmi münaqişənin nəticələrinin aradan qaldırılması, Azərbaycan ərazilərinin işğaldan azad edilməsi, məcburi köçkünlərin geri qayıtması üçün heç nə etməmişdir. Bu illər ərzində ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri tərəfindən aparılan danışıqlar prosesi də Azərbaycan ərazilərinin işğalının davam etdirilməsinə xidmət göstərmişdir. Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan öz iradəsi və gücü hesabına beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə, BMT Nizamnaməsinə uyğun olaraq, ərazi bütövlüyünü və suverenliyini təmin edərək, işğala son qoyub. Artıq Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsinin tarixdə qaldığını və mövcud olmadığını deyən dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, buna görə ATƏT-in Minsk qrupunun və onunla əlaqədar olan bütün təsisatların ləğv edilməsinin vaxtıdır. Azərbaycan tərəfi bu məsələni qaldırıb və Ermənistan tərəfinin də buna razı olmaması üçün hər hansı bir səbəb görünmür.

Görüşdə ATƏT çərçivəsində nəqliyyat bağlantıları məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

İlan Borq ölkəsinin kiçik ada dövlətləri və inkişaf etməkdə olan dövlətlər konsepsiyasını yaxından dəstəklədiyini və bu ölkələrin Avropa İttifaqı ilə əlaqələrinin inkişafına daim dəstək verdiyini diqqətə çatdırdı. O, Azərbaycanın COP29-a sədrlik etdiyini nə-

zərə alaraq, bu mövzuda da ölkəmizlə əməkdaşlığa hazır olduğunu bildirdi.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, ölkəmizin COP29-a sədrliyi çərçivəsində kiçik ada dövlətləri və inkişaf etməkdə olan dövlətlər mövzusu Azərbaycanın prioritetlərindən biri olacaq. Bu xüsusda Azərbaycan Prezidenti Millətlər Birliyi təşkilatının baş katibi Patri-sia Skotlendin ölkəmizə səfərini qeyd edərək, bu təşkilat çərçivəsində olan kiçik ada dövlətləri və bu kateqori-yadan olan digər ölkələrlə əməkdaşlığın inkişaf etdiril-məsi, onların üzləşdiyi ekzistensial problemlərlə bağlı məsələnin COP çərçivəsində qaldırılması və müxtəlif tədbirlərin keçirilməsinə toxundu. Bu xüsusda Azər-baycanın da Malta ilə əməkdaşlıqda maraqlı olduğu ifadə edildi.

**ÇİN XALQ RESPUBLİKASININ ÇİN XALQ
SİYASİ MƏŞVƏRƏT ŞURASININ
ÜMUMÇİN KOMİTƏSİNİN SƏDR
MÜAVİNİ, ŞANXAY ƏMƏKDAŞLIQ
TƏŞKİLATININ MEHRİBAN QONŞULUQ,
DOSTLUQ VƏ ƏMƏKDAŞLIQ ÜZRƏ
ÇİN KOMİTƏSİNİN SƏDRİ
ŞEN YUEYUENİN BAŞÇILIQ ETDİYİ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ**

14 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 14-də Çin Xalq Respublikasının Çin Xalq Siyasi Məşvərət Şurasının Ümumçin Komitəsinin sədr müavini, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının Mehriban Qonşuluq, Dostluq və Əməkdaşlıq üzrə Çin Komitəsinin sədri Şen Yueyuenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etmişdir.

İkitərəfli münasibətlərimizin uğurla inkişaf etdiyini vurğulayan dövlətimizin başçısı əlaqələrimizin dostluq, qarşılıqlı anlaşma və dəstək prinsiplərinə əsaslandığını qeyd etdi.

Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinlə görüşlərini məmnunluqla xatırladan Prezident İlham Əliyev bu görüşləri dostluq münasibətlərimizin nümayişi kimi dəyərləndirdi və Si Cinpinlə növbəti görüşü məmnuniyyətlə gözlədiyini söylədi.

Əlaqələrimizin daha yüksək səviyyəyə qaldırılması üçün real imkanların olduğunu və artıq ölkələrimizin müxtəlif sahələrdə çox yaxından əməkdaşlıq etdiyini bildirən dövlətimizin başçısı son vaxtlar Azərbaycan ilə Çin arasında müxtəlif səviyyədə qarşılıqlı rəsmi səfərlərin sayının artdığını dedi, bunun da əlaqələrimizin möhkəmlənməsi işinə xidmət etdiyini vurğuladı.

Prezident İlham Əliyev iqtisadiyyat, ticarət, nəqliyyat sahələrində artımın olduğunu deyərək, insanların qarşılıqlı gediş-gəlişinin artdığını da məmnunluqla qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı Şen Yueyuenin Azərbaycana səfərinin məhsuldar olacağına, dostluq əlaqələrimizin daha da möhkəmlənməsi işinə xidmət edəcəyinə və əməkdaşlıq perspektivlərinin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaradacağına əmin olduğunu vurğuladı.

Qəbula və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən qonaq dedi: «Uzun illərdir ki, Siz Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinin və Çin xalqının dostusunuz. İlk növbədə, Sizə Çin Xalq Respublikası Sədrinin salamlarını və ən xoş arzularını çatdırmaq istərdim. Son illər Sizin qətiyyətli və müdrik rəhbərliyinizlə Azərbaycan xalqı birlik göstərərək, inkişaf yolu ilə gedir. Ölkənizdə dayanıqlı sabitlik, sürətli iqtisadi inkişaf müşahidə edilir və Azərbaycanın qüdrəti böyük dərəcədə artmışdır».

Şen Yueyue Çinin Azərbaycan xalqının öz inkişaf yolu ilə bağlı etdiyi seçimini və Azərbaycanın Cənub-Cənub xətti üzrə global iqlim dəyişiklikləri ilə bağlı fəal beynəlxalq əməkdaşlığını dəstəklədiyini vurğuladı. O, dünyada Azərbaycanın nüfuzunun daim artdığını

deyərək bildirdi ki, bu, ölkəmizin yaxın dostu və etibarlı tərəfdaşı kimi Çini sevindirir.

Azərbaycanda keçirilmiş Prezident seçkilərinə toxunan Şen Yueyue dövlətimizin başçısının bu seçkilərdə inamlı qələbə qazandığını vurğulayaraq təbriklərini çatdırdı və bunu Azərbaycan xalqının Prezident İlham Əliyevin siyasətinə olan böyük dəstəyinin nümayişi kimi dəyərləndirdi. Qonaq Çin xalqının özünə yaxın hesab etdiyi Azərbaycan xalqına inkişaf yolunda yeni uğurlar arzuladı. O, Si Cinpin ilə Azərbaycan Prezidentinin ikitərəfli münasibətlərimizin gələcək inkişafı ilə bağlı planları müəyyənləşdirdiklərini qeyd edərək, iki dövlət başçısının strateji rəhbərliyi ilə Çin–Azərbaycan münasibətlərinin yeni mərhələyə qalxacağına və xalqlarımızın rifahına xidmət edəcəyinə əminliyini bildirdi.

Çin Xalq Respublikası Sədrinin salamlarına, təbriklərə və xoş sözlərə görə minnətdarlığını bildirən dövlətimizin başçısı onun da salamlarını Si Cinpinə çatdırmağı xahiş etdi.

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Azərbaycan Çinin ərazi bütövlüyünü və Vahid Çin siyasətini daim dəstəkləyib. Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən verilmiş açıqlamada Tayvanda keçirilmiş seçkilərin pislənilməsi və Çinin ərazi bütövlüyünə bir daha dəstəyin ifadə olunması qeyd edildi. Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, dünyada hələ də separatizmin dəstəklənməsi və ikili standartlara əsaslanan siyasətin aparılması tendensiyaları özünü büruzə verməkdədir.

Qonaq vurğuladı ki, Çin Xalq Respublikası daim Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, suverenliyini və müs-

təqilliyini dəstəkləyib. O, Vahid Çin siyasətinə dəstəyə görə Azərbaycanı təşəkkürünü bildirdi.

Azərbaycanın öz milli maraqları əsasında siyasət həyata keçirdiyini deyən Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Si Cinqinin rəhbərliyi ilə Çin Xalq Respublikasının, o cümlədən Çin iqtisadiyyatının əldə etdiyi nailiyyətlər Azərbaycanı dost və tərəfdaş kimi sevindirir. Çinin dünya iqtisadiyyatında mühüm yer tutduğunu vurğulayan dövlətimizin başçısı bunun global iqtisadiyyatın inkişafı üçün çox vacib olduğunu bildirdi.

Qonaq COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi münasibətilə də təbriklərini çatdırdı və bu çərçivədə əməkdaşlıq məsələlərinə toxundu.

Söhbət zamanı vurğulandı ki, Azərbaycan Qlobal Cənubun tərkib hissəsidir və bu xüsusda «Qoşulmama Hərəkəti» çərçivəsində bu ölkələrin maraqlarını müdafiə edib. Həmçinin COP29 çərçivəsində də Azərbaycan Qlobal Cənub ölkələrinin maraqlarının təmsil olunmasına öz səylərini əsirgəməyəcəkdir.

Vurğulandı ki, ölkəmiz COP29 çərçivəsində də Çin Xalq Respublikası ilə əməkdaşlığa hazırdır və Azərbaycanın COP29 nümayəndə heyəti Çinə səfər edərək müzakirələr aparıb.

Görüşdə hakim partiyalar – Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Çin Kommunist Partiyası arasında əlaqələrin inkişafından məmnunluq ifadə olundu. Çin nümayəndə heyətinin üzvləri Heydər Əliyev Fondunun dünyanın müxtəlif ölkələrində həyata keçirdiyi layihələri qeyd edərək, xalq diplomatiyası çərçivəsində Çinin aidiyyəti təşkilatları ilə əməkdaşlığın ölkələrimiz arasında əlaqələrin inkişafına töhfə verdiyini vurğuladılar.

Prezident İlham Əliyev hakim partiyalar arasında əməkdaşlığa toxunaraq, Çin Xalq Respublikasının müxtəlif təşkilatları ilə Heydər Əliyev Fondu arasında xalq diplomatiyası əsasında həyata keçirilən mədəni-humanitar tədbirlərin əhəmiyyətini qeyd etdi.

Söhbət zamanı bərpa olunan enerji sahəsində Çin şirkətlərinin Azərbaycan ilə əməkdaşlığa böyük maraq göstərdikləri bildirildi, Azərbaycanda elektroavtobusların və elektroavtomobillərin, həmçinin bərpa olunan enerji vasitələrinin istehsalının təşkili və bu istiqamətdə Çin şirkətləri tərəfindən investisiyaların qoyulması məsələsi müzakirə olundu.

Görüşdə Azərbaycanla Çin arasında siyasi, iqtisadi, sərmayə, nəqliyyat, «yaşıl enerji», xalq diplomatiyası və digər sahələrdə əməkdaşlığın inkişafından məmnunluq ifadə olundu, Çin–Azərbaycan əlaqələrinin keyfiyyətə yeni müstəviyə çatdığı bildirildi. Ölkələrimizin bir-birinə qarşılıqlı dəstəyi, «Bir kəmərlər – bir yol» layihəsi, «Orta Dəhliz»in inkişafı və qarşılıqlı maraqları doğuran digər məsələlərlə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

**«TRANSFORMATİV DİALOQ: SÜRƏTLƏ
DƏYİŞƏN DÜNYADA SÜLH NAMİNƏ
ALYANSLARIN QURULMASI»
MÖVZUSUNDA TƏŞKİL OLUNMUŞ
QLOBAL DİALOQ FORUMUNUN
İŞTİRAKÇILARINA**

Hörmətli forum iştirakçıları!

Sizi Kral Abdullah bin Əbdüləziz Beynəlxalq Dinlərarası və Mədəniyyətlərarası Dialoq Mərkəzinin (KAICIID) Lissabon şəhərində təşkil etdiyi Qlobal Dialoq Forumunun öz işinə başlaması münasibətilə salamlamaqdan məmnunluq duyuram.

Qloballaşan və sürətlə transformasiya olunan müasir dünyada son dərəcə mürəkkəb ictimai-siyasi proseslər baş verir, etnik-dini zəmində münaqişələr və qütbləşmələr, irqi ayrı-seçkilik, dini ekstremizm, ksenofobiya kimi təhlükəli təzahürlər müşahidə edilir. Beynəlxalq təhlükəsizliyi və bəşəriyyətin əmin-amanlığını təhdid edən belə hallara qarşı mübarizədə dünya dinlərinin sülh və həmrəylik çağırışlarına, sivilizasiyalararası dialoqa, dünyəvi və dini ittifaqların birgə söylərinə ciddi ehtiyac vardır.

Müxtəlif din və inanc mənsublarını, dini liderləri, vətəndaş cəmiyyəti nümayəndələrini və siyasətçiləri bir araya gətirən, insanlar arasında ədaləti, sülhü, sosial-mənəvi vəhdəti təşviq edən KAICIID tərəfindən böhranlı vəziyyətlərdə sülh quruculuğu, inklüziv

cəmiyyət və ətraf mühitlə bağlı aktual problemlərin müzakirəyə çıxarılmasını təqdirəlayiq hesab edirəm.

Fərqli sivilizasiyaların qovşağında yerləşən Azərbaycanda heç vaxt etnik-dini zəmində ayrı-seçkilik və qarşıdurma baş verməmiş, tarixən qarşılıqlı etimada və hörmətə əsaslanan mütərəqqi milli, mədəni və dini münasibətlər mövcud olmuşdur. Tolerantlıq və multikultural dəyərlər Azərbaycan cəmiyyətinin demokratik birgəyaşayış normasıdır. Bakıda keçirilən ənənəvi Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu, Beynəlxalq Humanitar Forum, Dünya Dini Liderlərinin Sammiti kimi nüfuzlu tədbirlər mədəniyyətlərarası münasibətlərin inkişafında mühüm rol oynayır. Biz inanırıq ki, etnik-mədəni müxtəliflik ayırıcı xətt deyil, əksinə, xalqlar arasında ahəngdar inkişafa xidmət edən unikal sərvətdir.

Bu ilin noyabrında Azərbaycanda keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası çərçivəsində nəzərdə tutulmuş dünya dini liderlərinin Zirvə görüşü, əminəm ki, qlobal iqlim dəyişmələri problemlərinin həllində siyasət və din xadimlərinin həmrəyliyinin vacibliyini bir daha təsdiq edəcəkdir.

Hazırda planetimizin müxtəlif bölgələrində, fərqli coğrafiyalarda baş verən geostrateji ziddiyyətlər beynəlxalq təhlükəsizlik arxitekturasının dəyişməkdə olduğunu göstərir, ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətlərdə yeni yanaşmalar tələb edir. Müasir çağırışlar dinin cəmiyyət həyatında və beynəlxalq münasibətlərdə rolunun düzgün müəyyənləşdirilməsi, dindən siyasi məqsədlər üçün istifadəyə yol veril-

məməsi və sivilizasiyalararası əməkdaşlığın gücləndirilməsi zərurətini qarşıya qoyur.

Bu gün bəşəriyyətin üzləşdiyi global problemlərin vaxtında qarşısının alınması üçün hər kəs öz məsuliyyətini dərk etməli, dövlət rəhbərlərinin və dini liderlərin bütün səy və imkanları narahat dünyamızın firavan, sabit və dayanıqlı gələcəyi naminə səfərbər olunmalıdır.

İnanıram ki, KAICIID-in yüksək səviyyəli Qlobal Forumu konstruktiv müzakirələr ruhunda keçəcək, beynəlxalq sülhə və təhlükəsizliyə, müxtəlif tərəflər arasında qarşılıqlı anlaşmaya, sivilizasiyalararası və mədəniyyətlərarası dialoqa əhəmiyyətli töhfə verəcəkdir.

Sizə ən xoş arzularımı yetirir, forumun işinə uğurlar diləyirəm.

İLHAM ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı, 15 may 2024-cü il

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN X SOSIAL ŞƏBƏKƏ
HESABINDAN**

15 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 15-də Slovakiya Respublikasının Baş Naziri Robert Fitsoya qarşı törədilmiş sui-qəsdli sərt şəkildə qınayaraq, bu barədə X sosial şəbəkəsindəki rəsmi səhifəsində paylaşım etmişdir.

Paylaşımında deyilir: «Baş Nazir Robert Fitsoya qarşı sui-qəsd cəhdi məni dərindən sarsıtdı. Bu hücumu qəti şəkildə pisləyirəm. Baş Nazir Robert Fitsonun, onun ailəsinin və slovak xalqının yanındaıyq. Ona tezliklə şəfa tapmasını arzulayıram».

**BELARUS RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR
LUKAŞENKONUN RƏSMİ
QARŞILANMA MƏRASİMİ**

16 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasına dövlət səfərinə gəlmiş Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun mayın 16-da rəsmi qarşılama mərasimi olmuşdur.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı meydanda Belarus Prezidentinin şərəfinə Fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Belarus Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonu qarşıladı.

Fəxri qarovul dəstəsinin rəisi Belarus Prezidentinə raport verdi.

Belarus Respublikasının və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnləri səsləndirildi.

Azərbaycan nümayəndə heyəti Belarus Prezidentinə, Belarus nümayəndə heyəti isə Azərbaycan Prezidentinə təqdim olundu.

Fəxri qarovul dəstəsi hərbi marşın sədaları altında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Belarus Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun qarşısından keçdi.

Dövlət başçıları rəsmi foto çəkəndirlər.

**BELARUS RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ ALEKSANDR
LUKAŞENKO İLƏ TƏKBƏTƏK
GÖRÜŞ**

16 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin mayın 16-da Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə təkbətək görüşü olmuşdur.

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

16 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin mayın 16-da Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenko ilə geniş tərkibdə görüşü olmuşdur.

İlham Əliyev: Hörmətli Aleksandr Qriqoryeviç!
Hörmətli qonaqlar!

Sizi bir daha Azərbaycanda salamlayıram. Çox şadam ki, mənim dəvətimi qəbul etmişiniz və ölkəmizə dövlət səfərinə gəlmisiniz.

Bir çox məsələlər – ikitərəfli gündəlik, regional və beynəlxalq məsələlər üzrə ətraflı danışdıq. Münasibətlərimizin strateji xarakterini bir daha təsdiq etdik. Ölkələrimiz arasında etimada, qarşılıqlı hörmətə, dostluğa və əməkdaşlığa əsaslanan kreativ tərəfdaşlığı çox yüksək qiymətləndiririk. Bu münasibətlər zamanın sınağından çıxıb və zənnimcə, Belarus ilə Azərbaycanın etibarlı dost olması heç kimdə şübhə doğurmur. Bu, dövlətlərarası münasibətlərimizin əsasıdır, çünki yalnız qarşılıqlı etimad şəraitində həmişə, bütün vəziyyətlərdə ikitərəfli dəstəyə arxalanaraq irəliləmək mümkündür.

Nümayəndə heyətlərinin üzvləri dünən görüşüblər və bildiyimə görə, təmaslar çox səmərəli, müsbət olub. Həlli vacib olan çoxlu məsələlər vardır. Qar-

şılıqlı fəaliyyətimizin perspektivlərinə baxdıqda böyük potensialı, əmtə döviyyəsinin artmasını və sənaye kooperasiyasının, kənd təsərrüfatında əməkdaşlığın genişləndirilməsini görürük. Əlbəttə ki, biz azad edilmiş ərazilərin bərpasında Belarus şirkətlərinin, müəssisələrinin iştirakına şad olardıq. Nümayəndə heyətlərinin üzvləri bu məsələni də müzakirə ediblər. Nümayəndə heyətlərinin tərkibi də çox mətləblərdən xəbər verir. Məhz gündəlikdə olan məsələlərdən danışılıb. Amma, əlbəttə, nümayəndə heyətlərinin üzvlərinin cavabdeh olduqları məsələlərlə kifayətlənmək olmaz. Belə ki, əməkdaşlığımız yetərincə çoxplanlıdır, yaxşı keçmişə və yaxşı gələcəyə malikdir.

Aleksandr Qriqoryeviç, bir daha Sizi salamlayıram. Sizə dost ölkə olan Azərbaycanda yaxşı vaxt keçirməyinizi arzulayıram.

Aleksandr Lukaşenko: İlham Heydər oğlu, çox sağ olun. Həqiqətən, bizim bağlı mövzumuz yoxdur. Bizdə hər şey açıqdır. Biz müzakirə aparırıq, hətta kimsə hansısa məsələlər barədə eşidirsə, onlar münasibətlərimizin necə olduğu barədə düşünlər. Münasibətlər çox səmimi, çox yaxındır, biz qardaş kimi ünsiyyət qururuq. Dünyanı eyni şəkildə anlayır, onun haraya doğru getdiyini başa düşürük. Bilirsiniz, Sizə təkbətək görüş zamanı Heydər Əliyev haqqında danışmışdım, kaş ki, o, Azərbaycanın necə inkişaf etdiyini və uğurlarını görəydi. Mən bir daha düşündüm və müharibədən əvvəlki, sizin azadlıq müharibənizdən öncəki söhbətimizi xatırladım. Həmin vaxt biz nahar süfrəsi arxasında ikilikdə fəlsəfi fikir yürüdükdük və belə nəticəyə gəldik ki, müharibədə qələbə

çalmaq olar. Bu vacibdir, lakin qələbəni qoruyub saxlamaq daha vacibdir. Üçüncüsü isə, Sizin də bu mövzuya toxunduğunuz kimi, biz ümumi fikrə gəldik ki, müharibədən sonra ən ağır dövr başlayacaq, azad etdiyiniz torpaqları dirçəltməyə, bərpa etməyə başlamaq lazım gələcək. Həmin ağır dövr gəlib çatdı, bu torpaqları dirçəltmək, insanları artıq ora qaytarmaq – onların bəziləri şəhərdə anadan olub – lazımdır və belə də olacaq. Qələbə çaldınız və onu qoruyub saxladınız. İndi dirçəliş dövrüdür. Bu, zaman, böyük zəhmət tələb edir, 5 il, ola bilər 10 il ərzində həmin işlər yerinə yetirilməlidir.

İlham Heydər oğlu, ona görə də biz kömək göstərə və bu prosesdə iştirak edə bilərik. Sizin kifayət qədər köməkçiləriniz var, amma biz bir dost kimi, bu prosesdə texnika, aqroşəhərciklər, iş yerləri ilə iştirak edə bilərik. İnsanları köçürmək, qaytarmaq olar, amma bunun üçün mənzillər, iş yerləri lazımdır. Bizim müəyyən texnologiyalarımız var, Sizin mütəxəssisləriniz, nazirləriniz bu texnologiyalara yaxşı bələddirlər. Əgər işə yarayarsa, texnikamız burada olar və işləyər.

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

16 may 2024-cü il

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkonun iştirakı ilə mayın 16-da Azərbaycan–Belarus sənədlərinin imzalanması mərasimi olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Şahin Bağırov və Belarus Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Vladimir Orlovski «Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Belarus Respublikası Hökuməti arasında malların mənşəyinin sertifikatlaşdırılmasının elektron sisteminin qarşılıqlı tətbiqi haqqında Protokol»u imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı naziri Məcnun Məmmədov və Belarus Respublikasının Kənd Təsərrüfatı və Ərzaq naziri Sergey Bartoş «Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Belarus Respublikası Hökuməti arasında bitki karantini və mühafizəsi sahəsində əməkdaşlıq haqqında 2007-ci il 2 may tarixli Sazişə əlavə və dəyişikliklər edilməsində dair Protokol»u və «Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Belarus Respublikası Hökuməti arasında baytarlıq sahəsində əməkdaşlıq haqqında 2007-ci il 2 may tarixli Sazişə

əlavə və dəyişikliklər edilməsinə dair Protokol»u imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov və Belarus Respublikasının Xarici İşlər naziri Sergey Aleynik «Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi ilə Belarus Respublikasının İdman və Turizm Nazirliyi arasında turizm sahəsində əməkdaşlığın inkişafına dair 2024–2025-ci illər üzrə Tədbirlər Planı»nu imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov və Belarus Respublikasının Anti-inhisar Tənzimləmə və Ticarət naziri Aleksey Boqdanov «Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Belarus Respublikasının Antiinhisar Tənzimləmə və Ticarət Nazirliyi arasında rəqabət siyasəti, dövlət satınalmaları, istehlakçı hüquqlarının müdafiəsi və reklam fəaliyyəti sahələrində qarşılıqlı anlaşma və əməkdaşlıq haqqında Memorandum»u imzaladılar.

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cabbarov və Belarus Respublikasının «Milli İnvestisiya və Özəlləşdirmə Mərkəzi» Dövlət Müəssisəsinin direktoru Dmitri Krasovski «Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi ilə Belarus Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinin «İnvestisiya və Özəlləşdirmə Milli Agentliyi» Dövlət Müəssisəsi arasında Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov və Minsk Şəhər İcra Komitəsinin sədri Vladimir Kuxaryov «Bakı şəhəri (Azərbaycan Respublikası) ilə Minsk şəhəri (Belarus Respublikası) arasında qardaş-

laşma əlaqələrinin qurulmasına dair Memorandum»u imzaladılar.

Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov və Qomel Şəhər İcra Komitəsinin sədri Vladimir Privalov «Gəncə şəhəri (Azərbaycan Respublikası) ilə Qomel şəhəri (Belarus Respublikası) arasında qardaşlaşma əlaqələrinin qurulmasına dair Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

Qəbələ Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Səbuhi Abdullayev və Qrodno Şəhər İcra Komitəsinin sədri Andrey Xmel «Qəbələ şəhəri (Azərbaycan Respublikası) ilə Qrodno şəhəri (Belarus Respublikası) arasında qardaşlaşma əlaqələrinin qurulmasına dair Anlaşma Memorandumu»nu imzaladılar.

QEYDLƏR

1. Azərbaycan Diplomatik Akademiyası (ADA U n i v e r s i t e t i) – beynəlxalq münasibətlər və diplomatiya, biznes administrasiyası, enerjinin idarə edilməsi və ətraf mühit kimi sahələr üzrə mütəxəssis hazırlayır. 2006-cı ildə təsis edilmişdir. ADA-nın fəaliyyəti bakalavr, magistr, xarici siyasət proqramı, doktorantlara dəstək proqramı – doktoranturada təhsil alan gənc alimlərə elmi işləri üçün qrantlar ayırmaqdır. Dərslər ingilis dilində aparılır. ADA-da dünyanın 16 aparıcı institutundan cəlb edilmiş professor-müəllim heyəti çalışır. – 5, 32, 35, 47.

2. Hikmət Hacıyev, H i k m ə t F ə r h a d o ğ l u (d.1979) – Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyası Xarici Siyasət Məsələləri şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi. 2014–2018-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətinin rəhbəri olmuşdur. – 5, 11, 14, 20, 25, 27, 31, 35, 40, 41, 43, 46, 48, 50, 53, 56, 59, 61, 63, 65, 67, 68, 69, 70.

3. COP29 – 2024-cü ildə Bakıda keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişikliyi Konfransı. COP tədbirlərinin məqsədi dünyada karbon qazının miqdarını məhdudlaşdırmaqdır. – 5, 7, 11, 21, 32, 67, 69, 73, 114, 115,

116, 117, 119, 123, 124, 125, 131, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 142, 145, 149, 155, 160, 164, 165, 170, 183, 184, 187, 188, 196, 216, 222, 226, 285, 286, 288, 298, 302.

4. İsveçrə, İ s v e ç r ə K o n f e d e r a s i y a s ı – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 41,3 min km², əhalisi 8,6 milyon nəfərdir. İsveçrə federativ, 23 kantona bölünmüş respublikadır. Dövlət başçısı Prezidentdir. Prezidenti parlament Federal Şura üzvlərindən 1 il müddətinə seçir, yenidən seçilmək hüququ yoxdur. Prezident, həmçinin hökumət başçısıdır. Qanunverici hakimiyyət iki palatadan ibarət Federal Məclisə məxsusdur. Paytaxtı Bern şəhəridir. – 5, 50.

5. Rusiya, R u s i y a F e d e r a s i y a s ı – Avropanın şərqində, Asiyanın şimalında dövlət. Sahəsi 17,125 milyon km², əhalisi 146,5 milyon nəfərdir. Rusiya Federasiyasına 22 respublika, 9 diyar, 46 vilayət, federal əhəmiyyətli Moskva və Sankt-Peterburq şəhərləri, 4 muxtar vilayət və mahal daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Dövlət Duması və Federasiya Şurasıdır. Paytaxtı Moskva şəhəridir. – 6, 14, 15, 18, 19, 20, 26, 32, 35, 36, 37, 39, 49, 54, 55, 56, 59, 62, 65, 71, 73, 75, 122, 127, 176, 177, 178, 190, 191, 192, 193, 197, 210, 211.

6. Avropa İttifaqı (Aİ) – Avropa dövlətlərinin ən iri inteqrasiya birliyi. Avropa İttifaqına 27 dövlət daxildir.

Avropa İttifaqının yaradılması haqqında müqavilə 1993-cü ildə Maastrixtdə imzalanmışdır. Aİ azadlıq, demokratiya, insan hüquqları və azadlıqlarına hörmət, həmçinin hüququn aliliyi prinsiplərinə – üzv dövlətlər üçün ümumi olan prinsiplərə əsaslanır.

Aİ Avropada iqtisadi inteqrasiyanın daha da inkişaf etmiş formasıdır. İqtisadi və valyuta ittifaqı 1999-cu ildən fəaliyyətə başlamış və vahid valyuta – avro dövrüyyəyə buraxılmışdır. Aİ üzvləri yalnız Avropa dövlətləri ola bilər. Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindəndir. Təşkilatın mənzil-qərargahı Brüsseldə yerləşir. – 7, 40, 47, 49, 53, 55, 56, 66, 72, 115, 116, 117, 126, 194, 201, 205, 208, 209, 297.

7. Avropa İnvestisiya Bankı (AİB) – maliyyə qurumu olaraq, 1958-ci ildə Roma Anlaşması ilə birliyin hədəflərini həyata keçirməsinə kömək edərək, investisiyanı məliyyələşdirmək məqsədilə qurulmuşdur. Avropa İnvestisiya Bankı hüquqi və maliyyə muxtariyyətinə sahibdir.

Bankın üzvləri Avropa Birliyi üzvü olan dövlətlərdir. Bankın mərkəzi Lüksemburqdadır. AİB-in ən əsas hədəfi Avropa Birliyinin taraz inkişafına kömək etməkdir. Bununla yanaşı, Transavropa nəqliyyat və telekommunikasiya sahələrinin inkişafına, ətrafın qorunmasına, enerji mənbələrinin davamlılığının təmin olunmasına, sənaye və kiçik şirkətlərin rəqabət gücünün beynəlxalq aləmdə artırılmasına yönəlmiş layihələri maliyyə ilə təmin edir. Avropa İnvestisiya Bankı Avropa Birliyinin ban-

kıdır və Avropa İttifaqının üzv dövlətlərinə məxsusdur. Onun rolu Avropa Birliyinin məqsədlərinə xidmət edən layihələri maliyyələşdirməkdir. – 8.

8. «Şahdəniz» yatağı – Xəzərin Azərbaycan sektorunda yerləşən dünyanın ən iri qaz-kondensat yataqlarından biri. 1999-cu ildə kəşf olunub. Bakıdan 70 kilometr cənub-şərqdə, suyun dərinliyinin 50–500 m arasında dəyişdiyi Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşir. 1999-cu ilin iyunundan bu günə ehtiyatları 1,2 trilyon kubmetr qaz və 240 milyon ton qaz-kondensatdan ibarət olan nəhəng «Şahdəniz» yatağının kəşf edilməsi və «Şahdəniz» qaz layihəsinin uğurla həyata keçirilməsi Azərbaycanı dünyaya qaz ixrac edən ölkə kimi tanıdıb. – 8.

9. «Cənub Qaz Dəhlizi» – Azərbaycanda hasil olunan enerjidaşıyıcılarını Gürcüstan və Türkiyə vasitəsilə qərb bazarlarına nəql edir. – 8, 11, 41, 42.

10. Şərqi Zəngəzur və Qarabağ iqtisadi rayonları – 7 iyul 2021-ci ildə Azərbaycan Prezidentinin «Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında» fərmanına əsasən yaradılmışdır. Qarabağ iqtisadi rayonuna Ağdam, Şuşa, Füzuli, Tərtər, Ağcabədi və Bərdə rayonları, yeni yaradılmış Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna isə işğaldan azad olunmuş Zəngilan, Qubadlı, Cəbrayıl, Laçın və Kəlbəcər rayonları daxil edilmişdir. – 9, 47, 129, 166, 254, 270, 271, 272.

11. Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti (DQMV) – Azərbaycan Respublikası ərazisində keçmiş muxtar vilayət. Öncə ərazisi 4161 km² olmuş, sonralar bura müxtəlif ərazilər də daxil edilərək ərazisi 4400 km²-dək genişləndirilmişdi. 1988-ci ilə qədər burada 170 min əhali yaşayırdı.

DQMV inzibati ərazi vahidi kimi, 1991-ci il noyabrın 26-da Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin qərarı ilə ləğv edilmişdi.

1988-ci ildən muxtar vilayətin erməni separatçıları və millətçiləri Ermənistan silahlı qüvvələri ilə birlikdə bu ərazidə yaşayan azərbaycanlıları doğma torpaqlarından çıxararaq, Dağlıq Qarabağın işğalına başlamışdılar.

Azərbaycan Ordusunun 2020-ci il 27 sentyabrda başladığı əməliyyatların bir hissəsi keçmiş DQMV ərazisində həyata keçirildi. 2020-ci il noyabrın 8-də Şuşa şəhəri düşmən işğalından azad edildi.

Azərbaycan Ordusunun Qarabağda keçirdiyi uğurlu antiterror və hərbi əməliyyatlarından sonra Qarabağ tamamilə azad edilmişdir. – 9, 15, 18, 23, 33, 39, 44, 46, 47, 56, 71, 105, 106, 110, 261, 262, 281.

12. Gürcüstan – Cənubi Qafqazın mərkəzi və qərb hissəsində dövlət. Sahəsi 69,7 min km², əhalisi 3,7 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Tbilisi şəhəridir. – 10, 13, 17, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 41, 54, 64, 75.

13. Rumıniya – Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqan isə ikipalatalı

parlamentdir. Ərazisi 238,3 min km², əhalisi 19 milyon nəfərdir. Paytaxtı Buxarest şəhəridir. – 10, 30, 40, 216, 224.

14. Qazaxıstan, Qazaxıstan Respublikası – Avrasiyanın mərkəzi hissəsində dövlət. Sahəsi 2,7 milyon km², əhalisi 20 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Astana şəhəridir. – 10, 12, 13, 126, 136, 138, 173, 174, 188, 281, 282.

15. Özbəkistan, Özbəkistan Respublikası – Orta Asiyanın mərkəzində dövlət. Sahəsi 448,8 min km², əhalisi 37 milyon nəfərdir. Özbəkistanın tərkibinə Qaraqalpaqıstan Muxtar Respublikası və 12 vilayət daxildir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Daşkənd şəhəridir. – 10, 173, 174, 188, 281, 282.

16. Çin Xalq Respublikası (ÇXR) – Mərkəzi və Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 9,6 milyon km², əhalisi 1,4 milyard nəfərdir. İnzibati cəhətdən 22 əyalətə (Tayvansız), 5 muxtar rayona və mərkəz tabeliyində olan 3 şəhərə (Pekin, Şanxay, Tyantszin) bölünür. Ali dövlət hakimiyyəti orqanı Ümumçin Xalq Nümayəndələri Məclisidir. Dövlət başçısı Çin Xalq Respublikasının Sədridir. Paytaxtı Pekin şəhəridir. – 11, 12, 13, 56, 68, 143, 144, 145, 146, 299, 300, 301, 302, 303.

17. Si Cinpin (d.1953) – Çinin dövlət və siyasi xadimi, fəaliyyətdə olan Çin Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi. 2013-cü ildən Çin Xalq Respublikasının, ÇXR Mərkəzi Hərbi Şurasının Sədridir. – 12, 144, 147, 299, 301, 302.

18. İran, İ r a n İ s l a m R e s p u b l i k a s ı – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 1,65 milyon km², əhalisi 81 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 24 ostanaya bölünür. Ali qanunverici orqanı 4 il müddətinə seçilən Xalq Şurası Məclisidir. Hökuməti Baş Nazir təşkil, Prezident isə təsdiq edir. Paytaxtı Tehran şəhəridir. – 14, 15, 16, 17, 18, 29, 54, 60, 73, 74, 75, 281.

19. Yaponiya – Sakit okeanın Şərqi Asiya sahilləri yaxınlığındakı adalarda dövlət. Sahəsi 378 min km², əhalisi 125,4 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 47 prefekturaya bölünür. Yaponiya konstitusiyalı monarxiyadır. Paytaxtı Tokio şəhəridir. – 14, 35.

20. Türkiyə, T ü r k i y ə R e s p u b l i k a s ı – Qərbi Asiyada və Avropanın cənub-şərqində dövlət. Sahəsi 783,5 min km², əhalisi 85,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 81 ilə (vilayətə) bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali qanunverici orqanı Türkiyə Böyük Millət Məclisidir. Paytaxtı Ankara şəhəridir. – 15, 18, 28, 29, 30, 41, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 59, 60, 64, 75, 127, 241, 243, 281, 282.

21. Zəngəzur, Z ə n g ə z u r q ə z a s ı – XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanda inzibati ərazi va-

hidi. 1861-ci ildə təşkil edilmişdir. Çar Rusiyası hökumətinin 1867-ci il tarixli Fərmanına əsasən yaradılmış Gəncə quberniyasının tərkibinə daxil edilmişdir. – 15, 29, 30, 31.

22. Naxçıvan Muxtar Respublikası (1920–23-cü illərdə Naxçıvan Sovet Sosialist Respublikası, 1923–24-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Diyarı, 1924–90-cı illərdə Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikası, 1990-cı ildən isə Naxçıvan Muxtar Respublikası) – Azərbaycan Respublikasının tərkibində muxtar dövlət. Sahəsi 5,5 min km², əhalisi 440 min nəfərdir. Hazırda 7 inzibati rayonu (Babək, Culfa, Ordubad, Sərdərək, Şahbuz, Şərur, Kəngərli), 4 şəhəri (Naxçıvan, Ordubad, Culfa, Şərur), 9 qəsəbəsi, 160 kəndi vardır. – 15, 16, 17.

23. Vladimir Putin (d.1952) – Rusiyanın dövlət və siyasi xadimi. 2000–2008-ci illərdə Rusiya Federasiyasının Prezidenti olmuşdur. 1975–97-ci illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1998-ci ildə Rusiya Federasiyası Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri, 1998–99-cu illərdə FTX-nin direktoru, 1999–2000 və 2008–2012-ci illərdə Rusiya hökumətinin başçısı olmuş, 2012, 2018 və 2024-cü illərdə isə yenidən Rusiya Federasiyasının Prezidenti seçilmişdir. – 15, 18, 35, 36, 57, 122, 191.

24. 10 noyabr Bəyanatı – Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Rusiya Federasiyasının Prezidenti və Ermənistanın baş naziri arasında imzalanmış,

10 noyabr 2020-ci il tarixində Bakı vaxtı ilə saat 00:00-dan etibarən keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişə zonasında atəşin və hərbi əməliyyatların tam dayandırılması, 1 dekabrədək Ermənistan silahlı qüvvələrinin keçmiş Dağlıq Qarabağın ətrafında Ermənistanın nəzarətindəki Azərbaycan ərazilərindən çıxarılması və Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə Azərbaycanın qərb rayonlarını birləşdirən yeni nəqliyyat kommunikasiyalarının inşasının təmin edilməsi haqqında bəyanat. – 15, 16, 18.

25. Amerika Birləşmiş Ştatları (ABŞ) – Şimali Amerikada dövlət. Şimaldan Kanada, cənubdan Meksika, şərqdən Atlantik okeanı və qərbdən Sakit okeanla əhatə olunur. Sahəsi 9,5 milyon km², əhalisi 333,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 50 ştat və Kolumbiya federal paytaxt dairəsinə bölünür. Ali qanunvericilik orqanı ikipalatalı (Nümayəndələr Palatası və Senat) ABŞ Konqresidir. Dövlət başçısı Prezidentdir. Paytaxtı Vaşinqton şəhəridir. – 17, 34, 35, 54, 56, 57, 68, 72, 141, 142, 151, 153, 257.

26. Füzuli – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1386 km², əhalisi 144 min nəfərdir. 1993-cü ildə ərazisinin bir hissəsi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

27 sentyabr 2020-ci il tarixindən etibarən Azərbaycan Ordusu tərəfindən keçirilmiş əks-hücum əməliyyatı nəticəsində rayonun kəndləri, 17 oktyabr tarixində isə

Füzuli şəhəri işğaldan tam azad edilmişdir. – 17, 101, 102, 103, 109, 112, 174, 234, 236, 237, 252, 260.

27. Zəngilan – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 707 km², əhalisi 42 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

20 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdir. – 17, 18.

28. Naxçıvan – Azərbaycan Respublikasında şəhər, Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı. Sahəsi 35 km², əhalisi 95 min nəfərdir. Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindəndir. Müasir Naxçıvan Antik və orta əsr şəhər yerinin xarabalıqları üzərində yerləşmişdir. E.ə. IX–VI əsrlərdə qədim Manna və Midiyanın, eramızın əvvəllərində Albaniyanın, IV əsrdən Sasanilərin tərkibində olmuşdur. 654-cü ildə isə Naxçıvanı ərəblər işğal etmişlər. Atabəylər dövlətinin (1136–1225) paytaxtlarından biri olmuşdur. 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsinə qədər müxtəlif dövlətlərin nüfuz dairəsində olmuş, məhz bu ildən Rusiya imperiyasına birləşdirilmiş və qəza mərkəzinə çevrilmişdir. 1924-cü il fevralın 9-da Naxçıvan MSSR təşkil ediləndən muxtar respublikanın paytaxtıdır. – 18, 29.

29. Laçın – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Laçın şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1835 km², əhalisi 79,9 min

nəfərdir. Laçın rayonu 18 may 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyənata əsasən, 1 dekabr 2020-ci ildə Laçın rayonu 28 il sonra yenidən Azərbaycan Respublikasının nəzarəti altına keçmişdir. – 19, 75, 245, 255, 265, 266, 268, 269, 270.

30. Şuşa – Azərbaycan Respublikasında şəhər. Sahəsi 289 km², əhalisi 32,8 min nəfərdir. Elmi ədəbiyyatda Şuşanın əsasının XVIII əsrin 50-ci illərinin əvvəllərində Qarabağ xanı Pənahəli xan Cavanşir tərəfindən qoyulması göstərilə də, tədqiqatlar Şuşanın qədim yaşayış məntəqəsi olduğunu qeyd edir. Qarabağ xanlığının mərkəzi olan Şuşa bir müddət Pənahəli xanın adı ilə Pənahabad adlandırılmışdır.

Şuşa 1813-cü il Gülüstən müqaviləsinə əsasən, Qarabağ xanlığının tərkibində Rusiyaya birləşdirildi. 1920-ci ilin martında erməni daşnaklarının Qarabağda törətdikləri qırğın nəticəsində Şuşanın bir hissəsi tamamilə yandırıldı və minlərlə günahsız insan qətlə yetirildi. Lakin iyun ayının əvvəlində müsavətçilər və türk generalı Nuru Paşa Şuşanı erməni qəsbkarlarından xilas etdi. 1923-cü il Azərbaycan MİK-nin dekretinə əsasən, keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti təşkil olunduqda Şuşa muxtar vilayətin tərkibinə daxil edildi. 1992-ci ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

Ali Baş Komandan İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə Müzəffər Azərbaycan Ordusu Şuşa şəhərini 8 noyabr 2020-ci ildə işğaldan azad etmişdir. – 19,

110, 169, 171, 215, 227, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 245, 246, 248, 249, 251, 252, 253, 254, 255, 257, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 268, 273, 274, 275, 276, 278, 280, 281, 282, 283.

31. Böyük Britaniya, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı – Qərbi Avropada dövlət. Böyük Britaniya adası, İrlandiya adasının şimal-şərq hissəsi, Anqlsi, Uayt, Normand, Orkney, Hebrid, Şetlend adaları və bir sıra kiçik adalardan ibarətdir. Sahəsi 244,1 min km², əhalisi 65,6 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən qraflıqlara və qraflıq hüququnda olan şəhərlərə bölünür. Böyük Britaniya parlamentli monarxiyadır. Paytaxtı London şəhəridir. – 20, 34, 67, 70, 71.

32. Kəlbəcər – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Kəlbəcər şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 3050 km², əhalisi 93 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyanata əsasən, 15 noyabr tarixində təhvil verilməsi qərarlaşdırılan Kəlbəcər rayonu 25 noyabrda Azərbaycana təhvil verildi. Məğlubiyyətlə barışa bilməyən ermənilər bölgədə Azərbaycana qarşı ekoloji terror fəaliyyəti həyata keçirmişlər. İşğaldan azad edildikdən sonra Kəlbəcər yenidən qurulur. – 21, 255, 268.

33. İkinci Qarabağ müharibəsi – Azərbaycan Silahlı Qüvvələri və Ermənistan silahlı qüvvələri ara-

sında atəşkəsdən sonra müşahidə olunan ən gərgin döyüşlər. Tarixə «Vətən müharibəsi», «Dəmir yumruq» əməliyyatı kimi daxil olan döyüşlər Azərbaycanın inamlı qələbəsi ilə başa çatmışdır. Qarşıdurmalar 27 sentyabr 2020-ci il səhər saatlarında başlamışdır. Rusiyanın vasitəçiliyi ilə həm Ermənistan, həm də Azərbaycan tərəfindən qəbul edilmiş humanitar atəşkəs rəsmi olaraq 10 oktyabr tarixində qüvvəyə minsə də, Ermənistan silahlı qüvvələri atəşkəsi yənidən pozmuşdur. Döyüşlər zamanı Azərbaycan Ordusu Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə işğal altındakı torpaqlar uğrunda qəhrəmancasına mübarizə aparmış və qələbə qazanmışdır. 44 günlük müharibə ərzində 4 oktyabrda Cəbrayıl, 17 oktyabrda Füzuli, 20 oktyabrda Zəngilan, 25 oktyabrda Qubadlı, 8 noyabrda isə Şuşa şəhəri işğaldan azad edilmişdir. Şuşa şəhərinin azad edilməsi ilə Ermənistan silahlı qüvvələrinə ciddi zərbə vurulmuş, bununla da məğlubiyyətə məcbur edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Rusiya Federasiyasının Prezidenti və Ermənistanın baş naziri arasında imzalanmış müqaviləyə əsasən, 10 noyabr 2020-ci il tarixində Bakı vaxtı ilə saat 00:00-dan etibarən keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişə zonasında atəşin və hərbi əməliyyatların tam dayandırılması, 1 dekabr 2020-ci il tarixinədək Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan ərazisindən çıxarılması razılaşdırılmışdır. Bu müqaviləyə əsasən, işğal altındakı digər ərazilər Azərbaycana qaytarılmış, döyüşlər Azərbaycan tərəfinin inamlı qələbəsi ilə başa çatmışdır. – 24, 38, 45, 46, 252, 257.

34. Rəcəb Tayyib Ərdoğan (d.1954) – Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi. 1980-ci ildən siyasi fəaliyyətə başlamışdır. 1994-cü ilin martında İstanbul Böyük Şəhər Bələdiyyəsinin sədri olmuşdur. Ədalət və İnkişaf Partiyasının lideridir.

2002-ci ildə keçirilmiş növbədənənar seçkilər nətiəsində Ədalət və İnkişaf Partiyası təkbaşına hakimiyyətə gəlmək imkanı əldə etdi və Rəcəb Tayyib Ərdoğan TBMM-də Türkiyənin Baş Naziri olmuş, 2014-cü ildən Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidentidir. Ölkələrimiz arasındakı dostluq və qardaşlıq fəaliyyətinin daha da inkişaf etdirilməsinə görə Azərbaycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 28.

35. Macarıstan – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 93 min km², əhalisi 9,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Dövlət Şurasıdır. Paytaxtı Budapeşt şəhəridir. – 30, 40, 41, 63, 66, 216, 224.

36. Bolqarıstan, Bolqarıstan Respublikası – Cənubi Avropada, Balkan yarımadasında dövlət. Sahəsi 110,9 min km², əhalisi 6,8 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 9 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Sofiya şəhəridir. – 30, 66, 213, 214, 215, 216, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228.

37. Fransa, Fransa Respublikası – Qərbi Avropada dövlət. Sahəsi 643,8 min km², əhalisi 68 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 101 departamentə bölünür. Qanunverici orqanı iki palatadan ibarət parlamentdir. İcra hakimiyyəti Prezident və Nazirlər Şurasına məxsusdur. Paytaxtı Paris şəhəridir. – 32, 37, 257.

38. Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) – müasir dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatı. Qərargahı Nyu Yorkda yerləşir. Əsas vəzifəsi beynəlxalq sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq və möhkəmlətmək, dövlətlər arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirməkdir. BMT Nizamnaməsi 1945-ci il iyulun 26-da San-Fransisko Konfransında 50 dövlətin nümayəndəsi tərəfindən imzalanıb və 1945-ci il oktyabrın 24-də qüvvəyə minib. Hazırda BMT-yə 193 dövlət daxildir.

BMT-nin əsas orqanları Baş Assambleya, Təhlükəsizlik Şurası, İqtisadi və Sosial Şura, Qəyyumluq Şurası, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsi və Katiblikdir. Azərbaycan Respublikası 1992-ci ildən BMT-nin üzvüdür. – 32, 93, 127, 161, 168, 169, 184, 187, 188, 189, 285, 291, 297, 305.

39. İtaliya, İ t a l i y a R e s p u b l i k a s ı – Avropanın cənubunda dövlət. Ərazisinə Alp dağlarının qərb yamaqları, Padan düzənliyi, Apennin yarımadası, Siciliya və Sardiniya adaları daxildir. Sahəsi 301,3 min km², əhalisi 58,8 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 20 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezidentdir. Paytaxtı Roma şəhəridir. – 32, 46, 47, 48, 243.

40. Hafiz Paşayev, Hafiz Mir Cəlaloğlu (d.1941) – fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, diplomat, ADA Universitetinin rektoru. 1992–2006-cı illərdə ABŞ-da (eyni zamanda, Meksika və Kanada-da) Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri, 2006–2019-cu illərdə isə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər nazirinin müavini olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət» və «Şərəf» ordenləri ilə təltif edilmişdir. – 35.

41. Yunanistan, Yunanıstan Respublikası Cənubi Avropada dövlət. Sahəsi 132 min km², əhalisi 10,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 13 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı parlamentdir. Paytaxtı Afina şəhəridir. – 37, 224.

42. Hindistan, Hindistan Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 3,2 milyon km², əhalisi 1,4 milyard nəfərdir. Hindistan Federativ parlamentli respublikadır. Paytaxtı Yeni Dehli şəhəridir. – 37.

43. İrəvan – qədim Azərbaycan şəhəri. Azərbaycan Milli Şurasının 1918-ci il 29 may tarixli Qərarı ilə «bir siyasi mərkəz» olaraq, ermənilərə güzəşt edilmiş və o dövrdə Cənubi Qafqazda yaradılmış ilk erməni dövlətinin – Ermənistan Respublikasının paytaxtına çevrilmişdir. İrəvan müxtəlif dövrlərdə Sasani dövlətinin (III–VII əsrlər), Ərəb xilafətinin (VII–IX əsrlər), Səlcuq dövlətinin (XI–XIII əsrlər), Moŋqol imperiyasının (XIII–XIV əsrlər), Azərbay-

can Qaraqoyunlu (1410–1468), Ağqoyunlu (1468–1501), Səfəvilər (1501–1736) dövlətlərinin, Nadir şah (1736–47) imperiyasının tərkibində olmuşdur. Nadir şahın ölümündən sonra Azərbaycan torpaqlarında müstəqil dövlətlər – xanlıqlar meydana gələrkən, burada İrəvan xanlığı (1747–1828) yaranmışdır.

Bütün tarixi dövrlərdə azərbaycanlılar İrəvan əhalisinin etnik tərkibində əsas yer tutmuşlar. Rusiyanın İrəvanı işğal etdiyi dövrdə İrəvanın 9700 nəfərlik əhalisinin 75,6 %-i Azərbaycan türkləri idi. Çarizmin erməniləri İran və Türkiyədən kütləvi şəkildə Şimali Azərbaycan torpaqlarına köçürməsi nəticəsində ermənilərin sayı artmağa başladı. – 40, 52.

44. Türkmənistan – Orta Asiyanın cənub-qərbində dövlət. Sahəsi 491,2 min km², əhalisi 7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 5 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Aşqabad şəhəridir. – 41, 42.

45. Bakı–Tbilisi–Ceyhan – 1998-ci il oktyabrın 29-da Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan, Qazaxıstan, Özbəkistan prezidentləri və ABŞ-ın Enerji naziri Bakı–Tbilisi–Ceyhan marşrutunu müdafiə edən «Ankara Bəyannaməsi»ni imzalamışlar. Uzunluğu 1768 km olan Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri 2006-cı ildə istifadəyə verilmişdir. – 42.

46. TANAP, Trans anadolu qaz boru kəməri – Kəməri 2018-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Kəmərin

uzunluğu 2000 km-dir. Borudan ildə təxminən 16 milyard m³ qaz ötürülməsi nəzərdə tutulur. Qaz Türkiyə–Bolqarıstan və Türkiyə–Yunanıstan sərhədindən Avropa ölkələrinə nəql edilir. – 42, 65.

47. TAP, Transadriatik boru kəməri – Azərbaycan qazını Yunanıstandan Albaniyaya, oradan Adriatik dənizindən keçərək İtaliyaya, daha sonra qərbi Avropaya nəql edən boru kəməri. – 42, 65.

48. Polşa, Polşa Respublikası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 312,7 min km², əhalisi 38,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 49 voyevodalığa bölünür. Ali və yeganə qanunverici orqanı ikipalatalı Seymdir. Paytaxtı Varşava şəhəridir. – 43, 57, 59, 65, 69, 194, 195.

49. Ağdam – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Ağdam şəhəridir. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1150 km², əhalisi 202,2 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ağdam şəhəri və əksər kəndləri Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

10 noyabr 2020-ci ildə imzalanmış üçtərəfli Bəyannamə əsasən, 2020-ci il noyabrın 20-də Ağdam yenidən Azərbaycan Respublikasının nəzarəti altına keçmişdir. Ermənistan silahlı qüvvələri Ağdamı boşaldıb Azərbaycan Respublikasına təhvil vermişdir. – 47, 90, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 171, 174, 206, 268, 282.

50. Qətər, Q ə t ə r D ö v l ə t i – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 11,5 min km², əhalisi 2,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Əmirdir. Paytaxtı Doha şəhəridir. – 48, 281.

51. Dünya İqtisadi Forumu, D a v o s İ q t i s a d i F o r u m u (DİF) – İsveçrənin kurort şəhəri Davosda keçirilən forum. 1971-ci ildə yaradılmışdır. Ötən əsrin 70-ci illərinin ortalarından forumun iclaslarına müxtəlif ölkələrin hakimiyyət nümayəndələri və iş dünyasının liderləri olan sahibkarlar dəvət edilməyə başlandı. 1987-ci ildən etibarən DİF Dünya İqtisadi Forumu adlandırılmağa başlanıb. Davos forumu üçün ənənəvi şəkildə illik keçirilən görüşlər xarakterikdir. DİF-in hər il keçirilməsində əsas məqsəd dövlət və hökumət başçılarını, beynəlxalq təşkilatları, elm adamlarını, nüfuzlu siyasətçiləri, biznesmenlərin iştirakı ilə yeni beynəlxalq iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsini müzakirə və təşkil etməkdir.

27–31 yanvar 1995-ci ildə ulu öndər Heydər Əliyev ilk dəfə olaraq Dünya İqtisadi Forumunda iştirak etmək üçün İsveçrənin Davos şəhərində işgüzar səfərdə olmuşdu. Azərbaycan Respublikasının DİF-də ilk dəfə iştirakı münasibətilə forum çərçivəsində Azərbaycana həsr olunmuş görüş keçirilmiş və ulu öndər Heydər Əliyev ölkə haqqında, onun siyasi, iqtisadi və sosial-mədəni inkişaf göstəriciləri barədə tədbir iştirakçılarına geniş məlumat vermişdi. – 49.

52. Portuqaliya, P o r t u q a l i y a R e s p u b l i k a s ı – Cənub-Qərbi Avropanın Pireney yarımadasında

dövlət. Sahəsi 92 min km², əhalisi 10,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 18 mahala və 2 muxtar vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı Respublika Məclisidir. Paytaxtı Lisabon şəhəridir. – 53.

53. Avropa Komissiyası (AK) – Avropa İttifaqının (Aİ) dövlət strukturundan üstün siyasi institutlarından biri, ümumi idarəetmə orqanı. 1958-ci ildə Avropa iqtisadi inteqrasiya təşkilatları çərçivəsində yaradılmışdır.

Komissiya Avropa komissarlarından, sədrdən, sədrin 2 müavinindən və üzvlərdən ibarətdir. Avropa İttifaqına hər bir üzv dövlət Avropa Komissiyasında 1 yerə malikdir.

Avropa Komissiyasının hazırladığı aktların və qərarların layihələri kitab formasında dərc olunur və geniş müzakirəyə təqdim edilir. Avropa Komissiyası Avropa İttifaqının büdcə layihəsini hazırlayır və onun yerinə yetirilməsini təmin edir. – 53, 54, 116, 216, 217, 221.

54. Avropa Şurası (AŞ) – Avropada hökumətlər arasında təşkilat. 1949-cu ildə yaradılmışdır. Avropa Şurasının əsas məqsədi Avropada sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq, seçki sistemində çoxpartiyalılığa riayət etmək, demokratiyanı və insan hüquqlarını müdafiə etmək, möhkəmləndirmək, Avropa ölkələrinin mədəniyyətlərinin yaxınlaşmasına çalışmaq və s. ibarətdir. AŞ-ın bütün üzv dövlətləri Avropa insan hüquqları, demokratiya və qanunun aliliyini qorumağı nəzərdə

tutan müqaviləni – insan hüquqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyanı imzalamışdır. Üzv dövlətlərdə yerli və regional demokratiyanın gücləndirilməsində məsul olan Yerli və Regional Hakimiyyətlər Konqresi AŞ-ın bir təsisatıdır. 2 palata və 3 komitədən ibarətdir. AŞ-ın ali orqanları Nazirlər Komitəsi, Məsləhət Assambleyası, Sahə Nazirliklərinin Müşavirəsi və Kətiblikdir. Azərbaycan 25 yanvar 2001-ci ildən Avropa Şurasının tamhüquqlu üzvüdür. Mənzil-qərargahı Strasburqda yerləşir. – 53.

55. Ukrayna – Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Sahəsi 603,5 min km², əhalisi 42,4 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Radadır. Paytaxtı Kiyev şəhəridir. – 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 64, 65, 71, 73, 122, 123, 209, 210, 211.

56. Moldova, Moldova Respublikası – Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Sahəsi 33,8 min km², əhalisi 3,5 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 40 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı bir-palatalı parlamentdir. Paytaxtı Kişineu şəhəridir. – 54.

57. NATO (Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı) – hərbi-siyasi ittifaq. 1949-cu il aprelin 4-də Vaşinqtonda ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Belçika, Niderland, Lüksemburq, Kanada, İtaliya, Portuqaliya, Norveç, Danimarka və İslandiyanın imzaladıqları Şimali Atlantika müqaviləsi əsasında yaradılmışdır. 1952-ci ildə Yunanıstan və Türkiyə, 1955-ci ildə Al-

maniya Federativ Respublikası, 1982-ci ildə İspaniya NATO-ya qoşulmuşlar. Varşava Müqaviləsi Təşkilatı dağıldıqdan (1991) sonra əvvəllər sosialist ölkələri düşərgəsinə daxil olmuş ölkələrin bir qismi NATO-ya üzvlüyə qəbul edilmiş, digər qismi isə ilkin mərhələ kimi, NATO-nun «Sülh naminə tərəfdaşlıq» Proqramına qoşulmuşdur. Ali orqanı NATO Şurasının ses-siyasıdır. Mənzil-qərargahı Brüsseldə yerləşir. – 54.

58. İsrail, İ s r a i l D ö v l ə t i – Yaxın Şərqdə dövlət. Sahəsi 20,7 min km², əhalisi 9,8 milyon nəfərdir. İsrail Dövləti BMT Baş Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli Qərarına əsasən yaradılmışdır. İsrail inzibati cəhətdən 6 mahala bölünür. Dövlət başçısı Prezidentdir, onu birpalatalı parlament seçir. Hökumətə geniş səlahiyyəti olan Baş Nazir başçılıq edir. Paytaxtı Yerusəlim şəhəridir. – 60, 74, 131.

59. İordaniya, İ o r d a n i y a H a ş i m i l ə r K r a l l ı ğ ı – Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 92,3 min km², əhalisi 11,5 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 8 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı Kral, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Əmman şəhəridir. – 61, 62.

60. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası (BMT TŞ) – BMT-nin daimi fəaliyyət göstərən mühüm orqanı. BMT Nizamnaməsinə görə, beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin qorunmasında əsas məsuliyyət daşıyır. 15 üzvü var: 5 daimi (Çin, Fransa, Rusiya, Böyük Britaniya, ABŞ), 10 üzvü isə 2 il müd-

dətinə seçilir. Şuranın hər bir üzvü 1 səsə malikdir. Prosedura məsələlərinə dair qərarlar Şuranın 9 üzvü səs verdikdə qəbul olunmuş sayılır.

Dövlətimizin apardığı uğurlu xarici siyasət nəticəsində Azərbaycan 24 oktyabr 2011-ci ildə BMT Təhlükəsizlik Şurasına qeyri-daimi üzv qəbul olunmuşdur. – 62, 166.

61. Xorvatiya, X o r v a t i y a R e s p u b l i k a s ı – Cənubi Avropada dövlət. Sahəsi 56,6 min km², əhalisi 4,3 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 20 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Zaqreb şəhəridir. – 65, 66.

62. Belarus, B e l a r u s R e s p u b l i k a s ı – Avropada dövlət. Sahəsi 207,6 min km², əhalisi 9,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 6 vilayətə, 117 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Minsk şəhəridir. – 65, 308, 309, 310, 311, 313, 314, 315.

63. Bosniya və Herseqovina – 1945–92-ci illərdə Yuqoslaviya Sosialist Federativ Respublikasının tərkibində olmuşdur. Yuqoslaviyanın tərkibindən çıxdıqdan sonra əhali arasında (müsəlman boşnak, serb və xorvat) milli və dini zəmində yaranmış mübahisə qanlı hərbi qarşıdurmaya səbəb oldu. 1993-cü ildə Deytonda (ABS) ümumi sülh haqqında saziş imzalandı. 1995-ci ildə qüvvəyə minmiş Konstitusiyaya görə ölkədə Birləşmiş Bosniya və Herseqovinanadan iba-

rət federativ respublika yaradıldı. Sahəsi 51,2 min km², əhalisi 3,5 milyon nəfərdir. Paytaxtı Sarayevə şəhəridir. – 66.

64. Monteneqro – Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Monteneqro Balkan yarımadasında yerləşir. Sahəsi 13,8 km², əhalisi 630 min nəfərdir. Dövlət quruluşu parlamentli respublikadır. Paytaxtı Podqoritsa şəhəridir. – 66.

65. COVID-19 – koronavirus pandemiyası. 2019-cu ilin ortalarında Çinin mərkəzi Hubei əyalətində yerli sakinlərdə naməlum mənşəli virusun yayılması ilə başlanan xəstəlik. – 69, 70, 115, 157, 162, 179, 180, 193, 284, 285, 294.

66. Dağıstan, Dağıstan Respublikası – Rusiya Federasiyasının subyekti. Sahəsi 50,2 min km², əhalisi 3,4 milyon nəfərdir. Dağıstan Respublikası inzibati cəhətdən 42 rayona bölünür. Paytaxtı Mahaçqala şəhəridir. – 70, 176.

67. Fələstin, Fələstin Dövləti – BMT Baş Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli Qərarına əsasən, Böyük Britaniya mandatlığı ləğv edilərək, Fələstin ərazisində müstəqil ərəb və yəhudi dövlətləri yaradılmalı idi. Fələstin Ərəb Dövləti üçün ayrılmış ərazinin böyük hissəsi 1948–49-cu illərdə və 1967-ci ildə İsrail tərəfindən zəbt edilmişdir. 1988-ci ildə Fələstin Azadlıq Təşkilatı müstəqil Fələstin Dövlətinin yaranmasını elan etdi. 1994-cü ildə isə Müvəqqəti Fələstin

Muxtariyyəti yaradıldı. Sahəsi 6 min km², əhalisi 5,2 milyon nəfərdir. Paytaxtı Qüds şəhəridir. – 74, 132.

68. Qırğız Respublikası – Orta Asiyanın şimal-şərqində dövlət. Sahəsi 200 min km², əhalisi 7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 7 vilayət və 40 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Bişkek şəhəridir. – 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 173.

69. Sadır Japarov (d.1968) – qırğız dövlət və siyasi xadimi. 2021-ci ildən Qırğız Respublikasının Prezidentidir. – 76, 77, 78, 79, 81, 83, 86, 87, 89, 90, 94, 96, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 174.

70. Çingiz Aytmatov, Çingiz Torekuloviç (1928–2008) – görkəmli qırğız yazıçısı. Qırğız Respublikasının Xalq yazıçısı. Qırğızıstan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. SSRİ Yazıçılar İttifaqının (1976–1990) katibi, SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. İncə lirizm, dərin ictimai psixologizm, obrazların daxili aləminə nüfuz etmək Aytmatovun yaradıcılığının xarakterik xüsusiyyətləridir. İnsan və cəmiyyət problemi yaradıcılığının əsas mövzusu olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının «Dostluq» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 81, 89, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99.

71. Heydər Əliyev, H e y d ə r Ə l i r z a o ğ l u (1923–2003) – Müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, xalqımızın ümummilli lideri, görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti (1993–2003), 2 dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı.

1964-cü ildə Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi sədrinin müavini, 1967-ci ildə isə sədri vəzifəsinə irəli çəkilmişdir.

Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin iyul (1969) plenumunda Heydər Əliyev MK-nın Büro üzvü, Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi seçilmişdir.

H.Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi ilk illərdən əhatəli iqtisadi konsepsiya hazırlanmış, yeni istehsal sahələri yaradılmış, Azərbaycanın iqtisadi potensialı güclənmişdir. H.Əliyevin respublikaya bilavasitə rəhbərlik etdiyi dövrdə (1969–82-ci illər) idarəetmə mexanizminin və metodlarının təkmilləşdirilməsi, əmək və ictimai-siyasi fəallığın artırılması, kənd təsərrüfatının inkişafında yüksək göstəricilər əldə edilməsi, azərbaycançılıq məfkurəsinin, milli ruhun, milli özünüdərkini yüksəlişi, müstəqil dövlətçilik ideyalarının güclənməsi və reallaşması üçün dəyərli işlər görülmüşdür.

H.Əliyev 1976-cı ildə Sov.İKP MK Siyasi Büro üzvlüyünə namizəd, 1982-ci ildə isə Siyasi Büro üzvü seçilmiş və eyni zamanda, SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin Birinci müavini təyin edilmişdir.

H.Əliyev Moskvada işlədiyi dövrdə də həmişə Azərbaycanı düşünmüş, onun taleyi ilə yaşamış, doğ-

ma respublikanın dünyada tanındılması üçün əlindən gələni etmişdir.

H.Əliyev 1990-cı ilin 20 yanvarında sovet qoşunlarının Bakıda törətdiyi qanlı faciəni qətiyyətlə pisləmiş və Azərbaycanın Moskvadakı nümayəndəliyində kəskin bəyanatla çıxış etmişdir.

H.Əliyev 1990-cı ilin iyulunda Azərbaycana qayıtmış, əvvəlcə Bakıda, sonra isə Naxçıvanda yaşamışdır. O, 1991–93-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Sədr müavini olmuş, Ali Sovetin sessiyalarında fəal iştirak etmiş, Azərbaycanda mövcud ictimai-siyasi vəziyyəti həmişə obyektiv təhlil etmiş, mühüm prinsiplial fikirlər söyləmiş, keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin səbəblərini aşkara çıxarmış və təqsirkarların dəqiq ünvanını göstərmişdir. 1993-cü ilin may–iyununda dövlət böhranının, hakimiyyətsizliyin, başıpozuqluğun kulminasiya nöqtəsinə çatması ilə ölkədə vətəndaş müharibəsi və müstəqilliyin itirilməsi təhlükəsi yarandıqda Azərbaycan xalqı H.Əliyevin hakimiyyətə gətirilməsi tələbi ilə ayağa qalxdı və Azərbaycanın ozamankı dövlət rəhbərliyi onu rəsmən Bakıya dəvət etməyə məcbur oldu. H.Əliyev iyunun 15-də Azərbaycan Ali Sovetinin Sədri seçildi, iyunun 24-də Milli Məclisin qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirməyə başladı.

1993-cü il oktyabrın 3-də ümumxalq səsverməsi nəticəsində H.Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi. H.Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkənin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi,

elmi-mədəni həyatında böyük dönüş oldu, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlandı. Dövlətimizin xarici siyasəti, eləcə də dünyanın aparıcı dövlətləri və beynəlxalq təşkilatları ilə əlaqələri milli maraqlara əsaslanan xətlə inkişaf etməyə başladı. Keçmiş Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində ilk mərhələ kimi, cəbhə xəttində atəşkəs elan edilməsinə nail olundu. H.Əliyevin fəal diplomatiyası nəticəsində ATƏT-in Lissabon Sammitində (1996) bu beynəlxalq təşkilatın 54 üzvündən 53-ü (Ermənistandan başqa) Dağlıq Qarabağ probleminin həllində Azərbaycanın mənafeyinə uyğun prinsipləri açıq şəkildə müdafiə etdi.

1994-cü ilin sentyabrında Bakıda dünyanın aparıcı neft şirkətləri ilə «Əsrin müqaviləsi» adı almış mühüm müqavilələr bağlandı.

1999-cu ilin aprelinde GUÖAM birliyinin geniş bir məkanda yaranmasında H.Əliyevin önəmli xidməti olmuşdur.

H.Əliyevin «İnsan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi haqqında» Fərmanı Azərbaycanın dünyaya və Avropaya inteqrasiyası prosesinin sürətləndirilməsinə geniş imkanlar yaratdı. Məhz bunun nəticəsində Azərbaycan 1996-cı ilin iyunundan Avropa Şurasına «Xüsusi qonaq» statusu almış, 2001-ci il yanvarın 25-də isə onun tamhüquqlu üzvü olmuşdur.

H.Əliyev 1998-ci il oktyabrın 11-də xalqın yüksək siyasi fəallığı şəraitində keçirilən seçkilərdə yekdilliklə yenidən Prezident seçildi.

H.Əliyev bir sıra beynəlxalq mükafatlara, o cümlədən Beynəlxalq Atatürk Sülh Mükafatına, müxtəlif

ölkə universitetlərinin Fəxri doktoru və digər yüksək nüfuzlu fəxri adlara layiq görülmüşdür. – 81, 90, 93, 96, 97, 108, 144, 145, 150, 175, 183, 192, 193, 198, 230, 232, 233, 256, 263, 284, 311.

72. Teymur Musayev, T e y m u r Y u s i f o ğ l u (d.1970) – siyasətçi, elmlər namizədi. 2020-ci ilin aprel ayından etibarən Səhiyyə Nazirliyinin Səhiyyənin təşkili şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışıb. 23 aprel 2021-ci ildə Azərbaycan Respublikası Səhiyyə nazirinin birinci müavini təyin edilib. 19 yanvar 2022-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə naziridir. – 83.

73. Pərviz Şahbazov, P ə r v i z O q t a y o ğ l u (d.1969) – mühəndis, diplomat. 1998–2001-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Avstriyadakı səfirliyində müşavir, 2005-ci ildə ATƏT-in Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Forumunun sədri, 2005–2016-cı illərdə isə Azərbaycanın Almaniyada səfiri olmuşdur. 2017-ci ildən isə Azərbaycan Respublikasının Energetika naziridir. – 83.

74. Əli Əhmədov, Ə l i C a v a d o ğ l u (d.1953) – Azərbaycanın siyasi xadimi, fəlsəfə doktoru, professor. Azərbaycan Respublikası Baş Nazirinin müavini, həmçinin YAP-ın sədr müavini. Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 84.

75. Rəşad Nəbiyev, R ə ş a d N ə b i o ğ l u (d.1977) – iqtisadçı. 2011–2021-ci illərdə «Azərkosmos» ASC-nin sədri olmuşdur. 2021-ci ildən Azərbay-

can Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat naziridir. Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı ilə təltif edilmişdir. – 84.

76. Ceyhun Bayramov, Ceyhun Əziz oğlu (d.1973) – iqtisadçı-hüquqşünas. 2018–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri olmuşdur. 16 iyul 2020-ci ildən isə Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziridir. – 84, 314.

77. Fərid Əhmədov, Fərid Güloğlan oğlu (1986–2010) – baş leytenant. Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin və ərazi bütövlüyünün qorunub saxlanması uğrunda xidməti vəzifəsini yerinə yetirərək qəhrəmancasına həlak olmuşdur. Ölümündən sonra «İgidliyə görə» medalı ilə təltif edilmişdir. – 85.

78. Emin Əmrullayev, Emin Eldar oğlu (d.1982) – 2015–2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin Təhsilin inkişafı proqramları şöbəsinin müdiri, 2020-ci ilin yanvar–iyul aylarında Azərbaycan Respublikası Təhsil İnstitutunun direktoru vəzifələrində çalışmışdır. 2020–2022-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri olmuşdur. 2022-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil naziridir. – 85.

79. Mikayıl Cabbarov, Mikayıl Çingiz oğlu (d.1976) – hüquqşünas-iqtisadçı. 2004–2009-cu illərdə Azərbaycan Respublikasının İqtisadi İnkişaf nazi-

rinin müavini, 2013–2017-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri, 2017–2019-cu illərdə isə Vergilər naziri olmuşdur. 23 oktyabr 2019-cu ildən İqtisadiyyat naziridir. – 85, 219, 314.

80. Türk Dövlətləri Təşkilatı, T ü r k d i l l i D ö v l ə t l ə r i n Ə m ə k d a ş l ı q Ş u r a s ı – 3 oktyabr 2009-cu ildə Naxçıvanda imzalanmış Naxçıvan müqaviləsi ilə Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə arasında qurulmuş beynəlxalq təşkilat. 14 sentyabr 2019-cu ildə Özbəkistan quruma üzv olmuşdur. – 87, 93, 173.

81. Adil Kərimli, A d i l Q a b i l o ğ l u (d.1979) – dövlət xadimi, hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru. 2012–2022-ci illərdə Heydər Əliyev Mərkəzinin direktorunun birinci müavini vəzifəsində çalışmışdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 aprel 2023-cü il tarixli müvafiq Sərəncamı ilə Mədəniyyət naziri təyin edilmişdir. – 105.

82. Natəvan, X u r ş u d b a n u x a n q ı z ı (1832–1897) – tanınmış Azərbaycan şairəsi. Mehdiqulu xanın qızı, İbrahimxəlil xanın nəvəsidir. «Xan qızı» adı ilə tanınmışdır. Əsərləri dərin səmimiyyəti, incə lirizmi ilə seçilir. Yüksək sənətkarlıq nümunəsi olan şeirlərində təkrir, qoşa qafiyə, rədif, məcaz və s. bədii vasitələri məharətlə işlətmişdir. O həm də istedadlı rəssam olmuşdur. – 105, 106, 241, 279.

83. Anar Ələkbərov, A n a r S a h i b o ğ l u (d.1977) – diplomat. 2008-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun icraçı direktoru, 2012-ci ildə Heydər Əliyev Mərkəzinin direktoru, 2019-cu il 29 noyabr tarixli Sərəncamla isə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi təyin edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 107, 239.

84. Heydər Əliyev Fondu – qeyri-hökumət, qeyri-kommersiya təşkilatı. Rəsmi açılışı 10 may 2004-cü ildə olmuşdur. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti UNESCO və ISESCO-nun Xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevadır.

Fondun yaradılmasında məqsəd ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə ehtiramı ifadə etmək, Heydər Əliyev siyasi məfkurəsinin həmişəyaşar səciyyəsinə əks etdirmək, Heydər Əliyevin yaratdığı milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə daima aşılamaq olmuşdur.

Fondun prezidenti onun səlahiyyətli qanuni nümayəndəsidir. Fondun işinə bilavasitə rəhbərlik icraçı direktora aiddir. Fondun nəzdində Ekspert Şurası və digər qurumlar fəaliyyət göstərir. – 107, 145, 146, 147, 175, 198, 227, 239, 240, 241, 242, 244, 245, 264, 279, 281, 302, 303.

85. Avstriya, A v s t r i y a R e s p u b l i k a s ı – Mərkəzi Avropada dövlət. Şimaldan Çexiya, şərqdən Slovakiya və Macarıstan, cənubdan Sloveniya və

İtaliya, qərbdən İsveçrə, Lixtenşteyn və Almaniya ilə həmsərhəddir. Ölkə 9 federal torpaqdan və ya vilayətdən ibarətdir. Ərazisi 83,9 km², əhalisi 9,27 milyon nəfərdir. Avstriya parlament respublikasıdır. Paytaxtı Vyana şəhəridir. – 107, 242, 243.

86. Almaniya, A l m a n i y a F e d e r a t i v R e s p u b l i k a s ı – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 357 min km², əhalisi 84,4 milyon nəfərdir. AFR tərkibində 16 ərazisi olan federasiyadır. Dövlət başçısı Prezident, hökumət başçısı Federal Kanslerdir. Ali qanunverici hakimiyyət orqanı parlamentdən – Bunderstaq və Bundesratdan ibarətdir. Paytaxtı Berlin şəhəridir. – 112, 113, 114, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140.

87. Olaf Şolts (d.1958) – Almaniya siyasətçisi və dövlət xadimi. Almaniya Sosial-Demokrat Partiyasının üzvüdür. 8 dekabr 2021-ci ildən Almaniyanın Federal Kansleridir. – 112, 113, 114, 118, 119, 120, 121, 127, 128, 131, 133.

88. «Qoşulmama Hərəkatı» – özlərini heç bir bloka tərəfdar olmadığını bildirmiş 120 dövlətin üzv olduğu, digər 17 ölkənin və 10 beynəlxalq təşkilatın müşahidəçi statusunda birləşdikləri blok. 1961-ci ildə yaradılmışdır. Mənzil-qərargahı Cakartadadır. Azərbaycan Respublikası 25–26 oktyabr 2019-cu il tarixində Bakı şəhərində Hərəkatın 18-ci dövlət və hökumət başçıları'nın Zirvə görüşünə ev sahibliyi etmişdir. Bakı Sammiti ilə Hərəkata sədrlik 2019–2023-cü illər üzrə Azərbay-

can Respublikasına keçmişdir. – 115, 149, 161, 162, 180, 181, 182, 191, 192, 284, 285, 294.

89. OPEC+ – neft ixrac edən ölkələr təşkilatı. 1960-cı ildə yaradılmışdır. Tərkibinə İran, Venesuela, Küveyt, Səudiyyə Ərəbistanı, Əlcəzair, Nigeriya, Ekvador, Qabon, Anqola, İraq, Konqo, Liviya, BƏƏ, Ekvatorial Qvineya daxildir. Mənzil-qərar-gahı Vyanada yerləşir. – 116, 196.

90. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri – Yaxın Şərqdə dövlət. Sahəsi 83,6 min km², əhalisi 10,2 milyon nəfərdir. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin tərkibinə 7 əmirlik daxildir. Ali orqanı Federal Milli Şuradır ki, Prezidenti 5 il müddətinə seçir. Paytaxtı Əbu-Dabi şəhəridir. – 119, 132, 139, 140, 281, 282, 286.

91. Misir, Misir Ərəb Respublikası – Afrikanın şimal-şərqində və Asiyanın Sinay yarımadasında dövlət. Sahəsi 1 milyon km², əhalisi 106,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Qahirə şəhəridir. – 132.

92. Frank-Valter Ştaynmayer (d.1956) – Almaniyanın dövlət və siyasi xadimi. 2005–2009 və 2013–2017-ci illərdə Almaniyanın Xarici İşlər naziri, 2007–2009-cu illərdə isə vitse-kansler olmuşdur. Ştaynmayer Sosial-Demokrat Partiyasının üzvü və hüquq elmləri doktorudur. 2017-ci ildən Almaniya Federativ Respublikasının Prezidentidir. – 134, 135, 136.

93. Entoni Blinken (d.1962) – Amerika siyasətçisi və diplomatı. 2021-ci ildən Amerika Birləşmiş Ştatlarının Dövlət katibidir. – 141, 142.

94. Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı – Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı, həmçinin Şanxay Paktı kimi tanınan transkontinental siyasi, iqtisadi, təhlükəsizlik və hərbi ittifaq. Coğrafi əhatə dairəsi və əhalisi baxımından dünyanın ən böyük regional təşkilatlarından biridir. Ali qəbuledici orqanı ildə bir dəfə toplanan Dövlət başçıları Şurasıdır. – 146, 299.

95. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) – müsəlman ölkələrinin çoxunu birləşdirən təşkilat. 1969–2011-ci illərdə İslam Konfransı Təşkilatı adlanırdı. Nizamnaməsinə görə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının fəaliyyəti müsəlmanların həmrəyliyinin möhkəmlənməsinə, üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığa yönəlmişdir. İqamətgahı Ciddədə yerləşir. Azərbaycan 1991-ci ildən İƏT-in üzvüdür. – 149.

96. Pakistan, Pakistan İslam Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 881,9 min km², əhalisi 241,5 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 4 əyalətə və federal paytaxt ərazisinə bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı İslamabad şəhəridir. – 150.

97. Avropa Şurası Parlament Assambleyası (AŞPA) – 1949-cu ildə yaradılmışdır. AŞPA-ya 47 Avropa öl-

kəsi daxildir. Üzv dövlətlərin məclis üzvlərinin təmsil olunduğu Parlament Assambleyası 324 deputatdan ibarətdir. Assambleya baş katibi, İnsan hüquqları üzrə komissarı və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin hakimlərini seçir. Mənzil-qərargahı Strasburqda yerləşir. – 163.

98. ISESCO – elm, təhsil və mədəniyyət məsələləri üzrə islam təşkilatı. 1979-cu ildə təşkil edilmişdir. Azərbaycan ISESCO ilə yaxından əməkdaşlıq edir və islam aləmində mədəniyyət abidələrinin qorunması prinsipini dəstəkləyir. – 168, 169, 170, 273, 274, 277, 279, 280, 281.

99. UNESCO – BMT-nin maarif, elm və mədəniyyət üzrə hökumətlərarası təşkilatı. 1945-ci ilin noyabrında yaradılmış, 1946-cı ildən fəaliyyətə başlamışdır. Ali orqanı 2 ildən bir çağırılan konfransdır. Katibliyi Parisdə yerləşir. Azərbaycan 1992-ci ildən UNESCO-nun üzvüdür. – 169, 170.

100. Kasım-Jomart Tokayev (d.1953) – Qazaxıstan siyasətçisi və dövlət xadimi. 2013–2019-cu illərdə Qazaxıstan Senatının Sədri olmuşdur. 2019-cu ildən Qazaxıstan Respublikasının Prezidentidir. – 174.

101. Şavkat Mirziyoyev (d.1957) – Özbəkistanın dövlət və siyasi xadimi. 2003–2006-cı illərdə Özbəkistan Respublikasının Baş Naziri olmuşdur. 2016-cı ildən Özbəkistan Respublikasının Prezidentidir. – 174.

102. İraq, İ r a q R e s p u b l i k a s ı – Qərbi Asiyada dövlət. Şimalda Türkiyə, şərqdə İran, cənubda Səudiyyə Ərəbistanı və Küveyt, qərbdə isə Suriya və İordaniya ilə həmsərhəddir. Ərazisi 437 km², əhalisi 43,8 milyon nəfərdir. Paytaxtı Bağdad şəhəridir. – 181, 182, 183.

103. Zaha Hadid (1950–2016) – İraq əsilli britaniyalı, dekonstruktivist memar, Azərbaycan Memarlar İttifaqının Fəxri üzvü. Bakıdakı Heydər Əliyev Mərkəzinin dizaynı ona məxsusdur. 2014-cü ildə Heydər Əliyev Mərkəzinin dizaynına görə London Muzeyinin mükafatına layiq görülmüşdür. – 183.

104. Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) – 1991-ci il dekabrın 8-də Belarusiya, Rusiya və Ukrayna dövlət başçılarının imzaladıqları saziş əsasında SSRİ dağılıdıqdan sonra yeni dövlətlərəarası birlik kimi yarıdılmışdır. Azərbaycan 1993-cü ilin sentyabrında MDB-yə daxil olmuşdur. Tərkibinə Azərbaycan, Belarus, Ermənistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Moldova, Özbəkistan, Rusiya, Tacikistan, Türkmənistan daxildir. MDB-nin 1993-cü ildə qəbul edilmiş Nizamnaməsində aşağıdakı birgə fəaliyyət sahələri nəzərdə tutulur: insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi; xarici siyasi fəaliyyətin əlaqələndirilməsi; ümumi iqtisadi məkanın formalaşdırılmasında, nəqliyyat sisteminin və rabitənin inkişafında əməkdaşlıq; əhəlinin sağlamlığının və ətraf mühitin mühafizəsi; sosial və mühacirət məsələləri, mütəşəkkil cinayətkarlıqla

mübarizə; müdafiə siyasətində və sərəhədlərin qorunmasında əməkdaşlıq.

MDB-nin orqanları aşağıdakılardır: Dövlət başçıları Şurası; Hökumət başçıları Şurası; Xarici İşlər nazirləri Şurası; Dövlətlərarası İqtisadi Şura; Mərkəzi Sankt-Peterburq şəhərində olan Parlamentlərarası Assambleya və s. MDB-nin daimi fəaliyyət göstərən orqanı Minsk şəhərində yerləşən Əlaqələndirmə Məsələlər Komitəsidir. – 190.

105. Mehriban Əliyeva, Mehriban Arif qızı (d.1964) – ictimai və siyasi xadim, fəlsəfə doktoru, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Prezident İlham Əliyevin həyat yoldaşı. 1988-ci ildə M.Seçenov adına 1-ci Moskva Dövlət Tibb İnstitutunu bitirmişdir. 1988–92-ci illərdə akademik M.Krasnovun rəhbərliyi altında Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda işləmişdir. 1995-ci ildə «Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları» xeyriyyə fondunu yaratmışdır. Fəaliyyətə başladığı ilk gündən fond milli mədəniyyətimizin inkişafı, təbliği, tanınması üçün xeyli işlər görmüşdür. 1996-cı ildə fond Azərbaycan mədəniyyətini xarici ölkələrdə geniş təbliğ etmək üçün 3 dildə – Azərbaycan, rus və ingilis dillərində çıxan «Azərbaycan–İrs» jurnalını təsis etmişdir. 2004-cü ildən Azərbaycan xalqının ümummillilərinin zəngin irsinin öyrənilməsi, həmçinin Heydər Əliyevin milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə aşılamaq məqsədilə yaradılmış Heydər Əliyev Fonduna başçılıq edir.

Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə Heydər Əliyev Fondu respublikanın bir çox şəhər, rayon və kəndlərində yeni məktəb binaları tikdirmiş və təmir etdirmişdir. Onun keçirdiyi xeyriyyə aksiyaları şəkər, talassemiya və anemiya xəstəliklərindən əziyyət çəkən Azərbaycan uşaqlarına yardım məqsədilə təşkil olunur.

Azərbaycanın şifahi xalq yaradıcılığı və musiqi irsinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi sahəsindəki yorulmaz işlərinə görə UNESCO və ISESCO-nun Xoşməramlı səfiri seçilmişdir.

Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, 2005–2017-ci illərdə isə Milli Məclisin üzvü olmuşdur. Mehriban Əliyeva ölkəmizdə təhsil sisteminin inkişafına, milli mədəni irsimizin qorunub saxlanılmasına və dünyada təbliğinə, xarici ölkələrdə xalqımızın müsbət imicinin möhkəmlənməsinə, genişmiqyaslı xeyriyyəçilik işlərinə xüsusi diqqət yetirir. 2015-ci ildə Bakıda keçirilmiş ilk Avropa oyunlarının Təşkilat Komitəsinin sədri olmuş, oyunların yüksək səviyyədə keçirilməsində müstəsna xidmətlərinə görə «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 190, 213, 228, 229, 233, 238, 240, 241, 242, 244, 248, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 274, 279.

106. Andjey Duda (d.1972) – Polşanın siyasi xadimi. Hüquq elmləri doktoru. 2015-ci ildən Polşa Respublikasının Prezidentidir. – 194.

107. «Şərq Tərəfdaşlığı» Proqramı – Avropa İttifaqının üzv ölkələri Polşa və İsveçin MDB-yə daxil olan Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, Moldova, Bela-

rus və Ukrayna ilə qonşuluq siyasəti çərçivəsində münaşibətlərin yaxşılaşdırılmasına aid layihə. – 194.

108. Səudiyyə Ərəbistanı, Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 2,15 milyon km², əhalisi 34,2 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 4 əyalətə bölünür.

Səudiyyə Ərəbistanı mütləq teokratik monarxiyadır. Dövlət başçısı Kraldır. Ölkədə bütün hakimiyyət Krala məxsusdur. İcra orqanı Nazirlər Şurasıdır, Şurani Kral təyin və həm də başçılıq edir. Hökumətin nəzdində Məşvərət Şurası vardır. Müsəlmanların 2 müqəddəs şəhəri Məkkə və Mədinə Səudiyyə Ərəbistanında yerləşir. Paytaxtı Ər-Riyad şəhəridir. – 196.

109. Slovakiya, Slovak Respublikası – Mərkəzi Avropada dövlət. Şimalda Polşa, şərqdə Ukrayna, cənubda Macarıstan, cənub-qərbdə Avstriya, şimal-qərbdə Çexiya ilə həmsərhəddir. Paytaxtı Bratislava şəhəridir. Sahəsi 49 min km², əhalisi 5,4 milyon nəfərdir. Slovakiya parlament respublikasıdır. – 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 307.

110. Zakir Həsənov, Zakir Əsgəroğlu (d.1959) – general-polkovnik. 2003–2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər nazirinin müavini – Daxili Qoşunların Komandanı vəzifəsində çalışmışdır. 2013-cü ildən Azərbaycan Respublikasının

Müdafiə naziridir. «Azərbaycan Bayrağı», «Rəşadət» və «Şöhrət» ordenləri ilə təltif edilmişdir. – 203.

111. Rumen Radev (d.1963) – Bolqarıstanın hərbi və siyasi xadimi, general-mayor. 2017-ci ildən Bolqarıstan Respublikasının Prezidentidir. – 213, 214, 215, 216, 218, 220, 221, 222, 223, 228.

112. SOCAR, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) – Azərbaycan Respublikası ərazisində neft sərvətlərindən istifadəni vahid siyasət əsasında həyata keçirən, neft sənayesinin idarəetmə strukturunu təkmilləşdirən, yanacaq-enerji kompleksinin inkişafını təmin edən şirkət. Respublikanın bütün ərazisində (quru və dənizdə) neft və qaz yataqlarının axtarışı, kəşfiyyatı və işlənməsi, emalı və nəqli, həmçinin onlardan alınan məhsulların daxili və xarici bazarlarda satışı ilə məşğul olur. 1992-ci ildə «Azərneft» Dövlət Konserninin və «Azərneft-kimya» İstehsalat Birliyinin bazasında yaradılmışdır. ARDNŞ Azərbaycan Respublikasının təmsilçisi kimi, dünyanın tanınmış neft şirkətləri ilə «Həsilatın Pay Bölgüsü» Sazişi üzrə 30-a qədər neft müqaviləsi imzalamışdır.

ARDNŞ 2008-ci ildən mühasibat hesablarının beynəlxalq standartlarına keçmişdir. – 216, 224, 226.

113. Bakı–Tbilisi–Qars – Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyəni dəmir yolu ilə birləşdirən nəqliyyat dəhlizi. 30 oktyabr 2017-ci ildə istifadəyə verilmişdir. Yolun uzunluğu 826 km-dir. – 222.

114. Həzi Aslanov, H ə z i Ə h ə d o ğ l u (1910–1945) – tank qoşunları qvardiya general-mayoru, 2 dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. İkinci dünya müharibəsinin ilk günlərindən döyüşlərdə iştirak edən Həzi Aslanov Stalinqrad vuruşmasında feldmarşal Manşteynin tank ordusunun darmadağın edilməsində xüsusi məharət göstərmişdir. 1944-cü ildə Həzi Aslanovun 35-ci qvardiya tank briqadası Belorusiyanı, Pribaltika respublikalarını azad etmək uğrundakı vuruşmalarda xüsusilə fərqlənmişdi. 1945-ci il yanvarın 24-də Latviyanın Liepay şəhəri yaxınlığındakı vuruşmada qəhrəmancasına həlak olmuşdur. – 229.

115. İkinci dünya müharibəsi (1939–1945) – Almaniya, İtaliya və Yaponiya tərəfindən başlanılmış böyük müharibə. İkinci dünya müharibəsi 1939-cu il sentyabrın 1-də Almaniyanın Polşaya girməsi ilə başladı. Sentyabrın 3-də Böyük Britaniya və Fransa Almaniya müharibə elan etdi. 1940-cı ilin ortalarından alman qoşunları Danimarka, Norveç, Belçika, Niderland, Lüksemburq, sonra isə Fransanı işğal etdi.

1941-ci il iyunun 22-də Almaniya SSRİ-yə qarşı müharibəyə başladı. 1942–43-cü illərdə sovet ordusunun Stalinqrad və Kursk vuruşmalarında qələbəsi Almaniyanı qəti surətdə sarsıtdı.

1945-ci il mayın 2-də sovet ordusu Berlini tutdu. Mayın 8-də Karlsruhda (Berlin yaxınlığında) Almaniyanın danışıqsız təslim olması haqqında akt imzalandı.

Yaponiyanın təslim olması haqqında sənəd isə sentyabrın 2-də imzalandı. Bununla da İkinci dünya

müharibəsi başa çatdı. İkinci dünya müharibəsində 62 ölkə iştirak etmişdi. Müharibədə iştirak edən ölkələrin silahlı qüvvələrinə 110 milyon adam çağırılmışdı. Müharibədə 62 milyon adam həlak olmuş, minlərlə şəhər, qəsəbə və kənd dağıdılmışdı. – 230.

116. Zərifə xanım Əliyeva, Zərifə Əziz qızı (1923–1985) – görkəmli Azərbaycan oftalmoloqu. Tibb elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Milli EA-nın akademiki, Rusiya Tibb EA-nın akademiki, Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi. Görkəmli siyasi və dövlət xadimi Əziz Əliyevin qızı, ulu öndər Heydər Əliyevin həyat yoldaşı, Prezident İlham Əliyevin anasıdır. Zərifə xanımın Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafında müstəsna xidmətləri vardır. O, vaxtilə Azərbaycanda geniş yayılmış traxomanın, peşə, xüsusilə kimya və elektron sənayələrində peşə fəaliyyəti ilə bağlı göz xəstəliklərinin öyrənilməsi, profilaktikası və müalicəsinə, habelə oftalmologiyanın müasir problemlərinə dair bir çox sanballı tədqiqatların müəllifidir. Həmçinin yüksək ixtisaslı səhiyyə kadrlarının hazırlanmasına böyük əmək sərf etmişdir. O, Ümumittifaq Oftalmoloqlar Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin, Sovet Sülhü Müdafiə Komitəsinin, Azərbaycan Oftalmologiya Cəmiyyəti İdarə Heyətinin, «Vestnik oftalmologii» (Moskva) jurnalının redaksiya heyətinin üzvü olmuşdur. Yüksək elmi nailiyyətlərinə görə SSRİ Tibb EA-nın M.İ.Averbax adına mükafatına layiq görülmüşdür. – 233, 284.

117. Əziz Əliyev, Əziz Məmməd Kərim oğlu (1897–1962) – görkəmli dövlət və siyasi xadim, səhiyyə təşkilatçısı. Tibb elmləri doktoru, professor. Müxtəlif illərdə Azərbaycan Klinik İnstitutunun direktoru, Bakı Səhiyyə şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Xalq Səhiyyə komissarının müavini və Xalq Səhiyyə komissarı, Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun və Azərbaycan Dövlət Universitetinin rektoru, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin katibi, Azərbaycan KP MK-nın katibi, Dağıstan MSSR Vilayət Komitəsinin Birinci katibi, Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti Sədrinin Birinci müavini, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Ortopediya və Bərpa Cərrahiyyə İnstitutunun direktoru, Azərbaycan Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun direktoru vəzifələrində çalışmışdır. SSRİ Ali Sovetinin və Azərbaycan SSR Ali Sovetinin üzvü olmuşdur. – 233.

118. Tamerlan Əliyev, Tamerlan Əziz oğlu (1921–1997) – Azərbaycan tibb elminin görkəmli nümayəndəsi, Əməkdar elm xadimi. Dövlət mükafatı laureatı, tibb elmləri doktoru, professor. 250-dən çox elmi əsərin, o cümlədən 12 monoqrafiyanın, dərslik və dərs vəsaitlərinin, metodiki tövsiyələrin, səmərələşdirici təklif və ixtiraların, həmçinin çoxsaylı elmi-kütləvi məqalələrin müəllifi olmuşdur. – 233.

119. Saleh Məmmədov, Saleh Ərşad oğlu (d.1958) – Əməkdar mühəndis. Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi İdarə Heyətinin sədridir.

Azərbaycan Respublikasının «Tərəqqi» medalı və «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 236, 245.

120. Üzeyir Hacıbəyli, Üzeyir Əbdülhüseyn oğlu (1885–1948) – müasir Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin qurucusu, milli operanın, eləcə də Şərqdə ilk operanın banisi, dramaturq, pedaqoq, ictimai-siyasi xadim, Azərbaycan xalqının dahi bəstəkarı. 1899–1904-cü illərdə Gürcüstanda Qori müəllimlər seminariyasında təhsil alan Üzeyir bəy pedaqoji fəaliyyəti dövründə Azərbaycan dilində «Hesab məsələləri» dərsliyini yazmış, mətbuatda istifadə olunan siyasi, hüquqi, iqtisadi və əsgəri sözlərin «türki-rusi və rusi-türki lüğəti»ni nəşr etdirmişdir.

Həmin illərdə o, Bakıda nəşr olunan «İttihad», «Həyat», «Tərəqqi», «Həqiqət», «İqbal, «Yeni iqbal» qəzetlərində və «Molla Nəsrəddin» jurnalında «ordan-burdan», «o yan-bu yan» başlığı altında çoxlu məqalə, felyeton və satirik miniatürlər dərc etdirmişdir. 1918–1920-ci illərdə – Azərbaycan Demokratik Respublikası dövründə Üzeyir Hacıbəyli cümhuriyyətin orqanı olan «Azərbaycan» qəzetinin redaktoru olumurdur.

Onun 1918-ci ildə yaratdığı Milli Marş 1992-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni kimi qəbul olunmuşdur. «Çırpınırdın Qara dəniz» bəstəsi isə bütün Türk Dünyasının himninə çevrilib.

1908-ci il yanvarın 25-də Üzeyir bəyin «Leyli və Məcnun» operası Bakıda H.Z.Tağıyevin teatrında ilk dəfə tamaşaya qoyulur. Bu əsərlə Azərbaycanda və bütün Şərq aləmində opera sənətinin əsası qoyuldu. 1909–1915-ci illərdə bir-birinin ardınca «Şeyx Sənan» (1909), «Rüstəm və Söhrab» (1910), «Şah Abbas və Xurşud banu» (1912), «Əsli və Kərəm» (1912), «Harun və Leyla» (1915) operalarını yarat-

mışdır. 1937-ci il aprelin 30-da Azərbaycan Opera və Balet Teatrında «Koroğlu» operası ilk dəfə tamaşaya qoyulmuşdur ki, bu əsər Üzeyir bəyin yaradıcılığının zirvəsi hesab olunur.

Opera ilə yanaşı, Üzeyir Hacıbəyli musiqili komediya janrında da əsərlər yaratmışdır.

«Ər və arvad» (ilk tamaşası – 1910), «O olmasın, bu olsun» (ilk tamaşası – 1911), «Arşın mal alan» (1913) musiqili komediyalarının mətnini də özü yazmışdır. Bununla o, həm də Azərbaycan dramaturgiyasında mühüm rol oynamışdır. Tamaşaya qoyulduğu gündən xalqın dilində əzbər olan əsərləri tezliklə bir çox xalqların səhnələrini dolaşmış, «Arşın mal alan» musiqili komediyası 40-dan artıq dilə (rus, ingilis, ərəb, fransız, çin) tərcümə olunmuş və dünya teatrlarının səhnəsində tamaşaya qoyulmuşdur. Bu musiqili komediyalar dəfələrlə ekranlaşdırılmışdır. SSRİ Xalq artisti, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. – 240, 253, 261, 279

121. Latviya, L a t v i y a R e s p u b l i k a s ı – Şərqi Avropada, Pribaltikada dövlət. Sahəsi 64,5 min km², əhalisi 1,9 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 26 rayona bölünür. Dövlət başçısı Prezident, qanunverici orqanı Seymdir. Paytaxtı Riqa şəhəridir. – 243.

122. Qubadlı – Azərbaycan Respublikasında inzibati ərazi vahidi. İnzibati mərkəzi Qubadlı şəhəridir. 14 mart 1933-cü ildə yaradılmışdır. Ərazisi 802 km², əhalisi 40,2 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdi.

25 oktyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən işğaldan azad edilmişdir. – 260.

123. Baba Rzayev, B a b a H ü s e y n a ğ a o ğ l u (d.1957) – Əməkdar mühəndis. 2006–2015-ci illərdə «Bakielektrikşəbəkə» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin, 2015–2018-ci illərdə «Azərişiq» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin sədri olmuşdur. 2018-ci ildən «AzərEnerji» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Prezidentidir. – 270.

124. «AzərEnerji» – dövlət şirkəti. Elektrik sistemləri avadanlıqlarının texniki istismarı, elektrik enerjisinin ötürülməsi, bölüşdürülməsi, generasiya güclərinin və şəbəkələrinin planlaşdırılması və inkişaf məsələlərini həll edir. – 270.

125. «Xarıbülbul» festivalı – 1989-cu ildən Şuşa şəhərində keçirilən beynəlxalq musiqi festivalı. «Xarıbülbul» beynəlxalq musiqi festivalı məşhur xanəndə Seyid Şuşinskiyin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar 1989-cu ildən keçirilməyə başlanıb. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin başlaması və Şuşa şəhərinin işğal olunması ilə festivalın keçirilməsi mümkün olmamışdır. Şuşa şəhəri Ermənistan işğalından azad olunduqdan sonra festivalın keçirilməsi bərpa edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2021-ci il 7 may tarixli Sərəncamı ilə Şuşa şəhərini ölkənin mədəniyyət paytaxtı elan etmişdir. Bu sərəncamla Vaqif Poeziya Günləri və «Xarıbülbul» festivalı da bərpa olunmuşdur. 2021-ci il mayın 12-i və 13-ündə Şuşa şəhərində yenidən «Xarıbülbul» festivalı keçirilmişdir. – 273, 274, 276, 281, 282.

126. Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Ə b d ü r r ə h i m b ə y Ə s ə d b ə y o ğ l u (1870–1933), Azərbaycan ya-

zıçısı və dramaturqu, ictimai-siyasi və teatr xadimi, pedaqoq, ədəbiyyatşünas, Azərbaycan SSR Əməkdar incəsənət xadimi. 1906-cı ildə «Həyat» qəzetində hekayələr və «Molla Nəsrəddin» jurnalında gizli imzalarla felyetonlar, məzhəkələr çap etdirib. «Marallarım», «Xortdanın cəhənnəm məktubları», «Şeyx Şaban», «Xəyalət», «Ac həriflər» və digər əsərlərin müəllifidir. – 279.

127. Əhməd bəy Ağaoğlu, Əhməd Akif Ağaoğlu (1869–1939) – Azərbaycan və Türkiyə ictimai xadimi, görkəmli jurnalist, pedaqoq, yazıçı, türko- loq. 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin köməyinə gəlmiş Qafqaz İslam Ordusu komandanının siyasi müşaviri olmuşdur. 26 dekabr 1918-ci ildə Zəngəzur qəzasından müstəqil nümayəndə olaraq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü seçilir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 7 may 2019-cu il tarixli, 211 sayılı Qərarı ilə Əhməd bəy Ağaoğlu Azərbaycan Respublikasında əsərləri dövlət varidatı elan edilmiş müəlliflərin siyahısına daxil edilmişdir. – 279.

128. Polad Bülbüloğlu, Polad Murtuza oğlu Məmmədov (d.1945) – bəstəkar, müğənni, dövlət xadimi. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. 1988–2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət naziri olmuşdur. Hazırda Azərbaycan Respublikasının Rusiya Federasiyasında Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirdir. Azərbaycan Respublikasının

«Şərəf», «İstiqlal» və «Heydər Əliyev» ordenləri ilə təltif edilmişdir. – 282.

129. Zeynəb Xanlarova, Zeynəb Yəhyaqızı (d.1936) – müğənni, xanəndə. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti. Repertuarında muğam, təsnif, Azərbaycan xalq mahnıları və Azərbaycan bəstəkarlarının mahnıları əsas yer tutur. Xalq musiqisinin, eləcə də Azərbaycan bəstəkarlarının mahnılarının populyarlaşmasında xidməti böyükdür. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (2000-ci ildən) üzvüdür. Azərbaycan Respublikasının «Şöhrət», «Şərəf», «İstiqlal», «Heydər Əliyev» ordenləri ilə təltif edilmişdir. – 282.

130. Seyid Şuşinski, Seyid İbrahim oğlu (1889–1965) – görkəmli Azərbaycan xanəndəsi, Şuşa xanəndəlik məktəbinin nümayəndəsi, Azərbaycan SSR Xalq artisti. Seyid Şuşinski siyasi-ictimai mövzuda şeir və qəzəl oxuyan, xalqı mübarizəyə çağıran ilk xanəndə olmuşdur. O, «Ayıl, ey millət», «Mən bir türkəm», «Millət istərsə» kimi mübariz ruhlu mahnılar da oxumuşdur. Seyid Şuşinski «Çahargah», «Mahur», «Nəva», «Məsnəvi», «Osmanı», «Arazbarı», «Heyratı» kimi muğamların gözəl ifaçısı idi. O, novator sənətkar olaraq, bir çox muğamları birləşdirib onları yeni variantda oxumuşdur. – 282.

131. BMT Baş Assambleyası – BMT-nin qanunverici orqanı. Hal-hazırda hər bir sessiyada iştirak etməli olan və 5-dən çox nümayəndəsi olmayan 191 üzv dövlətdən ibarətdir. Baş Assambleya Baş Assambleyanın sessiyalararası görüşən 7 Əsas Komitə, Proses-

sual Komissiya və Daimi Komissiyalar kimi Daimi Komitələrdən ibarətdir. O həmçinin Təhlükəsizlik Şurasının rəyi ilə növbəti 5 il müddətində fəaliyyət göstərəcək Baş katibi təyin etmək üçün də məsuliyyət daşıyır. – 285, 293.

132. Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı (ATƏT) – 57 üzv, 11 əməkdaşlıq üzrə tərəfdaş dövlətlə dünyanın ən böyük regional təşkilatıdır. Əsası 1973-cü ilin iyulunda Helsinkidə qoyulmuşdur. Burada Avropanın 33 dövlətinin, həmçinin ABŞ və Kanananın dövlət və hökumət rəhbərləri iştirak edir. ATƏT «soyuq müharibə»nin qurtarmasından sonra Ümumavropa təhlükəsizlik sistemini formalaşdıran, yeni Avropanın siyasi və iqtisadi həyatının sivil birgəyaşayış qaydalarını müəyyən edən, dövlətlərarası münasibətləri rəqiblik və münəqişə yolundan əməkdaşlıq və qarşılıqlı mənafə istiqamətlərinə yönəldən bir təşkilat funksiyasını icra edir.

Azərbaycan 1992-ci ildən ATƏT-in üzvüdür və 1993-cü ilin ikinci yarısından ATƏT-in Zirvə görüşlərində Azərbaycan nümayəndə heyəti fəal iştirak edir. – 296, 297.

133. Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) – Azərbaycanda ən kütləvi siyasi partiya. YAP 1992-ci il noyabrın 21-də Naxçıvan şəhərində təsis edilib. 81 rayon və 5000-ə yaxın ilkin partiya təşkilatı vardır. Partiyada Gənclər Birliyi və Qadın Şurası fəaliyyət göstərir. Üzvlərinin sayına görə parlamentdə çoxluq təşkil edir. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin daha da

möhkəmləndirilməsində, ölkəmizdə demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət qurulmasında və iqtisadi-siyasi islahatların həyata keçirilməsində fəal iştirak edir. YAP-ın təsis konfransında (1992) ümummillî lider Heydər Əliyev yekdilliklə partiyanın sədri seçilmişdi. 2005-ci ilin mart ayından isə YAP-ın sədri Prezident İlham Əliyevdir. – 302.

134. Aleksandr Lukaşenko (d.1954) – Belarus siya-sətçisi və dövlət xadimi. 1994-cü ildən Belarus Respublikasının Prezidentidir. Azərbaycan Respublikasının «Heydər Əliyev» ordeni ilə təltif edilmişdir. – 308, 309, 310, 311, 313.

135. Eldar Əzizov, Eldar Əziz oğlu (d.1957) – tarixçi. 2000–2003-cü illərdə Bakı şəhər Nizami Rayon İcra Hakimiyyətinin, 2003–2011-ci illərdə Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin, 2011–2015-ci illərdə Sumqayıt Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı, 2015–2018-ci illərdə Bakı şəhər Səbail Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı olmuşdur. 2018-ci il noyabrın 15-dən isə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısıdır. – 314.

136. Gəncə – Azərbaycan Respublikasında əhalisinə görə Bakıdan sonra ikinci böyük şəhər. Gəncə şəhəri Kiçik Qafqazın şimal-şərqində, Gəncə-Qazax düzənliyində yerləşir. Sahəsi 173 km², əhalisi 360,4 min nəfərdir. – 315.

Şəxsi adlar göstəricisi

II Abdullah	– 62
Abdullah bin Əbdüləziz	– 304
Abdullayev Səbuhi	– 315
Abdullayeva Nəsibə	– 282
Aboubakar Silla	– 282
Ağaoğlu Əhməd	– 279
Ağayeva Təranə	– 260
Al Səud bin Salman	– 196
Aleynik Sergey	– 314
Amangeldiyev Daniyar	– 84, 85
Aslanov Həzi	– 229
Aytmatov Çingiz	– 81, 89, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99
Baatirova Qulnara	– 85
Babayev Arif	– 282
Babayeva Gülbəniz	– 259
Babuşkin İqor	– 197, 198
Bağirov Şahin	– 313
Bartoş Sergey	– 313
Bayramov Niyazi	– 315
Bayramov Rövşən	– 264
Bayramov Ceyhun	– 84, 314
Bayetov Ayaz	– 85
Blinken Entoni	– 141, 142
Boqdanov Aleksey	– 314
Borq İan	– 296, 297

Bednar Deyvid	– 151
Berbok Annalena	– 114, 118, 126, 137, 138
Berdiyev İsmayıl	– 176
Beyşenaliyev Alımkadır	– 83
Boxari Kamran	– 72
Cabbar Qaryağdıoğlu	– 279
Cabbarov Mikayıl	– 85, 219, 314
Cinpin Si	– 12, 144, 147, 299, 301, 302
Çarlz Hart	– 187, 189
Çifu İulian	– 40
Çoçayev Şarabuddin	– 176
Duda Andjey	– 194
Dzasejev Həzrətəli	– 176
Eyvazova Nəsibə	– 259
Əhmədov Əli	– 84
Əhmədov Fərid	– 85
Əl-Cabir Əhməd	– 139
Əl-Hor Əbdüləziz	– 48
Əl-Malik Salim	– 168, 273, 277
Əl-Nəhyan bin Zaid	– 139
Ələkbərzadə Sevda	– 282
Ələkbərov Anar	– 107, 239
Əlharti Zuhair	– 179
Əliyev Elşən	– 259
Əliyev Əziz	– 233
Əliyev Heydər	– 81, 90, 93, 96, 97, 108, 144, 145, 150, 175, 183, 192, 193, 198, 230, 232, 233, 256, 263, 284, 311

Əliyev Natiq	– 99
Əliyev Tamerlan	– 233
Əliyeva Mehriban	– 190, 213, 228, 229, 233, 238, 240, 241, 242, 244, 248, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 274, 279
Əliyeva Zərifə xanım	– 233, 284
Əl-Mandalavi Əli Əkbər	– 181, 182, 183
Əmirov Fikrət	– 279
Əmrullayev Emin	– 85
Ərdoğan Rəcəb Tayyib	– 28
Əzizov Eldar	– 314
Faun Rik	– 70, 71
Fitso Robert	– 199, 200, 201, 203, 204, 207, 212, 307
Goretski Voyjeç	– 69
Gözəlova Səbinə	– 260, 262
Gerard Cek	– 151
Hacıbəyli Hikmət	– 5, 11, 14, 20, 25, 27, 31, 35, 40, 41, 43, 46, 48, 50, 53, 56, 59, 61, 63, 65, 67, 68, 69, 70
Hacıbəyli Üzeyir	– 240, 253, 261, 279
Hadid Zaha	– 183
Hanse Mayls	– 151
Həsənov Zakir	– 203
Hüseynov Emin	– 101
Hüseynov Rauf	– 261
Hüseynov Vüsal	– 85
Hecazi Aleksandr	– 5

Xaliknazarov Nuriddin	– 173
Xanbabayeva Zülfiyyə	– 282
Xanlarova Zeynəb	– 282
Xmel Andrey	– 315
Xurşudbanu Natəvan	– 105, 106, 241, 279
İbrayev Taalaybek	– 83
İlyasov Rəşad	– 282
Japarov Sadır	– 76, 77, 78, 79, 81, 83, 86, 87, 89, 90, 94, 96, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 174
Kalaşnikov Leonid	– 190
Kalinak Robert	– 203, 210
Kardanov Askarbiy	– 176
Karolayev Soltanəhməd	– 176
Kərimli Adil	– 105
Kərimli Kərim	– 261
Kərimov Əlişer	– 282
Kərimov Aydın	– 238
Kərimov Fatimə	– 129
Kərimov Şahabiddin	– 176
Krasovski Dmitri	– 314
Krşevan Antun	– 65
Kuxaryov Vladimir	– 314
Kulubayev Jeenbek	– 84
Kutnayeva Nuriya	– 84
Kendirbayeva Doqdurkul	– 85
Korejba Jakub	– 43
Kosaçov Konstantin	– 190, 191

Qabriela Ramos	– 169
Qasım bəy Zakir	– 239
Qasımov Bünyad	– 246
Qatsalov Hacımurad	– 176
Quterreş Antonio	– 187
Qvrimadze Giorgi	– 27
Larrks Klaus	– 56
Lazar Berl	– 178
Lukaşenko Aleksandr	– 308, 309, 310, 311, 313
Maçaes Bruno	– 53
Malinov Vladimir	– 218
Marino Karlo	– 46, 47
Matviyenko Valentina	– 190
Məhərrəmzadə Bəxtiyar	– 260
Məhərrəmov Pərviz	– 260
Məhərrəmov Nazimə	– 260
Məmmədov Məcnun	– 313
Məmmədova Gülyanaq	– 282
Məmmədov Elmin	– 218
Məmmədov Elvin	– 260
Məmmədov Məsim	– 265
Məmmədov Saleh	– 236, 245
Mikayılov Zaur	– 234
Mirzə Sadiq	– 279
Mirziyoyev Şavkat	– 174
Mitçel Frederik Audley	– 287, 291
Musayev Teymur	– 83
Mustafayev Vüqar	– 203
Mutanq Datuk	– 148, 149
Mejiyev Salah	– 176

Meyson Corc	– 153
Molla Pənah Vaqif	– 253, 279
Moratinos Anxel	– 168
Nəbiyev Rəşad	– 84
Nəcəf bəy Vəzirov	– 279
Obeydat Nasir	– 61
Olifant Kreyq	– 20
Orlovski Vladimir	– 313
Otpenov Naurızbay	– 173
Özərdem Alpaslan	– 153, 156, 168
Paşayev Hafiz	– 35
Paşazadə Allahşükür	– 175
Pənahəli xan	– 105, 106, 110, 278
Polad Bülbüloğlu	– 282
Pritçin Stanislav	– 25
Privalov Vladimir	– 315
Putin Vladimir	– 15, 18, 35, 36, 57, 122, 191
Radev Rumen	– 213, 214, 215, 216, 218, 220, 221, 222, 223, 228
Radeva Desislava	– 213, 228
Raximov Məhəmməd	– 176
Rəhimova Lətafət	– 260
Rudolf Reyçel	– 68
Rzayev Baba	– 270
Rzayev Rövşən	– 246, 265
Reynolds Maykl	– 35
Roberts Con	– 67
Roun Edvard	– 151
Sahidzadə Əhməd Əli	– 150

Salahov Eldar	– 259
Salmanov Orxan	– 261
Siaosi Sovaleni	– 287, 289
Siaoy Çianq	– 11
Skotlend Patrisia	– 284, 285
Smiç Liliana	– 63
Straçota Kşiştov	– 59
Şahbazov Pərviz	– 83
Şen Yueyue	– 299, 300, 301
Şənləndirici Hüsni	– 282
Ştaynmayer Frank-Valter	– 134, 135, 136
Şuşinski Seyid	– 282
Şolts Olaf	– 112, 113, 114, 118, 119, 120, 121, 127, 128, 131, 133
Tatar Ersin	– 174
Tofiqə Falani	– 287, 288
Tsosorkov Dimitar	– 219
Todorov Xristo	– 218
Tokayev Kasım-Jomart	– 174
Unsal Ahmet	– 173, 174
Uroseviç Zoritsa	– 170
Vanmin Yan	– 143–147
Vasa Laszlo	– 41
Vasilina Ellen	– 31
Vinatye Loren	– 50
Vyaçeslav Volodin	– 190, 193
Zakirov Əbdüləziz	– 173
Zuyev Aleksandr	– 184

Coğrafi adlar göstəricisi

Abdal Gülablı	– 282
Adıgey	– 176
Afrika	– 55
Ağcabədi	– 283
Ağdam	– 47, 90, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 171, 174, 206, 268, 282
Almaniya	– 112, 113, 114, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 140
Amerika Birləşmiş Ştatları	– 17, 34, 35, 54, 56, 57, 68, 72, 141, 142, 151, 153, 257
Asiya	– 13, 25, 59, 64, 87, 88, 89, 92, 188, 225
Avrasiya	– 5, 43, 190
Avropa	– 7, 8, 10, 26, 34, 42, 43, 46, 56, 57, 60, 61, 64, 89, 115, 117, 118, 124, 125, 126, 162, 163, 188, 206, 217, 221, 222, 224, 225
Avstraliya	– 291
Avstriya	– 107, 242, 243

Belarus	– 65, 308, 309, 310, 311 313, 314, 315
Bərdə	– 103, 283
Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri	– 119, 132, 139, 140, 281, 282, 286
Böyük Britaniya	– 20, 34, 67, 70, 71
Braziliya	– 132
Brüssel	– 46, 54
Berlin	– 112, 113, 114, 121, 134. 135, 137, 139, 229
Bolqarıstan	– 30, 66, 213, 214, 215, 216, 218, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228
Bosniya və Herseqovina	– 66
Culfa	– 18
Çin	– 11, 12, 13, 56, 68, 143, 144, 145, 146, 299, 300, 301, 302, 303
Çeçenistan	– 176
Dağıstan	– 70, 176
Dubay	– 119, 123
Əhmədbəyli	– 236, 237
Ələt	– 49
Fələstin	– 74, 132
Fransa	– 32, 37, 257
Füzuli	– 17, 101, 102, 103, 109, 112, 174, 234, 236, 237, 252, 260
Gəncə	– 315
Güləbird	– 268

-
- Gürcüstan – 10, 13, 17, 22, 26, 27,
28, 29, 30, 31, 41, 54,
64, 75
- Hindistan – 37
- Xankəndi – 19, 44, 245, 252
- Xıdırlı – 109, 110, 174
- Xocalı – 237
- Xocavənd – 101, 109, 237
- Xorvatiya – 65
- İndoneziya – 281, 282
- İraq – 181, 182, 183
- İran – 14, 15, 16, 17, 18, 29,
54, 60, 73, 74, 75, 281
- İrəvan – 40, 52
- İrpen – 58
- İsrail – 60, 74, 131
- İsveçrə – 5, 50
- İtaliya – 32, 46, 47, 48, 243
- İordaniya – 61, 62
- Kabardin-Balkar – 176
- Kalmıkiya – 176
- Kəlbəcər – 21, 255, 268
- Qafqaz – 28, 30, 35, 36, 37, 41,
59, 61, 92, 125, 142,
155, 167, 168, 177, 192,
194, 217, 224, 229, 254,
278
- Qarabağ – 9, 15, 18, 23, 33, 39, 44,
46, 47, 56, 71, 105, 106,
110, 261, 262, 281

Qars	– 18
Qazax	– 23, 24, 31, 256
Qazaxıstan	– 10, 12, 13, 126, 136, 138, 173, 174, 188, 281, 282
Qəbələ	– 315
Qərvənd	– 206
Qətər	– 48, 281
Qəzza	– 61, 62, 131
Qırğızıstan	– 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 173
Qomel	– 315
Qvineya	– 281, 282
Laçın	– 19, 75, 245, 255, 265, 266, 268, 269, 270
Latviya	– 243
Lissabon	– 304
Macarıstan	– 30, 40, 41, 63, 66, 216, 224
Malayziya	– 148, 149
Malta	– 296
Mərakeş	– 281
Milan	– 47
Mingəçevir	– 48
Misir	– 132
Münhen	– 122, 125

Moldova	– 54
Monteneqro	– 66
Moskva	– 32, 35, 46, 191, 197
Naxçıvan Muxtar Respublikası	– 15, 16, 17
Naxçıvan	– 18, 29
Pakistan	– 150
Pekin	– 68, 145
Polşa	– 43, 57, 59, 65, 69, 194, 195
Portuqaliya	– 53
Rumniya	– 10, 30, 40, 216, 224
Rusiya	– 6, 14, 15, 18, 19, 20, 26, 32, 35, 36, 37, 39, 49, 54, 55, 56, 59, 62, 65, 71, 73, 75, 122, 127, 176, 177, 178, 190, 191, 192, 193, 197, 210, 211
Serbiya	– 221
Səudiyyə Ərəbistanı	– 196
Slovakiya	– 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 307
Stavropol	– 176
Sus	– 265, 268, 269
Sofiya	– 224, 225
Şimali Kipr Türk Respublikası	– 173, 174
Şimali Osetiya-Alaniya	– 176

-
- Şuşa – 19, 110, 169, 171,
215, 227, 236, 237, 238,
239, 240, 241, 242, 243,
245, 246, 248, 249, 251,
252, 253, 254, 255, 257,
258, 260, 261, 262, 263,
264, 268, 273, 274, 275,
276, 278, 280, 281, 282,
283
- Tayvan – 12, 301
- Tonqa Krallığı – 287, 291
- Türkiyə – 15, 18, 28, 29, 30, 41, 47,
49, 50, 51, 52, 53, 54, 59,
60, 64, 75, 127, 241, 243,
281, 282
- Türkmənistan – 41, 42
- Ukrayna – 54, 55, 56, 57, 58,
59, 62, 64, 65, 71, 73, 122,
123, 209, 210, 211
- Veliko Tırnova – 215, 227
- Yaponiya – 14, 35
- Yeni Zelandiya – 291
- Yunanistan – 37, 224
- Zabux – 268
- Zəngəzur – 15, 29, 30, 31
- Zəngilan – 17, 18

MÜNDƏRİCAT

ADA UNİVERSİTETİNDƏ «COP29 VƏ
AZƏRBAYCAN ÜÇÜN YAŞIL BAXIŞ»
MÖVZUSUNDA KEÇİRİLMİŞ
BEYNƏLXALQ FORUMUN DAVAMI

23 aprel 2024-cü il..... 5

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROVUN RƏSMİ QARŞILANMA
MƏRASİMİ

24 aprel 2024-cü il..... 76

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROV İLƏ MƏHDUD TƏRKİBDƏ
GÖRÜŞ

24 aprel 2024-cü il..... 78

AZƏRBAYCAN VƏ QIRĞIZISTAN DÖVLƏT-
LƏRARASI ŞURANIN İKİNCİ İCLASI

24 aprel 2024-cü il..... 79

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

24 aprel 2024-cü il..... 83

QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROV İLƏ BİRGƏ MƏTBUATA
BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR

24 aprel 2024-cü il 86

**BAKIDA GÖRKƏMLİ QIRĞIZ YAZIÇISI
ÇİNGİZ AYTMAOVUN ABİDƏSİNİN
AÇILIŞI MƏRASİMİ**

24 aprel 2024-cü il..... 94

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROVUN ŞƏRƏFİNƏ DÖVLƏT
ZİYAFƏTİNDƏ İŞTİRAK**

24 aprel 2024-cü il..... 100

**QIRĞIZ RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
SADIR JAPAROVUN FÜZULİ BEYNƏLXALQ
HAVA LİMANINDA QARŞILANMA
MƏRASİMİ**

25 aprel 2024-cü il..... 101

AĞDAM RAYONUNA SƏFƏR

25 aprel 2024-cü il..... 104

**ALMANİYA FEDERATİV RESPUBLİKASINA
İŞGÜZAR SƏFƏR**

25 aprel 2024-cü il..... 112

**ALMANİYA FEDERATİV RESPUBLİKASININ
KANSLERİ OLAF ŞOLTS İLƏ TƏKBƏTƏK
GÖRÜŞ**

26 aprel 2024-cü il..... 113

«15-ci PETERSBERQ İQLİM DİALOQU»NUN
YÜKSƏK SƏVİYYƏLİ SEQMENTİNDƏ
İŞTİRAK

26 aprel 2024-cü il..... 114

ALMANİYA FEDERATİV RESPUBLİKASININ
KANSLERİ OLAF ŞOLTS İLƏ BİRGƏ MƏTBUAT
KONFRANSINDA BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR

26 aprel 2024-cü il..... 121

ALMANİYA FEDERATİV RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ FRANK-VALTER ŞTAYNMAYER
İLƏ TƏKBƏTƏK GÖRÜŞ

26 aprel 2024-cü il..... 134

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

26 aprel 2024-cü il..... 135

ALMANİYA FEDERATİV RESPUBLİKASININ
XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ ANNALENA BERBOK
İLƏ GÖRÜŞ

26 aprel 2024-cü il..... 137

BİRLƏŞMİŞ ƏRƏB ƏMİRLİKLƏRİNİN
SƏNAYE VƏ QABAQCIL TEXNOLOGİYALAR
NAZİRİ SULTAN ƏHMƏD ƏL-CABİR
İLƏ GÖRÜŞ

26 aprel 2024-cü il..... 139

ABŞ DÖVLƏT KATİBİ ENTONİ BLİNKEN
İLƏ TELEFONLA GÖRÜŞ

28 aprel 2024-cü il..... 141

ÇİN XALQ RESPUBLİKASININ XARİCİ
ÖLKƏLƏRLƏ DOSTLUQ ÜZRƏ ÇİN XALQ
ASSOSİASİYASININ SƏDRİ YAN VANMİN
İLƏ GÖRÜŞ

29 aprel 2024-cü il..... 143

MALAYZİYA PARLAMENTİ SENATININ
PREZİDENTİ DATUK MUTANQ TAQAL
İLƏ GÖRÜŞ

29 aprel 2024-cü il..... 148

PAKİSTAN İSLAM RESPUBLİKASININ
MUSLİM İNSTİTUTUNUN DİREKTÖRÜ,
CUNAQAD ŞTATININ BAŞ NAZİRİ
SAHİBZADƏ SULTAN ƏHMƏD ƏLİ
İLƏ GÖRÜŞ

30 aprel 2024-cü il..... 150

AMERİKA BİRLƏŞMİŞ ŞTATLARININ İSA
MƏSİHİN SONUNCU GÜN MÜQƏDDƏSLƏRİ
KİLSƏSİNİN RƏHBƏR HEYƏTİ DEYVİD
BEDNAR VƏ CEK GERARD STİRLİNQ
FONDUNUN PREZİDENTİ MAYLS HANSE
VƏ FONDUN BAŞ İCRAÇI DİREKTÖRÜ
EDVARD ROUN İLƏ GÖRÜŞ

30 aprel 2024-cü il..... 151

«SÜLH VƏ QLOBAL TƏHLÜKƏSİZLİK
NAMİNƏ DİALOQ» MÖVZUSUNDA
VI ÜMUMDÜNYA MƏDƏNİYYƏTLƏRARASI
DİALOQ FORUMUNUN AÇILIŞI
MƏRASİMİNDƏ İŞTİRAK

1 may 2024-cü il..... 153

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ TƏŞKİLATINA ÜZV VƏ
MÜŞAHİDƏÇİ DÖVLƏTLƏRİN MÜSƏLMAN
DİNİ RƏHBƏRLƏRİNDƏN İBARƏT
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ

1 may 2024-cü il..... 173

RUSİYA FEDERASİYASI QARAÇAY-ÇƏRKƏZ
RESPUBLİKASININ MÜFTİSİ İSMAYIL
BERDİYEVİN BAŞÇILIQ ETDİYİ RUSİYA
FEDERASİYASI ŞİMALİ QAFQAZ
REGIONUNUN MÜFTİLƏRİNDƏN İBARƏT
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ

1 may 2024-cü il..... 176

RUSİYANIN BAŞ RAVVİNİ BERL LAZAR
İLƏ GÖRÜŞ

1 may 2024-cü il..... 178

BEYNƏLXALQ DİNLƏRARASI VƏ
MƏDƏNİYYƏTLƏRARASI DİALOQ
MƏRKƏZİNİN BAŞ KATİBİ ZUHAİR
ƏLHARTİ İLƏ GÖRÜŞ

1 may 2024-cü il..... 179

İRƏQ RESPUBLİKASI PARLAMENTİNİN
SƏDRİ MÖHSİN ƏLİ ƏKBƏR ƏL-ANDALAVİ
İLƏ GÖRÜŞ

1 may 2024-cü il..... 181

BMT BAŞ KATİBİNİN SÜLHMƏRAMLI
ƏMƏLİYYATLAR DEPARTAMENTİNDƏ
QANUNUN ALİLİYİ VƏ TƏHLÜKƏSİZLİK
TƏSİSATLARI ÜZRƏ KÖMƏKÇİSİ
ALEKSANDR ZUYEV İLƏ GÖRÜŞ

1 may 2024-cü il..... 184

AZƏRBAYCANIN PRAVOSLAV XRİSTİAN
İCMASINA

2 may 2024-cü il..... 185

BMT BAŞ KATİBİNİN İQLİM FƏALİYYƏTİ
VƏ ƏDALƏTLİ KEÇİD ÜZRƏ XÜSUSİ
MÜŞAVİRİ SELVİN ÇARLZ HART İLƏ
GÖRÜŞ

2 may 2024-cü il..... 187

RUSİYA FEDERASİYASI FEDERASİYA
ŞURASININ SƏDR MÜAVİNİ KONSTANTİN
KOSAÇOV VƏ DÖVLƏT DUMASININ MDB
İŞLƏRİ, AVRASIYA İQTİSADİYYATI VƏ
HƏMVƏTƏNLƏRLƏ ƏLAQƏLƏR KOMİTƏSİ-
NİN SƏDRİ LEONİD KALAŞNİKOV
İLƏ GÖRÜŞ

2 may 2024-cü il..... 190

**POLŞA RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ZATİ-ALİLƏRİ CƏNAB ANDJEY DUDAYA**

3 may 2024-cü il..... 194

**SƏUDİYYƏ ƏRƏBİSTANI KRALLIĞININ
ENERGETİKA NAZİRİ ŞAHZADƏ
ƏBDÜLƏZİZ BİN SALMAN AL SƏUD
İLƏ GÖRÜŞ**

3 may 2024-cü il..... 196

**RUSİYA FEDERASİYASI HƏŞTƏRXAN
VİLAYƏTİNİN QUBERNATORU İQOR
BABUŞKİN İLƏ GÖRÜŞ**

6 may 2024-cü il..... 197

**SLOVAKİYA RESPUBLİKASININ BAŞ
NAZİRİ ROBERT FİTSO İLƏ TƏKBƏTƏK
GÖRÜŞ**

7 may 2024-cü il..... 199

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

7 may 2024-cü il..... 200

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

7 may 2024-cü il..... 203

**SLOVAKİYA RESPUBLİKASININ BAŞ
NAZİRİ ROBERT FİTSO İLƏ BİRGƏ
MƏTBUATA BƏYATANLARLA ÇIXIŞLAR**

7 may 2024-cü il..... 204

RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK

7 may 2024-cü il..... 212

**BOLQARISTAN RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ RUMEN RADEVİN RƏSMİ QARŞI-
LANMA MƏRASİMİ**

8 may 2024-cü il..... 213

**BOLQARISTAN RESPUBLİKASININ PREZİ-
DENTİ RUMEN RADEV İLƏ TƏKBƏTƏK
GÖRÜŞ**

8 may 2024-cü il..... 214

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

8 may 2024-cü il..... 215

SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI MƏRASİMİ

8 may 2024-cü il..... 218

**BOLQARISTAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ RUMEN RADEV İLƏ BİRGƏ
MƏTBUATA BƏYANATLARLA ÇIXIŞLAR**

8 may 2024-cü il..... 220

RƏSMİ NAHARDA İŞTİRAK

8 may 2024-cü il..... 228

**FAŞİZM ÜZƏRİNDƏ QƏLƏBƏNİN
79-cu İLİ MÜNASİBƏTİLƏ SOVET İTTİFAQI
QƏHRƏMANI, TANK QOŞUNLARI**

**GENERAL-MAYORU HƏZİ ASLANOVUN
MƏZARINI ZİYARƏT**

9 may 2024-cü il..... 229

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDEN-
TİNİN X SOSIAL ŞƏBƏKƏ HESABLARINDAN**

10 may 2024-cü il..... 232

**ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEVİN
ANADAN OLMASININ 101-ci İLDÖNÜMÜ
İLƏ ƏLAQƏDAR FƏXRİ XİYABANDA
MƏZARINI ZİYARƏT**

10 may 2024-cü il..... 233

FÜZULİ RAYONUNA SƏFƏR

10 may 2024-cü il..... 234

ŞUŞA ŞƏHƏRİNƏ SƏFƏR

10 may 2024-cü il..... 238

**ŞUŞADA 1-Cİ YAŞAYIŞ KOMPLEKSİNİN
AÇILIŞI MƏRASİMİ VƏ ŞƏHƏRƏ KÖÇMÜŞ
İLK SAKİNLƏRLƏ GÖRÜŞ**

10 may 2024-cü il..... 248

**LAÇIN RAYONUNUN SUS KƏNDİNDƏ
GÖRÜLMÜŞ İŞLƏRLƏ TANIŞLIQ VƏ
KƏNDƏ KÖÇMÜŞ SAKİNLƏRLƏ GÖRÜŞ**

10 may 2024-cü il..... 265

**LAÇIN RAYONUNDA «AZƏRENERJİ»
ASC-nin «ZABUX» VƏ «QARIQIŞLAQ»
KİÇİK SU ELEKTRİK STANSİYALARININ
AÇILIŞI MƏRASİMİ**

10 may 2024-cü il..... 270

**ISESCO-nun BAŞ DİREKTORU SALİM BİN
MƏHƏMMƏD ƏL-MALİKİ İLƏ GÖRÜŞ**

11 may 2024-cü il..... 273

**ŞUŞANIN CIDIR DÜZÜNDƏ VII «XARIBÜLBÜL»
BEYNƏLXALQ MUSİQİ FESTİVALININ VƏ
«ŞUŞA – İSLAM DÜNYASININ MƏDƏNİYYƏT
PAYTAXTI 2024» İLİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİ**

11 may 2024-cü il..... 274

**MİLLƏTLƏR BİRLİYİ TƏŞKİLATININ
BAŞ KATİBİ PATRİSİA SKOTLEND
İLƏ GÖRÜŞ**

13 may 2024-cü il..... 284

**TUVALUNUN GENERAL-QUBERNATORU
FALANİ TOFİQA, TONQA KRALLIĞININ
BAŞ NAZİRİ SOVALENİ SİAOSİ OFAKI-
VAHAFOLAU VƏ BAHAM ADALARI
BİRLİYİNİN XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
MİTÇEL FREDERİK AUDLEY İLƏ GÖRÜŞ**

13 may 2024-cü il..... 287

**ATƏT-in FƏALİYYƏTDƏ OLAN SƏDRİ,
MALTA RESPUBLİKASININ XARİCİ,**

AVROPA İŞLƏRİ VƏ TİCARƏT NAZİRİ
İAN BORQUN BAŞÇILIQ ETDİYİ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ

14 may 2024-cü il..... 296

ÇİN XALQ RESPUBLİKASININ ÇİN XALQ
MƏŞVƏRƏT ŞURASININ ÜMUMÇİN
KOMİTƏSİNİN SƏDR MÜAVİNİ, ŞANXAY
ƏMƏKDAŞLIQ TƏŞKİLATININ MEHRİBAN
QONŞULUQ, DOSTLUQ VƏ ƏMƏKDAŞLIQ
ÜZRƏ ÇİN KOMİTƏSİNİN SƏDRİ ŞEN
YUEYUENİN BAŞÇILIQ ETDİYİ
NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİ İLƏ GÖRÜŞ

14 may 2024-cü il..... 299

«TRANSFORMATİV DİALOQ: SÜRƏTLƏ
DƏYİŞƏN DÜNYADA SÜLH NAMİNƏ
ALYANSLARIN QURULMASI» MÖVZU-
SUNDA TƏŞKİL OLUNMUŞ QLOBAL
DİALOQ FORUMUNUN İŞTİRAKÇILARINA

15 may 2024-cü il..... 304

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDEN-
TİNİN X SOSIAL ŞƏBƏKƏ HESABINDAN

15 may 2024-cü il..... 307

BELARUS RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ALEKSANDR LUKAŞENKONUN RƏSMİ
QARŞILANMA MƏRASİMİ

16 may 2024-cü il..... 308

**BELARUS RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
ALEKSANDR LUKAŞENKO İLƏ TƏKBƏTƏK
GÖRÜŞ**

16 may 2024-cü il..... 309

GENİŞ TƏRKİBDƏ GÖRÜŞ

16 may 2024-cü il..... 310

**SƏNƏDLƏRİN İMZALANMASI
MƏRASİMİ**

16 may 2024-cü il..... 313

QEYDLƏR 316

Şəxsi adlar göstəricisi 367

Cöğrafi adlar göstəricisi 374

Texniki redaktor	<i>Zoya Nəcəfova</i>
Yığım üzrə operator	<i>İlhamə Kərimova</i>
Kompüter tərtibatı	<i>Məhəbbət Orucov</i>

Cildin hazırlanmasında AZƏRTAC-ın materiallarından istifadə olunmuşdur.

«Tayms» qarnitur. Formatı 84×108 1/32. Ofset kağızı № 1
Şerti çap vərəqi 24,5. Uçot nəşr vərəqi 25,0. Tirajı 5000
Müqavilə qiyməti ilə.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı
Bakı, Mehdi Hüseyn küç., 55, dalan 2, ev 3.

«Şərq-Qərb» mətbəəsi, Aşıq Ələsgər küçəsi 17.